

נפשי בשאלתי חלק ג - שו"ת

הרב יעקב ישראל לוגאסי שליט"א

[השראת שכינה](#) • [חלומות](#) • [גלגולים](#) • [מהות האדם](#) • [דרגות הנשמות](#) • [קלקול ותקון הנשמה](#) • [חבוט הקבר](#) • [עבור נשמה](#) • [אפני הגלגול וסבותיהם](#) • [אשה בדין גלגול](#) • [קרבה משפחתית, ידידותית, רב ותלמידו, בתורת הגלגול](#) • [מה באתי לתקן?](#) • [העוון ותקונו בגלגול](#) • [דבוק](#) • [אחרית הימים](#) • [אמונה ובטחון](#) • [יסורים](#) • [תשובה](#) • [בדרכי עבודת ה' • שבת](#) • [מדות](#) • [חנוך](#) • [יום הולדת](#) • [תוכחה וזכוי הרבים](#) • [מדריך להנהגה נכונה במקומות עבודה](#) • [הלכות צניעות כלליים הנוגעים לכל מקום](#) • [הגדרות נפלאות בעניני קדושה וצניעות](#)

השראת שכינה

- [מהו ענין השראת שכינה בבית המקדש, והלא מלא כל הארץ כבודו?](#)
- [מדוע בקש משה שלא תשרה שכינה על אמות העולם כמבאר בגמרא \(ברכות ז ע"ב\) וכי מה בכך שתשרה שכינה גם אצלם?](#)
- [היום שאין לנו בית המקדש היאך נביט על האור השורר מבעד למעטה הטבע הפרוש מעלינו המחשיך את אור ה'?](#)
- [לשם מה נצרך בית מקדש אחר שישנה לנו כבר תורה ומצוות המנחה אותנו היאך לנהג?](#)

חלומות

- [מהי מטרת החלום?](#)
- [מה הוא הטעם להטבת חלום אחר שהוא נועד לעורר מלמעלה?](#)
- [מה טעם לדברים בטלים בחלום?](#)
- [מה העצה לזכות לחלומות של אמת ללא תערבת שקר ודברים בטלים?](#)

גלגולים

● כידוע מדברי האר"י שהאדם נצרך להתגלגל אף פעמים רבות עד שישלים לתקן נפשו, ובכך היש צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא, וא"כ לעולם לא יסתימו גלגולי האדם, ועוד הלא האדם בכל גלגול גם מקלקל, והקלקול הלא הוא סבה להצריך גלגול נוסף, ובמה אפוא יסים האדם גלגוליו?

● היאך ידע האדם מה עליו לתקן בגלגול זה דוקא, הלא כאמור לעיל שיש בכל גלגול חלקי נפש השיכים לאותו הגוף דוקא, והיאך ידע האדם תפקידו בגלגול זה העכשוי שהנו מגלגל בו עתה?

● היאך הוא שנשמה גדולה ועצומה של צדיק וקדוש תבוא דרך רשע, וכמו אברהם בן תרח וכיוצא?

● אמרו חז"ל: רשעים נכתבים ונחתמים בראש השנה למיתה, והיאך אם כן רואים אנו רשעים שחיים ולא מתים?

● מהו ענין "עבור נשמה" שמתעברת נשמת צדיק באדם כדי לסייעו בעבודת ה', והאם יש לצדיק המעבר באדם רוח מזה או לא, וכמו כן כאשר במקום לתקן מקלקל האדם האם נזוקת נשמת הצדיק שנתעברה בו או לא, ועוד כמה פרטים בענין עבור נשמות?

● מבאר ברמח"ל בספרו דרך ה' בענין התחיה לעתיד שקדם התחיה, גם הנשמות שיהיו בעולם בגופם - ימותו לרגע ולאחר מכן יחיו, מה צרך והכרח בכך שימות האדם ותפרד נשמתו מגופו ורק אז יזכה שוב לתחית נשמתו שתחזור לגופו?

● ישראל שנהרג ע"י גוי מה תועלת לו מכך, ומה דינו של יהודי רשע שמת ע"י גוי?

● מה החשיבות בשמו של האדם, ומה הענין ששואלים המלאכים הממנים על חבוט הקבר לשמו של האדם ושבשביל כך ישנה סגלה שלא ישכח האדם שמו?

● כמה פעמים מתגלגל האדם?

● מה ההפרש בתקון הנעשה בין נשמות ישראל לנשמות ערב רב?

● אדם שנתגלגל מספר פעמים בכמה גופות, האם בתחית המתים יקומו כל הגופות שנתגלגל בהם?

● מי שדינו שאינו קם בתחית המתים מסבה מסימת חלילה, מה נעשה עם יתר ניצוצותיו שתקנו בגופו זה, להיכן ילכו ניצוצות אלו?

● היאך ידע התלמיד חכם מה יעדו בגלגול זה, ללמד? או ללמד? להחזיר בתשובה? ועוד כהנה ספקות?

● כידוע ישנה השפעה מהאב על נשמת בנו הנולד לו (עיין בח"ג בנושא "אב ובנו בגלגולים") האם כמו כן נשפע דבר מה מהבן לאב המולידו?

מהות האדם

- מהי תכלית עבודת האדם?
- מהי הנפש שבאדם?
- מה הם פרטי הנפש?
- אימתי מקבל אדם את הבחינה הראשונה שהיא נפש?
- היכן משכן הנפש שבאדם?
- היכן משכן הרוח שבאדם?
- היכן משכן הנשמה שבאדם?
- מה כחה של נשמת האדם לפעל?
- האם כל חלקי הנפש, שהם: נפש, רוח, נשמה, חיה, יחידה, בתוך גופו של האדם?
- כמה עולמות ישנם שנתנו לנו רשות לעסק בהם?
- מאין נמשכת לאדם "נפש" על כל חמשת חלקיה הפרטיים, שהם נפש רוח נשמה חיה יחידה שבה?
- מאין נמשכת לאדם "רוח" על כל חמשת חלקיה הפרטיים, שהם נפש רוח נשמה חיה יחידה שבה?
- מאין נמשכת לאדם "נשמה" על כל חמשת חלקיה הפרטיים, שהם נפש רוח נשמה חיה יחידה שבה?
- מאין נמשכת לאדם "חיה" על כל חמשת חלקיה הפרטיים, שהם נפש רוח נשמה חיה יחידה שבה?
- האם גם לדומם, לצומח ולחי יש כחות נפש?
- האם יש בבריאה דבר שאין לו נפש?
- אם כן, לאיזה דומם יש כן נפש, והם בבחינת "נפש וגוף"?
- מהיכן כח הנפש שבדומם?
- מה נוסף ל"צומח" יותר מה"דומם"?
- מה נתוסף ל"חי"?

- מה למעלה מן החי?
- על מי המכוון?
- מה מתוסף להם?
- האם נפש הדומם שישנה אצל כלם - שוה בכלם?
- האם נפש החי שבחי ובמדבר שוה?
- נפש המדברת שוה בישראל ובגויים?
- מה נתוסף באיש הישראלי בנפשו המדברת?
- למעלה כתבנו, שבנפש לבד יש חמש חלקות: נפש, רוח, נשמה, חיה, יחידה. האם הגויים שיש להם "נפש" זוכים לכל חלקי הנפש?
- מהיכן נמשך לאיש הישראלי שלמות הנפש העודפת על שאר המדברים?
- ומהיכן נמשכין לו שאר חלקי הנפש, שהם רוח שבנפש וכן נשמה חיה יחידה שבנפש?
- האם עוד מישהו חוץ מהאדם הישראלי מקבל בתוכו איזהו פרט שאינו מעולמו?
- ממה עוד מרכב עולם העשיה מלבד הדומם, צומח, חי, מדבר, ומלבד ארבעה יסודות - אש, רוח, מים, עפר?
- האם סדר זה בכל העולמות - אצילות, בריאה ויצירה?
- מי גדול ממי - המלאך או האדם?
- מדוע המלאך לא ירד לעולם הזה כמו האדם, להתנסות בנסיונות ולקבל שכר?
- כשאמרנו שאדם גדול ממלאך, האם גם נשמת אדם מעשיה גדולה ממלאך שביצירה?
- מי הם יצר הרע ויצר הטוב, ומאין נמשכין לאדם?
- האם הם כחות מלבד נשמתו של האדם?
- מהו ענין הבחירה?
- מדוע המאזן בכח הלחימה שוה?
- בתשובה ל"ז בארנו חלקי נפשו העצמית של האדם, האם משרש כח הדוחף להרע ממחצב הקלפות הנקרא "יצר הרע" בכל חלקי הנפש?
- ביום הדין, מי מעיד על החוטא?

- מהו הרע המשרש בחלק נפש האדם הבאה מיסוד האש?
- מהו הרע המשרש בחלק נפש האדם הבאה מיסוד הרוח?
- מהו הרע המשרש בחלק נפש האדם הבאה מיסוד המים?
- מהו הרע המשרש בחלק נפש האדם הבאה מיסוד העפר?
- מה יעשה אדם לצרף תקון נפשו בכללות?
- בפטירת האדם, מה מהנפש רוח ונשמה נפרד ממנו, ומה נשאר בו?
- נשמת האדם, האם כלה בקרבו, או רק ניצוץ ממנה ועקרה נשארת למעלה?
- מהו ענין הכרת שנכרתת נפש החוטא?
- אדם הפוגם את בחינת "רוחו", והוא על ידי דבורים אסורים, מה גורם בזה?
- אדם הפוגם את בחינת "נשמתו", והוא על ידי מחשבות והרהורים רעים, מה גורם בזה?
- כיצד השתלשלות הנשמה מלמעלה עד גוף האדם?

דרגות הנשמות

- כפי מה נקבעים דרגות בנשמות?

קלקול ותקון הנשמה

- כיצד זוכה אדם לשלמות חלק נפשו?
- כיצד זוכה אדם לשלמות חלק רוחו?
- כיצד זוכה אדם לשלמות חלק נשמתו?
- באיזה חלק מתקשה האדם ביותר להשלימו?
- במה נענש האדם בפגמו את חלק "נפשו"?
- במה נענש האדם בפגמו את חלק "רוחו"?
- במה נענש האדם בפגמו את חלק "נשמתו"?

- למה ברא ה' רע בעולם?
- מהו ענש החוטאים?
- מהו ענש הגלגול?
- מהו הענש הקשה יותר - גיהנום או גלגול?
- מהי מהות צער הגלגול?
- מהו הענש הקשה ביותר במדרגת המתגלגל?
- אדם שנתגלגל בדומם, כגון בעפר, מהו הצעד הבא לצורך תקונו?
- ומהו צעד הבא עוד לתקונו?
- ומהו צעד הבא?
- האם אפשר לדלג ב' מדרגות בתקון, או אי אפשר אלא מדרגה אחר מדרגה?
- יתכן עליה ישרה מדומם לאדם? וכמו כן בהמה שאכלה צמחים עם עפר, נתעלה המגלגל מדומם לחי?
- גלגול במלח, נחשב למגלגל בדומם או בצומח?
- ישנם עוד מגלגלים בדבר אמצעי?
- המתגלגל בקוף, נחשב למגלגל באדם או בבהמה?
- המתגלגל במים, למה נחשב?
- אדם שאוכל צומח או חי שמתקנו ומעלהו בדרגה, האם הדבר אמור בכל אדם?
- נפשו של רשע שמגלגלת במאכל, האם מזיקה לאוכלה?
- היו מקרים כאלה שהתגברה נפש הרשע המגלגלת על אוכל המאכל והחטיאתו?
- אם כן, איך ינצל אדם מסכנה זו?
- מה שנאמר למעלה, שפעמים נפש המגלגלת מתעלה מדומם לחי או למדבר, האם זה ביכלת כל אחד שאוכל לעשות זאת?
- מהם המדרגות של בני האדם שבידם לתקן מדרגות המגלגלים?
- עם הארץ שאינו מעלה בשום דרגה את נפש המגלגלת, אם כן, כיצד יתקן הגלגול באכילתו של עם הארץ - הלא בזה שאינו מתקנו - מקלקלו?
- אם כן, עם הארץ לא יאכל בשר לעולם?

חבוט הקבר

- מה נפרד מהאדם בענש חבוט הקבר?
- האם גם הצדיקים נענשים בדין חבוט הקבר?
- האם אפן ענש חבוט הקבר שוה לכל בני האדם?
- מה הטעם שנצרך שהמיתה דוקא היא תפריד את הרע מהנפש ולא בדרך אחרת?
- התינת ברשעים, אבל בצדיקים למה הצרך המות להפריד הרע מהם, אחר שאין בהם רע?
- האם יש צדיקים כאלו שלא מתו מחמת חטאם אלא מחמת חטא אדם הראשון בלבד?
- האם יש אפשרות להנצל מענש חבוט הקבר?
- הנפטר בערב שבת בבקר, האם כדאי וראוי להשהות קבורתו עד לאחר חצות היום כדי שינצל מחבוט הקבר?
- היאך מתבצע ענש חבוט הקבר?

עבור נשמה

- מהו ענין עבור נשמה?
- לאיזה צרך מתעברת נשמת אדם באדם?
- ומהי הסבה השניה לעבור?
- עבור לצרך סבה א', שהיא לתקון נשמת העבור, האם סובלת בצער, ביסורים, ובפטירה ביחד עם האדם החי? וכן, האם צריכה בעל כרחה לישב באותו אדם זמן קצוב עד שלמות תקון חסרונה?
- עבור לצרך סבה ב', שאינה לצרך שלמות חסרון נשמת העבור אלא לסיע בתורה ומצוות, האם שוה דינה כראשונה?
- אימתי הנשמה באה בגדר גלגול, ואימתי בגדר עבור בלבד להשלים חסרונה?
- האם עבור נשמה בקרב האדם הוא דבר המצוי או חריג?
- ידוע דכל ישראל ערבים זה לזה, אם כן, האם מתגלגל אדם גם עבור חברו שלא

הוכיחו?

- אדם המחטיא את חברו ואינו משרשו, מה דינו?
- האם יש עוד אפן לעבור נשמה בנשמה שאינה מאותו שרש?
- האם שיד עבור נשמה לנשמה כששניהם בחיים חיותם?
- האם נשמת אדם רשע נכנסת בעבור כמו נשמת הצדיק כדלעיל?
- ידוע דאין לנשים דין גלגול נשמה כלל (וכמו שיבואר לקמן בפרטות), האם שיד אצלן בחינת עבור נשמה?
- אפן ב' מהו?
- אשה שבאה בגלגול איש, אלו ידע שבעבר היה אשה, האם חל עליו אסור "לא תקיפו"?
- איש שבא בגלגול אשה, אלו ידעה שהיתה בעבר איש, האם מתרת בהקפת הראש?

אפני הגלגול וסבותיהם

- מהי תכלית האדם לשלמות תקונו?
- האם נצרך האדם לגלגול לשלמות כל החמש בחינות.
- מה הטעם?
- כמה אפני גלגולים ישנם?
- על איזה סוג עוון נאמר גלגול אפן א', שנכנס לגוף חדש לא בתורת אורח אלא עצמו לבדו?
- על איזה עוון נאמר אפן גלגול השני שנכנס לגוף בתורת אורח?
- מצוות שאינן נוהגות אלא בזמן שבית המקדש קים ואי אפשר לנו לקימן, האם נפטרים אנו מזה לגמרי?
- אדם שיצא ידי חובתו בגלגול זה במצוות מסימות, ונתגלגל לצרך מצוות אחרות שלא קימן, ובגלגולו החדש חזר ולא קים את המצוות שיצא ידי חובתן בגלגול קודם, מה דינו?
- האם יש לו בכלל חיוב לקימן בגלגול זה מאחר וקימן בגלגולו הקודם?
- אדם שנתגלגל בעבור חסרון ובטול מצות עשה, כשיחזר בגלגולו, האם מבטח

שלא יחטא או לא?

• אדם שבטל מצות עשה שאינו חייב לקימה, אלא אם כן נזדמנה לו, כגון תרומות ומעשרות או שלוח הקן, ראשית הגז, או זרוע לחיים וקבה לכהן, ולא רדף אחריה לקימה, האם מבטח שלא יחטא מאחר ואינו פשע כל כך כמו בשאלה קודמת?

• אדם שהיה "אנוס" מלקים מצוות שאינו חייב לרדף אחריהם, כגון שלא היה לו כסף לקנות בית ולעשות מעקה, או שלא נזדמן לו לעולם שלוח הקן, האם יפטר מגלגול בטענת אנס או לא?

• מצוות שאין שיד לתבע עליהם מדוע לא רדפנו אחריהם, כגון פדיון הבן למי שאין לו בכור, או יבוס וחליצה, או גרושין, מה דינו של מי שאינו מקימם?

• ואם באו לידו ולא קימן, מה דינו?

• מה דינו של אדם שלא נשא אשה כלל?

• אדם שנשא אשה ולא זכה לבנים, מה דינו?

• אדם שנשא אשה ומת בלא בנים והוא תלמיד חכם ובעל מעשים טובים, האם דינו שונה?

• תלמיד חכם שלא נשא אשה כלל, האם גם תורתו ומעשיו הטובים מגנים עליו?

• אדם שאי פעם קים מצוות פרו ורבו, ואחר כך בגלגולו הבא לא נשא אשה כלל, מה דינו?

• אדם שנפטר קדם י"ג שנה, שאז זמן חיובו במצוות, ועדין לא קים מצוות כפריה ורביה או שאר מצוות, מה דינו?

• מצוות עסק התורה, עד כמה חייב אדם לטרח בחייו עבורה?

• אדם שטרח בכל כחו בפרד"ס התורה, אולם נשמתו בשרשה צריכה להשיג יותר, מה דינו?

• אדם שזכה וטרח כפי שכלו באחד מפרד"ס התורה בגלגול קודם, האם צריך לטרח שוב בארבעתם בגלגול הבא?

• מאין ידע אדם מה בעקר יש לו לטרח בתורה בגלגולו הנוכחי?

• מהו באור פרד"ס על פרטותו?

• עד כמה חייב אדם לטרח באיכות כל מצוה ומצוה?

• על כל פרט מהנזכר לעיל, אם לא קימו, יבוא בגלגול?

• צדיק גמור המשלם בכל מעשיו- האם מתגלגל לצרך להחזיר למוטב את בני דורו?

- עד כמה פעמים מתגלגל האדם?
- הרשע שאמרנו - שלא תקן כלום בגלגולו, ולאחר ג' גלגולים נכרת לגמרי - וכי אפשר לנשמה שתאבד לגמרי, והרי כתוב: "לבלתי ידח ממנו נדח"?
- מאחר וכל נשמה נחלקת לכמה חלקים וכמה ניצוצות, ובכל פעם מתקן האדם חלק מנשמתו בגוף נפרד, אם כן, איזה גוף יקום בתחית המתים?
- האם אפשר שיתגלגלו כמה נפשות באדם אחד?
- "רשעים בחייהם קרויים מתים" - למה הכונה, והיאך רשעים שנחתמים למיתה בראש-השנה - רואים אנו שחיים המה?
- אם על כל עברה ועברה צריך גלגול, אם כן, מתי ינוח האדם, הלא לעולם לא יגמר, שהרי אי אפשר בכל פעם שלא יחטא?
- צדיקים גמורים מה דינם בגלגול על פרטי חטאיהם, שהרי אין צדיק בארץ שלא יחטא?
- צדיק שנתקן ומושבו בגן עדן, האם צריך תקון נוסף כדי להעלותו לגן עדן עליון יותר?
- החוזר בתשובה, האם מועילה לו תשובתו לנצל מהגלגול ומיסורי עולם הבא?
- מהו הטעם למה שישנו יהודי שבמזלו להולד במשפחה חרדית ובאזור חרדי, ולעמתו יהודי הנוולד למשפחה חלונית ובאזור חלוני?
- מדוע נולדים אנשים במצבים שונים, עשיר או עני, בריא או חולה, וכדומה?

אשה בדין גלגול

- אדם שלא זכה בבת זוגו האמתית בגלגול זה, האם יבוא בגלגול אחר כדי לזכות בזוגו האמתית?
- אדם שזכה בבת זוגו האמתית בגלגול זה, וחטא בחטא המצריך גלגול וחזר להתגלגל, האם מחזירים את בת זוגו עמו, או ישאר לבדו בגלגול זה לתקן חטאו?
- האם נשים ישנן בדין גלגול?
- מה הטעם לכך?

קרבה משפחתית, ידידותית, רב

ותלמידו, בתורת הגלגול

• אבות ובנים, האם בהכרח שגם שרשי נשמותיהם הם, למשל, מאותו ענף, וכמו שקרובים הם למטה קרבה משפחתית, האם זה מחייב שכמו כן הם מאותו ענף של הנשמות?

• שני בני אדם שאין להם שום קרבה משפחתית, האם זה מחייב שאינם מאותו ענף מחצב הנשמות?

• מה משפיעה, בכל מקרה, נשמת האב בנשמת בנו אם אין להם קשר וקרבה בעולם הנשמות?

• החלק שנותן האב לבנו מנשמתו, נשאר בבנים לעולם ועד, או שחוזר אליו אי פעם?

• האם בכח ההורים להמשיך לבנם נשמה ממקום גבוה או ממקום נמוך?

• במה תלוי המשכת הנשמה לבן ממקום גבוה?

• אימתי הוא הזמן הנכון והראוי?

• היתכן פעמים שהנשמה ממקום גבוה, ולבושה גס ועב מחמת חסר כונה טובה מהורי הבן?

• במה זה מתבטא?

• היתכן פעמים שהנשמה ממקום נמוך, ואלו לבושיה מעלים ועדינים מחמת כונתם הטובה והקדושה של הורי הבן?

• היאך זה מתבטא בבן?

• הורים שמחשבתם מקלקלת והמשיכו לבנם מלבוש גס לנשמתו, היש תקוה לדבר?

• הלבוש לנשמת הבן הנמשכת מחלק נשמת אביו ואמו, האם לעולם הוא על צד החיובי לטובת הבן ולעליתו?

• כשחטא הבן, והוא מסבת שהמשיך לו אביו לבוש רע מסבה הנזכרת לעיל, האם נענש אביו עליו?

• האם אב יכול לתקן חטא בנו?

• האם בן יכול לתקן חטאי אביו?

• אם נתכוננו האב והאם והכינו עצמם שניהם במחשבות קדושות - מה יהיו תוצאות הבן?

- אם נתכוננו האב והאם במחשבה רעה ולא בקדשה כלל, מה יהיו תוצאות הבן?
- אם האב נתכון לקדשה ולטוב והאם לרע, וכל אחד נתן כחו בשוה, אם לטוב ואם לרע, מה יהיו תוצאות הבן?
- אם האב במחשבת קדשתו נתן כחו בבן יותר מהאם במחשבת הרעה, מה יהיו תוצאות הבן?
- אם האם נתנה כחה במחשבת הרעה יותר מהאב במחשבתו הטובה, מה יהיו תוצאות הבן?
- כיצד מתבטא באפן חיצוני כח האב בבן, לחיוב ולשלילה?
- כיצד מתבטא באפן חיצוני כח האם בבן?
- הרב עם תלמידו, האם ישנה השפעה נפשית ביניהם?
- האם יש כח בתלמיד להוציא את רבו מגיהנום כמו בן המוציא את אביו?
- האם יש קשר נשמות בין אחים?
- אדם שהצרך להתגלגל מחמת חטא, האם בת זוגו גם באה לעולם בגלגול לצרך זוגו?
- מהו הסימן לאדם שזכה בבת זוגו האמתית?
- אדם שעד שנשא את בת זוגו הלך לו בקשי גדול על ידי מריבות וקטטות עד שנשאה, אמנם לאחר שנשאה חיו בשלום ובהשקט, דבר זה מורה על זוג אמת או לא?
- פעמים ב' חברים או ב' אחים שונאים זה לזה או מקנאים זה בזה, והוא בטבעם ללא סבה המחיבת את השנאה או הקנאה, מה הטעם לכך?
- נשמה שהיא בעולם העליון, וחברתה מאותו שרש בעולם הזה, האם גם יש שנאה וקנאה ביניהם כמקרה קודם?
- האם יש הבדל בין צדיק מגזע צדיקים לצדיק שאינו מגזע צדיקים?
- מה טעם יש צדיק שבחטא מסים קשה לו מאד להתגבר עליו?
- אדם שמת בלא בנים, ובא אחיו ומיבם את אשת המת להקים שם לאחיו, האם זה קריאת שם בלבד ובזה יוקם שם אחיו?
- אדם שנפטר מן העולם והשאיר את אשתו מעברת, מי הוא אותו וולד שנולד?

מה באתי לתקן?

- האם יש סימנים כדי לדעת מה היה קלוקל האדם בגלגולו הקדם?
- מהם הסימנים?
- כיצד ידע על איזה מצוה נתגלגל כדי לקימה בגלגול זה.
- במה ידע האדם להשקיע את עקר כחו בלמוד התורה הנחלקת לפשט, רמז, דרש וסוד?
- אדם שבא לתקון דבר מסים, ואכן רואה שנפשו חשקה באותו דבר לקימו, האם הוא נחן בכלים המאפשרים לקים את יעודו?
- אם אפשר לתת דגמאות שבהן ידע האדם חובתו בעולמו, מבחינה זו שאכן נחן בכלים ובכשורים לקים יעודו.
- האם שנויי המצבים שבאדם מחיבים שנוי בעבודתו?
- עוד דגמאות לנושא חשוב זה שאנו עוסקים בו.
- דגמאות נוספות לצד החיובי.
- מה ענין שלא לדחק את השעה בתקון האדם?
- הסימנים הנזכרים לעיל הם כללים, והלא האדם נצרך לתקון פרטים רבים, ואם כן, היאך ידע בפרטי פרטות מה עליו לתקן, שהרי אם לא ידעם, לא בא על תקונו?
- האם כמו שיש לאדם פרטי ענין מסים לתקנו, כמו הוא בכללות הדור האם יש להם ענין מסים כללי לכל הדור לתקנו?
- האם יש לאדם סימן לדעת קשר בין טבעיו והרגליו שבגלגול זה לבין אלו שבגלגוליו הקודמים?

העוון ותקונו בגלגול

- מהם טעם היסורים הפוקדים את דורנו?
- מהי סבת הנפילות והעליות הפוקדות אותנו תכופות וחסר היציבות הנורא במעמד הרוחני?
- מה ענש תלמיד חכם המתגאה בתלמודו?
- האם לא יכר בו חכמה גם במלי דעלמא או רק בדברי תורה.
- מדוע רואים אנו בדורות האחרונים שנשותיהם של תלמידי חכמים מושלות

בהם?

- המוצא אבדה ואינו מחזירה, מה ענשו?
- האר"י ז"ל גלה שרב אנשי דורו מגלגלים מבהמות וחיות, מה הסימן לזה?
- צדיק שנפטר מן העולם ועלה למקום מנוחתו, האם נפטר מן הדין לעולם?
- צדיק המתגלגל בדומם, צומח או חי, האם מרגיש בצער אותו חי כשנשחט, או בצער אותו צומח כשנתלש?
- האם יש זמנים מיחדים לעלית הגלגולים?
- והלא אנו כל השנה מבררים מצומח ומחי, ומה תועלת אחר שיש לזה זמנים קבועים?
- מדוע זמן תקונם של מגלגלי דומם, צומח וחי, משמונה חדשים לשמונה חדשים ולא נעשה כסדר סמוך, ואז היה תקונם מארבעה חדשים לארבעה חדשים?
- מהו גלגולו של המדבר לשון הרע?
- מהו גלגולו של המאכיל נבלות לישראל ומכשילן?
- מה גלגולו של שופך דם האדם?
- מהו גלגולו של הבא על אשת איש?
- מהו ענשו של המזלזל בנטילת ידים?
- מהו גלגול פרנס המתגאה על הצבור?
- מהו גלגולו של המזלזל בברכות הנהנין?
- מהו גלגולו של הבא על הבהמה?
- מהו גלגולו של החוטא בנדה?
- הבא על אחותו, מהו ענש גלגולו?
- החוטא תמיד בעיניו ומסתכל בעריות, מהו ענש גלגולו?
- דין המתגלגלים הנזכרים לעיל, אף אם לא עשו תשובה?
- כל המתגלגלים יש מי שמזכיר להם עוונם בזמן ענש גלגולם?
- המתגלגלים בגלגול מסים, האם משתנה ענשם, ומי קובע זאת?
- האם כל בני האדם מקלקלים בחטאם במדה שוה?

- האם תקף היצרים של בני האדם שוה בכלם?
- מדוע תקיפות היצר אצל האדם הגדול, גדול יותר מהאדם הקטן במעלה?
- האמור לעיל, שחטא קל של אדם גדול הוא חמור יותר מכמה חטאי אחרים, האם זה מתבטא בענשו?
- אדם שבאחד מגלגוליו זכה למדרגה גבוהה, ועתה הנו במדרגה פחותה יותר, האם פגמו נמדד לפי מדרגתו עתה, או לפי מדרגתו הגבוהה ביותר שהיתה אי פעם באחד מגלגוליו הקודמים?
- אדם החוטא במדרגתו המסימת שנמצא בה, האם כל חטא וחטא משפיע במדה שוה?
- מהם מדרגות הפגמים והקלקולים?
- האם הגלגול הוא רק באנשים פרטיים או גם בדורות שלמים?
- אחר שהדקדוקים במעשי בני-אדם להפרע מהם קשים הם מאד, מהי העצה להנצל מיום הדין?

דבוק

- כיצד להבחין האם ה"רוח" הנו של נשמה או סתם רוח שטות?
- מאיזה זמן ידוע לנו על דבוק?
- מדוע הרוח נכנס אצל אדם?
- רוח - אם יכול להיות של אשה?
- מהו גדל הרוח?
- היכן בדרך כלל מקום המצאות הרוחות?
- היש איזשהו סגלה למנע כניסת רוח?
- הרוח בא לבדו או בלווי עם אחרים?
- האם הרוחות הם מכאלו שמתו מקרוב או גם מכאלו שמתו משנים רבות?
- מהיכן מקום כניסת הרוח לגוף האדם?
- דבוק - אם הוא רשע בדוקא?

- מאיזה סבות נכנס הרוח באדם?
- האם ישנו קשר משפחתי או חברותי בין הרוח - לאיש שנכנס בו?
- מה מספרת הרוח?
- האם הרוח רואה ומגלה מעשים של אחרים?
- האם הרוח מגלה חשיבות אנשים?
- האם תכונות הרוח - כפי שהיו לו בחייו?
- דברים שבקדשה - מפריעים לרוח?
- לאיש אשר רוח בו - היש לו כחות פיזיים על טבעיים?
- האם יש כחות חדשים באדם שנכנס בו הרוח?
- באיזה אפנים משמיע הדבוק את קולו?
- מדוע הרוח נמנע מלגלות את שמו?
- האם הרוח מגלה חטאי עצמו?
- מדוע מסרב הרוח לצאת?
- מה וכיצד התיחסות הדבוק לחרמים?
- האם הדבוק מהתל בחכם הדובר בו?
- אם אפשר לרמות דבוק?
- הדבוק - אם מדבר עם כל אחד?
- מי יכול להוציא רוח?
- מכשפים אם מוציאים רוח?
- הוצאת דבוק בצנעה או בפרסום?
- מהיכן הרוח יוצא?
- האם רוח חוזר לאחר שיצא?
- האם הרוח נכנסת בכל אדם, או רק באדם שומר תורה ומצוות?
- האם הרוח נכנסת בכל אדם, כולל קרובי משפחה, או רק באנשים רחוקים הגרים במקומות רחוקים?

- האם נתן להוציא את הרוח גם בלילה, או רק ביום?
- האם העלפון שקורה לחולה הוא עלפון שגורם לו להיות במצב שאין לו כל יכלת לשלט בעצמו, או בעצם הוא נמצא בהכרה מלאה ואף יכול להניע את גופו, וכמו במקרה דנו, שהאשה בדקה לעתים קרובות אם ראשה מכסה?
- האם בזמן הוצאת הרוח, החולה שוכב ללא תנועה ושפתיו אינן נעות כלל, או שמא יש לו שליטה על כל גופו כולל שפתיו?
- האם נתן להוציא את הרוח לא רק על ידי השבעות ויחודים, אלא גם על ידי תפלה ותשובה בלבד?
- האם צריך לתקע בשופר באזנו של החולה וליחד יחודים ולהשביע את הרוח כדי שלא תאמר שקר?
- האם חייב לבקש מהרוח סימן שהוא יצא, או מספיק לשאל את החולה בלבד?
- האם כשהרוח יוצאת היא מזיקה למוציאה או לאלו שהשתתפו בטכס הוצאתה?

אחרית הימים

- מה תפקידנו כדור המסים?
- הנשמות שנזדמנו בדורנו, האם זה רכוז מסים של נשמות, או כך נפלו במקרה?
- מהם הקשיים המיוחדים שיהיו בדורות המסימים מאשר לדורות קודמים?
- מהי נבואת חז"ל בענין מנהיגי הדור באחרית הימים?
- מהי הגדרת "ערב רב" ומה יהיו מעשיהם?
- האם יהא רוח הקדש ונבואה בדור האחרון?
- מה יהא מצב התורה באחרית הימים?
- מה בדבר המדינה והציונות?
- במה יש לנו הדור האחרון - להתחזק?
- מה יהא מצב הפרנסה בדור האחרון:
- מהן סגלות הפרנסה?
- מי ימלט מהחשך הנורא של חבלי משיח?

- אימתי יהא קץ הפלאות?
- האם חיב שיהיו סימנים קדם ביאת המשיח או אפשר שיבוא בפתע פתאום?
- הלא בגמרא ר"ה (י"א ע"א) אמרו "בניסן נגאלו ובניסן עתידין לגאל" ואם כן אין מה לצפות קדם ניסן או אחריו?
- אין ישראל נגאלין אלא בתשובה, אם נחכה לתשובתן של ישראל אימתי נגאל!?
- במה מתנים ראית סימני הגאולה?
- מהו באור "צער השכינה"?

אמונה ובטחון

- לעזב עבודה ולהמסר כל כלו לתורה, האם נכון לעשות כן מתוך אמונה בה' שהוא הזן והמפרנס?
- האם נכון לטל תרופות לרגיעות ממתח או חרדה, או עדיף לנצל מצב זה כאתגר לאמונה ובטחון בה'?
- אדם הלומד מוסר ובפרט בעניני אמונה ובכך אמנם מתחזקת הכרתו, אולם הרי בכך מעתה התביעה תהא עליו ביותר, האם בשל כל נכון להמנע מלמוד האמונה ולהמשיך בלמוד התורה?
- אדם הזכאי לקבל סכום מהבטוח, ובדרך פשרה יכול הוא לקבל מהם מידית סכום מסים, ובאם יתעקש בדרך משפטית אפשר שיקבל יותר, מה הנכון לעשות על פי גדרי האמונה?
- עד כמה ההשגחה מרמזת לאדם לשפר מעשיו?
- מה נתן לעשות כשאדם פגיע ורגיש יותר מדי?
- מה נכלל בצווי מצות האמונה בה'?
- מה הסבה לקשי השגת האמונה?
- מנין צומחים ספקות והטרדות במחשבה גם בעקרי יסודות הדת?
- הכיצד, רואים אנו אנשים החוטאים ועם כל זה טוענים שמאמינים הם?
- אימתי היתה התקופה הקשה ביותר מבחינת אמונה לעם ישראל?
- מה הסבה להתנכרות האמונה במיוחד בדורנו?

- מה הסבה לרבוי היסורים שבדורנו?
- מה הם הדרכים להשגת האמונה?
- אם האמת כל כך ברורה מדוע "מינות משכא"?
- אריכות חשכת הגלות ללא ראית קצה הלא מיאשת מהתקוה ומערערת את האמונה?
- האם חיוב האמונה עלינו ועל אמות העולם שוה?
- עד היכן פסגת חובת האמונה?
- מהו גדר מדת הבטחון?
- האם נכון הוא לאדם לבטח בה' שיעשה רצונו האישי דוקא?
- מהם סימני הבוטח?
- עד כמה חיוב ההשתדלות אחר פרנסה או צרך אחר?
- מצד חיוב הבטחון עדיף ללמד תורה כל היום או גם להנות מיגיע כפיו?
- האם יש לחדל מבטחון מסבת "שמא יגרם החטא"?
- במה הבחירה ביד האדם ובמה לא?
- אחר שענינים הרוחניים תלויים ביד האדם דוקא - היש טעם להתפלל עליהם?
- מהם מפסידי האמונה?
- כיצד להתיחס למחשבות הטורדניות בעניני אמונה?
- מאיזה סבה יש להעדיף את מסקנותיהם של חכמי ישראל על פני חכמי המדע והפילוסופיה?
- נושא האמונה שעמדו עליו לבררו וללבנו חוקרים ופילוסופים כיצד נתבעים עליו פשוטי עם וקטנים?
- האם מתר לשמע רדיו?
- הרמב"ם כתב באגרת תימן שהקדוש ברוך הוא נכנס בערבות והבטיח שכל מי שעמד על הר סיני יהא מאמין הוא ובניו עד עולם, ואיך אם כן רואים אנו יהודים מתכחשים לאמונתם?
- כיצד להתיחס לאכילה ושתייה ורפואה המקימים את האדם, אחר שלא על הלחם יחיה האדם?

- עד היכן אמונה בהשגחה פרטית?
- האם ההשגחה גם לענין זה שמעשה בני אדם בסתר בהכרח שיתגלו?
- לחסך כסף לחתנת הילדים, האם אין זה מנגד למדת הבטחון?
- מה הטעם להתפלל על היסורים שיסתלקו אחר שהאמונה מחיבת לדעת שהכל מאת הבורא בדין צדק וישר?

יסורים

- מה היא תכלית סבת היסורים?
- לפעמים בגלל היסורים מתמעט אצל האדם עבודת ה', כיצד יתיחס לזה?
- אשה המפלת נפלים הענש לאשה או לולד?
- מיתת בנים לאחר שנולדו הענש נקבע להורים או לבנים?
- מהם היסורים הקלים ביותר והמזככים ביותר?
- מה סבת רבוי ותכיפות היסורים בזמננו?
- מדוע העניות וחסרון כיס נחלת רבים בימינו?
- אמא שבנה פגוע מח, שואלת למה ארע לי כך?
- מה יעשה האדם וינצל מיסורים?
- כיצד ידע האדם שיסורים ממשמשים לבוא עליו כדי לקדם פני הרעה?
- הלא אם היה לי פרנסה ברוח הייתי מקדיש מזמני יותר לתורה ותפלה ומדוע נמנע ממני זאת?
- יסורי דכאון וחרדות - מה תועלת יש בהם?
- מה הן העצות להקל את סבלן של הנטרדים מחרדות ודכאונות?
- מהי סבת תקיפות ותכיפות היסורים בזמנינו?
- יהודי שנהרג או מתיסר על ידי גוי - מה דינו?
- אדם שהתאבד - איזה בעיה הוא פתר בכך?

תשובה

- מאז חזרתי בתשובה פרנסתי קפחה, מדוע?
- מאז חזרתי בתשובה - מתקף אני בנסיונות טורדניים.
- ישנם בעלי תשובה המתיסרים במהלך תשובתם, וישנם שאינם מתיסרים, מדוע?
- מנין יודע אני שאכן אהוב ונחמד אני בתשובתי?
- אכן זכיתי להרגשה נעימה ונפלאה (שהזכרנו בתשובה הקודמת), אולם מדוע היתה זאת רק זמנית ונעלמה ממני?
- מדוע נתקף אני - החוזר בתשובה - מדי פעם בעצבות וחסר ספוק?
- מהו השלב הראשון לחוזר בתשובה שיהיה קרש קפיצה ליתר שלבי התשובה?
- המעידות מהנסיונות - רבים המה, כיצד להתמודד על אף הנפילות?
- אבל בכל זאת מאחר ובאתי להטהר מה התועלת מאותן נפילות הפוקדים מעונה לעונה?
- כיצד להתייחס לנפילות והמעידות התוקפות מדי פעם?
- מה יהיה עם כל מה שחטאתי ונכשלתי בעבר אימתי אתקנם ואימתי אכפרם?
- האם יש חטא שאין מועיל עליו תשובה, או שיהא אדם מנוע בגללו מלשוב בתשובה?
- מה עם מאמר הזהר שאין תשובה מועלת לפגם ברית קדש?
- אימתי זמן התשובה?
- אדם שגזל בעודו חלוני או קטן כיצד יתקן?
- מהו הקו שיש לבעל תשובה לצעד עמו לכל ימיו?
- מה הן הסבות המחייבות להזדרז בתשובה ולא לדחותה?
- הכיצד ישנן כאלה החוזרים בתשובה בנקל וכאלה שאינן חוזרים בנקל?
- מה הפתרון לתסבוכות הרבות שפוקדות את החוזר בתשובה?
- היכן לגור לאחר החזרה בתשובה?
- מה לעשות כשהאשה מסרבת לקבל עליה תשובה?

- החוזר בתשובה טוב שילמד בלבד או גם שיעבד?
- מה המכשולות שטומן כח הרע לחוזר בתשובה?
- דורנו מכנה בשם דור התשובה, האם זו הגדרה נכונה?
- אם על כל עברה מתגלגלים שוב לתקן, אימתי יהא קץ התקון לנפש?
- מה ומי הם המסייעים לחוזר בתשובה?
- האם מועילה תשובה לאחר שיבוא משיח?
- אדם שהתחיל בתשובה ונסתלק מן העולם באמצע, מה נהיה בדינו?
- מובא בספרים להרהר בתשובה קדם כל למוד ותפלה, מה תועלתו של הרהור בעלמא?
- כיצד ידע האדם שנכנס הוא בשערי תשובה?
- מה יעשה אדם שהתמרמרות התשובה מביאתו לעצבות?
- מנין עולים חרטות והרהורי תשובה בלבות הבני אדם?
- מהו דרך תקון המעות המעלה ביותר?
- מה עקר התקון לחטאי עריות, חלול שבת, הפלות, פריצות?
- כיצד יכול אני להחזיר בתשובה?
- מהם עקרי תקוני פגם הברית?
- מתי להתיחס לטמאת מקרה לילה?
- מהו תקון מקרה לילה?
- את מי מנסה היצר להחטיא במקרה לילה?
- כיצד להנצל ממקרה לילה?
- מהן הסגלות להנצל ממקרה לילה?
- מאין נצמחים ההרהורים הרעים בעל כרחו של אדם?
- כיצד ינצל האדם ממחשבות רעות ככפירה וזנות?
- כיצד הדרך הנכונה בהנהגת התעניות?

- האם בני תורה צריכים לעסק בתקוני התשובה או די להם בעסק התורה?
- ישנם כאלה שמיד שנופלים בחטא מחפשים בתקוני האר"י היאך לתקנו האם כן נכון לנהג?

בדרכי עבודת ה'

- ישנם הסובלים "מחסידות" יתרה המתבטאת בחששות יתרות ומפרזות בענינים שונים כמו, נטילת ידיים - שמא נטלתי כראוי או לא, או כמו בתפלה - הזכרתי מלה זו או לא, האם אני נקי או שצריך להתפנות, וכדומה ביתר הענינים, דקדוק בתפלין, דקדוק במצוות שבין אדם לחברו, דבר המביא אותם לדכוי נפש ולחסר שלוח ומרגוע, מה נתן ליעץ להם?
- זה זמן רב שאין אני מרגיש ענג וטעם בעבודת ה', כיצד להתגבר על כך?
- אדם שנפל בעוון מסיים מה עליו לקחת לקח מכך?
- מדוע רב ככל הקבלות שאדם מקבל על עצמו אינו מצליח לעמד בהם?
- מדוע ישנם כאלה שלומדים מוסר ועם כל זה לא פועל המוסר בלבם?
- מה הן הנקודות בדורנו שבעקר עליהם צריך לשים לב את דגש הזהירות?
- מדוע בדורנו דוקא ישנו הסתר פנים נורא?
- מי אמר שדורנו הוא מסופי הדורות קדם האור הגדול?
- אדם שעלתה לו בלבו החלטה טובה למעשה מסיים, ולאחר מכן צצו בלבו ספקות שונות לעשות או לא לעשות, מה יעשה?
- אדם שמספק בדבר מסיים לעשותו או לא לעשותו מה יעשה?
- כיצד ידע האדם אם חפץ ה' בו?
- כיצד ידע האדם אם צדיק הוא או שהוא עדין בדרך?
- מה יעשה האדם וינצל מיצר השנה לקום בהשכמה לעבודת בוראו?
- מה חייב אדם לדעת מתורתנו הקדושה?
- כיצד ידע האדם מה תקונו ועל מה במיוחד בא לעולם.
- מה הסימן לאדם שהדרך שהולך בה היא רצויה?
- פעמים שאדם נענש מיד על עוון אחד קל, וזולתו גם על עוונות חמורים יותר - מקיפים לו מן השמים?

- מה העצה לאדם שהשתלט עליו היצר בדבר מסים?
- כיצד ידע האדם שעבודתו את ה' לשם שמים?
- מה מהמונעים הגדולים מעבודת ה' ומחזרה בתשובה?
- כיצד נפטרים מהחובות?
- מאילו דברים פתוי היצר מצליח ביותר?
- האם להעדיף לשאת לאשה בת בעל הבית עשיר או בת תלמיד חכם שאין בידו רק מעט?
- מה העצה להתגבר על רדיפת המותרות?
- על מה בכה החפץ חיים?
- האם ההקפדה בשמים על החוטאים במדה שוה או שתלוי מי הוא החוטא?
- הרשעים שלבם מלא לעשות רע, האם לא יבצר מהם כל מיני חטאים שעולים ברצונם?
- מה העצה שיעבר היום מצלח ומברך?
- האם עדיף לישן מקדם על מנת לקום מקדם לעסק בתורה או לישן מתוך דברי תורה וללמד עד שתפל עליו שנה?
- האם טוב להתענות?
- האם להמנע מלהחזיר בתשובה מסבת פניות של גאווה או לא?
- המפחד שמא יארע לו מקרה בלתי טהור בליל יום הכפורים מה יעשה?
- המתמודד בתקון המדות ורבים המה כשלונותיו, מה עליו לדעת?
- מדוע לא תמיד עוזר למוד המוסר?
- האם עדיף הלמוד בדרך עיון ופלפול או בגרסא ובקיאות?
- האם התאב לחטא ולפרק על - יעלה בידו ככל אשר תשאל נפשו לעברה או מגבל הוא הגם שמצדו אין שום הגבלה ומוכן הוא להיות חשוף לכל עברה?
- אם ראית יסורים ממשמשים ובאים עליך - רוץ לחדרי תורה, כיצד ידע האדם שיסורים ממשמשים ובאים עליו?
- מה יעשה אדם וינצל מחבלו של משיח יעסק בתורה מה יעשה מי שאינו בר הכי?

- האם ראוי לאדם לכעס כשבטלוהו מתורה?
- אשה שבעלה רועה את עיניו בשדות זרים ומציק לה הדבר מאד. מה יש לומר לה?
- אשה המתקשה בכסוי ראש וכדומה מה יש להשיב לה?
- האם מדת הבטחון זו חסידות או מעקרא דדינא?
- מהי התכלית אליה צריך האדם להגיע לאחר כל תורתו ומצוותיו?
- מה הסבה לקיצוניות התמורות החולפות עלינו - יעלו שמים ירדו תהומות?
- היאך תצוה עלינו התורה לילך לעולם בדרך הישרה והאמתית כאשר משחדים אנו בתאוות ומדות, והיאך אם-כן השחד לא יטה את דעתנו מהאמת?

שבת

- רבים נתקפים בעצבות ביציאת השבת, מה הסבה והתקנה לכך?
- רבים שואלים איננו מרגישים קדשה מיחדת בשבת ואולי גם להפך, מה התקנה לכך?

מדות

- מהן העצות למדת הכעס?
- מהן העצות להנצל ממתת השקר?
- כיצד להנצל ממתת הגאווה?
- אדם הרוצה לנהג בענוה, מה עדיף? האם לשבת בין פשוטי עם וללבש בגדים פשוטים ולנהג בחיצוניות בהנהגות ענוה הגם שמידי מחשבת גאווה לא נצל כי נהנה שיאמרו עליו שהוא ענו ובורח מן הכבוד ויש ללחם עם המחשבה אולם לא עם המעשה, או לנהג לשבת בין אנשים מכבדים להנצל ממחשבה הנ"ל אולם מאידך המעשה הוא מעשה גאווה.
- מה הם הדרכים שיש להתחיל בהם על מנת להכנס לשערי הענוה?
- כיצד לזכות למעלת הנעלבים ואינם עולבים?
- כיצד שלא להכשל באונאת כבוד הזולת?
- מהן העצות לא לכשל בגזל?

- מה יעשה אדם וינצל מחבלו של משיח?
- וכי כל אחד יכול לעשות עסק של גמילות חסדים?
- מה כח הצדקה במיחד להציל מחבלו של משיח?
- מהי העצה לנגוע במדת הקמצנות?
- האם עדיף לתן בצנעה או בפרהסיא כדי שילמדו ממנו?
- האם לדקדק אחר עני הגון דוקא?
- כיצד יש לנהג גבאי המאסף לצרכי עניים?
- מה הן העצות לשבירת תאות החמר כזללנות וסבאנות וכן יתר עניני חמירות שהגוף דורש אותם בטבעו?
- אלו עצות מעשיות ישנן לשמירת הלשון?
- מה הן העצות לפתרון שנאת הבריות?
- מה העצה לסלק את השנאה הנובעת מקנאה?

חנוך

- האם עדיף לסגר ילדים מהרחוב או לא, מחשש של התמרדות?
- האם אב נענש בעוונות בניו?
- הורים הדרים באזור חלוני או מפשר, ובאזוריהם מזכים המה את הרבים ועושים חיל במעשיהם, האם ינדדו למקום דתי בשביל חנוך הבנים, או זכוי הרבים עדיף?
- הורים דתיים הדרים בשכנות עם חלוניים ויש חשש של מחלקת באם יאסרו על בניהם לכנס לשכניהם כיצד לנהג?
- כיצד להצליח בחנוך הבנים?
- מאיזה גיל יש להקפיד על חנוך הילד?
- האם יש להכות את הילד לצורך חנוך, ומתי ואיך?
- מדוע אין להסתפק בחנוך המלמד בתלמוד תורה?
- בן חכם וישר, מה יכול להועיל להוריו?

- על מה יש להקפיד בשדוך הבנים?
- ממה יכול להיות שיסטו הבנים מדרך ה'?
- במה יש לקדם פני הרעה כדי שלא יצאו הבנים לתרבות רעה חס וחלילה?
- אדם שמטבעו הנו ענו, רחמן, ועוד כיוצא במדות חיוביות, האם יש תסרון בכך?

יום הולדת

- האם ישנה משמעות ליום ההולדת של האדם?
- מה ראוי לאדם לעשות ביום הולדתו?
- האם יש ענין ב"חגיגות" יום הולדת, או חגיגות עשור שנים, או "יובל" וכיוצא?

תוכחה וזכוי הרבים

- כיצד מצליחים להשפיע ולזכות את הרבים?
- האם ללכת לכל מקום שהנך נקרא להרצות או להשתמט מחשש בטול תורה. - האם כל אחד ראוי להוכיח ולהחזיר בתשובה?
- האם יש לקרב כל אחד לתשובה?

מדריך להנהגה נכונה במקומות עבודה

- מה המה כללי הנהגה במקומות עבודה?
- מה המה המכשולים החמורים המצויים אצל נשים העובדות במשרדים ובחניות?
- מה הן ההשלכות משמחות הנעשות ללא גדרי צניעות כראוי?
- מה הן ההנהגות למניעת קרוב דעת וידידות?
- מה גדר חובת השמירה על מרחק בעת העבודה?

- היאך לנהג באספות בעניני העבודה?
- היאך לנהג בנסיעה לעבודה וממנה?
- היאך לנהג בענין הלבוש בעבודה?
- מה הם האפנים שאסור לעבד במשרד אף על פי שאין שם אסור יחוד?
- מה הדין לעבד במשרד שנמצאות שם נשים כשאין אשתו בעיר?
- מה דין פנויה או גרושה או אלמנה לענין עבודה במשרד שיש שם אנשים?
- מה דין אשה נשואה לענין עבודה במשרד?
- מה דין לעבד בקביעות במקום שיכולים לבוא איזה פעם לידי יחוד?
- מה דין מי שצריך ללכת לאיזה משרד [שאינו במקום עבודתו], האם עליו לברר מתחלה אם קים שם חשש יחוד?
- עד כמה אחריות אב ששולח את בתו לעבד במשרד?

הלכות צניעות כלליים הנוגעים לכל מקום

- מה הם גדרי שחוק וקלות ראש?
- מה הם גדרי קריצת ידים ורמיזת עינים?
- מה הם גדרי שאר מיני נגיעה?
- מהו גדר אסור השתמשות בנשים:
- היאך לקים ישיבה במקומות נפרדים באספות שונות?
- מה דין נתינת מתנות?
- היאך ההנהגה כשאיש חפץ לקרא לאשה או אשה לאיש?
- מה הם גדרי אסור הסתכלות?
- מה הם גדרי האסור שלא ללכת אחורי אשה?
- היאך לנהג בענין הליכת אשה לרופאים?
- מה דין בקור איש חולה?

- מה דין תספרת אצל איש?
- מה דין נאום בפני גברים?
- היאך לנהג בישיבת משפחות בסעודות מרעים או בבתי מלון?
- מה דין רקוד בפני גברים?
- מה דין שירה בפני גברים?
- היאך לנהג בהליכה לים?
- מה דין עשון סיגריות לאשה?
- מה דין שמוש בנשק לאשה?
- היאך יש לאשה לנהג צניעות ליד אחרים?
- מה דין שרות צבאי ולאמי לאשה?
- מה בענין הופעות וסרטים?
- מה בענין יציאה וטיול ברחוב לאשה?
- היאך לנהג צניעות בענין מלצרים ומלצריות ומחצה בשמחות?
- מה הם הדברים השכיחים להיות פרוץ בהם?
- מה הנכון בענין נהיגה במכונית לאשה?
- היאך תנהג אשה הנוסעת במונית או באוטובוס?

הגדרות נפלאות בעניני קדושה וצניעות

- מה הן פרטי ההרחקה מנשים להלכה?
- מה הן פרטי איסורי ההסתכלות בנשים להלכה?
- מה הן פרטי איסור להריח בשמי נשים?
- מה הן פרטי הליכה במקום שנמצאות שם נשים שלבושם אינו צנוע?
- מה הן פרטי איסור הרהור ותיקוננו?

- מה הן פרטי איסור להלך אחר האשה?
- מה הן פרטי דיני פרועות ראש בפנויה, וכיסוי הראש בנשואה?
- מה הן פרטי ההנהגה במשודכים, והנהגות בין חתן לכלה לפני הנישואין?
- מה הן גדרי איסור השתמשות באשה - מקומות עבודה?
- מה הן גדרי איסור קול באשה, אחותו, אמו?
- מה הן פרטי דין לשאול בשלום אשה?
- מה הן פרטי וגדרי קירוב האסורים והמותרים במשפחה, ובהליכה לרופאים?
- מה הן פרטי דיני רחיצה עם קרובי משפחה, ועם רבו?
- מה הן פרטי דיני שיחה עם האשה?
- מה הן פרטי וגדרי דיני לעבור בין ב' נשים?

שכינה

השראת

מהו ענין השראת שכינה בבית המקדש, והלא מלא כל הארץ כבודו?

הָאֲדָם בְּעוֹלָם נָתוּן בְּמִלְחָמָה פָּנִים וְאַחֹר, הַמִּלְחָמָה עִם מְרָאָה הָעֵינִים הוּא קֶשֶׁה, שֶׁהָרִי הָעֵין מְרָאָה לְאָדָם מְקַרִּיּוֹת וְטַבְעִיּוֹת, הָאֲדָם נָתוּן וְטַבּוּעַ בְּבֶחַץ שֶׁל מִינּוֹת, שֶׁהָרִי עֵצֶם הַמְּגַבְּלוֹת שֶׁהָעוֹלָם וְהָאָדָם מְרַכְּבִים מִמֶּנּוּ, מְגַבְּלוֹת גּוֹף זָמָן וּמְקוֹם, זֶהוּ הָרִי מְגַבְּלוֹת שֶׁל חֹמֶר, כְּמוֹ כֵן כָּל מִהְלֵךְ חַיִּי הָאָדָם בְּכָל מְאָרְעוֹתָיו בְּדָרְךְ סִבָּה וּמְסוּבָּב, אִם זֶה פְּרִנְסָתוֹ, בְּרִיאֹתוֹ, הַכֹּל בְּדָרְךְ טַבְעִית, וְהָאָדָם צָרִיךְ לְהִלָּחֵם עִם מְרָאָה עֵינָיו וּלְהִאָּמֵן שֶׁיִּשְׁנָה הַנְּהִיגָה עֲלֵיוֹנָה הַקּוֹבְעֵת לְפִי נְתוּנִים שׁוֹנִים לְחִלוּטִין אֶת אֲשֶׁר יֵאָרֵעַ לוֹ מֵאֲשֶׁר הַנְּתוּנִים שְׂרוּאָה לְמוֹל עֵינָיו שֶׁהִמָּה טַבְעִיִּים וּמְקַרִּיִּים.

ובכן על עולמנו זה פרוש מעטה טבע המכסה מעיניהם של בני אדם את ההנהגה האלקית, ושמיכה זו הפרוסה על עיניהם של בני אדם מתעתעת בהם לראות את השקר.

מה עשה הקב"ה? חשף חלון באותה שמיכה העוטה ופרושה על הבריאה, שדרך שם יוכל האדם להביט אל האמת, וזהו בית המקדש, ששם שרתה שכינה, ובמילא ההנהגה שם היתה נסית ללא טבע כלל. וכמבאר במשנה באבות (פ"ה) עשרה נסים נעשו בבית ראשון, עיי"ש היאך כל נס כשלעצמו יש בו כדי ללמד אמונה, ושם הראנו הבורא מה בעצם מנח מבעד למעטה הטבע הפרוש על הבריאה, כי המפרש יגלה על הסתום.

והוא המובא בזה"ק (ח"ב קמ) עיי"ש שלא נתחזקו ושמוחו ישראל בהקב"ה גם לאחר כל הנסים שעשה הקב"ה ביציאת מצרים ובקבלת התורה רק באשר נצטוו על עשיית המשכן ואז נתחזקו ושמוחו בו, כי קדם לכן היו חרדים היאך יקימו המשימה של שמירת התורה, והדבקות בו יתברך, אחר שהעולם פרוש במעטה המתעה, אולם כשנתבשרו על "ושכנתי בתוכם" כאן הזריח להם הבורא אור לתוך מעבה החשך והאיר להם, ולכן רק אז שמוחו שמחה גדולה בהקב"ה שהנה ונמצא פתרון-מה במפת החשך וההסתור המסתיר את השגחת ה' בעולמו.

מדוע בקש משה שלא תשרה שכינה על אמות העולם כמבאר בגמרא (ברכות ז ע"ב) וכי מה בכך שתשרה שכינה גם אצלם?

במצות האמונה ישנם ב' סעיפים, האחד להאמין במציאות ה', והשני להאמין ביחודו יתברך ובהשגחתו הבלעדית, ולנטרל את כל המארעות מהסבות והגורמים הטבעיים וליחסם לבורא בלבד המנהיג את עולמו בהנהגת מדה כנגד מדה, אלא שפמלבישה בגורמים טבעיים.

סעיף א' שבאמונה להאמין במציאות ה' שיך גם לגוי, אולם סעיף ב' להאמין ביחוד ה' ושהכל לטובה, זהו "השגה", שאפלו בעם ישראל מדרגות רבות יש בין כל יהודי ויהודי בדרגת אמונתו בזה.

מטרת המשכן והמקדש בארנו בתשובה הקודמת, שהוא להיות לנו לעזר ולסיוע להמחשת ההנהגה הנסית הקימת מבעד למעטה הטבע הפרוש על הבריאה. לגויים אין כלים להשגת אמונה זו כלל, ואינם שיכים בה, ולכך בקש משה רבנו שגם אם ישנם אולי יחידים בגויים הראויים לכך, אמנם זה עדין ברמה נמוכה, ואינו שווה הרוח שיהיה לגויים באם תשרה שכינה אצלם לעמת נזק הגדול שיגרם מכך לעם ישראל בכך שהשראת שכינה כבר לא תהיה יחודית וסגלית אצלם שהוא מה שיפעיל וירגש אותם

לראות הכיצד הם עם המבחר, וכנאמר: ונפלינו אני ועמך הלא בלכתך עמנו. לכן בקש משה שתשארו ענין השראת שכינה יחודית וסגלית אצל עם ישראל ולא עשה כן לכל גוי, כי הרוח - אם יהיה בכלל לגויים ממנו, הרי הוא על חשבון נזק גדול שיגרם בכך שתבטל יחודיות זו של השראת שכינה דוקא בישראל, מה שיכול מטעם זה להרים קרנו של ישראל בעיני הגויים ובעיני עצמן.

היום שאין לנו בית המקדש היאך נביט על האור השורר מבעד למעטה הטבע הפרוש מעלינו המחשיך את אור ה'?

איתא בכתבות (קיי"א ע"ב) "ולדבקה בו" - וכי אפשר לדבק בבורא? והלא הבורא אש אוכלה הוא, אלא הדבק בתלמידי חכמים. עתה שחרב המקדש יש לנו להדבק בתלמידי חכמים אמתיים, שהם בחינת בית המקדש לגלות את אור ה' באמת המכסה מעיניהם של בני אדם משום מעטה הטבע הפרוש על הבריאה.

כשרואה האדם את החכם דבוק בה', וקשור בכל לבו נפשו ומאדו לאותה אמונה של "אין עוד מלבדו", מתחזק אף הוא.

וכמו כן אפן נוסף שנוכל להכיר בהשגחת ה' ונשקר את המקרה והטבע היום בימינו הוא בכך שנתליח במחשבתנו עם אותן תקופות שבהם חזינו במו עינינו השראת שכינה בישראל בזמן המקדש, ובכך שהאדם משחזר לעצמו את כל נסי ה' שעברו עלינו, מהם חוזר לאמת, להביט ולהתבונן שאין עוד מלבדו כלל, ויצליח לאפס את כל הפחות והגורמים הנראים לעין, וליחס הכל לבורא יתברך, והמה מלותיו הזקב של הרמב"ם: "לעולם יראה אדם עצמו כאלו הוא יצא ממצרים".

לשם מה נצרך בית מקדש אחר שישנה לנו כבר תורה ומצוות המנחה אותנו היאך לנהג?

נסי ה' עמנו ביציאת מצרים הלכו וגדלו באיכותן ובנחיצותן, עשר מכות לאחר מכן טביעת המצרים בים, לאחר מכן התכלית שהיא קבלת התורה, אולם לאחר קבלת התורה ראה הבורא שעדין כל קבלת תורה זו בסכנה עצומה, והיא משום שאכן מעתה יודעים ישראל מה תפקידן בעולמן מה אסור ומה מותר, אולם אם כל יהודי יקים את התורה יחידי בכפר או בעירה או בעיר בה הוא נמצא, תשתכח תורה, מישראל, וירבו הטעויות בהבנת דברי התורה, ולכן נצרך שיהא מקום המאחד ומגבש את

כָּל יִשְׂרָאֵל כְּאִישׁ אֶחָד בְּלֵב אֶחָד לְכוּיֹן אֶחָד, וְאִזּוּ יִתְקַבְּצוּ כָּל יִשְׂרָאֵל יַחַד, וְיֵרְאוּ כָּל אֶחָד אֶת חֵבְרוֹ הַחֶזֶק בְּעִבּוּדֵת ה', וְאִזּוּ יִקְבְּלוּ כַחַּ כָּל אֶחָד לְהַשְׁלִים אֶת הַמְסֹר אֲצֶל עֲצָמוֹ, וּבְכֻלָּל כָּל עֲצָם הַתּוֹרָה וְהָאֱמוּנָה יִתְחַזְּקוּ בְּלִבּוֹתָם בְּרֵאוּתָם שְׂאִינָם יַחֲדִים בְּאֱמוּנָתָם אֲלֵא כָּל יִשְׂרָאֵל יַחַד בְּאוֹתָהּ אֱמוּנָה וּבְאוֹתָהּ מְסֹרֶת.

וְהַפְתָּרוֹן לְכֹךְ בִּיהִמ"ק, לְשֵׁם יִתְקַבְּצוּ בְּגוֹ רַגְלִים, לְשֵׁם יְכוּנוּ לִבָּם וְדַעְתָּם בְּתַפְלָתָם. מִשָּׁם יֵצְאוּ קְרִבְנוֹת לְכַפֵּר עַל כָּלֵל יִשְׂרָאֵל קְרִבְנוֹת צְבוּר וְיַחֲדִיד. וּבְכֹךְ יִהְיֶה הַכַּחַ כַּחַּ שֶׁל צְבוּר וְלֹא שֶׁל יַחֲדִיד, וְכַחַּ שֶׁל צְבוּר עָצוּם הוּא לְאִין שְׁעוֹר מֵאֲשֶׁר כָּחוֹ שֶׁל יַחֲדִיד.

וְהוּא עֲנִין בְּתִי כְּנִסְיוֹת וּבְתִי מְדַרְשׁוֹת שֶׁלְשָׁם מִתְקַבְּצִים עִם יִשְׂרָאֵל לְתוֹרָה וְתַפְלָה, נִתְאַר לְעֲצָמָנוּ שֶׁלֹּא הָיָה עֲנִין שֶׁל צְבוּר בְּיִשְׂרָאֵל אֲלֵא שֶׁעַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד הָיָה מְטִיל לְקִיָּם אֶת הַתּוֹרָה לְעֲצָמוֹ, הֲכִי הָיָה נִשְׂאָר מִתּוֹרַתְנוּ זְכָר?! זֶהוּ כַּחַח שֶׁל צְבוּר לְהִתְאַחַד יַחַד וְלַעֲבֹד אֶת ה' יַחַד.

וּבַפְּרָט בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים, שֶׁהִנְבִּיא מְלֹאכִי כְּשֶׁרָאָה אֶת הַצְּרוֹת וְהַגְּלוֹת שֶׁל עַקְבָּתָא דְּמִשִּׁיחָא וְהַסְפָּנָה שֶׁל שְׁנֵאת הַתּוֹרָה, עֲצָתוֹ הָיְתָה בְּדַבַּר ה' - אַחַת: אִזּוּ נִדְבְּרוּ יִרְאִי ה' אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ וַיִּקְשֹׁב ה' וַיִּשְׁמַע.

חלומות

מהי מטרת החלום?

מוֹבָא בְּמִכְתָּב מֵאֲלִיָּהוּ (ח"ד עמ' 164) בְּעֲנִין תַּכְלִית הַחֲלוֹם ע"פ הַזֶּהָר הַק' (וישב קפ"ג): וְכִדִּין קַב"ה יִנְדַע לָהּ לְנִשְׁמָתָא... אֲנוּן מְלִים כְּפוּם אֲנוּן הַרְהוּרִין דְּלַבִּיָּה, בְּגִין דְּבַר נֶשׁ נְטִיל אֲרַחָא דְּתוֹכְחִי..."

וּפְרָשׁ שָׁם בְּ"נִיצוּצֵי אוֹרוֹת": "לְפִיכֹךְ מוֹדִיעִין לְאָדָם הַרְהוּרִין וּמְחַשְׁבוֹתָיו כְּדִי שְׂיִקַּח תּוֹכְחָה לְהִיּוֹת חוֹשֵׁב וּמְהַרְהֵר בְּדַבְרִים טוֹבִים."

כֹּךְ שֶׁהַחֲלוֹם הוּא סִיעֵתָא דְּשִׁמְיָא לְהוֹכִיחַ אֶת הָאָדָם לְעוֹרֵר עַל אֲשֶׁר הוּא לְקוּי בּוּ.

וּלְכֹךְ אָמְרוּ (בְּרִכּוֹת נ"ה ע"ב) "כָּל הַלֵּן שֶׁבְּעָה יָמִים בְּלֹא חֲלוֹם נִקְרָא רַע", לְפִי שֶׁהִזְנִיחוּהוּ מִן הַשְּׂמִים מְלֵהוֹכִיחוֹ וּמְלַעוֹרְרוֹ, כִּי לְפַעְמִים בָּא לְאָדָם

חלום שֶׁמִפְחִיד אֶת לִבּוֹ, וְרוֹמְזִים לוֹ מִן הַשָּׁמַיִם מָה שֶׁנִּגְזַר עָלָיו וְהוּא כְּדִי לְעוֹרְרוֹ בְּתִשׁוּבָה.

ועיניי שׁ עוד שֶׁמִּטְרַת הַחֲלוֹם לְגִלוֹת לְאָדָם אֶת הַרְהוּרֵי לִבּוֹ הַצְּפוּנִים בְּתַת הַכָּרָה שְׁלוֹ, שֶׁהוּא לֹא מוֹדֵעַ לָהֶם כִּי כ - לְעוֹרְרוֹ בְּתִשׁוּבָה, כִּי הַחֲלוֹם אֶחָד מִשְׁשֵׁים בְּנְבוּאָה (בְּרֻכּוֹת נִיז ע״ב), כִּי הַחֲלוֹם הוּא מְשַׁרֵּשׁ גְּבוּהָ, וְהוּא עֹנֵשׁ מִצַּד הַקְּדֻשָּׁה כְּדִי לְלַמֵּד לְהוֹכִיחַ וּלְעוֹרֵר.

מה הוא הטעם להטבת חלום אחר שהוא נועד לעורר מלמעלה?

בְּרוּר שֶׁלְכַתְחֵלָה יִקַּח הָאָדָם אֶת הַמָּסָר מִהַחֲלוֹם הָרַע וְיָשׁוּב בְּתִשׁוּבָה וְיִתְעוֹרֵר לְתַקֵּן אֶת מַעֲשָׂיו. אֲלָא שְׂאֵם נִפְשׁוֹ עֲגוּמָה עָלָיו וְיִוְתֵר מִמָּה שֶׁמִּבִּיאוֹ חֲלוֹם זֶה לְחֹזֵר בְּתִשׁוּבָה מִבִּיאוֹ לְדֹאגָה וְעֲצָבוֹת הַשְּׁלִילִים, וְאִם כֵּן גְּדוּל הַפִּסְדוֹ מִשְׁכָּרוֹ בְּחֲלוֹם זֶה, הָרִי שְׂאֵז עַדִּיף שְׁיִיטִיב הַחֲלוֹם וְיִסוּר הַעֲגָמַת נִפְשׁוֹ מִלִּבּוֹ וְיַעֲבֹד ה' בְּשִׂמְחָה.

מה טעם לדברים בטלים בחלום?

אֲמָרוּ חַז״ל (בְּרֻכּוֹת נה) אִין חֲלוֹם לֹא דְבָרִים בְּטָלִים, וְהִסְבֵּה לְכַד מוּבָא בְּמִכְתָּב מֵאֲלֵיהוּ (ח״ד עמ' 165), לְפִי שֶׁהַחֲלוֹם הוּא אֵינוֹ בְּדִרְגַת נְבוּאָה מִמַּשׁ שֶׁהִיא לְמַעַל מֵעוֹלָם הַבְּחִירָה, הַחֲלוֹם עֲדִין תַּחַת עוֹלָם הַבְּחִירָה, וְלְכַד יִשְׁנֵם דְּבָרִים בְּטָלִים בְּחֲלוֹם לְצַרְדֵּי הַבְּחִירָה, וּבְחִירָתוֹ שֶׁל הָאָדָם בְּזֶה הִיא: אִם יִשְׁכִּיל הָאָדָם לְהַשְׁלִיךְ אֶת הַדְּבָרִים בְּטָלִים בְּלִבָּד שֶׁבְּחֲלוֹם וְלִקַּח אֶת הָאֱמֶת שֶׁבְּחֲלוֹם וְלַלְמֹד מִמֶּנּוּ, אוֹ שְׁיִשְׁלִיךְ הַכֹּל וְלֹא יִלְמַד מִמֶּנּוּ כְּלוּם, וְלְכַד יֵשׁ בְּחֲלוֹם תַּעֲרֻבַת טוֹב וְרַע, כִּי הָרַע שֶׁבְּחֲלוֹם בָּא לְהַסְתִּיר וּלְהַעֲלִים אֶת הַטוֹב וְהָאֱמֶת שֶׁבְּחֲלוֹם שָׂבָא לְעוֹרֵר בְּתִשׁוּבָה.

מה העצה לזכות לחלומות של אמת ללא תערובת שקר ודברים בטלים?

מוּבָא בְּ״אֲרָחוֹת צְדִיקִים״ (שַׁעַר הָאֱמֶת): לְפִי שְׂאִין כָּל הַמַּחֲשָׁבוֹת שֶׁל הָאָדָם אֱמֶת, וְהָאָדָם חוֹשֵׁב מַחֲשָׁבוֹת שְׁטוּת וְשִׁקָּר, לְכַד גַּם אִין כָּל הַחֲלוֹמוֹת אֱמֶת, וּמִי שֶׁמְרַגֵּיל עֲצָמוֹ שְׁיִהְיוּ כָּל מַחֲשָׁבוֹתָיו אֱמֶת (גַּם בְּלִבָּבוֹ - דוֹבֵר אֱמֶת בְּלִבָּבוֹ), גַּם בְּלִילָה יִרְאֶה מְרָאוֹת אֱמֶת, וְיִדַּע הַעֲתִידוֹת כְּמוֹ הַמְּלָאכִים.

לומד מכאן המכתב מאלוהו (ח"ד עמ' 166): מכאן שכפי ערך אמתת מחשבותיו של האדם ביום, כך יהיו חלומותיו אמת בלילה, וכשפשפש במעשיו ידע ויעמד בהם על האמת - ידע את ערך חלומו, ואם יתחזק האדם זמן רב במדת האמת, ואח"כ יתפלל על חלום שיראהו בברור האמת שברצונו לידע, אפשר שישיעוהו מן השמים להשיגו. ע"כ.

גלגולים

כידוע מדברי האר"י שהאדם נצרך להתגלגל אף פעמים רבות עד שישלים לתקן נפשו, ובכן היש צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא, וא"כ לעולם לא יסתימו גלגולי האדם, ועוד הלא האדם בכל גלגול גם מקלקל, והקלקול הלא הוא סבה להצריך גלגול נוסף, ובמה אפוא יסים האדם גלגוליו?

ונצטט לשונו של שער הגלגולים הקדמה ג' - לתוספת פרטים אשר בו :

העולה מזה הוא כי כאשר הנפש מתגלגלת בעולם הזה אין עקר גלגולה אלא בחלק הפרטי הפגום המתיחס אל הגוף ההוא, ושאר חלקי הנפש שכבר באו בגופות אחרים ונתקנו שם אינם באות שם אלא בבחינת עבור, ולכן כאשר החלק המתיחס אל הגוף ההוא יעשה איזה מצוה בעולם הזה גם שאר חלקי הנפש המתעברת בו תטיל חלקה במצוה ההיא, כי גם היא מסיעתו בעשותו המצוה הזאת על דרך הנזכר לעיל בסוד העבור של איזה צדיק אחד. מה שאין כן כשחוטא זה החלק הפרטי כי אז אין לשאר הנפש חלק בענישו, יען כי הוא מסיעתו להיטיב ולא להרע, ונמצא כי בעת שנולד האדם בגלגול, כל הנפש בכללות חלקיה מתגלגלים שם, אבל עקר הגלגול איננו אלא לאותו החלק הפרטי המתיחס אל הגוף ההוא הבא לתקן ממה שנפגם בגוף הקדום ובו תלוי השכר והעניש, אבל שארית חלקי הנפש נוטלים חלק בשכר ולא בעניש כנזכר, והנה כיון שהנפש הזו בכללותה סובלת עתה היסורין והענישים הבאים אל הגוף הזה בחייו, מלבד מה שסבלה כבר בגופים הראשונים של שאר ניצוצותיה, וגם סובלת צער המיתה הזאת וצער שלאחר המיתה על ידי כך מתכפרים עוונותיה הראשונים, ואמנם המצוות שעשתה בגלגולים הראשונים וגם המצוות

שְׁעֵשָׂה זֶה הַנִּיצוֹץ עִתָּה יֵשׁ לָהּ חֵלֶק בְּהֵם כַּנְּזָכָר וְעַל יְדֵי כֶּד נְשַׁלְּמַת תִּקְוָנָה וְשְׁלֵמוֹתָהּ, וְאַמְנָם אִם הִיְתָה נוֹטְלַת חֵלֶק גַּם בְּעִבְרוֹת שְׁעוֹשָׂה עִתָּה זֶה הַנִּיצוֹץ לֹא הָיָה לְעוֹלָם שׁוּם תִּקּוּן אֶל הַנֶּפֶשׁ בְּכָל הַגְּלוּגוּלִים שֶׁבְּעוֹלָם, כִּי לְעוֹלָם הָאָדָם חוּטָא וּמוֹסִיף חֻטָּאִים עַל פְּשָׁעָיו הָרֵאשׁוֹנִים שֶׁקָּדְמוּ לוֹ בְּגְלוּגוּלִים אַחֲרִים וְאִין קֶץ אֲלֵיהֶם, אַבְל כִּינּוּן שֶׁשָּׂאָר חֵלְקֵי הַנֶּפֶשׁ אֵינָם נוֹטְלִים חֵלֶק בְּרִשְׁעַת הַנִּיצוֹץ הַזֶּה אֲלָא בְּזִכְיוֹתָיו נִמְצָא שֶׁהַעֲבֵרוֹת נְשַׁלְּמִים לְהַתְּכַפֵּר וְאֵינָם נִתְּוֹסְפִים, וְהַזִּכְיוֹת מִתְּחַדְּשִׁים וְנוֹסְפִים בְּכָל גְּלוּל נִיצוֹץ וְנִיצוֹץ וְעַל יְדֵי כֶּד יֵשׁ סִיוָם אֶל בְּחִינַת הַגְּלוּל וְאֶל תִּקְוָנֵי הַנֶּפֶשׁ וְהֵבִן זֶה הַיֵּטֵב, וְהֵנָּה עַל דְּרָךְ זֶה נְשַׁלְּמַת הַנֶּפֶשׁ בְּכָל נִיצוֹצוֹתֶיהָ עַל יְדֵי הַגְּלוּלִים עַד שֶׁיִּשְׁלְמוּ לְהַתְּגַלְּגַל וְלְהַתְּקַן כָּל הַנִּיצוֹצוֹת מֵרֵאשׁ הַנֶּפֶשׁ וְעַד רְגְלֶיהָ, וְכַדִּין יִסְתַּיְמוּן רְגְלֵיו לִיתֵי מְשִׁיחָא כַּנְּזָכָר בְּזֵהר פִּי פְּקוּדֵי דָף רַנִּיחַ וּבִסוּף פִּי וַיִּקְהַל.

היאך ידע האדם מה עליו לתקן בגלגול זה דוקא, הלא כאמור לעיל שיש בכל גלגול חלקי נפש השיכים לאותו הגוף דוקא, והיאך ידע האדם תפקידו בגלגול זה העכשוי שהנו מגלגל בו עתה?

עַל כֶּד מְשִׁיב "הֵבִן אִישׁ חַי" בְּסִפְרוֹ "דַּעַת תְּבוּנָה" שֶׁהָאָדָם הַחֹפֵץ בְּאַמְתָּ בְּתִקּוּן נַפְשׁוֹ, וְיִרְאֶה הַקְּבִ"ה שֶׁאָדָם זֶה מְשַׁתּוֹקֵק בְּאַמְתָּ לְהַשְׁלִים תִּקְוֹנוֹ, אֲזִי יַעֲזְרֵהוּ ה' שֶׁיַּעֲשֶׂה הַדְּבָרִים וְהַפְּעֻלוֹת הַנִּצְרָכוֹת לְתִקְוֹנוֹ, וַיֵּצֵא מִן הָעוֹלָם מִתְּקוּן כְּרָאוּי, וְלִנְחִיצוֹת הַדְּבָר הַרִי לָךְ בְּזֵה דְבָרֵינוּ הַנִּפְלְאִים שֶׁל הַרֵב "בֵּן אִישׁ חַי":

אֵל תִּתְּפַלֵּא וְתֹאמַר כִּי לְפִי זֶה עִתָּה בְּזֵה הַזְּמַן שֶׁאִין נִמְצָאִים בְּעַלְי רוּחַ הַקֹּדֶשׁ כְּרַבְּנוּ הָאֲרִי"י זִיעִ"א וְאִין לָנוּ מִי שֶׁיּוּכַל לְדַעַת שְׂרָשׁ מְקוֹם אַחִיזַת נְשַׁמְתּוֹ שֶׁל כָּל אָדָם וּבְחִינּוֹת הַמְּגַלְּגָלִים מִבְּחִינַת נְשַׁמְתּוֹ שֶׁקָּדְמוּ אֵלָיו לֹא עַצְמוֹ וְלֹא עַל אַחֲרִים, אִם כֵּן נִמְצָא שֶׁאִי אֶפְשָׁר חַס וְחִלְיָה לְשׁוּם אָדָם לְזָכוֹת לְתִשׁוּבָה שְׁלֵמָה כְּתִקְנָה, וְאִם כֵּן אֵיךְ יִשְׁלַם הַתִּקּוּן?

דַּע לָךְ כִּי רַבְּנוּ זִלְהִ"ה אֲרִי בְּשְׁלֵמוֹת הַבָּאָה וְנַעֲשִׂית מִכַּח הָאָדָם מִצַּד יְדִיעַתוֹ וְהַשְׁגָּתוֹ - זֶהוּ מַה שֶׁנֶּעְלַם הַיּוֹם מִבְּנֵי הָאָדָם, אִךְ וְדַאי כִּי בְּסִיעֵתָא דְשִׁמְיָא אֶפְשָׁר לְזָכוֹת הָאָדָם לְתִשׁוּבָה שְׁלֵמָה כְּתִקְנָה, שֶׁהַשֵּׁם יִתְּבַרְךָ בְּרַחֲמָיו הַרְּבִים יִשִּׁים בְּלֵב הָאָדָם לַעֲשׂוֹת עֲנִינִים הַצְּרִיכִים לוֹ כִּפִּי מְקוֹם אַחִיזַת נְשַׁמְתּוֹ וּבְחִינּוֹת הַמְּגַלְּגָלִים וְכֹו' וְהַכֵּל כִּפִּי דְבִקּוֹת וְהַתְּלַהֲבוֹת לֵב הָאָדָם בְּעִבּוּדָתוֹ יִתְּבַרְךָ, כֹּאֲשֶׁר יִרְאֶה הַשֵּׁם יִתְּבַרְךָ אֶת לֵב הָאָדָם מְשַׁתּוֹקֵק וְחֹפֵץ וּמְשַׁתְּדֵל לַעֲשׂוֹת תִּקּוּן נַפְשׁוֹ אֲלָא שֶׁחֲסָרָה הַשְׁגָּתוֹ וַיְדִיעַתוֹ, אֲזִי עוֹזֵר אוֹתוֹ הַשֵּׁם יִתְּבַרְךָ שֶׁיִּשִּׁים בְּלִבּוֹ לַעֲשׂוֹת דְּבָרִים הַצְּרִיכִים לוֹ לְשְׁלֵמוֹת תְּשׁוּבָתוֹ, וְעַל כֵּן תִּקְנוּ לָנוּ אֲנָשִׁי כְּנִסְתַּת הַגְּדוּלָּה לְהַתְּפַלֵּל כָּל יוֹם בִּי"ח בְּרָכוֹת הָעֲמִידָה ג' פְּעָמִים הַשִּׁיבָנוּ אֲבִינוּ לְתוֹרַתְךָ וְכֹו' וְהַחֲזִירָנוּ בְּתִשׁוּבָה

שְׁלֵמָה לְפָנֶיךָ, אֵדָה לְהִיּוֹת כִּי הַכְּנוֹת הַלְּבָבוֹת שֶׁל בְּנֵי אָדָם בְּעֵנְיָנִים אֱלוֹהִים מוֹעֲטִים בְּעוֹנוֹתֵינוּ הַרְבִּים, לָכֵן הַגְּלוּת מִתְאַרְךָ, וְלֹא כֹל אָדָם זוֹכֵה לְעֹזֶר שְׁלֵם בְּעֵנְיָן זֶה בְּנִקְלָה, אֵדָה אִם הִיא לָנוּ צְדִיק גְּדוֹל כְּרַבְּנוּ הָאֲרִי"י זִיע"א וְכִיּוֹצֵא שְׁיִגְלָה לָנוּ אֶת דְּרָכֵינוּ כְּאֲשֶׁר עָשָׂה בְּדוֹרוֹ, הִיא מִתְרַבֶּה תִּקּוּן הַשְּׁלֵמוֹת שֶׁל הַתְּשׁוּבָה אֶצֶל בְּנֵי אָדָם וְאִז הִיא נִגְמָר תִּקּוּן הַנְּשֻׁמוֹת בְּזִמְנוֹ יוֹתֵר מִקִּדְּם.

גַּם עוֹד יֵשׁ לוֹמֵר בְּאִפְסוֹ אַחֵר, כִּי רַבְּנוּ זִלְהֵ"ה אִירִי בְּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה שְׁלֵא יִצְטָרֵךְ הָאָדָם לְתִקּוּן הַיְסוּרִין, שְׁאִם יֵדַע שֶׁרֶשׁ אַחִיזֵת נִשְׁמָתוֹ וְכוּ' שְׁאִז יוֹכֵל לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה שְׁלֵמָה גְּמוּרָה מִבְּלִי צָרָךְ לְקַבֵּל יְסוּרִין בְּעוֹלָם הַיָּה וּבְעוֹלָם הַבָּא וְכַמָּה גְּלוּלִים בְּמִשְׁךְ זְמַן רַב, מֵאַחֵר שֶׁהוּא יוֹדֵעַ מַה לַעֲשׂוֹת וּמִרְפֵּא הַפְּגָם וְהַמַּכָּה, עַל כֵּן בְּדוֹרוֹת אֱלוֹהִים שְׁאִין מִי שְׁיִוָּדַע כָּל זֶה הֵנָּה הוּא מִצְטָרֵךְ לְיְסוּרִין וְעוֹד צָרִיךְ לוֹ כַּמָּה גְּלוּלִים, לָכֵן רַבִּים הִם הַיְסוּרִין בְּדוֹרוֹת הָאֲחֵרוֹנִים שֶׁנִּתְמַעֵטָה הַהִשְׁגָּה וְהַיְדִיעָה, וְגַם בְּדוֹרוֹת הָרִאשׁוֹנִים מִי שְׁלֵא הִיא לוֹ יְדִיעָה וְלֹא זָכָה לְשִׁמְעַת מְקוֹם אַחִיזֵת נִשְׁמָתוֹ וְכוּ' מְגִדוּלֵי הַדּוֹר אֲשֶׁר הָיוּ בְּזִמְנוֹ אֵין הָכִי נְמִי הִיא נִשְׁלֵם תִּקּוּן שְׁלוֹ עַל יְדֵי יְסוּרִין וְעוֹד כַּמָּה גְּלוּלִים בְּמִשְׁךְ שָׁנִים רַבּוֹת וְכִיּוֹצֵא, הֵנָּה כִּי כֵן בְּדוֹר יְתוֹם כְּזֶה הָעֶקֶר הוּא כּוֹנֵן הַלֵּב וְהַכְּנָעָתוֹ וְהַתְּלַהּבוֹת וְהַשְׁתַּוְקוֹת שְׁלוֹ בְּעִבּוּדֵת הַבוֹרָא יִתְבָּרֵךְ וּבְשְׁלֵמוֹת נַפְשׁוֹ, שְׁאִז הַקְּבִי"ה יְחוּס אֵלָיו וְיִוָּרְהוּ הַדְּרָךְ הַטּוֹב אֲשֶׁר יֵלֵךְ בוֹ וְהַמַּעֲשֵׂה אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה, כִּי הֵנָּה יְדוּעַ שְׁאֵף עַל פִּי שֶׁבְּדוֹרוֹת אֱלוֹהִים לֹא מְצִינּוּ מִי שֶׁזּוֹכֵה לְגִלּוּי אֱלֹהֵינוּ הַנְּבִיא זְכוּר לְטוֹב, עִם כָּל זֶה אֲפָשֶׁר שְׁיִזְכֶּה אֵלָיו בְּדְרָךְ נְסֻתָר, שְׁיִתְלַבֵּשׁ בְּעֵין הַשֶּׁכֶל שְׁלוֹ, וְכִמּוֹ שֶׁכָּתַב רַבְּנוּ מֵהַרְחִ"ו ז"ל בְּהַקְדַּמְתוֹ מֵאֲמָר ס' הַתְּקוּנִין וּז"ל וְאֵנָּה אֱלֹהֵינוּ עֲתִיד לְאֲתַגְּלֵא בְּסוֹף יוֹמֵיָא, וְאֵית מָאן דְּעֲתִיד לְאֲתַגְּלֵא לִיה אֲפִין בְּאֲפִין, וְאֵית מָאן דְּעֲתִיד לְאֲתַגְּלֵא לִיה בְּטְמִירוֹ בְּעֵין הַשֶּׁכֶל דְּלִיה וְכוּ' ע"ש וְהִבּוּ זֶה.

היאך הוא שנשמה גדולה ועצומה של צדיק וקדוש תבוא דרך רשע, וכמו אברהם בן תרח וכיוצא?

והנה לך דבריו המפלאים של הרב "בן איש חי" בספרו "דעת תבונה":

כְּתַב רַבְּנוּ זִלְהֵ"ה בְּסִפְרֵי הַגְּלוּלִים בְּהַקְדָּמָה ט"ו וּז"ל: נִבְאָר טַעַם לָמָּה מְצִינּוּ הַיּוֹת צְדִיקִים גְּדוֹלִים בְּנֵי רְשָׁעִים גְּמוּרִים, וְכִמּוֹ שֶׁמְצִינּוּ בְּאַבְרָהָם שֶׁהִיא בֶן תְּרַח כְּמֹר גְּדוֹל וְעוֹשֶׂה פְּסִילִים לְמַכּוֹר לְכָל הָעוֹלָם וְלַחֲטִיָּאָם, וּבְזֶה יִתְבָּאֵר לָמָּה הַקְּלָפוֹת מִתְאַוִּים כָּל כָּף לְחֲטִיָּא אֶת הָאָדָם עַד כִּי גִרְמוּ לְחֲרִיב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְלַהֲגִלוֹת שְׁכִינָתוֹ יִתְבָּרֵךְ בֵּין הַגּוֹיִים וְלַחֲכָעִיס אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ אֲשֶׁר בְּרָאָם, וְסוּד הָעֵנְיָן דַּע כִּי עַל יְדֵי חֲטָאוֹ שֶׁל אָדָם הָרִאשׁוֹן נִפְלוּ כָּל הַנְּשֻׁמוֹת לְתוֹךְ עֲמֻקֵי הַקְּלָפוֹת, וְהֵנָּה הַקְּלָפוֹת הִם שְׁיִוְרֵי הַזְּהֵמָה וְהַפְּסִלָּת שֶׁנִּבְרַר מִן הַקְּדָשָׁה בְּמִיתַת הַמַּלְכִים שֶׁל אָדָם כְּמִבְּאֵר אֲצִלְנוּ, וְהַקְּלָפוֹת הָאֵלוֹהִים בְּעֲצָמָם הַנִּקְרָאִים בְּשֵׁם דְּרָגָא דְּמוֹתָא, אֲבָל הַקְּדָשָׁה

היא אלקים חיים ומלך עולם ולכן הם רודפים אחר הקדשה הנקראת חיים כדי לזון ולהחיות ממנה. ובעוד שהקדשה בתוכם הם חיים ונזונים ממנה וכשאינן הקדשה בתוכם הם מתים ואין להם חיות ושפע. ולכן הם טורחים אחר הקדשה ומחטיאים את נשמת האדם הקדושה כי אז גורמים אל הקדשה ואל אותה הנשמה שתכנס ברשותם והם חיים ונזונים על ידה לפי שהנשמה הקדושה אי אפשר לה להכרת ממקום הקדשה, כי הבורא יתברך חשב מחשבות לבלתי ידח ממנו נדח אפלו ניצוץ קטן של נשמה קדושה. וממקום קדשתו יתברך משפיע וממשיך מזון אל אותם הנשמות שבתוך הקלפות ההם ומאותו השפע נזונים גם הקלפות ולכן רודפים להחטיא את האדם כאחד הרודף וטורח אחר מזונותיו ולא יבזזו לגנב כי יגנב למלא נפשו כי ירעב. והנה כאשר נחרב בית המקדש גלתה שכינה בין הקלפות, לפי שהנשמות שגלו ביניהם אין בהם כח ויכלת לצאת מתוכם כיון שנפגמו בחטאם, ועל כן שכינתו יתברך אשר עליה נאמר כי ה' אלקיך אש אוכלת נכנסת ביניהם כדי ללקט אותם ניצוצות נשמות אשר בתוכם ומבררת אותם ומעלה אותם למקום הקדשה ומחדשים ומורידם בעולם הזה בגופות האנשים ובזה תבין היטב סוד גלות שכינה.

ומיזם שנחרב בית המקדש זו מלאכתו יתברך, עד שיכלה מלאכתו ללקט כל הנשמות שנפלו בין הקלפות של האדם הבליעל ונתערבו בו מראשו ועד רגליו, ועד שיגמר ללקט אפלו אותם שנפלו עד הרגלים אין המשיח נגלה ואין ישראל נגאלים כמבאר אצלנו בזהר פ' פקודי וז"ל: כד מטו רגליו ברגליו כדיו כתיב ועמדו רגליו ביום ההוא על הר הזיתים, ואמנם אין השכינה מלקטת אותם אלא על ידי מעשה התחתונים ותפלותיהם בסוד "תנו עז לאלקים", וכפי גדר מעשה התחתונים כך גדר הוצאת הנשמות והניצוצות ההם, ואלו כל ישראל היו שבים בתשובה גמורה הנה כח בשכינתו יתברך להוציא כל הנשמות משם ברגע אחד אבל חטאותינו מתישים כחה וכמשי"ה: "צור ילדך תשי". וכאשר יכלו הנשמות מלצאת משם אז גם שכינתו יתברך תצא משם ויסתלק חיותם וימותו הקלפות והרשעה בלה בעשן תכלה. וזה סוד פסוק: "בלע המות לנצח" וכו', רוצה לומר שהקלפות הנקראים מות יכלו ויבלעו ברגע אחד מסבת הסתלקות שכינתו יתברך מתוכם וכל ניצוצות נשמות אשר ביניהם כנזכר.

ונחזר לענין כי בהיות השכינה בתוכם מכרח הוא שיקבלו מזון ושפע וחיות, ואין השכינה גולה ביניהם אלא לסבת הנשמות ולכן כל מגמתם של הסטרא אחרא היא להמשיך הנשמות בתוכם ולעכבם שלא יצאו כדי שיחיו ויתפרנסו על ידם. והנה כפי גדל ערך הנשמה כן גדל ערך השפע הנמשך אליהם, ולכן בהיות איזו נשמה יקרת הערך בתוכם אינם מניחים אותה לצאת מתוכם וכל מגמתם לטנפה ולטמאה ככל הבא מידם כדי לעכבה אצלם תמיד, ולפעמים שהם מתיראים אולי איזה צדיק גדול יעשה איזה מצוה גדולה ויהיה יכלת בידו להוציא אותה הנשמה מתוכם ולהמשיכה בטפות זרעו בהזדווגו בקדשה עם אשתו, לכן בראותם איזה רשע פגום בתכלית טורחים הרבה ומקטרגים לפני השם יתברך על

הנשמה ההיא להכניסה בטפת זרעו המזהמת כדי שעל ידי כך תתקלקל הנשמה ההיא יותר מבתחלה ותפגם בתכלית ועל ידי כך תחזור לידם פגומה מאד ולא תצא עוד מתוכם. והנה הקב"ה ית"ש חושב מחשבות לבלתי ידח ממנו נדח ובפרט זו הנשמה הטוהרה והמעלה ואז שומע לקולם ומכניסה במקום הרע ההוא, וכיון שיצאה מתחת ידם, הקב"ה עוזר אותה והיא מתנערת מעפר שרפת חטאתה וטמאתה ומכשרת במעשיה כמרגלית המתרחצת ומראה זכותה לעיני הכל, ולא די כי אותה הנשמה נתקנת אלא גם אביו שהולידו זוכה על ידי בנו וחוזר בתשובה, על דרך מה שנתבאר אצלנו בענין איוב שהיה גלגול תרח אבי אברהם אשר שב בתשובה על ידי בנו אברהם אבינו ע"ה, והקב"ה מרמה כביכול בקלפות כי חשב מחשבות לבלתי ידח ממנו נדח עכ"ל זלה"ה.

אמרו חז"ל: רשעים נכתבים ונחתמים בראש השנה למיתה, והיאך אם כן רואים אנו רשעים שחיים ולא מתים?

הדבר מבאר נפלא בדברי האר"י בפער מאמרי רשב"י, פרשת נח, והנה לך דבריו:

ויובן במ"ש חז"ל הרשעים בחייהם קרויים מתים ויובן במ"ש רז"ל כי נשמת הרשע יורדת אל רגליו בסוד "ותגל מרגלתיו ותשכב", כנזכר בספר הזהר ובספר התקוין, והענין הוא כי הרשע כאשר הוא חוטא הוא מוריד נשמתו בגיהנם בהיותו בחיים כי בעת יצירתו נפחה נשמתו בקרבו, ובהיותו חוטא מוריד נשמתו דרך מרגלותיו ונשקעת בגיהנום וכפי בחינת עוונותיו - יורדת נשמתו כך מדרגות, ולכן בחייו קרוי מת, וכאשר היה רשע גמור גרם להפיל נשמתו בגיהנום, ואם תאמר והרי אנו רואים אותו שהוא בחיים ואיך הוא נקרא מת כמו שהקשו עמ"ש בגמרא כי הרשע נכתב ונחתם למיתה בראש השנה והרי אנו רואים אותו שהוא חי, אבל התשובה היא עם הנזכר כי שתי בחינות נשמה יש באדם, התחתונה היא נכנסת בפנימיותו והעליונה נשארת בבחינת צלם מקיף על ראשו כמש"ה אך בצלם יתהלך איש פנוע, ובעת שהוא חוטא ויורדת נשמתו מדרגה התחתונה ממנה אל תוך גיהנום כך נכנסת בפנימיותו המדרגה התחתונה של נשמתו העליונה הנקראת צלם, וכפי הבחינות שיורדת נשמתו התחתונה בגיהנום כך בחינות מדרגות יורדות מנשמתו העליונה אל תוך גופו להחיותו, וכאשר גמרה התחתונה לצאת מתוכו ולרדת בגיהנום בחייו, נגמרה גם נשמתו העליונה לכנס בגופו ממש ונשאר בלתי צלם על ראשו, ואם עוד יוסיף לחטא עוד גם הצלם ההוא ירד מטה מטה לגיהנם ממדרגה אחר מדרגה כפי הגדר שחוטא ואז גם הצלם ההוא נגמר לרדת ולצאת דרך מרגלותיו אל גיהנום, אז עליו אמר הכתוב "כי אם עוונותיכם היו מבדילים" וכי, ועליו נאמר גם כן "ונכרתה הנפש ההיא", כי כל

בְּחִינַת נְשָׁמְתוֹ תַּמּוּ נִכְרְתוּ וַיִּרְדּוּ לַגִּיהֶנֶם וְנִפְסְקָה אַחֲזִיזְתֶּם מִלְּמַעְלָה וְלֹא נִשְׁאַר לָהֶם שְׂרֵשׁ לְמַעְלָה.

וְאִמְנֵם הַצְּדִיקִים נְשָׁמְתֶם הַתְּחַתּוֹנָה שׁוֹכְנֵת תּוֹךְ גּוֹפֶם, וְנִשְׁמַתֶּם הָעֲלִיוֹנָה עוֹמְדֵת צֶל עַל רֹאשׁוֹ בְּסוּד אֹר מְקִיף וּמְשֵׁם שׁוֹאֶבֶת לוֹ חַיִּים מִלְּמַעְלָה תְּמִיד וּמְרִיקָה אֶל נְשָׁמְתוֹ אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ, וַיֵּשׁ לוֹ תְּמִיד תְּרִין רוּחִין חַד בְּעֵלְמָא דְאֵתִי הִיא הָעֲלִיוֹנָה שֶׁהִיא בְּסִתּוֹם לְמַעְלָה מִן הַחֲזָה, וְחַד לְתַתָּא בְּעֵלְמָא דִּין מִן הַחֲזָה וּלְמַטָּה בְּמִקּוֹם הַנְּגֻלָּה אֲשֶׁר שָׁם בְּנִין הַנְּקֻבָּה מְלָכוֹת הַנְּקֻרָאֵת עוֹלָם הַזֶּה, וְזֶהוּ סוּד הַכְּפִילוֹת שֶׁנֶּאֱמָרָה בְּצְדִיקִים: מִשָּׁה מִשָּׁה שְׂמוּאֵל שְׂמוּאֵל וְכוּ' עִכ"ל זֹלַה"ה.

מהו ענין "עבור נשמה" שמתעברת נשמת צדיק באדם כדי לסייעו בעבודת ה', והאם יש לצדיק המעבר באדם רוח מזה או לא, וכמו כן כאשר במקום לתקן מקלקל האדם האם נזוקת נשמת הצדיק שנתעברה בו או לא, ועוד כמה פרטים בענין עבור נשמות?

כְּתַב הַבֵּן אִישׁ חַי בְּסִפְרוֹ "דַּעַת תְּבוּנָה":

מֵה שֶׁהַזְכִּיר הָרַב עֲנִין עֲבוּר נְשָׁמוֹת הַצְּדִיקִים לְסִיעַ לְאָדָם בְּעִבּוּדַת ה' וַיֵּשׁ לוֹ לְשִׁמְרָם בְּקִרְבּוֹ לְבַל יִסּוּרוּ מִמֶּנּוּ בְּחִטָּאוֹ מִבְּאָרִים הַדְּבָרִים הַיֵּטִב בְּדְבָרֵי הָאֲרִי' שֶׁעַר הַגְּלוּלִים הַקְּדָמָה ב' קִי"ח עַמ' ב' ג': וְהִנֵּה עֲנִין הָעֲבוּר הוּא לְשִׁתֵּי סִבּוֹת הָאֶחָד הִיא כִּי עַל יְדֵי עֲבוּר נְפֶשׁ הַצְּדִיק בְּאִישׁ הַזֶּה תִּתְקַן נְפֶשׁ הָאִישׁ הַזֶּה, וְתִזְדַּכֵּךְ כְּדִגְמַת עֶרֶךְ נְפֶשׁ הַצְּדִיק הַהוּא, וְעַל יְדֵי כֶּךָ תִּוָּכַל לְעֲלוֹת בְּעוֹלָם הַבָּא בְּמַדְרַגַת מַעְלַת הַצְּדִיק הַהוּא כְּנֻזָּךְ, כִּי הַצְּדִיק הַהוּא יַעֲזְרֶהוּ וְיִסְיַעֲהוּ לְהוֹסִיף מְצוּוֹת וּקְדוּשׁוֹת יְתֵרוֹת, וְהִנֵּה סִבָּה זֹאת הִיא לְצַרְךָ הָאִישׁ הַזֶּה, עוֹד סִבָּה שְׁנִית לְתוֹעֵלַת הַצְּדִיק עֲצֻמוֹ הַמְתַּעֲבֵר בּוֹ, כִּי כִּיּוֹן שֶׁהוּא מְסִיעוֹ לְהוֹסִיף מְצוּוֹת וְתִקּוּנִים - נוֹטֵל אֵף הוּא חֶלֶק בָּהֶם, וְזֶה סוּד מִ"שׁ ז"ל "גְּדוּלִים צְדִיקִים שְׂאֵפְלוּ בְּמִיתָתָם זֹכִים לְבָנִים" וְכוּ', כִּי הוּא מְזַכֵּה אֶל הָאִישׁ הַזֶּה וְנַעֲשֶׂה לוֹ כְּאֵב לְהַדְרִיכוֹ וְלְסִיעוֹ וְזֹכָה בְּשִׁבְלוֹ כְּנֻזָּךְ.

וְדַע כִּי הַצְּדִיק הַזֶּה כִּיּוֹן שֶׁנִּכְנַס בּוֹ לְסִיעוֹ בְּחַיִּים חַיּוּתוֹ בְּסוּד הָעֲבוּר כְּנֻזָּךְ וְלֹא בְּסוּד גְּלוּל לְכֹן הוּא קָרוֹב לְשִׁכָּר וְרַחוּק לְהַפְסֵד, כִּי אִם הָאִישׁ הַזֶּה יַעֲשֶׂה מְצוּוֹת - נוֹטֵל נְפֶשׁ הַצְּדִיק הַמְתַּעֲבֵר חֶלֶק בְּשִׁכָּר הַהוּא וְזֶה סוּד מִ"שׁ ז"ל: "כִּי הַצְּדִיק נוֹטֵל חֶלְקוֹ וְחֶלֶק חֲבֵרוֹ בְּגוֹן עֲדוֹ", וְהֵבֵן סוּד הָעֵמֶק הַזֶּה וְאִין עֲתָה עֵת לְהָאֲרִיךְ בּוֹ.

אָמַנְס אַם יִרְשִׁיעַ הָאִישׁ הַזֶּה אֵין לְצַדִּיק הַהוּא שׁוֹם עֲנֵשׁ וְהַפְסֵד עִמּוֹ, יַעַן כִּי הוּא אֵינְנוּ מִתְעַבֵּר בּוֹ רַק לְהִטִּיב אֵלָיו וְלֹא לְהִרְעוֹ לוֹ, וְאַדְרָבָּא אַם הָאִישׁ הַהוּא חוֹזֵר בּוֹ מֵאֲשֶׁר תִּקְוִין לְהִטִּיב כְּלוּמַר אַם יִקְלַקֵּל זֶה מַעֲשִׂיו - אַז הַצַּדִּיק הַהוּא נִפְרָשׁ מִמֶּנּוּ וְהוֹלֵךְ לוֹ, טַעַם הַדָּבָר הוּא בְּמַה שֶׁנִּתְבָּאֵר כִּי סוּד הָעִבּוּר הוּא בְּחַיִּים שֶׁל הָאָדָם וְאֵינְנוּ דְבוּק וְנִקְשָׁר עִם גּוּף הָאָדָם כְּמוֹ הַנֶּפֶשׁ שֶׁל הָאָדָם עֲצָמוּ בְּגִלְגּוּל שֶׁנִּכְנָסָה עִמּוֹ בְּעֵת שֶׁנוֹלָד וְנִתְקַשְּׂרָה וְנִתְדַבְּקָה שָׁם בְּתַכְלִית הַדְּבוּק וְאֵינָהּ יְכוּלָה לְצֵאת מִשָּׁם עַד יוֹם הַמִּיתָה, מַה שְׂאִין כֵּן בְּנֶפֶשׁ הַצַּדִּיק שֶׁנִּכְנָסָה שָׁם בְּסוּד הָעִבּוּר כִּי נִכְנָסָה בְּרִצּוֹנָהּ וְיּוֹצֵאָה בְּרִצּוֹנָהּ, וְאַם הָאָדָם יִתְמַיד בְּצַדִּיקוֹתוֹ גַּם הַצַּדִּיק הַהוּא יִתְמַיד שְׁכִינְתּוֹ אֶצְלוֹ כְּדִי לְטַל חֵלֶק בְּמַעֲשֵׂה הָאִישׁ הַזֶּה וְעוֹמֵד שָׁם עַד שִׁיפְטוֹר הָאִישׁ הַזֶּה מִן הָעוֹלָם וְיַעֲלוֹ שְׁנִינָהּ בְּמִדְרָגָה אַחַת כְּנוּ"ל, וְאַם הָאִישׁ הַזֶּה יִרְשִׁיעַ מַעֲשִׂיו אַז הַצַּדִּיק הַהוּא מוֹאֵס בְּחֻבְרָתוֹ וְהוֹלֵךְ לוֹ כִּי הֵינָהּ אֵינְנוּ עוֹמֵד שָׁם בְּקִבֵּעַ רַק בְּהַשְׁאַלָּה, כְּדַמְיוֹן אוֹשְׁפִיזָא הַמִּתְאַכְסֵן בְּבֵית בַּעַל הַבַּיִת עַד זְמַן שֶׁיִּכְשָׁר בְּעֵינָיו וְאַם אֵינּוּ מוֹצֵא מִשָּׁם נַחַת רוּחַ הוֹלֵךְ לוֹ, וְלִסְבָּה זֹאת גַּם כֵּן כְּאֲשֶׁר יִקְרָא אֵיזָה יִסּוּרִין אֶל הָאִישׁ הַזֶּה אֵין הַצַּדִּיק הַהוּא מְרַגֵּשׁ בְּצַעַר כָּלֵל וְאֵינּוּ סוֹבְלִים עִמּוֹ יַעַן כִּי אֵינְנוּ דְבוּק שָׁם רַק בְּהַשְׁאַלָּה.

הַכָּלֵל הָעוֹלָה כִּי לְפַעֲמִים יַעֲשֶׂה הָאָדָם אֵיזוֹ מַצּוּה גְדוֹלָה אֲשֶׁר עַל יְדֵהּ יִזְכֶּה שְׁתִּיעֵבֵר בּוֹ נֶפֶשׁ אֵיזָה צַדִּיק מִן הָרֵאשׁוֹנִים, וְאֵז אֲפֹשֶׁר לְהִיּוֹת כִּי יִתְקַן וְיִזְדַּכֵּךְ כָּל כֶּךָ עַד שֶׁתִּשׁוּב נֶפְשׁוֹ שֶׁל הָאִישׁ הַזֶּה לְהִיּוֹת בְּמִדְרָגַת נֶפֶשׁ הַצַּדִּיק הַהוּא מִפֶּשׁ, וְאֵז צְרִיךְ שִׁישְׁלִים הָאָדָם גַּם רוּחוֹ וְנִשְׁמָתוֹ בְּתַכְלִית הַזְּכוּת עַד אֲשֶׁר יִהְיוּ רְאוּיִים לְהִתְלַבֵּשׁ בְּנֶפֶשׁ הַמְּזַכֶּכֶת הַהִיא, וְאַחֲרֵי זֶה יִהְיֶה שְׁקוּל בְּמִדְרָגַת הַצַּדִּיק הַהוּא מִפֶּשׁ וְיַעֲלֶה לְמַעְלָה מִמְּקוֹם שֶׁרָשׁ נִשְׁמָתוֹ אֲשֶׁר מִמֶּנָּה חֲצָבָה וְכָל זֶה הוּא לְסַבֵּת עֲזָר וְסִיּוּעַ הַצַּדִּיק הַהוּא.

מבאר ברמח"ל בספרו דרך ה' בענין התחיה לעתיד שקדם התחיה, גם הנשמות שיהיו בעולם בגופם - ימותו לרגע ולאחר מכן יחיו, מה צריך והכרח בכך שימות האדם ותפרד נשמתו מגופו ורק אז יזכה שוב לתחית נשמתו שתחזר לגופו!

הַצַּרְךָ שְׁבַמּוֹת וְאַפְלוֹ לְרַגַע קֵט שֶׁתִּפְרָד הַנִּשְׁמָה מִהַגּוּף קִדְם הַתְּחִיָּה מִבְּאֵרֶת בְּסִפֵּר "דְרָךְ ה'" לְהַרְמַח"ל, וְהוּא שֶׁלְסַבֵּת מִגְבָּלוֹת הַנִּשְׁמָה בְּגוּף, אֵין הַנִּשְׁמָה זּוֹהֶרֶת כְּרֵאוּי וְאֵינָהּ יְכוּלָה לְפִשֵּׁט זְהֶרֶה וְחֲשׂוּכָה הִיא וְעִמוּמָה בְּגוּף, וְכְמוֹ כֵּן הַגּוּף אֵינּוּ יְכוּלֵ לְקַבֵּל זְכוּת כְּרֵאוּי, אוּלַם בְּהַפְרָד הַנִּשְׁמָה בְּכֶךָ מְקַבֵּלֶת זְהֶר כְּרֵאוּי וְכִשְׁתַּחֲזֵר לְגוּף עִם מְלֵא זְהֶרֶה תִּזְכָּכְהוּ כְּרֵאוּי, וְאֵז תִּשְׁלַם הַנִּשְׁמָה וְהַגּוּף כְּרֵאוּי, וְלִכְךָ נִצְרָךְ שֶׁתִּפְרָד הַנִּשְׁמָה מִהַגּוּף לְהַשִּׁיג זְהֶר מְעַלָּה, וְאַחַר כֶּךָ תִּחֲזֵר לְגוּף וְתִאִירָהוּ וְתִזְכָּכְהוּ.

והנה לד דברי הרמח"ל:

ואולם מלבד היות עולם הנשמות מקום לנשמות, לשבת בו כל זמן היותן מצפות לגוף, הנה, עוד תועלת גדולה נמצאת בו לנשמות עצמן ואחריהן לגוף, למה שיצטרף אחר כך בזמן התחיה. וזה, כי אחר שהיתה הגזרה על האדם שלא יגיע לשלמותו אלא אחר המות... עוד נמשך מן הגזרה הזאת, שהנשמה כל זמן היותה בגוף בעולם הזה, שהרע דבוק בו, שאי אפשר שיפריד ממנו לגמרי, תהיה גם היא חשוכה ועמומה. ואף על פי שעל ידי המעשים הטובים שאדם עושה קונה היא בעצמה שלמות ויקר, לא יכול הדבר להגלות, ולא תוכל להזדהר בהר שהיה ראוי לה להזדהר, כפי היקר ההוא שהיא משגת באמת, אלא הכל נשאר כבוש בעצמותה עד הזמן שנית להגלות, ואולם אין העפכה מצדה כלל, כי אם מצד הגוף, כמו שזכרנו, והוא עצמו מפסיד בזה, שלא יקבל כל אותו הזמן הזכויות שהיה ראוי שיקבל, כמו שזכרנו. אמנם גם היא מפסדת, שהיא כבושה בעצמה ואינה יכולה לפשט זהריה, ועוד, שאינה פועלת הפעלה הראויה לה שהיא זכויות הגוף; ואלו היתה פועלת אותה, היתה משתלמת בזה שלמות גדול מצד מהות הפעלה עצמה, שהרי פעלת השלמות היא היות מיטיב ומשלים זולתו, ועוד, שזאת היא הפעלה הנאותה לה לפי טבעה וחקקה, שלכך נוצרה, וכל נברא משתלים כשפועל מה שחקק לו הבורא יתברך שמו שיפעל - וחסר משלמות כל זמן שלא יפעלהו.

ואמנם בצאת הנשמה מהגוף ולכתה אל עולם הנשמות, הנה שם מתפשטת ומזדהרת בזהריה, כפי מה שראוי לה על פי מעשיה, ובמה שהיא משגת שם כל זמן היותה שם, מתחזקת ממה שנתחלשה בגוף, ומזדמנת יותר למה שראוי שתעשה בזמן התחיה, עד שכשתשוב בגוף בזמן הראוי תוכל לפעל בו הפעלה הנאותה לה, הינו - הזכויות שזכרנו.

ישראל שנהרג ע"י גוי מה תועלת לו מכך, ומה דינו של יהודי רשע שמת ע"י גוי?

כתב בספר "שומר אמונים" ח"א מאמר השגחה פרטית פי"ג:

כשישראל נהרג על ידי גוי נעשה תקונו בכך באפן מפלא ביותר, הרבה יותר משלם ומחר מאלו היה נהרג על ידי ישראל, ע"כ.

ועוד מבאר בדברי האריז"ל, כשישראל הורג גוי הרי הוא מברר את הטוב שבגוי מהרע שבו כמעשה בלעם שנברר הטוב שבו ונתגלגל באתונו של ר' פינחס בן יאיר. וכשיגוי הורג ישראל מברר את הרע שבאשראל ונשאר הטוב בלבד ונתקן אותו ישראל, וכל אחד עושה מלאכתו לפי מה שהוא, הישראל שהוא בחינת טוב מברר את הטוב ונוטלו מהרע, והגוי שבחינתו רע מברר את הרע ונוטלו ומשליכו מן הטוב ונשאר הטוב מתקן, וסימנך

הישראל מברר אכל מתוך פסלת והגוי מברר פסלת מתוך אכל.

מה החשיבות בשמו של האדם, ומה הענין ששואלים המלאכים הממנים על חבוט הקבר לשמו של האדם ושבשביל כך ישנה סגלה שלא ישכח האדם שמו?

מובא בספר "דעת תבונה": ויתבאר עוד על דרך סוד ענין שמו של האדם, וענין ששואלים המלאכים הממנים על חבוט הקבר את האדם מה שמו, והרשעים שוכחים שם, ונקדים לך הקדמה קצרה מספר שער הגלגולים הקדמה כג.

ובזה יתבאר ענין טעם למה הרשעים שוכחים שם כנז"ל. הנה נתבאר לעיל כי אין שום נשמה בעולם שאין לה לבוש אחד של קלפה מזדמת הנפש, ואותה הקלפה הוא סוד היצר הרע הנכנס באדם מיום שנולד, כי הנה על ידי חטאו של אדם הראשון נשתרש ונדבק עמו היצר הרע והקלפה ההיא עם אותה הנשמה מעת שחטא אדם הראשון ואילך עד שכמעט נעשו שניהם הנשמה והקלפה כעסה אחת מערבת מסלת וסובין קשורים יחד בתכלית. ובזה תבין סוד למה היצר הרע יש כל כך כח בידו להטות לב אדם להנהיגו בדרך רע לפי שהוא בעל-הבית גמור תוך גוף האדם כנזכר, והנה נתבאר כי אין כל הקלפות שנים כי כל קלפה וקלפה היא ניצוץ נפש רעה מסטרא אחרא, מאבר פרטי שברמ"ח איברי אדם הבליעל טמא על דרך מה שנתבאר בדרושים שקדמו בענין ניצוצות נשמות הקדושה שכל אחת ואחת היא מניצוץ אבר פרטי שבאדם העליון הקדוש, וכמו שנשמות הקדושות כל אחת ואחת יש לה שם ידוע כפי בחינת אבר שממנו חצבה, וכמו שאמרו רז"ל על פסוק אשר שם שמות בארץ אל תקרי שמות אלא שמות. כך כל ניצוץ וניצוץ שבקלפה יש לה שם ידוע בפני עצמו. ונמצא כי היצר הרע שבאיש הזה אינו כעין היצר הרע של האיש האחר, ונמצא כי כאשר נולד האדם וקוראים לו אביו ואמו שם אחד העולה בדעתם אינו באקראי ובהזדמן, כי אם הקב"ה משים בפיו השם ההוא המכרח אל הנשמה ההיא כמו שאמר הכתוב "אשר שם שמות בארץ", כי הוא מקום האבר שבאדם העליון אשר ממנו חצב, והשם הזה נרשם למעלה בכסא הכבוד כנודע ולכן אמרו רז"ל שמא גרים, גם זהו טעם אל רבי יהושע בן קרחא ורבי מאיר דהו בדקי בשמא.

והנה גם את זה לעמת זה עשה האלקים וכמו שיש שם קבוע אל הנשמה הקדושה אשר באדם והוא השם שקוראים לו אביו ואמו בעת נמול כנודע, כך יש שם קבוע בקלפה שהוא היצר הרע הנכנס באדם מיום שנולד, ונמצא שכל אדם יש לו שני שמות אחד מצד הקדושה ואחד מצד הקלפה. והנה אם האדם בהיותו בחיים חיותו בעולם הזה יוכל

להשיג ולדעת מה שם הקלפה ההיא אשר בו היה יכול לחקור מהיכן נחצבה ובאיזה בחינה היא באדם הבליעל ועל ידי כך היה יודע מקום הפגם ומציאותו ותקון הצריך לו והיה יכול לתקן הפגם שהוא בנקל, ועל ידי כך היתה הקלפה ההיא נפרדת ממנו בנקל בחייו ולא היה צריך להפרידה ממנו על ידי חבוט הקבר כלל, ולכן כשנפטר האדם הצדיק אינם שואלים ממנו מה שמו מסטרא אחרא, כי כיון שבחייהם טרחו וסבלו היסורין להפריד מעליהם הקלפה ההיא כנזכר לעיל אז בקלות גדול נגמרת להפריד על ידי חבוט הקבר, אבל הרשע שאדרבא גרם לקשרה בחזק גדול בו, צריכים מפות וענשים גדולים להפרידה ממנו בחבוט הקבר. ואלו היה יודע בחייו שמו דמסטרא אחרא היה מתקן הדבר בחייו בקלות גדול, ולכן מכים אותם הכחות נמרצות על שאינם יודעים אותו השם כנזכר ולא חקרו לדעת אותו בחייהם כיון שלא רצו לטרוח במעשיהם כדרך שטרחו הצדיקים.

ולפי זה יתבאר "ושם איש ישראל המכה" הינו שמו מצד הקלפה הוא המכה ונמחה, מצד חטאו של זמרי שלא התגבר לתקנו, אלא קלקל מעשיו והרקיב את שמו וכנאמר "ושם רשעים ירקב".

כמה פעמים מתגלגל האדם?

מבאר הדבר בשער הגלגולים הקדמה ד' :

ונבאר עתה ההפרש שיש בענין הגלגול, לצדיק ולרשע, ובזה יובן החלוק הנמצא בפסוקים ובדברי רז"ל, כי פעמים ראינו שאין הגלגול נוהג אלא עד ג' גלגולים, בסוד "פעמים שלש עם גבר", ובסוד "על שלשה פשעי ישראל ועל ארבעה לא אשיבנו", ובסוד "פקד עון אבות על בנים על שלשים ועל רבעים", ולעמית זאת מצאנו בספר התקונים תקון ס"ט דצדיק אתגלגל עד אלף דרין, וכיוצא בזה. ואמנם הפסוק עצמו תרץ זה, כי ענין ד' דורות בלבד - הוא לרשע, כמש"ה פקד עון אבות וכו' לשונאי, אבל למי עושה חסד לאלפים לגלגלם, לאוהביו ולשומרי מצוותיו.

ובאור הענין הוא, דע כי כאשר נפש האדם אחר שבא מחדש בפעם א', וחטא ופגם בה, הנה אחר כך מתגלגלת בגוף אחר להתקן, וזה נקרא גלגול א'. ואם לא נתקנה, אז חוזרת בגלגול ב'. ואם לא נתקנה, אז חוזרת בגלגול שלישי. ומשם ואילך, אין לה עוד תקנה בגלגול, ואז נאמר בה ונכרתה הנפש ההיא מעמיה לגמרי. אמנם אין זה רק כאשר לא נתקנה כלל שום תקון בשום פעם מאלו, אבל אם באיזה פעם מאלו השלשה, התחילה לתקן קצת, אינה נכרתת, אמנם יכולה לחזור ולהתקן, אפלו עד אלף דור אם יצטרך. ולכן הראשון שלא תקן כלל נקרא רשע, והאחרון שתקן קצת נקרא צדיק, וכל מה שמתגלגל והולך משלים תקונו. ונלע"ד ששמעתי ממורי ז"ל, כי אין זה נוהג אלא בנפש, לפי שהיא בעשייה,

הטבועה בעמקי הקלפות, ולכן לא נזכר בתורה כרת אלא בנפש, כי נכרתת מן הקדשה ונטבעת בקלפות, אבל ברוח ונשמה שהיא מן היצירה והבריאה, שאין שם כל כך תגברת אחיזת הקלפות, ונדאי הוא שיתקנו כלם, אלא שיש שנתקנים מהרה, ויש בארץ זמן אחר כמה גלגולים, ע"כ.

מה הפרש בתקון הנעשה בין נשמות ישראל לנשמות ערב רב?

על פי התשובה הקודמת שענין הכרת והאבדון שיך רק בנפש, ובישראל שיש בו רוח ונשמה בהכרח שיתקנו כי לא שיך בהם כרת, אולם בערב רב שאין להם אלא נפש, נפשם נכרתת ללא תקון.

העולה לנו שדוקא בנשמות בני ישראל יש נפש רוח נשמה, ורק בנפשם שיך כרת, אולם ברוחם ונשמתם לא שיך הכרת תכרת, דלעולם יש תקון לרוחם ונשמתם, אחר שאין אחיזת הקלפות בהם כל כך. ובזה נשתנו הערב רב מנשמות ישראל. דישראל אף אם יריע אף יצריח לדיוטא תחתונה, עדין יש לקרבו, לפי שלכל היותר נפשו נכרתת, אולם עדין יש בו ניצוץ רוח ונשמה שעתידים לתקן. מה שאין כן הערב רב, שאין בהם בחינת רוח ונשמה כי אם נפש בלבד, אין להם שום תקנה כי אם להחרימם, לפי שנפשם נכרתת במעשיהם הרעים, ולא יש בהם רוח ונשמה כלל.

ודבר פלא כותב בספר "שומר אמונים", וז"ל: וגם תדע שמה שרואים עכשו בעוונותינו הרבים, שמתהפכים למינות מזרע עם הקדש הרבה, שרש נפשם של אלו הוא מערב רב, תכלית העכירות והזהמא של נשמות סדום ועמורה וערב רב, וגלו מן השמים לבעש"ט הקדוש, כי הכת הידוע ימ"ש שחטפו אז הרבה נשמות גדולות, והיה מצטער הבעש"ט הקדוש על הנשמות שנדחו על ידי זה, וגלו לו כי לא נפלו ברשתם רק אלו הנשמות השיכים אליהם. ומסים שם: וגם עכשו כל הנשמות הקדושות, יש עליהם השגחה והמלטה מן השמים, שלא יפלו לשוחות עמקות ח"ו, וכל אלו השיכים לקדשה, סוף כל סוף ישובו בתשובה בלי ספק, כי "לבבתי ידח ממנו נדח" (שמואל ב' יד).

אדם שנתגלגל מספר פעמים בכמה גופות, האם בתחית המתים יקומו כל הגופות שנתגלגל בהם?

מבאר בדברי האר"י בשער הגלגולים הקדמה ה', שמכיון שבנשמה ישנם ניצוצות רבים, ומחלקת היא להרבה ניצוצות שבחלקם באים בכל פעם

בגוף אחר, כי בכל גוף וגוף נכנסים מספר מספרים של ניצוצות שעליו לתקן בגלגול זה, הרי שכל הגופות שתקנו את מספר ניצוצותיהם זכאים לקום בתחית המתים, וכל גוף יקח חלקו של נשמתו במספר ניצוצותיו שתקן בגוף זה כי המה שיכים לו.

מי שדינו שאינו קם בתחית המתים מסבה מסימת חלילה, מה נעשה עם יתר ניצוצותיו שתקנו בגופו זה, להיכן ילכו ניצוצות אלו?

ומבאר עוד שם, דמה שאמרו על עברות מסומות "אינו קם בתחית המתים", כגון המלוה ברבית ועוד, הינו שאין גופו קם לתחיה, כמשפט כל הגופות שיקומו עם ניצוצותיהם. אלא זה הגוף שחטא, בחטא שנאמר עליו "אינו קם בתחית המתים", לא יקום, אולם הניצוצות שתקנו בגוף זה, במצוות שעשה אותו מלוה ברבית, יעברו לגוף אחר שכן יקום לתחיה. הרי לנו לראות, שבעצם לא נאבד חלילה מהאדם שום מצוה ושום ניצוץ שתקן, וזהו "לבלתי ידח ממנו נדח", דלעולם אין דבר שהולך לאבוד, כי גם אם גוף זה אין לו זכות לתחיה, ניצוצות הנשמה שנתקנו בו נכנסים לגוף אחר שיקום לתחיה.

היאך ידע התלמיד חכם מה יעדו בגלגול זה, ללמד? או ללמד? להחזיר בתשובה? ועוד כהנה ספקות?

כשמגיע אדם לגיל ה-40 בערך, ועד אז ישב ולמד כמה שנים טובות, ומלא פרסו בש"ס ופוסקים כפי כחו, והנה עתה הוא בפרשת דרכים, האם ימשיך בלמודיו כמקדם, או שמעתה ירביץ תורה בתלמידים ואף שהוא לפעמים על חשבון התקדמותו האישית, או שיפנה לזכוי הרבים להשיב רבים מעוון, או להיות איש של גמילות חסדים וכיוצא.

ובכן המציאות מוכיחה שמן השמים מכונים לאדם שכזה החפץ באמת לקדש שם שמים באפן אשר יחפץ ממנו הבורא, ואין בלבו פניה זרה לממון או לכבוד אלא לקדש שם שמים, שידע בברור את הדרך ילך בה, ויבין לפי שאיפתו וכשוריו, ולפי הכלים הנפשיים שבקרבו למה הוא מיעד, ובאיזה תחום של פעילות עליו לפעל ולעסק כי בו בחר ה' לפעל בדרך זו, יש אשר וכשוריו נוטים לחדש בלמוד ולפלפל, יש אשר נוטה להלכה, יש אשר כשוריו לקרב רחוקים והצלחתו בכך תהא מברכת, וכיוצא.

כְּשֶׁאָדָם בְּגִיל צָעִיר, קָשָׁה מְאֹד שְׂיָכוֹן לְאֵמֶת, אַחַר שְׂעֵדִין לֹא הוֹכִיחַ עֲצָמוֹ
דֵּי בְּמַסִּירוֹת נֶפֶשׁ לֵה', וְהַחֲשָׁשׁ גָּדוֹל שֶׁהַרְצוֹנוֹת וְהַנְּגִיעוֹת הַמָּה שְׂיָמְשִׁיכוּ
וַיִּגְרְרוּ אֶת שְׂכָלוֹ לַעֲשׂוֹת כְּפִי אֲשֶׁר הַחֲמֵר יִסְחָפֶהוּ.

אוֹלָם זֶה הַבּוֹגֵר שְׂמָסֵר נֶפֶשׁוֹ לֵה', מִן הַשָּׁמַיִם יִכְוֶנוּ אֶת דְּרָכָו לְאֵמֶת. וְכָל
הַנְּזָכָר הוּא מְלַבֵּד הָעֲצָה הַחֲשׂוּבָה בְּיוֹתֵר שֶׁהוּא לְהַתְיַעֵץ עִם רַבּוֹ, אוֹ רַב
מְבַהֵק הַמֵּיטִיב לְהַבִּין בְּאֵיכוֹת וְכַחוֹת הַנֶּפֶשׁ, וּבִפּוֹטְנִיָּאל שֶׁל תַּלְמִידוֹ,
וּלְכוֹנֵם לְאֵמֶת.

(יסוד הדברים מהרב "צדקת הצדיק" וכן מהספר "שבט מוסר" פכ"ג).

כידוע ישנה השפעה מהאב על נשמת בנו הנולד לו (עיין בח"ג בנושא "אב ובנו בגלגולים") האם כמו כן נשפע דבר מה מהבן לאב המולידו?

גַּם עַל הָאָב נִשְׁפָּע שְׂפָע מֵהַבֵּן הַנּוֹלָד לוֹ, וּמִכָּל בֵּן נוֹסֵף שְׂנוֹלָד לְאָבִיו נִשְׁפָּע
לְאָב שְׂפָע, וְהַשְׂפָּע הַזֶּה מֵתַבְּטָא אוֹ בְּדַבֵּר עֲשֶׂר, אוֹ בְּדַבֵּר חֲכָמַת הַתּוֹרָה,
אוֹ בְּעִבּוּדַת וַיִּרְאֵת ה', וְהוּא תַּלּוּי לְכָל אֶחָד כְּפִי בְּחִינָתוֹ וּזְכוּתוֹ.

וְהַדְּבָרִים מִפְּרָשִׁים בְּדַבְּרֵי הַגָּאוֹן הַמְּקַבֵּל רַבִּי סַלְמָאן אֵלֵיהֶו זצ"ל בְּסִפְרוֹ
"כָּרַם שְׁלֹמֹה" (ח"ג עמ' קז).

וְהִנֵּה לָךְ דְּבָרָיו :

עַת דּוֹדִים לְגַלוֹת סוּד זֶה אֲשֶׁר הוּא מְרַגֵּשׁ בְּתַחֲתוֹנִים אֶצֶל בְּנֵי אָדָם, כִּי כָּל
זְמַן שְׂמִזְרִיעִים וּמוֹלִידִים בֵּן אֶחָד, מִכָּרַח הוּא שְׂמַבִּיא - פִּי הָאָב - עִם הַיֵּלֶד
לְצַרְךָ אָבִיו וּלְצַרְךָ אִמּוֹ דְּבָר אֲשֶׁר לֹא הִיָּה לָהֶם עַד עַתָּה, וְהוּא אוֹ דְּבָר שֶׁל
עֲשֶׂר אוֹ דְּבָר שֶׁל חֲכָמַת הַתּוֹרָה וְעִבּוּדָה בְּיִרְאֵת ה', כָּל אֶחָד כְּפִי זְכוּתוֹ.
וְאִם נִשְׁאָר הַיֵּלֶד קַיָּם, אִזּוֹ אוֹתוֹ דְּבָר שֶׁהַמְּשִׁיךְ לְצַרְךָ אָבִיו וְאִמּוֹ גִּי"כ נִשְׁאָר
קַיָּם אֶצֶלְס, וְאִם בָּר מִיָּנֹן נִסְתַּלַּק אוֹתוֹ הַיֵּלֶד אִזּוֹ גַּם אוֹתוֹ דְּבָר יִסְתַּלַּק
מֵהֶם... וַיֵּשׁ אֲשֶׁר יִקְבְּלוּ אָבִיו וְאִמּוֹ זֶה הַשְׂפָּע מֵעַת הַתַּחֲלַת הָעִבּוּר בְּזֶה
הַיֵּלֶד, וַיֵּשׁ אַחַר מְעַט חֲדָשִׁים שֶׁל מְשָׁךְ זְמַן הָעִבּוּר, וַיֵּשׁ בְּעַת הַיֵּלֶדָה.

וַיֵּשׁ לְאַחַר זְמַן הַיֵּלֶדָה, וְזֶה רָמְזוּ רַז"ל בְּמִתְקָ לְשׁוֹנֵם : בְּאֵ זָכָר לְעוֹלָם בְּאֵ
בָּר לְעוֹלָם, וּבְאֵ כְּפָרוֹ עָמוּ, וְזֶהוּ שְׂאֲמָרוֹ רַז"ל גִּי"כ : אֵל תִּקְרִי בְּנִיךָ אֶלְאֵ
בּוֹנִיךָ, רַז"ל בְּנִיךָ הֵם הַקּוֹנִים אוֹתְךָ וְעוֹשִׂים לָכֶם בְּנִינֹן, דְּהִינּוּ יִתְרוֹן עֲשֶׂר,
אוֹ שֶׁל פְּרִנְסָה, אוֹ שֶׁל דְּבָר אַחֵר.

וּמִסִּים שֶׁם הָרַב "כָּרַם שְׁלֹמֹה" :

וְזֶה הַדָּבָר מְנַסֶּה אֶצֶל כָּל בָּאֵי עוֹלָם כְּלוּ, וְאִם יִזְכֹּר אָדָם יִרְאֶה בְּעֵצְמוֹ
שֶׁהִיא אֶצְלוֹ יִתְרוֹן אֵיזָה דָּבָר בְּכָל עֵת הַיּוֹלֵד לוֹ יֵלֵד אֶחָד מִיִּלְדָיו, וְאִם לֹא
יִזְכֹּר וַיִּכְחִישׁ הַדָּבָר - יִתֵּן דַּעְתּוֹ עָלָיו מִכָּאן וְאֵילָף וְאֵין צָרִיךְ רְאִיוֹת לַדָּבָר
הַמְנַסֶּה, וְדִי בְּזֶה וּפְשׁוּט.

מהות האדם

(התשובות דלהלן שבפרק זה ללא מקור, הינם מספר "שערי קדושה"
למוהרר"ו)

מהי תכלית עבודת האדם?

לְהַשְׁלִים וּלְהוֹצִיא לַפְעַל אֶת כְּחוֹת הַנֶּפֶשׁ הַקְּדוּשָׁה שֶׁבוֹ, וְזֹאת עַל יְדֵי
שִׁיתְגַּבֵּר וַיַּעֲמֵד בְּנִסְיוֹנוֹת נֶגֶד הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית שֶׁבְּקִרְבוֹ.

מהי הנפש שבאדם?

חֵלֶק שֶׁנִּתֵּן לוֹ מֵהַשָּׁם יִתְבָּרַךְ לְסִיעוֹ לְהִתְרוֹמְמוֹת.

מה הם פרטי הנפש

הַנֶּפֶשׁ מְחֻלְקֶת לְחֻמְשָׁה חֵלְקִים: נֶפֶשׁ רוּחַ, נִשְׁמָה, חַיָּה, יְחִידָה, בְּכָלֵלוּת.
וְכִמוֹ כֵּן כָּל פֶּרֶט מֵהַחֻמְשָׁה נֶחְלַק לְחֻמְשָׁה פְּרָטִים, כְּגוֹן: בְּנֶפֶשׁ עֲצָמָה יֵשׁ
נֶפֶשׁ רוּחַ נִשְׁמָה חַיָּה יְחִידָה, וְכֵן בְּרוּחַ עֲצָמָה יֵשׁ נֶפֶשׁ רוּחַ נִשְׁמָה חַיָּה
יְחִידָה, וְכֵן בְּכָלֵם.

אימתי מקבל אדם את הבחינה הראשונה שהיא נפש?

כְּשֶׁהִתְיַנּוֹק יוֹצֵא לְאוֹר הָעוֹלָם, יֵשׁ לוֹ בְּחִינַת נֶפֶשׁ לְבַד בְּפֶעַל, וְרוּחַ וּנְשָׁמָה בְּכַח, וְעַל יְדֵי עֶסְקוֹ בְּתוֹרָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים, אֵז מִתְלַבְּשִׁים בּוֹ רוּחַ וּנְשָׁמָה בְּפֶעַל (יֵד אֵלֵינוּ תֵּז). [וּבְמִקּוֹמוֹת אַחֲרִים בְּדַבְּרֵי הָאֲרִיִּי נֶאֱמַר: אִם זֹכָה הָאָדָם וּמַעֲשָׂיו טוֹבִים - בְּגִיל יִיג זֹכָה לְרוּחַ, וְאִם אַחֲרַיִךְ מִמְּשִׁיךְ לְהִתְעַצֵּם בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת עַד גִּיל כִּי - זֹכָה לְנִשְׁמָה].

היכן משכן הנפש שבאדם?

עָקְרוּ בְּכַבֵּד, אוֹלָם מְמַלֵּא הוּא כָּל הַגּוּף. (שם תיא)

היכן משכן הרוח שבאדם?

עָקְרוּ בְּלֵב, אוֹלָם מְמַלֵּא הוּא אֶת כָּל הַגּוּף. (שם תיא)

היכן משכן הנשמה שבאדם?

עָקְרוּ בְּמַח, אוֹלָם מְמַלֵּאת הִיא אֶת כָּל הַגּוּף. (שם תיא)

מה כחה של נשמת האדם לפעל?

נְשִׁמַת הָאָדָם הִיא נֶפֶשׁ הַחַיָּה שֶׁל כָּל הָעוֹלָמוֹת וְהַפְּחוֹת וּמִלְאָכֵי עֲלִיוֹן, שֶׁכָּל עֲלִיָּתָם וִירִידָתָם וְכָל סִדְרֵי הַנְּהַגְתָּם כָּל רָגַע תְּלוּי רַק כְּפִי נְטִיַת מַעֲשֵׂי הָאָדָם, מַחֲשַׁבְתּוֹ וְדַבּוּרוֹ בְּכָל רָגַע, כֵּן פּוֹעֵל פְּעֻלָּתוֹ לְמַעְלָה. (נפש החיים שער א' פי"ט)

האם כל חלקי הנפש, שהם: נפש, רוח, נשמה, חיה, יחידה, בתוך גופו של האדם?

לא. רק חלקי הנפש רוח ונשמה, אוֹלָם חֲלָקֵי הַחַיָּה וְהַיְחִידָה מְקִיפִים וּמְסוּבְבִים לְאָדָם. (יֵד אֵלֵינוּ תֵּז)

כמה עולמות ישנם שנתנו לנו רשות לעסק בהם?

אַרְבָּעָה. עוֹלָם הָעֲשִׂיָּה, וְלִמְעָלָה מִמֶּנּוּ עוֹלָם הַיְצִיָּרָה, וְלִמְעָלָה מִמֶּנּוּ עוֹלָם הַבְּרִיאָה, וְלִמְעָלָה מִמֶּנּוּ עוֹלָם הָאֲצִילוֹת.

מאין נמשכת לאדם "נפש" על כל חמשת חלקיה הפרטיים, שהם נפש רוח נשמה חיה יחידה שבה?

מֵעוֹלָם הָעֲשִׂיָּה.

מאין נמשכת לאדם "רוח" על כל חמשת חלקיה הפרטיים, שהם נפש רוח נשמה חיה יחידה שבה?

מֵעוֹלָם הַיְצִיָּרָה.

מאין נמשכת לאדם "נשמה" על כל חמשת חלקיה הפרטיים, שהם נפש רוח נשמה חיה יחידה שבה?

מֵעוֹלָם הַבְּרִיאָה.

מאין נמשכת לאדם "חיה" על כל חמשת חלקיה הפרטיים, שהם נפש רוח נשמה חיה יחידה שבה?

מֵעוֹלָם הָאֲצִילוֹת.

האם גם לדומם, לצומח ולחי יש כחות נפש?

כֵּן, שְׂאִין לָדָּ שׁוֹם דְּבַר הַמְעַרְב מִכַּפָּה כְּחוֹת שְׁלֵא יְהֵא בּוֹ נֶפֶשׁ הַמְקִימָת אֶת כְּחוֹתָיו הַמְעַרְבִים.

האם יש בבריאה דבר שאין לו נפש?

אין לדבר שאין בו כח רוחני ואף לעפר יש בו כח חיות רוחני המקיים אותו, ועבדא שהעפר מגדל ומצמיח, אלא ששונה העפר משאר הדוממים שאינו בבחינת גוף ונפש (שער המצוות פרשת עקב).

אם כן, לאיזה דומם יש כן נפש, והם בבחינת "נפש וגוף"?

אבנים טובות ומתכות וכדומה, שמערכים פמה גופים יחד, כח המערכים נקרא נפש.

מהיכן כח הנפש שבדומם?

מרוחניות יסוד העפר.

מה נוסף ל"צומח" יותר מה"דומם"?

מלבד שיש בו גוף עפר ונפש הדומם, נתוסף לצומח "נפש הצומח" הנמשכת מרוחניות יסוד המים.

מה נתוסף ל"חי"?

מלבד גוף עפר, נפש הדומם, ונפש הצומח שבו, נתוסף לחי "נפש החיה" הנקראת "נפש הבהמית", הכוללת תנועה והרגש, והיא נמשכת מרוחניות יסוד הרוח.

מה למעלה מן החי?

נפש המדברת.

על מי המכון?

על המדברים, שבעולם, כולל גויים.

מה מתוסף להם?

מלבד גוף עפר, נפש הדומם, נפש צומח, נפש חי, נמשך להם נפש מדברת מרוחניות יסוד האש.

האם נפש הדומם שישנה אצל כלם - שוה בכלם?

לא. נפש הדומם שבי"מדבר" עליונה ומזככת מנפש הדומם שבי"חי". ושכי מהצומח, ושכי מהדומם.

האם נפש החי שבחי ובמדבר שוה?

לא. נפש החי שבי"מדבר" מזככת יותר מנפש החי שבי"חי".

נפש המדברת שוה בישראל ובגויים?

לא. נפש המדבר שבישראל עליונה יותר.

מה נתוסף באיש הישראלי בנפשו המדברת?

האיש הישראלי - מלבד היותו זך בכל בחינותיו יותר מכל הנבראים, הן בבחינת גופו, נפש הדומם, נפש הצומח, נפש החי, נפש המדבר שלו, שכלם אצל הישראלי מפנימיות הזך ביותר שבארבעה יסודות - אש, רוח, מים, עפר - עוד נתוסף בו נפש שקלית המשלמת את כל מדרגות הנפש שאינם אצל מדברים אחרים, ובזה נשלמת נפשו.

למעלה כתבנו, שבנפש לבד יש חמש חלקות: נפש, רוח, נשמה, חיה, יחידה. האם הגויים שיש להם "נפש" זוכים לכל חלקי הנפש?

לא. ואפלו לחלק הראשון, שהוא נפש שבנפש, אין זוכים לה בשלמות, ורק האיש הישראלי יכול לזכות בהשלמת עצמו לשלמות נפשו, רוחו ונשמתו, על כל חמשת פרטי חלקיהם שבכל אחד ואחד.

מהיכן נמשך לאיש הישראלי שלמות הנפש העודפת על שאר המדברים?

מרקיע התחתון שבפצורה רקיעים, שנקרא וילון.

ומהיכן נמשכין לו שאר חלקי הנפש, שהם רוח שבנפש וכן נשמה חיה יחידה שבנפש?

משאר תשעת הרקיעים העליונים, שבהם נסתים עולם העשיה, ומשם כל מדרגות הנפש שבישראל, ואת שאר מדרגותיו, שהם רוח על כל פרטיה, מקבל מעולם היצירה, וכן מדרגות הנשמה מעולם הבריאה וכו', כמבאר בתשובות הקודמות.

האם עוד מישהו חוץ מהאדם הישראלי מקבל בתוכו איזהו פרט שאינו מעולמו?

לא. וזו היחודיות של האיש הישראלי השוכן בעולם העשיה ומקבל בתוכו רוח מעולם היצירה ונשמה מבריאה וכו', אף שאינו שוכן שם. ומלבדו אין שום תולדה השייכת לעולם מסים היכולה לקבל מעולם שלמעלה ממנה.

ממה עוד מרכב עולם העשיה מלבד הדומם, צומח, חי, מדבר, ומלבד ארבעה יסודות - אש, רוח, מים, עפר?

עולם העשייה מרכב מחמש בחינות, וזהו סדרן מהתחתון לעליון, חלקם נתבארו למעלה:

1. גוף - מהעפר.

2. מחצב בחינת הקלפות שמהם נמשכים כחות הטמאה.

3. מחצב בחינת המלאכים השייכים לעולם הזה הממנים על גדול הצמחים ויתר עניני עולם הזה.

4. מחצב בחינת הנשמות על בני האדם.

5. מחצב הספירות מאורו יתברך - אור אלהותו המחיה את כלם.

האם סדר זה בכל העולמות - אצילות, בריאה ויצירה?

כן. ורק כמובן שסדר זה הנמצא בעולם היצירה מעלה מכל הנמצא בעולם העשייה, וכן.

מי גדול ממי - המלאך או האדם?

האדם גדול מהמלאך, וכפי שראית בסדר מדרגותיהם בתשובה ל"ב, אשר מחצב הנשמות מעלה ממחצב המלאכים.

מדוע המלאך לא ירד לעולם הזה כמו האדם, להתנסות בנסיונות ולקבל שכר?

זאת להיותו למטה ממדרגת האדם והיותו קרוב למחצב הקלפות (כמבואר בתשובה ל"ב) שמהם כחות הטמאה. אלו היה ירד לעולם הזה, לא היה יכול לעמד בנסיונותיו, והיה נאבד לגמרי, וכמו שארע לנפילים שיירדו לארץ ונאבדו. ולעמתו - האדם להיותו מרחק ממדרגה אחת ממחצב הקלפות וקרוב יותר למחצב הספירות שהם אורו יתברך - יש

כשאמרנו שאדם גדול ממלאך, האם גם נשמת אדם מעשיה גדולה ממלאך שביצירה?

לא. כל האמור דוקא במסגרת של אותו עולם, כלומר, נשמת אדם שבעשיה גדולה ממלאך שבעשיה, אולם ודאי מלאך שביצירה גדול מנשמת אדם שבעשיה, וכן על זה הדרך.

מי הם יצר הרע ויצר הטוב, ומאין נמשכין לאדם?

בתשובה 32 מבאר, שפכל עולם יש מחצב שממנו הקלפות ומחצב שממנו המלאכים. יצר הטוב הוא פח הדוחף הנמשך לאדם ממחצב המלאכים ומפתהו להיטיב, ויצר הרע הוא פח הדוחף הנמשך ממחצב הקלפות המפתהו להרע.

האם הם כחות מלבד נשמתו של האדם?

כן. הם כחות נוספים לנשמתו של האדם ואינם חלק ממנה.

מהו ענין הבחירה?

עצמות האדם - שהיא נשמתו - ביגדה הבחירה אחרי מי לנטות; האם אחר פח המפתה לטוב הנמשך ממחצב המלאכים, או לנטות אחר פח המפתה להרע הנמשך ממחצב הקלפות, וכמבאר בתשובה הקודמת, אשר המה כחות נוספים על נשמת האדם.

מדוע המאזן בכח הלחימה שוה?

בתשובה ל"ב מבאר, שהגוף (שהוא מס' 1) קרוב למחצב הקלפות (שהוא מס' 2), ואלו הנשמה (שהיא מס' 4) קרובה למחצב המלאכים (שהיא מס' 3), אם כן הכח שוה. הגוף דורש את רצונותיו החמריים בהיותו שכנו של

מחצב הקלפות, והנשמה דורשת רצונות רוחניים להיותה שְׁכָנְתָה שֶׁל מחצב המלאכים.

בתשובה ל"ז בארנו חלקי נפשו העצמית של האדם, האם משרש כח הדוחף להרע ממחצב הקלפות הנקרא "יצר הרע" בכל חלקי הנפש?

לעיל בתשובה כ"ז בארנו, שֶׁנֶפֶשׁ הָאָדָם כְּלוּלָה מְדוּמָם, צוּמָח, מְדַבֵּר וְחִי, הַמְשַׁרְשִׁים בְּאַרְבָּעָה יְסוּדוֹת, אֵשׁ רוּחַ מִים עֶפֶר, וְנוֹסֵף לָהֶם נֶפֶשׁ שְׁכָלִית הַמְשַׁלֶּמֶת אֶת הַנֶּפֶשׁ, וְרֵאָה בְּתִשְׁבּוּבָה כִּי ט מְאִיפָה שְׂרָשָׁה. וּבְכֵן כַּח הָרַע אֵינּוּ מְשַׁרְשֵׁ אֶלָּא בְּאַרְבָּעָה כַּחוֹת הַנֶּפֶשׁ הַנִּמְשָׁכִים מְדוּמָם, צוּמָח, מְדַבֵּר, חִי, וְשֵׁם יִשְׁנֶה אֶת תַּעֲרֻבַת הָרַע וְהַטּוֹב. אוּלַם בְּנֶפֶשׁ הַשְּׁכָלִית - שְׁבָה עוֹדֵף אִישׁ הַיִּשְׂרָאֵלִי עַל שְׂאֵר הַמְדַבְּרִים שְׁלֵהֶם - אֵין אֶלָּא טוֹב, וְלָכֵן יְכוּל הָאָדָם לְגַבֵּר בְּכַח שְׁכָלוֹ וּמַחוּ עַל רְצוֹנוֹתָיו וְתַאוּתָיו.

ביום הדין, מי מעיד על החוטא?

נֶפֶשׁוֹ הִיא הַמְעִידָה עָלָיו בְּיוֹם הַדִּין עַל כָּל מַה שְׁחָטָא, כִּיּוֹן שְׁבָה מְשַׁרְשֵׁ הָרַע וְדַרְכָּה חוֹטָא הָאָדָם.

מהו הרע המשרש בחלק נפש האדם הבאה מיסוד האש?

כַּח הָרַע הַמְשַׁרְשֵׁ בְּחֵלֶק הַנֶּפֶשׁ הַבָּא מִיְסוּד הָאֵשׁ, הוּא הַגָּאוֹה, הַכַּעַס וְהַסְפָּדוֹת וְהַשְּׂנְאָה.

מהו הרע המשרש בחלק נפש האדם הבאה מיסוד הרוח?

שִׂיחָה בְּטִלָּה שֶׁהִיא גַם כֵּן רוּחַ, וְכֵן שְׂאֵר דְּבוּרִים, כְּגוֹן חֲנֻפָּה, שְׂקָר, לְשׁוֹן הָרַע.

מהו הרע המשרש בחלק נפש האדם הבאה מיסוד המים?

תאוות ותענוגים, חמדנה, גזל ממון חברו, אשת חברו, קנאה.

מהו הרע המשרש בחלק נפש האדם הבאה מיסוד העפר?

עצבות על הבלי עולם הזה, או עצבות הנגרמת מיסורים הבאים עליו, והוא מחמת שאינו שומח בחלקו, וכן העצלות מעבודת ה' וקיום המצוות.

מה יעשה אדם לצרך תקון נפשו בכללות?

לפנע להשם יתברך ולראות בכל מבקשי רעתו כעושי רצונו יתברך בלבד וכשליחי השם יתברך, ובהתחזקותו באמונה זו מזרז תקון נפשו למאד במאד, ועליו להתחזק בתפלה וכניעה לבורא יתברך ולקדו העני המביא לידי כניעה מתקן את מה שפגם האדם בכל גלגוליו. (שלה"ט בשם הזוה"ק)

בפטירת האדם, מה מהנפש רוח ונשמה נפרד ממנו, ומה נשאר בו?

בפטירת האדם, נשמתו ורוחו עולים למקומם, ונפשו נשארת עד שיתעכל בשרו בקבר לגמרי, ואז עולה גם הנפש למקומה למעלה, ואין נשאר בעצמותיו אלא חיות מועטת מאד הנקראת "הבלא דגרמי", שמחיות זו המועטת יקום לתחית המתים. (חסד לאברהם)

נשמת האדם, האם כלה בקרבו, או רק ניצוץ ממנה ועקרה נשארת למעלה?

ניצוץ בלבד בקרבו, אולם עקרה נשארת למעלה, ויש קשר ביניהם.

מהו ענין הכרת שנכרתת נפש החוטא?

אדם שחטא במעשה, גורם שניצוץ נפשו שבקרבו נכרתת משרשה העליון.
(נפש החיים שער א' פי"ט)

אדם הפוגם את בחינת "רוחו", והוא על ידי דבורים אסורים, מה גורם בזה?

אינה נכרתת משרשה העליון, דכרת אין נאמר אלא בחלק הנפש, אולם "מקלקל" את בחינת רוחו. (נפש החיים שם)

אדם הפוגם את בחינת "נשמתו", והוא על ידי מחשבות והרהורים רעים, מה גורם בזה?

בבחינת הנשמה להיות גבוהה מאד, גם בחינת "קלקול" לא שייך בה, אלא בזה שחטא במחשבתו, גורם רעה לעצמו בלבד בזה שלא יאירו בו ניצוצי אור נשמתו מלמעלה לניצוץ נשמתו שבקרבו למטה. (נפש החיים שם)

כיצד השתלשלות הנשמה מלמעלה עד גוף האדם?

ראש עקר שרש נשמת האדם - בשמים ממעל, ומשם הוא משתלשל ויורד, עד לארץ יגיע, והיא הנשמת חיים של האדם שמתאצלת כביכול מנשימת פיו ותברך שמו, ומשם משתלשלת כסלם ומתקשרת עם הרוח, והרוח עם הנפש, עד רדתה לזה העולם בגוף האדם.

הנשמות

דרגות

כפי מה נקבעים דרגות בנשמות?

דע, כי רב נשמות ישראל באו כלולות באדם הראשון כשנברא, ונשמותו היתה קומה שלמה הפוללת בתוכה את כל נשמות עם ישראל. אולם קצת נשמות מישראל היו שלא באו כלולות באדם הראשון, וממילא כשחטא ופגם בחטאו את כל נשמות הכלולות בו, לא נפגמו אותם הנשמות המועטות שלא היו כלולות בו, ואלו נקראים נשמות חדשות, וזו דרגה א' המעלה שבנשמות.

יתר הנשמות, שהם רב ככל נשמות ישראל, באו כלולות באדם הראשון, וכשחטא, ארע פגם בנשמות הכלולות בו, אולם לא כלם נפגמו באפן שווה; היו נשמות שרק ירדו ממדרגתם אבל עדין נשארו בקדשה, והיו נשמות שבעקבות חטאו של אדם הראשון ירדו לעמקי הקלפות ולמקום הרע.

אם-כן, העולה - ישגן ג' מדרגות בנשמות:

מדרגה א' - אלו הנשמות שכלל לא באו כלולות באדם הראשון ולא ארע להם פגם כלל בחטאו, ונשמות כאלו, מאחר חרבו בית המקדש פסקו מלבוא לעולם בתוך גופות בני אדם.

מדרגה ב' - אלו הנשמות שבאו כלולות באדם הראשון, אלא שארע להם ירידה ממדרגתם מסבת חטאו, אולם לא נפלו לקלפות ולמקום הרע.

מדרגה ג' - אלו הנשמות שבאו כלולות באדם הראשון, ובסבת חטאו נפגמו ונפלו למקום הקלפות והרע.

נשמות שהן ממדרגה א' נקראת חדשות לגמרי [וכנזכר לעיל, שנשמות כאלו ירדו לעולם קדם חרבו בית המקדש, ופסקו לאחר החרבון], ובבואם לעולם יש באפשרותן בלא טרח להשלים תקון עצמם בכל חלקי בחינותיהם, ועולים ממדרגה למדרגה הולך וגבוה מאד כפי מעשיהם הטובים ועסק התורה.

נשמות שהן ממדרגה ב' [הבאות ויורדות לתוך גופות בני האדם] צריכות יותר טרח ויגיעה כדי לעלות ממדרגה למדרגה, ולא תמיד יש באפשרותם להשיג כל מדרגותיהם באותו גלגול, אלא כשגמרו להשיג מדרגה מסוימת בגלגול זה, אינם יכולים להשיג מדרגה נוספת, אלא אם כן ימותו ויבואו בגלגול חדש.

ולכן זהו טעם נפלא לקצת צדיקים גמורים שמתים בקצרות ימים ושנים, והיא להיותם ממדרגה שניה, ובשנים מועטות גמרו להשלים בחינה מסוימת ממדרגת נשמה, וזקוקים למות כדי לבוא בגלגול נוסף, להוסיף מדרגה על מדרגתם, והדבר תלוי בפרטים רבים נוספים המבארים שם בשער הגלגולים, וקצרנו.

נשמות שהן ממדרגה שלישית, והן אותן הנשמות שנפגמו בחטא אדם הראשון ואף נפלו לקלפות והרע, ואלו, כשיורדים ובאים בגופות בני

הָאָדָם בְּעוֹלָם הַזֶּה, כְּמַעַט וְאֵין בְּאִפְשָׁרוֹתָם לַעֲלוֹת מִבְּחִינַת מִדְרָגָה מְסִימָת לַעֲלִיּוֹנָה מִמֶּנָּה, כְּגוֹן מִתְקוֹן נַפְשׁוֹ לְתִקּוֹן רוּחָם, אוֹ מִתְקוֹן רוּחָם לְתִקּוֹן נַשְׁמָתוֹ, עַד שְׂיָמוּתוֹ וְיִבּוֹאוּ בְּגִלְגּוּל נוֹסֵף, וּבְכָל פַּעַם יִתְקַנּוּ חֵלֶק נוֹסֵף בְּהַשְׁלֵמַת עֲצָמָם.

וְעוֹד דַּע, שְׁגַם בְּמִדְרָגָה שְׁלִישִׁית, שְׂאֵלוֹ נִשְׁמוֹת שֶׁנִּפְלוּ לְמָקוֹם הַקְּלָפָה וְהָרַע, יְכוּל לְהִיּוֹת גַּם מִנִּשְׁמוֹת גְּבוּהוֹת מְאֹד, כִּי הַכֹּל בְּהַשְׁגָּחַת תְּמִים דְּעִים יִשְׁתַּבַּח שְׁמוֹ.

מִדְרָגָה נוֹסֶפֶת שֶׁל נִשְׁמוֹת שֶׁלֹּא הִזְכַּרְנוּם לְמַעַלָּה, וְהִיא הַפְּחוּתָה שֶׁמְכַלֵּם, הִיא נִשְׁמוֹת הַגָּרִים, שְׁגַם הֵם הִיוּ כְּלוּלוֹת בְּאָדָם הָרִאשׁוֹן וְנִתְּנוּ בְּגָרִים שֶׁנִּתְּגָרוּ.

הַמִּשְׁתַּף שֶׁבְּכָל הַמִּדְרָגוֹת שֶׁבְּנִשְׁמוֹת הוּא, שְׁכַלֵּם צְרִיכִים לְהַשְׁלִים אֶת עֲצָמָם בְּשִׁלְמוֹת הָרִאשׁוֹן, וְלַעֲלוֹת בְּהַשְׁלֵמַת עֲצָמָם מִמִּדְרָגָה לְמִדְרָגָה. דְּהִינּוּ, לְאַחַר שֶׁהַשְׁלִימוּ בְּחִינַת נַפְשׁוֹ, עָלִיָּהֶם לְהַתְעַלּוֹת לְשִׁלְמוֹת בְּחִינַת רוּחַ שְׁבָהֶם, וְאַחַר כֵּן לְנִשְׁמָה חַיָּה יְחִידָה, וְכָל זֶה מִמָּה שֶׁרָכְשׁוּ מֵעוֹלָם הָעֲשִׂיָּה, וְאַחַר כֵּן שׁוּב לְהַשְׁלֵמַת נַפְשׁוֹ רוּחַ נִשְׁמָה חַיָּה יְחִידָה שֶׁלָּהֶם מִמָּה שֶׁיֵּשׁ לָהֶם מֵעוֹלָם הַיְצִירָה, וְכֵן עַל זֶה הַדְּרָךְ עַד רוּם הַמִּדְרָגוֹת.

וְרֵאָה פְּלֵאוֹת מִמַּצֵּב הַבְּרִיאָה שֶׁהִיָּה קִדְּם שֶׁחֲטָא אָדָם הָרִאשׁוֹן, כִּמְהָ הִיָּה מַעַלָּה, מִשְׁבַּח וּמִתְקוֹן, עַד שֶׁאִפְלוּ בְּהִמּוֹת שֶׁהִיוּ בְּזִמְן אָדָם הָרִאשׁוֹן קִדְּם שֶׁחֲטָא, כְּלוֹמֵר בְּשִׁשֶּׁת יָמֵי בְּרִאשִׁית, הִיוּ מִתְקַנְנִים יוֹתֵר מִה"אָדָם" שֶׁל עֲכָשׁוּ לְאַחַר הַחֲטָא, וְהָרֵאָה מִחֲמוּרוֹ שֶׁל רַבִּי פִּינְחָס בֶּן יֶאֱזִיר שֶׁהִיָּה מִתְקוֹן וְיִוָּדַע עַל הַשְּׁעוּרִים אִם הֵם מְעַשְׂרִים אוֹ לֹא, כִּי אוֹתוֹ חֲמוּר הִיָּה מִתְקוֹן וּמְבָרָר טוֹב בְּלִבְד לְלֹא תַעֲרַבֵת רַע, וְהִיָּתָה אֵיכוּתוֹ מִשְׁבַּחַת יוֹתֵר מִבְּנֵי אָדָם שֶׁבָּאוּ לְאַחַר חֲטָאוֹ שֶׁל אָדָם הָרִאשׁוֹן.

קלקול ותקון הנשמה

(תשובות פרק זה מיוסדות על דברי רבנו האריז"ל שבספר "שער המצוות" פרשת

עקב)

כיצד זוכה אדם לשלמות חלק נפשו?

על ידי קיום מצוות מעשיות שבתורה, כגון תפילין, ציצית, סכה, לולב וכו'.

כיצד זוכה אדם לשלמות חלק רוחו?

על ידי עסקו בתורה שבעל פה, כגון הלכות ותלמוד.

כיצד זוכה אדם לשלמות חלק נשמתו?

על ידי למוד סודות ורזי תורה. (עפ"י גרסת שער הגלגולים הקדמה יא)

גרסא ב' לפי שער הגלגולים במקום אחר :

על ידי מצוות עשה ללא פגנה זוכה לשלמות נפשו ;

על ידי עסק התורה ללא פגנה זוכה לשלמות רוחו ;

ועל ידי מצוות ועסק התורה בכונה לשם שמים זוכה לשלמות נשמתו.

גרסא ג' שם בהקדמה יח :

על ידי עשיית מצוות זוכה לנפש מעולם העשייה ;

על ידי עסק התורה שבעל פה לשמה זוכה לרוח מעולם היצירה ;

על ידי רזי תורה זוכה לנשמה מעולם הבריאה.

באיזה חלק מתקשה האדם ביותר להשלימו?

את חלק הנפש, כי בו משרש הרע. אולם אחר שתקן את נפשו בשלמות, יכול להתעלות בלא טרח מרבה לתקון רוחו ונשמתו וכו'. (שער הגלגולים דף מ"ה, בני אהרן)

במה נענש האדם בפגמו את חלק "נפשו"?

כָּל הַנְּזָקִין וְהַהֶפְסָדִים הַבָּאִים עַל מְמוֹנוֹ שֶׁל אָדָם, זֶהוּ מִפְּאֵת פְּגָם נַפְשׁוֹ בְּאוֹתוֹ זְמַן. ("שומר אמונים" מאמר "השגחה פרטית")

במה נענש האדם בפגמו את חלק "רוחו"?

היות ורוח הוא בחינת דבור, ובכך, כְּאִשֶּׁר יַחְסִי הָעוֹלָם אֵלָיו בְּדַבּוֹר נֶאֱדָה וּמְכַבֵּד, וּבִפְרֵט יַחַס הַקְּרוֹבִים אֵלָיו, כְּגוֹן אִשְׁתּוֹ, זֶה מִפְּאֵת שְׁלֵמוֹת בְּרוּחוֹ. וְכִאֲשֶׁר דְּבוּרֵי הָעוֹלָם עָלָיו לְרַע, כְּגוֹן לְשׁוֹן הָרַע, בְּזִיוֹנוֹת, זֶהוּ מִפְּאֵת פְּגָם בְּרוּחוֹ. (שם)

במה נענש האדם בפגמו את חלק "נשמתו"?

הַנְּשָׁמָה מְשַׁכְּנָה בַּמַּח, שֶׁהִיא מְקוֹם הַהוֹלָדָה וְהַסָּבָה לְבִנְיָו וְזָרְעוֹ שֶׁל אָדָם, וְכִאֲשֶׁר אֵין בְּזָרְעוֹ שֶׁל אָדָם דְּפִי, הֵרִי מוֹרָה הַדְּבָר עַל שְׁלֵמוֹת נִשְׁמָתוֹ. וְכִאֲשֶׁר, חַס וְחִלְיָה, רוּאָה פְּגָם אוֹ חֲלִי וְנֶזֶק בְּבִנְיָו וְזָרְעוֹ, הֵרִי שֶׁהוּא מִפְּאֵת פְּגָם נִשְׁמָתוֹ. (שם)

למה ברא ה' רע בעולם?

כְּדִי שְׂיֵהָא מְקוֹם לְנִסְיוֹן, וְלָתֵת שְׂכָר וְעֵנֶשׁ לְצַדִּיקִים וְלָרְשָׁעִים.

מהו ענש החוטאים?

אוֹ יְסוּרִים בְּעוֹלָם הַזֶּה, אוֹ עֵנֶשׁ הַגִּיהֵנוֹם וְהַגְּלוּל, וְעוֹד מִיַּי עֵנֶשִׁים.

מהו ענש הגלגול?

שְׁנֵפֶשׁ הַחוּטָא לְאַחַר פְּטִירְתּוֹ נִכְנָסֶת שׁוּב, אוֹ בְּדוּמָם, אוֹ בְּצוּמָם, אוֹ בְּחִי, אוֹ בְּמִדְבָּר, הַכֹּל לְפִי חֶטְאוֹ.

מהו הענש הקשה יותר - גיהנום או גלגול?

גלגול. היות וענש הגיהנום הוא שלב אחרון קדם הפניסה לגן עדן, לכך הנפש מעדיפה גיהנום שהוא גמר תקונה.

מהי מהות צער הגלגול?

זהו דבר שאי אפשר לנו - החיים - להסבירו ולהבינו, אבל הוא צער קשה מאד לנפש לרדת לדרגה פחותה מערכה. ועוד, שנפש האדם היא זקופה, וצער אים הוא לה להיות בגוף ההולך על ארבע. ועוד, שאמנם המגלגל באדם אינו יודע מצבו וגלגולו הקדם, אולם נפש המגלגלת בבהמה יודעת שהנפש שבקרבה היתה קדם נפש שבתוך אדם המדבר, וירדה והשפלה לירד לתוך גוף בהמה.

מהו הענש הקשה ביותר במדרגת המתגלגל?

ברור שפכל שיורד האדם למדרגה נמוכה יותר, ענשו קשה ביותר. ואם כן, הגלגול מאדם לדומם הוא הקשה ביותר.

אדם שנתגלגל בדומם, כגון בעפר, מהו הצעד הבא לצורך תקונו?

ישאר בדומם זמן כפי עונו וכפי שנגזר עליו, ואחר כך יעלה לדרגת צומח, כי צמח מהאדמה צמח ובו תתעלה נפשו מדומם לצומח.

ומהו צעד הבא עוד לתקונו?

יאכלהו בעל חי את אותו צמח, ויעלה מן הצומח לחי.

ומהו צעד הבא?

יבואו בני אדם וישחטו את החי ההוא ויאכלוהו, ויעלה לדרגת מדבר.

האם אפשר לדלג ב' מדרגות בתקון, או אי אפשר אלא מדרגה אחר מדרגה?

אפשר לעלות ב' מדרגות יחד, וכגון שאדם אוכל את הצומח ואז עלה ב'
מדרגות - מצומח - לאדם.

יתכן עליה ישרה מדומם לאדם? וכמו כן בהמה שאכלה צמחים עם עפר, נתעלה המגלגל מדומם לחי?

גם זה יתכן, כגון אדם האוכל ירק ועליו עפר, ואוכלו האדם עם מעט
העפר שבו, הרי שנתקנה הנפש המגלגלת באותו עפר שהוא דומם - ישר
לאדם.

גלגול במלח, נחשב למגלגל בדומם או בצומח?

ב' שמועות יש בזה: א. שנחשב לצומח. ב. נחשב לאמצעי - בין דומם
לצומח.

ישנם עוד מגלגלים בדבר אמצעי?

כן. המתגלגל באדני השדה, שהיא מין חיה הקשורה לאדמה, זהו גלגול
באמצעי - בין חי לצומח, וכן המתגלגל בספוג נחשב לאמצעי - בין דומם
לצומח, וכן האלמגים נחשבים אמצעים - בין דומם לצומח.

המתגלגל בקוף, נחשב למגלגל באדם או בהמה?

נחשב למתגלגל באמצעי - בין אדם לחי.

המתגלגל במים, למה נחשב?

נחשב למתגלגל בצומח, ולכן נקראים המים-מים מיס חיים.

אדם שאוכל צומח או חי שמתקנו ומעלהו בדרגה, האם הדבר אמור בכל אדם?

לא. דוקא בתלמיד חכם וירא שמים שמכון באכילתו ובברכותיו, אבל הרשע או עם הארץ, לא די שאינם מעלים את הנפשות המגלגלים, אלא אדרבה, מורידים ומשפילים אותם למדרגה תחתונה.

נפשו של רשע שמגלגלת במאכל, האם מזיקה לאוכלה?

אדם צדיק שאוכל בקדושה, אינם מזיקים לו, ואדרבה - הוא מתקנם. אולם בסתם אדם, יכולים להזיקו ויתגברו הם עליו ויחטיאוהו, ובפרט כשהמגלגל הוא רשע גמור, מסכן הוא לאכלו.

היו מקרים כאלה שהתגברה נפש הרשע המגלגלת על אוכל המאכל והחטיאתו?

כן, והוא המספר בגמרא ברבי יוחנן כהן גדול שנהפך ונעשה צדוקי. וכן מצויה תופעה כזו אצל בני אדם שבפתע פתאום בא עליהם איזה מארע וממירים דתם, והוא מסכה זו.

אם כן, איך ינצל אדם מסכנה זו?

צריך לאכל בכונה נכונה - להברות גופו לעבודת ה', ובפרט לכוון בברכות הנהנין לפני מה שאוכל, ושומר פתאים ה'.

מה שנאמר למעלה, שפעמים נפש המגלגלת מתעלה מדומם לחי או למדבר, האם זה ביכלת כל אחד שאוכל לעשות זאת?

לא. הדבר תלוי במדרגת האדם.

מהם המדרגות של בני האדם שבידם לתקן מדרגות המגלגלים?

עם הארץ אינו יכול לתקן ולהעלות את המגלגל בשום דרגה, והתלמיד חכם שעוסק בפשטי התורה, יש בכחו להעלות את המגלגל מדרגה אחת בלבד, כגון מדומם לצומח, או מצומח לחי, או מחי למדבר בלבד. תלמיד חכם שעוסק בספר הזהר ובחכמת הקבלה, יש בכחו לתקן ולהעלות את נפשות המגלגלים אף בגי מדרגות בבת אחת, כגון מדומם לאדם.

עם הארץ שאינו מעלה בשום דרגה את נפש המגלגלת, אם כן, כיצד יתקן הגלגול באכילתו של עם הארץ - הלא בזה שאינו מתקנו - מקלקלו?

עם הארץ אסור באכילת בשר, כיון שאינו מתקנו ומעלהו למדרגת אדם, אולם צומח מתר לו, כי זה אין לתבע ממנו עד כדי כך למה אינו מעלה ב' מדרגות. אבל בשר אסור לו, כי יש עליו תביעה בזה שאף מדרגה אחת אינו מעלה.

אם כן, עם הארץ לא יאכל בשר לעולם?

בשבת מתר לעם הארץ לאכל בשר, לפי שיש לו תוספת נשמה, ומגיע הוא למדרגת נשמה שיש לתלמיד חכם בימות החול, ולכן יכול לאכל בשר ביום השבת.

חבוט הקבר

(התשובות בפרק זה ע"פ שער הגלגולים הקדמה כ"ג)

מה נפרד מהאדם בענש חבוט הקבר?

חלק   הטמאה   המתלבש   בנשמתו   יקב   החטא.

האם גם הצדיקים נענשים בדין חבוט הקבר?

כן. ואפלו אם לא מפאת חטא עצמם, אולם חטא אדם הראשון גרם שכל נשמות ישראל יתלבשו ברע.

האם אפן ענש חבוט הקבר שוה לכל בני האדם?

לא. הרשעים נענשים בחבוט קשה עד שתפרד חלק הרע מנפשם, ואלו הצדיקים די להם בחבוט קל, מחמת שמעצם עסקם בתורה ובמצוות כפר הפרידו בחייהם חלק הרע מנפשם.

מה הטעם שנצרך שהמיתה דוקא היא תפריד את הרע מהנפש ולא בדרך אחרת?

כיון שהרע הנדבק באדם כתוצאה מחטאו הנו העדר השפיע והחיים, וכך מטרתו לסלק החיות, הפך הקדשה - שכל תוצאותיה חיים ושפיע וטוב, ולכן, כשמת האדם, בא הרע על ספוקו בהתעכל בשר האדם ובהנטל ממנו כל השפיע והחיות שהיה בו עד שנהפך לעפר, ובזה אין לרע עוד מקום להאחז בו ונפרד ממנו.

התינח ברשעים, אבל בצדיקים למה הצרך המות להפריד הרע מהם, אחר שאין בהם רע?

אָמַנְס אִין בְּהֵם רַע מִצַּד עֲצָמִים, אָמַנְס מִצַּד חֲטָא אָדָם הָרָאוּשׁוֹן. שְׁהַמְשָׁכָה זְהֵמָה בְּכָל נַפְשׁוֹת יִשְׂרָאֵל, הֶחָרְכוּ גַם הַצַּדִּיקִים לְמִיתָה.

האם יש צדיקים כאלו שלא מתו מחמת חטאם אלא מחמת חטא אדם הראשון בלבד?

בן. לְדַגְמָא: בְּנִימִין, יְשִׁי, כָּלֵב וְלוֹי, וִיהוֹשֻׁעַ בֶּן נוּן.

האם יש אפשרות להנצל מענש חבוט הקבר?

הָדָר בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל, וּבְנוֹסָף לְכַד נִקְבֵּר בְּעָרֵב שַׁבַּת מִשְׁעָה שְׁשִׁית וְאֵילָף (חֶסֶד לְאַבְרָהָם) [וְיֵשׁ אֲוִמְרִים גַּם מִשְׁעָה חֲמִישִׁית וְאֵילָף]. וְכֵן הָאוֹהֵב אֶת הַתּוֹכְחוֹת וְאֶת הַצְּדָקוֹת וְאוֹהֵב גְּמִילוֹת חֲסָדִים וּמְכַנִּיס אֲוֶרְחִים לְתוֹךְ בֵּיתוֹ וּמִתְפַּלֵּל תְּפִלָּתוֹ בְּכֹנֶה, וְאַזִּי - אִף אִם דָּר בְּחוּץ לְאַרְץ - אֵינּוּ רוֹאֶה חֲבוּט.

הנפטר בערב שבת בבקר, האם כדאי וראוי להשהות קבורתו עד לאחר חצות היום כדי שינצל מחבוט הקבר?

מְנַהֵג צִפְת - מְקוֹם הָאָרֶץ - כֵּן הָיָה, לְהַשְׁהוֹת הַמֵּת וּלְקַבְּרוֹ עַד אַחַר חֲצוֹת לְהַצִּילוֹ מִחֲבוּט הַקֶּבֶר, אוֹלָם אֵין מִשְׁהִים אֶת הַנֶּפֶטָר בְּלֵיל שְׁשִׁי לְצַרְף קְבוּרָה אַחַר חֲצוֹת הַיּוֹם. (רָאָה תְּשׁוּבַת הַגָּאוֹן ר' יִצְחָק נְסִים זְצִ"ל בְּסוּף סֵפֶר הַגְּלוּלִים באריכות)

היאך מתבצע ענש חבוט הקבר?

וּבְעֵינֵינוּ חֲבוּט הַקֶּבֶר נֶעֱתִיק מִסְפָּר "מִנְחַת יְהוּדָה" מֵה שְׁמַבִּיא מְדַבְּרֵי הָאָרֶץ הַקְּדוּשׁ בְּשַׁעַר הַגְּלוּלִים (הַקְּדָמָה כב):

אַחַר שֶׁנִּקְבֵּר הָאָדָם, בָּא מְלָאָךְ אֶחָד עַל קְבֹרוֹ וְשׁוֹאֵל לוֹ "מֵה שְׁמַד", וְהוּא מְשִׁיב לוֹ: "גְּלוּי וְיָדוּעַ לְפָנָיו יִתְבַּרַךְ, שְׁאֵינִי יוֹדֵעַ שְׁמִי. וְיֵשׁ לְתַמָּה מֵה צַרְף לְשֵׁאלָה זֹ, וְלָמָּה הוּא שׁוֹכֵחַ, וּמָה פְּעֵלָה וּמָה מוֹרִיד זֶה לְמַצִּיאַת עֲנִשׁוֹ? אָבֵל הָעֵינֵינוּ הוּא, כִּי פְּאֶשֶׁר חֲטָא אָדָם הָרָאוּשׁוֹן נָפְלוּ הַנְּשָׁמוֹת שֶׁהֵיוּ כְּלוּלִים

בו בעמקי הקלפות, ונתלבשו בתוך הקלפות, ונעשה להם לבושין מאותם הקלפות. ונמצא כפי זה, שאין לך נשמה שאין לה קלפה אחת העשויה לה כעין מלבוש, ואין אדם נצול ממנה, לפי שכלם היו כלולים באדם הראשון [ונשמות הנשים היו כלולים בחנה].

ודע, כי כל החטאים והעוונות שעושה אדם בפני עצמו, זולת מה שחטא אדם הראשון, ודאי שהוא ממשיך עליו קלפה וזהמת הנחש כפי חטאו. אמנם כל זה הוא תלוי בתשובת האדם, כי על ידי התשובה שעושה, יוכל לדחות מעליו הזהמה ההיא שהמשיכה על ידי חטאו, אפלו אם הם חטאים גדולים. אבל הזהמה והקלפה שנדבקה בו על ידי חטא אדם הראשון, אין זה תלוי בתשובתו, לפי שלא הוא היה החוטא, ומכרח הוא למות. ואחר כך יתקן הפגם ההוא על ידי המיתה, כי אז נקבר האדם ובשרו מתעכל בעפר, ונפרדת ממנו הקלפה שנדבקה בו על ידי חטא אדם וחנה.

ובזה תבין ענין חבוט הקבר, והוא, כי אחר מיתת האדם ואחר שנקבר, אז תכף ומיד באים ארבעה מלאכים ומשפילים קרקע הקבר, ומעמיקים אותו למטה, ונעשה חלל הקבר כשעור קומת האדם הנקבר שם. ואז מחזירין נפשו בגופו כמו בחייו. והטעם הוא, לפי שהקלפה היא דבוקה עדן וקשורה עם הנפש ועם הגוף ואינה נפרדת מהם, ולכן צריך שיחזרו בגופו ביחד. ואז מלאכים הנזכרים אווזים בו כל אחד מקצה, ומנערים אותו מן האבק הנדבק בהם, עד שנפרדת מהם הקלפה ההיא לגמרי, ולכן נקרא חבוט הקבר. ועל כן צריכים [המלאכים] להעמיק את הקבר, כדי שיהיה מקום חלל לנערו ולחבטו.

אמנם לא כל האנשים שוים, כי הצדיקים אשר בחייהם נתרחקו מיצר הרע, והיו נחבטים על ידי היסורים הבאים עליהם, והיו מכניעים עצמם ומקבלים אותם, ועל ידי התורה והמצוות שמתישין כחו של אדם, אינם צריכים חבוט גדול, כי בחבטה כל שהיא מספיק להם להפרידה מהם. מה שאין כן ברשעים, שאדרבא, על ידי תענוגים בעולם הזה מקשרים ומחזיקים יותר את הקלפה בגופם ובנפשם. ונמצא כי זה סוד למה אין אדם נצול מחבוט הקבר, אפלו הקטנים ואפלו אותם שמתו בעטיו של נחש, לפי שאין להם תקנה להפרידה מהם זולתי על ידי המיתה וחבוט הקבר. זולתי אותם שעל ידי המצוות המסגלות לזה הדבר, כגון סעודה רביעית של מוצאי שבת, וכגון הנקבר בערב שבת אחר שעה חמישית, דהינו מתחלת שעה ששית ומעלה, שאינו רואה חבוט הקבר (שער הכוונות דף ס"ב ע"א), כי קדשת שבת מפריד ממנו הקלפה בלא צער חבוט הקבר, אבל מכרח הוא שימות, כענין ארבעה שמתו בעטיו של נחש.

ובזה יתבאר למה הרשעים אינם יודעים את שמם, לפי שאין שום נשמה בעולם שאין לה מלבוש אחד של קלפה, ואותה קלפה הוא היצר הרע הנכנס באדם מיום שנולד. כי הנה על ידי חטאו של אדם הראשון, נשתרש ונדבק עמו היצר הרע והקלפה, עד שכמעט הנשמה והקלפה, שניהם נעשו

מעסה אחת מערבת מסלת וסובין, קשורים יחד. וכמו שהנשמות הקדושות, כל אחת ואחת יש לה שם ידוע, כך שמות כל ניצוץ וניצוץ שבקלפה יש לו שם ידוע בפני עצמו. ונמצא שכל אדם יש לו שני שמות - אחד מצד הקדשה, ואחד מצד הקלפה.

והנה, אם האדם בהיותו בחיים היה יכול להשיג ולדעת שם הקלפה שלו, היה יכול לחקר מהיכן נחצבה מהקלפות. ועל ידי כך היה יודע מקום הפגם ומציאת תקון הצריך לו, והיה יכול לתקן הפגם שלו בנקל, ועל ידי כך היתה הקלפה ההיא נפרדת ממנו בנקל בחייו, ולא היה אדם צריך להפרידה ממנו על ידי חבוט הקבר כלל. [ובדורנו זה נמצא אדם אחד שזכה לידע שם קלפתו, שנקראת טכיי, פלו בנקוד שבא. והוא יוצא מפסוק, לאמ"י"ם שר"י"ם ו"כ"ל שופ"ט"י ארץ (תהלים קמח, י), שהם אותיות הקודמין לסיום התבה, והם למפרע. ושם קלפת אשתו נקרא "וכלורה". והוא היה מתאוונן על שלא זכה לדעת מקום הפגם שלו מציאת תקונו אפלו על ידי מחקר, ושאל מן החכמים על זה, ואין מגיד לו. אמנם ראה את מלבשו שלש פעמים, והוא, כי בפעם הראשונה היה בזמן המגפה, וראה בחלומו כי אנשי צבא ישמעאלים רבים מאד, כלם מזינים רוכבי סוסים, רצים באויר הרקיע מצד מערב העיר לצד המזרח, ואחד מאותם אנשי הצבא ירד מן האויר, ובידו שבט קטן, שבט מושלים, ונגש אליו. והאיש ההוא היה ירא מאד לנפשו, ולא מצא מקום להחבא. ויאמר אליו, אל תירא, כי אין רצוני להכות אותך. ודע, כי אני הקלפה שלך, ואני סופר בית הדין הגדול של צד השמאל, ושמי "טכיי", פלו בנקוד שבא. וכאשר יכתב האדם קמיע לשמירה מן המגפה, צריך להיות נכתב על שם אותו האדם הנושא, ואם לא עשה כן - לא יוכל הקמיע להצילו, כי יאמר המשחית לקמיע, לאו בעל דברים דידי את. גם דע, כי כל אחד ואחד אשר יהיה מכה מן המגפה, הנה הוא מכה על ידי הקלפה של המלבוש שלו, ואין רשות למשחית להכות את מלבוש של אדם אחר, אלא כל אחד ואחד יהיה מכה על ידי מלבשו. וסדר ההפאה על הרב תהיה מתחלת מן הרגלים, עד שעולה השלהבת למעלה על ראשו. וכל מקום שרוצה האדם לברח, השלהבת הולכת עמו. עד כאן היו דבריו בפעם הראשונה... ואחר זמן רב חזר וראהו בחלום, והוא פאיש ישמעאלי משאר המון העם, והוא אינו שונא את ישראל, והיהודים והישמעאלים שקולים הם אצלו, ואינו רוצה להזיק את אחד מהם. ואחר זמן רב בשנת התרפ"ח ט"ו ניסן, חזר וראהו כדמות איש משעמם בן ארבעים וחמש שנים, והיה מסתפק בו אם הוא ישראל או אם הוא ישמעאלי, ובעודו מסתפק, הרים האיש ההוא את קולו, והתחיל ללמד זהר בעל פה בנגון. וכה היו דבריו: "פתח ואמר קום רבי יוסי, קם רבי יוסי ואמר", עד כאן היו דבריו, והכיר בו שהוא יהודי, ומזה נראה, שנתמתקה הקלפה של מלבוש האיש ההוא. או אפשר שהם שלשה מיני מלבושין, שהם שלשה מיני קלפות של הנפש רוח ונשמה שלו. ונחזר לענין].

ולכן כשנפטר הצדיק, אינם שואלים ממנו מה שמו מסטרא אחרא, כי כיון שבחיהם טרחו וסבלו יסורין להפריד מעליהם הקלפה ההיא,

ובקלות גדול נגמרת להפריד על ידי חבוט הקבר. [אבל מדברי הרוחות נראה שאין אותם המלאכים החובטים יודעים שעור החביטה, עד כמה חביטות נפרדת הקלפה מאותו המת, כי לא כל המתים שונים. והסימן שביד המלאכים הוא - אם יוכל להגיד המת את שם הקלפה שלו, זהו סימן שנפרדה ממנו הקלפה, ואין חובטין אותם עוד. ואם כן, לפי זה גם לצדיקים הם שואלים את שם הקלפה שלהם, כדי לידע אם כבר נפרדה מהם הקלפה שלהם, ואז מושכין את ידם מלחבט] אבל הרשע, שאדרבא, על ידי חטאו גרם לקשרה בו עוד בחזק גדול, לכן צריך מכות וענשים גדולים להפרידה ממנו בחבוט הקבר. ואלו היה יודע בחייו את שמו דמסטר אחרא, היה מתקן הדבר בחייו בקלות גדול, לכן מכין אותן הכאות נמרצות על שאינם יודעים אותו השם. [דבריו צריכים עיון, אם כן, למה הקטנים ואפלו אותם הארבעה שמתו בעטיו של נחש אינם נצולים מחבוט הקבר? אבל למה שפתיבתי לעיל מזה בסמוך, שמדברי הרוחות נראה שאין אותן המלאכים החובטים יודעים וכו', ניהא.] עד כאן לשון שער הגלגולים בקצור, יעין שם בארך.

ואחרי גמר חבוט הקבר, הולכים להם אותם המלאכים, ועוזבים את המת ואת נפשו בקבר. ואז תכף ומיד בא מלאך אחד אכזרי, אים ונורא, מבהיל מאד, ונוטל את הנפש מהקבר ומניחה בכף הקלע, וקולע אותה בפעם אחת עד פתח שער החצר של בית דין העליון. ואז יוצאים שלוחים מבית הדין, ומגישים את נפשו הערמה לפני הבית דין הגדול לתן דין וחשבון על מעשיו הרעים אשר עשה בהיותו בחיים בעולם הזה. ונפש האשה הערמה, מכסים אותה השלוחים בבלויי הסחבות, מתחת מתניה עד סוף הערוה, ומכניסין אותה לפני הבית דין לתת דין וחשבון. עד כאן.

(במקו"א כתבנו שיש הסוברים שכל חיבוט הקבר אינו אלא בנפש הצלם של האדם שהוא צלם רוחני כדמות האדם, ואינו רוחני כ"כ אלא רוחני הוא ביחס לגוף אדם, אומנם ממצע הוא בין הנפש לגוף, כן דעת "המכתב מאליהו" ועוד)

עבור נשמה

(ע"פ שער הגלגולים הקדמה ב)

מהו ענין עבור נשמה?

שְׁמַתְעֵבֶרֶת נִשְׁמַת נִפְטָר בְּאָדָם חַי, וְאֵינָה נִכְנָסֶת בּוֹ תִּכְף בְּעֵת לְדָתוֹ כְּגִלְגּוּל
נִשְׁמָה, אֶלָּא נִכְנָסֶת בּוֹ בְּאִמְצַע חַיָּו, וְכֵן יוֹצֵאת מִמֶּנּוּ קִדְּם פְּטִירָתוֹ.

לאיזה צורך מתעברת נשמת אדם באדם?

לְבִי סְבוּת: א. נִשְׁמַת צְדִיק שְׁחִסְרָה בְּשִׁלְמוּתָהּ מִתְעֵבֶרֶת בְּנִשְׁמַת אָדָם חַי
כְּדִי לְהַשְׁלִים אֶת חִסְרוֹנָהּ, וְתִשְׁלַם בְּמַצּוּוֹת שְׂיַעֲשֶׂה אוֹתוֹ הָאָדָם הַחַי,
וְנִכְנָסֶת בּוֹ מְגִיל יִיג שָׁנָה וְאֵילָף, דָּאָז חַיֵּב הוּא בְּמַצּוּוֹת, וְלִכֵּן אִז - בְּעִשׂוֹתוֹ
הַמַּצּוּוֹת כְּרָאוּי - גַּם נִפְשׁ הַצְּדִיק שְׁחִסְרָה בְּשִׁלְמוּתָהּ נִשְׁלָמַת גַּם הִיא, וְאִם
כֵּן זֶה עֵבוֹר צָרָךְ הַנִּשְׁמָה שְׂבָאָה בְּעֵבוֹר.

ומהי הסבה השניה לעבור?

לְצָרָךְ הַמְעַבֵּר. כְּלוּמַר, נִשְׁמַת הַצְּדִיק הַמְשַׁלְמֵת, שְׁלָצָרָךְ עֲצָמָה אֵינָה
זְקוּקָה לְהִתְעַבֵּר, מִתְעֵבֶרֶת בְּנִשְׁמַת אָדָם חַי כְּדִי לְסַיְעוֹ וּלְחַזֵּק כַּחוֹ בְּתוֹרָה
וּמַצּוּוֹת, וְשְׂיִזְכֶּה שְׁתִּזְדַּכֵּךְ נִפְשׁוֹ כְּדִגְמַת עָרָךְ נִפְשׁ הַצְּדִיק שְׁמַתְעֵבֶרֶת בּוֹ,
וְעַל יְדֵי כֵךְ תִּיכָּל לְעֵלוֹת נִפְשׁ הָאִישׁ הַהוּא לְעוֹלָם הַבָּא כְּמִדְרַגַּת אוֹתוֹ נִפְשׁ
צְדִיק הַמִּתְעֵבֶרֶת בּוֹ.

עבור לצורך סבה א', שהיא לתקון נשמת העבור, האם סובלת בצער, ביסורים, ובפטירה ביחד עם האדם החי? וכן, האם צריכה בעל כרחה לישב באותו אדם זמן קצוב עד שלמות תקון חסרונה?

כֵּן. הֵיּוֹת וּבָאָה לְצָרָךְ שְׁלָמוֹת וְחִסְרוֹנָהּ.

עבור לצורך סבה ב', שאינה לצורך שלמות חסרון נשמת העבור אלא לסייע בתורה ומצוות, האם שוה דינה כראשונה?

לֹא. אֵינָה סוֹבֶלֶת בְּיִסוּרֵי הָאָדָם וּבְפְטִירָתוֹ, כִּיּוֹן שְׂבָאָה לְצָרְכּוֹ וְלֹא
לְצָרְכָּהּ, וּבְכָאֵן רְשָׁאִית לְצֵאת מֵאוֹתוֹ אָדָם כְּאִשְׁרֵי יִישַׁר בְּעֵינֶיהָ וּבְבַחִירָתָהּ.

עצמה, כִּינן שְׁבָאָה רק על מִנַּת לְסִיעַ וְלֹא לְצַרְדָּ תִקוּן חֶסְרוֹנָה.

אימתי הנשמה באה בגדר גלגול, ואימתי בגדר עבור בלבד להשלים חסרונה?

חֶסְרוֹן הַמְצָרִיךְ עֲבוּר בְּלִבָּד, כְּגוֹן שְׁבִטֵל מְצוּהָ שְׂאִינוּ חִיב בָּהּ כְּשֶׁאֵינָה מְזַדְמַנֶּת לְיָדוֹ, כְּגוֹן שְׁלֹא קִיָּם מְצוֹת פְּדִיוֹן הַבֵּן כְּשֶׁלֹּא זָכָה בְּבְכוּר, אוּ כְּגוֹן שְׁלֹא קִיָּם מְצוֹת גִּטּוֹן כְּשֶׁלֹּא הֶצְרַךְ לְגַרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ. בְּאִפְנָיִם אֵלּוּ נִצְרַכֶּת הַנְּשָׁמָה לְהִתְעַבֵּר בְּלִבָּד בְּגוּף אַחֵר שְׂיִצְרַךְ לְקִיָּם מְצוֹת אֵלּוּ, וּבְזֶה יִשְׁלַם חֶסְרוֹנָה.

אוּלָּם כְּשֶׁאָדָם בְּטֵל מְצוּהָ מִמְצוֹת הַתּוֹרָה הַמְחִיבּוֹת בְּכָל אֶחָד, אוּ שְׁעֵבֵר על לָאוּ דְאֹרִיִּתָא, זֶה בָּא בְּגֵדֵר גְּלוּל. (ועיין בפרק הבא תשובות ד' ואילך)

האם עבור נשמה בקרב האדם הוא דבר המצוי או חריג?

הוא מְצוּי בְּכָל אָדָם, רק מי שְׂאִינוּ שֵׁם לְבוֹ על דְרָכָיו אֵינוּ עוֹמֵד על זֶה וְאֵינוּ מְרַגֵּשׁ בְּזֶה, אוּלָּם הַזּוֹכָה וְשֵׁם לְבוֹ על דְרָכָיו, זוֹכָה לְנַצֵּל אֶת עֲבוּר הַנְּשָׁמָה שְׁבִקְרָבוֹ לְהִתְעַלּוֹת בְּעִבּוּדַת ה'. (צדקת הצדיק רל"ט)

ידוע דכל ישראל ערבים זה לזה, אם כן, האם מתגלגל אדם גם עבור חברו שלא הוכיחו?

אִם נִשְׁמַתוֹ וְנִשְׁמַת חֲבֵרוֹ מִשְׁרֵשׁ אֶחָד אַחוּזִים, אֲזִי יִתְגַּלְּגַל אָדָם עֲבוּר חֲבֵרוֹ כְּשֶׁלֹּא הוֹכִיחוֹ, כִּינן שֶׁהֵם מִשְׁרֵשׁ אֶחָד, אוּלָּם אִם אֵינוּ מֵאוֹתוֹ שְׁרֵשׁ וְלֹא הוֹכִיחוֹ, אֵינוּ נֶעְנֵשׁ עָלָיו אֶלָּא בְּעוֹלָם הַזֶּה בְּלִבָּד, אֲבָל לֹא מִתְגַּלְּגַל עֲבוּרוֹ. (ספר הגלגולים פ"ד)

אדם המחטיא את חברו ואינו משרשו, מה דינו?

אָדָם הַמְחַטִּיא אֶת חֲבֵרוֹ, חֲמוּר יוֹתֵר. וְלָכֵן, אִף שְׂאִינוּ מִשְׁרֵשׁוֹ, מִתְגַּלְּגִלִּים שְׁנֵיהֶם, וְאוֹתוֹ שֶׁהִחַטִּיא, אוּ יִתְגַּלְּגַל עִמּוֹ אוּ יִתְעַבֵּר בּוֹ לְסִיעוֹ לְתִקּוּן מֵה

האם יש עוד אפן לעבור נשמה בנשמה שאינה מאותו שרש?

יש אפן נוסף, והוא כגון אדם שמתחזק במצוה, כגון גמילות חסדים, וקדם לו בדורות שעברו אדם צדיק שהיה גם אחוז במצוה זו - זוכה שנשמת אותו צדיק תתעבר בו לסייעו, ואף שאינה משרשו, כיון שדומים הם באותה אחיזת מצוה.

האם שיך עבור נשמה לנשמה כששניהם בחיים חיותם?

פעמים שכן, והוא כשיש צדיק בדור, ובאותו דור יש אדם שמתדמה לאותו צדיק באיזה מצוה מסוימת, זוכה שנשמת אותו צדיק תתעבר בו, ואף ששניהם בחיים. וכמו שכתוב אצל דוד ויהונתן (ש"א יח, א): "ונפש יהונתן נקשרה בנפש דוד", ואף ששניהם היו באותו דור.

האם נשמת אדם רשע נכנסת בעבור כמו נשמת הצדיק כדלעיל?

כן. והוא בב' אפנים: או שנשמת הרשע תכנס בצדיק לתקון עצמה, או שנשמת הרשע תכנס ברשע כמותו כדי לחזקו ברשעו ולהאבדו. ובכלות זמן תקונה, אזי תוכל לבוא אחר כך בעולם הזה בגלגול גמור אמת, ויולד בגוף בעולם הזה כשאר בני אדם. (הקדמה כ"ב)

ידוע דאין לנשים דין גלגול נשמה כלל (וכמו שיבואר לקמן בפרטות), האם שיך אצלן בחינת עבור נשמה?

כן. בב' אפנים: א. אמנם לא שכית, והוא שאשה שחסרה איזה מצוות או צריכה תקון נפשה תתעבר באשה אחרת, ואז - אם אותה אשה תתעבר - אפשר שאותה נשמת אשה שנכנסה בה, היא תהיה מגלגלת בולד הנולד

אפן ב' מהו?

איש שחטא בחייו בעוון משכב זכור מתגלגל באשה, ואותה אשה אינה יכולה ללדת, כיון שהיא גלגול זכר, אלא אם כן תתעבר בה אשה נקבה אחרת בסוד עבור, ובכח שתופה עמה תוכל לקבל הריון. ואמנם הנולד שיולד יהיה אף בת אחת בלבד, ואי אפשר לה ללדת פעם נוספת אלא אם כן תמות הבת הראשונה, ולא תוכל להוליד בנים זכרים אלא על ידי זכות גדולה ונפלאה מאד אם יש לה, שאז אפשר שתוכל להוליד זכר. (שער הגלגולים הקדמה ט)

אשה שבאה בגלגול איש, אלו ידע שבעבר היה אשה, האם חל עליו אסור "לא תקיפו"?

בתשובת הרב שמעון אגסי בסוף ספר הגלגולים כתב שיש אסור, כיון שעכשו הוא איש.

איש שבא בגלגול אשה, אלו ידעה שהיתה בעבר איש, האם מתרת בהקפת הראש?

מתר, כיון שעכשו הנה אשה. (שם)

וכך היו דברי האר"י ז"ל למהרח"ו תלמידו (מספר "תורת נתן", כתבי רבי חיים ויטאל זלה"ה):

גם אמר לי, שבהיותי בן י"ג שנה נתעבר בי נפש דר' אלעזר בן ערף תלמיד ר' יוחנן בן זכאי, ואחר כך בהיותי בן עשרים שנה נתעבר בי נפש דר' אלעזר בן שמוע תלמידו של ר' עקיבא, כי להיותו אחד מעשרה הרוגי מלכות, מעלתו גדולה מר' אלעזר בן ערף, ושתתה בשנת השלי"ה ליצירה, שאני בן כ"ט שנה ללדתי, הנה בי רוח של ר' עקיבא, עליו השלום, מרחפת ומחופפת עלי להתעבר בי, בעזרת ה'. מזה נראה כי נפשו מגלגלת בי עם נפשי.

ואמר לי, כי יש לי שיכות וקרבה עם הרמב"ם ז"ל, ולכן עשה באור ה"מגיד משנה" על ספר היד להרמב"ם זלה"ה כנודע. ואמר לי, כי לסבת

היותו ר' אלעזר בן ערד תלמיד ר' יוחנן בו זכאי, שהוא שרש נפשי כנזכר לעיל, לכן בא עתה להתעבר בי בהיותי בן י"ג שנה כדי להשלים מה שחסר לר' יוחנן בן זכאי רבו, והוא המדריכני עתה ומסייעני, כי התלמיד חנב בכבוד רבו.

גם רבי אלעזר בן שמוע נתעבר בי בשנת העשרים כדי להשלים חלק ר' עקיבא לרבו לסבה הנזכרת לעיל, כי הוא תלמידו. ואמר לי כי זה הוא הסימן אל היותי מגלגל מר' עקיבא, כי בכל עת שאני רואה קבוץ עם להרג איזה אדם, אני מתעלף, לפי שנפשי זוכרת הצער שסבלה בזמן שנהרג ר' עקיבא, עליו השלום, וכן הוא האמת. גם נתן לי סימן אחר, כי בהיותי בחור, היה לי חשק גדול ללמד בפרקי רבי אליעזר, והטעם הוא, לפי שהיה רבו של רבי עקיבא.

אפני הגלגול וסבותיהם

(ע"פ שער הגלגולים הקדמה (יא)

מהי תכלית האדם לשלמות תקונו?

להשלים את עצמו בחמש בחינותיו: נפש, רוח, נשמה, חיה, יחידה, ולעלות מדרגה לדרגה ולהשתלם, וזה על ידי רבוי עסק התורה ושלמות כל המצוות (הקדמה י"א בני אהרן וכ"א)

האם נצרך האדם לגלגול לשלמות כל החמש בחינות.

לא. האדם נצרך לגלגול רק לצורך השלמת נפש רוח ונשמה. אבל אחר שזכה להשתלם בנפש רוח ונשמה מתקנים, לצורך שלמות החיה והיחידה אינו צריך לטרח גדול כגלגול, אלא ישתלם על ידי עבוד או בדרךים קלים יותר. (שם)

מה הטעם?

היות ועקר אחיזת הרע באדם היא בגי בחינותיו הראשונות - נפש רוח
ונשמה, אבל לא בגי בחינות העליונות - חיה יחידה. ולכן, לאחר שתקון
והשלים בגי בחינות הראשונות, יזכה לסייעתא דשמיא, ובנקל יתקן גם
בחינת חיה יחידה שלו. (שם)

כמה לפני גלגלים ישנם?

א - שגופו הראשון שחטא, כלה ואובד מן העולם ולא יקום
בתחית המתים, ונפשו מתגלגלת בגוף חדש. ב - שנפשו נכנסת לגוף אחר
בעל נשמה אחרת בתורת אורחת מעת לדתו, ונשארת שם עד שימות אותו
גוף אחר, וסובלת עמו ככל יסוריו וצעריו, ואינה מתלכלכת מעוונותיו של
אותו בעל הגוף השני [ובקיום מצוותיו, מתרבים זכויותיה ונשלים תקונה].

על איזה סוג עוון נאמר גלגול אפן א', שנכנס לגוף חדש לא בתורת אורח אלא עצמו לבדו?

או על עברות שענשן שאין אדם קם בתחית המתים, כגון מלוה ברבית,
או על חסרון קיום מצוות עשה, ולכך גופו הראשון נאבד וכלה.

על איזה עוון נאמר אפן גלגול השני שנכנס לגוף בתורת אורח?

על כל עברת לא תעשה שבתורה, ורק שאין דינה חמור שאינו קם בתחית
המתים.

מצוות שאינן נוהגות אלא בזמן שבית המקדש קים ואי אפשר לנו לקימן, האם נפטרים אנו מזה לגמרי?

כל הנשמות שזכו לתקונם מלבד מצוות אלו שאינן נוהגות אלא בזמן
המקדש, כשיבנה בית המקדש יחזרו אותן נשמות בגלגול כדי לקימן אז.
הגלגולים עמי (צח)

אדם שיצא ידי חובתו בגלגול זה במצוות מסימות, ונתגלגל לצרף מצוות אחרות שלא קימן, ובגלגולו החדש חזר ולא קים את המצוות שיצא ידי חובתו בגלגול קודם, מה דינו?

לא יחזור בגלגול על אותן מצוות שיצא ידי חובתו בגלגול קודם, ואף שבגלגול זה לא קימן. (שם)

האם יש לו בכלל חיוב לקימן בגלגול זה מאחר וקימן בגלגולו הקודם?

מצוות שהן חובת הגוף, כגון ציצית ותפלין, קריאת שמע, סכה, לולב, יש לו חיוב לקימן בגלגול זה אף שקימן בגלגולו הקודם, אולם אם לא קימן, לא יחזור להתגלגל עליהן, כיון שקימן. אבל מצוות שאין הם חובת הגוף, כגון שחיטה, שלוח הקן, אין לו חיוב לקימן, מאחר וקימן פעם אחת (שם). [אבל כמובן שתשובה זו אינה למעשה - מכיון שהאדם אינו יודע סבת גלגולו, חיב בכל המצוות כולם].

אדם שנתגלגל בעבור חסרון ובטול מצות עשה, כשיחזר בגלגולו, האם מבטח שלא יחטא או לא?

אינו מבטח, אלא אפשר שיחטא ויבואו עברות על ידו. (שם עמ' צט)

אדם שבטל מצות עשה שאינו חיב לקימה, אלא אם כן נזדמנה לו, כגון תרומות ומעשרות או שלוח הקן, ראשית הגז, או זרוע לחיים וקבה לכהן, ולא רדף אחריה לקימה, האם מבטח שלא יחטא מאחר ואינו פשע כל כך כמו בשאלה קודמת?

אמנם מתגלגל עליה כדי להשתלם, רק כיון שאינה מצוה כציצית ותפלין שחיב לרדף אחריהם, אלא כגון אלו אין חיב כשלא מזדמן, ורק נתבע על שלא השתדל להביא עצמו לידי חיובם, לכן מבטח הוא שלא יחטא

אדם שהיה "אנוס" מלקים מצוות שאינו חייב לרדף אחריהם, כגון שלא היה לו כסף לקנות בית ולעשות מעקה, או שלא נזדמן לו לעולם שלוח הקן, האם יפטר מגלגול בטענת אנוס או לא?

לאדם זה או שייספיק עבור ולא יצטרך גלגול, או אפשר שיתגלגל, והשם יתברך יזמין לו בודאי אפשרות לקיים המצוה שחסרה. וכנזכר לעיל, שמבטח הוא שלא יחטא בגלגול זה, כיון שלא בא על חטא גמור. (שם ק)

מצוות שאין שיד לתבע עליהם מדוע לא רדפנו אחריהם, כגון פדיון הבן למי שאין לו בכור, או יבום וחליצה, או גרושין, מה דינו של מי שאינו מקימם?

לא יבוא בגלגול, אלא בעבור בלבד. תתעבר נפשו בנפש אדם אחר שיצטרך לקימם, ותשאר שם הנפש לפי שעה עד שיקימם ואחר כך תסתלק.

ואם באו לידו ולא קימן, מה דינו?

יבוא בגלגול עליהם. ויש להסתפק האם מבטח שלא יחטא. (עין בני אהרן עמי ק אות לח)

מה דינו של אדם שלא נשא אשה כלל?

גופו שלא נשא אשה, אינו קם בתחית המתים, וכלה ונאבד לגמרי, וניצוצות נשמתו שתקנו באותו גוף, יעברו לגופו החדש שבגלגול הבא שבו קיים המצוה לשאת אשה. (בני אהרן עמי קא)

אדם שנשא אשה ולא זכה לבנים, מה דינו?

גופו יקום בתחית המתים בדרגה ריחנית מועטת, ועקר ריחניות נשמתו תהא תוך גופו הקדש שזכה לקים מצות פריה ורביה. (שם)

אדם שנשא אשה ומת בלא בנים והוא תלמיד חכם ובעל מעשים טובים, האם דינו שונה?

כן. היות ותולדותיהם של צדיקים מעשים טובים, נחשב לו כדין אדם שמת והשאיר בנים.

תלמיד חכם שלא נשא אשה כלל, האם גם תורתו ומעשיו הטובים מגנים עליו?

לא. ודינו ככל אדם שלא נשא אשה כלל, שגופו כלה ונאבד ואינו קם בתחית המתים, וכל מצוותיו ותקוני ניצוצות נשמתו יעברו לגוף אחר שיתגלגל בו, וכדגמת חזקיהו שלא נשא בתחלה אשה, ואמר לו הנביא ישעיה שלא תהיה לו תקומה בתחית המתים.

אדם שאי פעם קים מצות פרו ורבו, ואחר כך בגלגולו הבא לא נשא אשה כלל, מה דינו?

כל מצוה שקימה אי פעם ובטלה בגלגול הבא, אינו חוזר ומתגלגל עליה, אולם נענש על שלא קימה [ויבן עזאי שלא נשא אשה כלל, זה בידעו שפבר קימה בגלגול שפבר].

אדם שנפטר קדם י"ג שנה, שאז זמן חיובו במצוות, ועדין לא קים מצוות כפריה ורביה או שאר מצוות, מה דינו?

קם בתחית המתים, ואינו בכלל שום ענש, ואפלו נפלים קמים בתחית המתים. (שם בני אהרן עמי קב)

מצות עסק התורה, עד כמה חייב אדם לטרח בחיי עבודה?

בתורה ישנן ארבע דרכים הנקראות פרד"ס, וצריך לטרח ולעסק בכלם עד כמה שיד שכלו מגעת, ויבקש לו רב שילמדהו. ואם חסר אחד מארבעתם ולא טרח בו כפי כחו, יתגלגל עליו. וכל אדם חייב כפי כחו, ועל זה נאמר: אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוון לבו לשמים. והממעיט הינו, שפשוטותיו מועטים ומשיג מעט בעמל רב, ולעולם הבא יזכה כאלו השיג הרבה.

אדם שטרח בכל כחו בפרד"ס התורה, אולם נשמתו בשרשה צריכה להשיג יותר, מה דינו?

כיון שהוא עשה המטל עליו וטרח בכל כחו, ילמדוהו לעתיד לבוא, וגם בגן עדן לאחר פטירתו ילמדוהו כל פרד"ס חדושי התורה השיכים לשרש נשמתו.

אדם שזכה וטרח כפי שכלו באחד מפרד"ס התורה בגלגול קודם, האם צריך לטרח שוב בארבעתם בגלגול הבא?

לא. אינו חייב לטרח במה שפבר טרח ויגע בגלגול קודם. וכמו שמובא מעשה שאמר לו האר"י למורנו הרב חיים ויטאל, שהיות ובגלגול הקודם היה הוא בעל ה"מגיד משנה" וטרח הרבה בחכמת עיון הפשט, לכן בגלגולו היה אין צריך לטרח בפשט אלא בקבלה.

מאין ידע אדם מה בעקר יש לו לטרח בתורה בגלגולו הנוכחי?

למוד שלבו מושכו ביותר לקמדו, ואף אם רואה הרבה מפריעים עליו, כיון שלבו נמשך אליו בחשק נמרץ, זה סימן שהוא הנצרך לו לגלגולו הנוכחי. ("צדקת הצדיק", "שבט מוסר")

מהו באור פרד"ס על פרטותו?

פֶּשֶׁט - מקרא

רְמֵז - משנה

דְּרוֹשׁ - תלמוד.

סוּד - קבלה.

(ע"פ מוהרר"ו בפ"י פרקי אבות בביאור המשנה כל העוסק בתורה לשמה)

עד כמה חייב אדם לטרח באיכות כל מצוה ומצוה?

חייב אדם לקיים כל מצוה במעשה, דבור מחשבה. מעשה - הינו הקיום המעשי שבמצוה, כגון ציצית, תפילין, ספה וכיוצא. דבור - הינו למוד הלכותיה של המצוה במשנה, בגמרא ובפוסקים. מחשבה - הינו שיחשב בעשותו המצוה שעושה אותה לשם מצות ה' ולצאת ידי חובת המצוה, ולא כמתעסק וכמצות אנשים מלמדה.

על כל פרט מהנזכר לעיל, אם לא קימו, יבוא בגלגול?

כן. ועוד לצרף שלמות המצוה צריך גם לקימה ללא פגיונות שָׂכָר, ועוד יותר מזה - בחשק ובשמחה. (בני אהרן עמי קג)

צדיק גמור המשלם בכל מעשיו - האם מתגלגל לצרף להחזיר למוטב את בני דורו?

כן. פעמים מתגלגלים צדיקים גמורים לצרף הדרך ותקון בני דורם.

עד כמה פעמים מתגלגל האדם?

אדם רשע שהתגלגל פעם ראשונה, שנית, ושלישית, ולא הועיל כלום בג' גלגוליו, נכרת לגמרי מעמו. אולם אדם שמתקן בגלגולו ואפלו קצת - יתגלגל אפלו דורות, כיון שיש התקדמות בתקונו, וכך גלגול מתקן

הרשע שאמרנו - שלא תקן כלום בגלגולו, ולאחר ג' גלגולים נכרת לגמרי - וכי אפשר לנשמה שתאבד לגמרי, והרי כתוב: "לבלתי ידח ממנו נדח"?

זו שאלת הרב בְּנֵי אֶהְרֹן, וְתַרְץ, שְׁהִנְכַרְתָּ לְגַמְרֵי הוּא הַחֶלֶק הָרַע שֶׁבְּנַפְשׁוֹ, וְחֶלֶק הַטּוֹב נִתֵּן לְבְנֵי שְׁיֹלְדוֹ לֹא אוֹ לְאַנְשִׁים אַחֲרָיִם שֶׁהֵם מְשַׁרְשׁוֹ. אוֹלָם לְגַבֵּי הוּא עֲצָמוֹ, הָאֵם לֹא נִשְׁאַר לֹא גוֹף שִׁיקוּם בְּתַחֲיַת הַמֵּתִים, בְּזֶה מִסְתַּפֵּק שֶׁם הַרְבַּ "בְּנֵי אֶהְרֹן", עֵינֵי שֶׁם.

מאחר וכל נשמה נחלקת לכמה חלקים וכמה ניצוצות, ובכל פעם מתקן האדם חלק מנשמתו בגוף נפרד, אם כן, איזה גוף יקום בתחית המתים?

כָּל הַגּוֹפּוֹת שֶׁפָּעְלוּ לְתַקּוּן הַנְּשָׁמָה יִקּוּמוּ בְּתַחֲיַת הַמֵּתִים, וְכָל גּוֹף יִקּוּחַ לְעֲצָמוֹ חֶלְקוֹ. וְכַפִּי מֵהַ שִׁתְקוֹן מִנְשָׁמָתוֹ בְּאוֹתוֹ גּוֹף, כִּן יִהְיֶה חֶלְקוֹ וְאֲשָׁרוֹ בְּעוֹלָם הַתַּחֲיָה. (שַׁעַר הַגְּלִילִים עַמ' נה)

האם אפשר שיתגלגלו כמה נפשות באדם אחד?

אֲפֹשֶׁר שְׁיִתְגַּלְגְּלוּ עַד 4 נְפֻשׁוֹת בְּגוֹף אֶחָד, וְלֹא יוֹתֵר.

וְאֶעֱתִיק לְךָ דְבַרֵי הָאֶר"י ז"ל מִסֵּפֶר "דַּעַת וְתִבּוּנָה": "וְעַתָּה נִבְאָר אֲשֶׁר הִתְחַלְנוּ, כִּי הֵנָּה הַפְּסוּק אוֹמֵר 'פִּקֹּד עוֹן אָבוֹת עַל בְּנֵים', פְּרוּשׁ, כִּי עַד שְׁלֹשָׁה נְפֻשׁוֹת מְגַלְגְּלוֹת וַיִּשְׁנוֹת עִם נֶפֶשׁ אַחַת חֲדָשָׁה יְכוּלוֹת לְהִתְגַּלְגֵּל יַחַד בְּגוֹף אֶחָד מִיּוֹם שְׁנוּלָד, בְּאִפְסָן שֶׁהֵם אַרְבַּעַת נְפֻשׁוֹת יַחַד, וְזֶה סוּד 'עַל רַבְעִים'. וְגַם זֶה סוּד 'פְּעֻמִּים שְׁלֹשׁ עִם גְּבֵר' אֶחָד הוּא הַנֶּפֶשׁ הַזֶּה הַחֲדָשׁ, אֲבָל יוֹתֵר מִזֶּה אֵי אֲפֹשֶׁר לְהִתְגַּלְגֵּל בְּיַחַד. אֲמַנֵּם אֲפֹשֶׁר לְהִיּוֹת פְּחוֹת מִזֶּה, כִּי אֲפֹשֶׁר לְהִיּוֹת שְׁתֵּי תַּתְּגַלְגְּלוֹת נֶפֶשׁ אַחַת חֲדָשָׁה בְּגוֹף אֶחָד אוֹ שְׁתֵּי נְפֻשׁוֹת מְגַלְגְּלוֹת לְבָדָם בְּגוֹף אֶחָד, אוֹ שְׁנַיִם מְגַלְגְּלוֹת עִם אַחַת חֲדָשָׁה, אוֹ שְׁלֹשָׁה מְגַלְגְּלוֹת עִם חֲדָשָׁה אַחַת, אֲבָל יוֹתֵר מִחֲשִׁבּוֹן זֶה אֵי אֲפֹשֶׁר לְהַכְנִס בְּגוֹף אֶחָד כְּנִזְכָּר. וְדַע, כִּי אֵלּוֹ הַמִּתְגַּלְגְּלִים יַחַד בְּגוֹף אֶחָד כְּנִזְכָּר, אֵינּוּ נוֹהֵג אֲלֵא בְּזִמְנֵי שְׁכָלָם הֵם נִאֲחָזִים בְּשֶׁרֶשׁ אֶחָד, בְּסוּד 'וְגֹאֵל אֶת מִמְכָּר אַחִיו'. וְאִי עַל פִּי שְׁזֶה הַמְּגַלְגֵּל הַחֲדָשׁ לֹא חָטָא בְּאוֹתוֹ חָטָא שֶׁל הַמְּגַלְגֵּלִים אַחֲרָיִם,

עם כל זה, עם הוא מבחינת הפנימית יותר מכלם, כמו אם הוא מבחינת הגידים שבאבר ההוא של אדם הראשון, והם מבחינת הברשור שהוא גרוע מהגידים, צריך זה החדש לנקות הפגם והעפוש שנעשה מחמת עוונות הראשונים, כדי שימשך החיות אל כל השרש ההוא, והנה גם בבחינת העבור הוא על דרך זה, כי אפשר שיתעברו באדם ויתגלגלו בו רק שלשה נפשות הפאות לסייע הנפש ההיא עצמה של האדם הזה, אשר עמו הם ארבעה, אבל לא יותר מזה, אבל פחות אפשר להיות. ואמנם אותם הפאות בסוד גלגול ממש, כלם באות לצרף עצמם לתקן את אשר עיתו או להשלים איזה מצוה שחסר להם."

ועוד מ"שער הגלגולים" מדברי האר"י ז"ל: "ודע כי אני הוא נשמה חדשה, שזו פעם ראשונה שבאה לעולם, אמנם נתגלגלו גם כן עמי שלשה אנשים (הרב מגיד משנה, ר' יהושע סוריאנו, ור' שאול טרישטי) באפן שיש עתה בי ארבע נשמות; שלי החדשה ושלשה מגלגלות ישנות. ודע, כי אלו השלשה אנשים, אף על פי ששנים מהם אינם חכמים, עם כל זה כבר כתבתי למעלה כי אין לה נשמה של תלמיד חכם שאין לה ענפים של בעלי בתים ועמי הארץ ואנשי מעשה לסבת היותם משרשי, וגם שאני הייתי בסוד צלם על ראשם, לכן נתגלגלו בי עתה לצרף עצמם וכי, ולהיות שאני הוא מבחינת הגידים, ואני צריך לנקות העפוש שיש בתוכם מחמת עוונותיהם כדי לתקן כל השרש ולהמשיך בחינת הדם והחיות לכל האבר, אף על פי שלא חטאתי עמהם. כיון שהם הענפים שלי, צריך אני לתקנם."

"רשעים בחייהם קרויים מתים" - למה הכונה, והיאך רשעים שנחתמים למיתה בראש-השנה - רואים אנו שחיים המה?

להבין זאת נעתיק לה דברי האר"י (מספר "דעת ותבונה"): , ואמנם ענין תרין אליו שיש לכל צדיק וצדיק, יובן בפה שאמר הכתוב 'ונכרתה הנפש ההיא', ויובן בפה שאמרו חז"ל 'הרשעים בחייהם קרויים מתים', ויובן בפה שכתבו רז"ל, כי נשמת הרשע יורדת אל רגליו, בסוד 'ותגל מרגלותיו ותשכב', כנזכר בספר הזוהר ובספר התקונין. והענין הוא, כי הרשע פאשר הוא חוטא, הוא מוריד נשמתו בגיהנם בהיותו בחיים, כי בעת יצירתו נפחה נשמתו בקרבו, ובהיותו חוטא, מוריד נשמתו דרך מרגלותיו ונשקעת בגיהנם, וכפי בחינת עוונותיו יורדת נשמתו כד מדרגות, ולכן בחייו קרוי מת, וכאשר היה רשע גמור גמר להפיל נשמתו בגיהנם.

"ואם תאמר, והרי אנו רואים אותו שהוא בחיים, ואיך הוא נקרא מת? כמו שהקשו על מה שאמרו בגמרא כי הרשע נכתב ונחתם למיתה בראש השנה, והרי אנו רואים אותו שהוא חי? אבל התשובה היא עם הנזכר, כי שתי בחינות נשמה יש באדם, התחתונה היא נכנסת בפנימיותו, והעליונה

נשארת בבחינת צ'לם מקיף על ראשו, כמו שאמר הכתוב 'אך בצ'לם יתהלך איש' בנודע, ובעת שהוא חוטא ויורדת נשמתו מדרגה התחתונה ממנה אל תוך הגיהנום, כך נכנסת בפנימיותו המדרגה התחתונה של נשמתו העליונה אל תוך גופו להחיותו, וכאשר גמרה התחתונה לצאת מתוכו ולרדת בגיהנום, נגמרה גם נשמתו העליונה לכנס בגופו ממש, ונשאר בלתי צ'לם על ראשו. ואם עוד יוסיף לחטא עוד, גם הצ'לם ההוא ירד מטה מטה לגיהנום מדרגה אחת מדרגה כפי הגדר שחוטא, ואז גם הצ'לם ההוא נגמר לרדת ולצאת דרך מרגלותיו אל גיהנום. אז עליו אמר הכתוב 'כי אם עונותיכם היו מבדילים' וכי, ועליו נאמר גם כן 'ונכרתה הנפש ההיא', כי כל בחינת נשמתו תמו, נכרתו וירדו לגיהנום, ונפסקה אחיזתם מלמעלה, ולא נשאר להם שרש למעלה.

''ואמנם הצדיקים, נשמתם התחתונה שוכנת תוך גופם, ונשמתם העליונה עומדת צ'ל על ראשו, בסוד אור מקיף, ומשם שואבת לו חיים מלמעלה תמיד ומריקה אל נשמתו אשר בתוכו, ויש לו תמיד תרין רוחין, חד בעלמא דאיתי - היא עליונה שיהא בסתום למעלה מן החזה, וחד לתתא בעלמא דין - מן החזה ולמטה במקום הנגלה אשר שם בנין הנקבה מלכות הנקראת עולם הזה, וזהו סוד משה משה, שמואל שמואל, וכי''.
עד פאן לשונו זלה"ה.

אם על כל עברה ועברה צריך גלגול, אם כן, מתי ינוח האדם, הלא לעולם לא יגמר, שהרי אי אפשר בכל פעם שלא יחטא?

האדם בכל גלגול נוסף רק מתקן, היות ומה שמתקן אצלו מגלגולים קודמים אינם יכולים שוב להתקלקל, ולכן בכל גלגול נוסף מוסיף לתקן עוד חלק מנפשו, עד שמסיים תקונו.

וכה הם דברי האר"י ז"ל המובאים ב"דעת ותבונה": "העולה מזה הוא, כי כאשר הנפש מתגלגלת בעולם הזה, אין עקר גלגולה אלא בחלק הפרטי הפגום המתיחס אל הגוף ההוא, ושאר חלקי הנפש שכבר באו בגופות אחרים ונתקנו שם, אינם באות שם אלא בבחינת עבור. ולכן כאשר החלק המתיחס אל הגוף ההוא יעשה איזה מצוה בעולם הזה, גם שאר חלקי הנפש המתעברת בו תטיל חלקה במצוה ההיא, כי גם היא מסייעתו בעשותו המצוה הזאת על דרך הנזכר לעיל בסוד העבור של איזה צדיק אחד. מה שאין כן בשחוטא זה החלק הפרטי, כי אז אין לשאר הנפש חלק בענשו, יען כי הוא מסייעתו להטיב ולא להרע, ונמצא כי בעת שנולד האדם בגלגול, כל הנפש בכללות חלקיה מתגלגלים שם, אבל עקר הגלגול איננו אלא לאותו החלק הפרטי המתיחס אל הגוף ההוא הבא לתקן ממה שנכנס בגוף הקודם, ובו תלוי השכר והענש, אבל שארית חלקי הנפש

נוטלים חלק בשכר ולא בענש כנזכר. והנה כיון שהנפש הזו בכללותה סובלת עתה היסורין והענשים הבאים אל הגוף הזה בחייו, מלבד מה שסבלה כבר בגופים הראשונים של שאר ניצוצותיה, וגם סובלת צער המיתה הזאת וצער שלאחר המיתה, על ידי כך מתכפרים עוונותיה הראשונים, ואמנם המצוה שעשתה בגלגולים הראשונים וגם המצוות שעשה זה הניצוץ עתה, יש לה חלק בהם כנזכר, ועל ידי כך נשלמת תקונה ושלמותה. ואמנם, אם היתה נוטלת חלק גם בעברות שעושה עתה זה הניצוץ, לא הנה לעולם שום תקון אל הנפש בכל הגלגולים שבעולם, כי לעולם האדם חוטא ומוסיף חטאים על פשעיו הראשונים שקדמו לו בגלגולים אחרים ואין קץ אליהם, אבל כיון ששאר חלקי הנפש אינם נוטלים חלק ברשעת הניצוץ הזה אלא בזכותיו, נמצא שהעברות נשלמים להתכפר ואינם נתוספים, והזכיות מתחדשים ונוספים בכל גלגול ניצוץ וניצוץ, ועל ידי כך יש סיום אל בחינת הגלגול ואל תקוני הנפש, והבן זה היטב. והנה על דרך זה נשלמת הנפש בכל ניצוצותיה מראש הנפש ועד רגליה, וכדין יסתימו ורגליו לייתי משיחא כנזכר בהר פרשת פקודי דף רנ"ח ובסוף פרשת ויקהל".

צדיקים גמורים מה דינם בגלגול על פרטי חטאיהם, שהרי אין צדיק בארץ שלא יחטא?

כבר הזכרנו למעלה, שצדיקים החסרים בפרטי חטאיהם מבטחים שלא יחטאו ולא יקלקלו בגלגולם, ולא עוד, אלא גלגולם לטובתם, שהרי מוסיפים בכל גלגול עוד ועוד מעשים טובים ותורה, והכל לזכותם.

וראה דברי האר"י ז"ל אודות גלגולי הצדיקים: "אמנם הצדיקים שעוונותיהם מועטים מזכיותיהם הם מתמרקים על ידי הגלגולים והיסורים שסובל באותן גלגולים, ונשארים להם זכיותיהם הנוספים להם בכל גלגול עד אין קץ, ושכרם נפלא על דרך מה שאמרו רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצוות".

צדיק שנתקן ומושבו בגן עדן, האם צריך תקון נוסף כדי להעלותו לגן עדן עליון יותר?

כן, והכל לטובתו ולרצונו. וכמובא בדברי האר"י: "והנה הצדיק אחר פטירתו מן העולם הזה הוא מוכן לעלות במעלות גדולות לעולם הבא אבל לא בפעם אחת. וכן הסדר: תכף אחר פטירתו יענישוהו למרק העוונות היותר חמורים אשר לו, ואז יכניסוהו במחיצה אחת כפי מעלתו אז, ואחר כך בהגיע תור עליתו למחיצה יותר עליונה, יחזירוהו להענישו עוד

על דקדוקי מצוות שהם פחוט השערה, ואז יעלוהו במחיצתו האמתית
הראוייה

החוזר בתשובה, האם מועילה לו תשובתו לנצל מהגלגול ומיסורי עולם הבא?

אם עשה תשובה כפי המבאר בדברי האר"י על כל חטא וחטא ותקנו
בשרשו, נצל מהכל.

והדברים מבארים בדברי הרב "בן איש חי" בספר "דעת ותבונה": א"ה
מה שאמר רבנו זלה"ה, וכל זה אם לא עשה תשובה הנזכרת בשער רוח
הקדוש, שיתענה סד תעניות המיוחד לכל מין ממיני העוונות, ואם עשה
תעניות אלו אז נצול מדין גיהנם ומן הגלגולים האלו. וכן כתב רבנו
זלה"ה בשער הפונות בדרושי הלילה דרוש ז' בענין קריאת שמע שעל
המטה, וזה לשונו: ואף על פי שכבר נתבאר תקונו בשער רוח הקדוש, והוא
תקון המוציא שז"ל, הנה התקון ההוא יועיל לנקות לו עונו שלא יפגס
לגיהנם ושימחלו לו עוונותיו אלו וכו'. עד כאן לשונו עין שם."

וכן כתב ב"מגלת סתרים" להגאון רבי יהודה פתיה זצוק"ל: "כלל העולה
מדברינו הוא זה, כי השב בתשובה צריך כמה תנאים, והם אלו: אחד -
צריך שישוב או מיראה או מאהבה, ולא ישוב מחמת היסורים שבאו
עליו. שני - שיעשה תקון על כל עוון ועוון אותם תקוני העוונות שכתב
הרב ז"ל בשער רוח הקדוש. שלישי - שאחר שישוב בתשובה יעסק בתורה
ובמצוות שלא על מנת לקבל פרס. רביעי - שאם הוא עוון שבין אדם
לחברו, צריך שירצה את חברו עד שימחל לו, ואם קיים ארבעה תנאים
אלו, מבטח לו שהעוון נעקר לגמרי, רק אם הוא עוון שצריך לבוא עליו
יום הכפורים - צריך לבוא עליו גם יום הכפורים, ואז מבטח לו שלא יחזר
בגלגול עוד מסבת אותו עוון עצמו. אבל אם עשה שאר עבירות ולא שב
עליהם, הנה הוא מקרח להתגלגל מסבת שאר עוונות ולא מסבת אותו
עוון. ובכל דברי הרב ז"ל שהעיתקנו בתחלת דברינו, הנראים מהם, שבעל
תשובה אינו מתגלגל ונצול מכל ענש והעוון נעקר לגמרי, התיס מירי כגון
שקים ארבעה תנאים הללו."

מהו הטעם למה שישנו יהודי שבמזלו להולד במשפחה חרדית ובאזור חרדי, ולעמתו יהודי הנוולד למשפחה חלונית ובאזור חלוני?

כָּל יִשְׂרָאֵל הָיוּ בְּמַעֲמַד הַר סִינַי, כְּלוֹמֵר, כָּל הַנְּשָׁמוֹת הַעֲתִידוֹת לְהוֹלֵד וְלֹא הָיוּ עֹדִין בְּגוֹף וּבִשְׂרָר, גַּם הֵם הִתְיַצְּבוּ בְּמַעֲמַד מִתֵּן תּוֹרָה (זוה"ק), וְאִם כֵּן, כָּל יִשְׂרָאֵל קִבְּלוּ וְרָאוּ וְזָכוּ לְהִיּוֹת בְּמַעֲלָה הַנִּפְלְאָה בְּיִתְרָה בְּתַחֲלָה, וְכֻלָּם הִתְחִילוּ בְּשׂוּה מִהַמְדַּרְגָּה הַגְּדוֹלָה בְּיִתְרָה שְׁבְרוּחָנִיּוֹת, אֲלֵא שֶׁהָאָדָם עֲצָמוּ בְּמִשְׁךְ חֲיָיו קִלְקַל, הִחֵל מַעֲבָרָה קֹלָה וְנִגְרַר לַעֲבָרָה חֲמוּרָה, עַד שֶׁיָּרַד לְמַצְבוֹ הַיְרוּד בְּיִתְרָה, וְלָכֵן תִּקְוֵנוּ לְבֹא וּלְהוֹלֵד בְּמָקוֹם יְרוּד, וּמִשָּׁם לְתִקּוֹן, וְהוּא - הַחוּטָא - הוּא הַגּוֹרֵם לְעֲצָמוֹ לְהִיּוֹת נִגְזָר עָלָיו לְהוֹלֵד בְּמָקוֹם יְרוּד, שְׁמִשָּׁם יַעֲלֶה, וְזֶהוּ תִקְוֵנוּ דְּזִקָא, כִּי הוּא בְּבַחֲרֵתּוֹ הִרַע מַעֲשָׂיו וְהִצְרִיךְ לְזִאת. וְלַעֲמֵתּוֹ - מִי שֶׁלֹּא הִרַע מַעֲשָׂיו בְּגִלְגּוּלָיו הַקּוֹדְמִים - אֵין מִטַּל עָלָיו הָעַל הַזֶּה לְהִתְחִיל מִחֲדָשׁ מְמָקוֹם יְרוּד, אֲלֵא לְהִתְחִיל רַק מְמָקוֹם שְׁחָסַר לוֹ לְשִׁלְמוֹתּוֹ וְתוֹ לֹא (וְהֵאֲרַכְנוּ בַּזֶּה בְּבִיאוֹר רַחֵב וּבִרְאוּיֹת בַּסְּפָרנוּ "אוֹר לְנִתְבִּתִּי").

מדוע נולדים אנשים במצבים שונים, עשיר או עני, בריא או חולה, וכדומה?

אָדָם צָרִיךְ לְהִתְנַסּוֹת כְּדִי לְהַשְׁלִים תִּקְוֵנוּ בְּכָל מִינֵי אֲפָנֵי נְסִיוֹן, וּבְכָל־צָרִיךְ לְצִאת מִשְׁלָם, פְּעָמִים בְּעֵשֶׂר, פְּעָמִים בְּעֵנִי, וְכֵן בְּחִלֵּי אוֹ בְּבְרִיאוֹת, שְׁכָל־נְסִיוֹנוֹת לְאָדָם כִּי־צַד יִתְמוּדָד אֲתָם לְעַבּוֹדָת ה', וְלָכֵן מַצְבֵי הָאָדָם מִתְחַלְפִים וּמִשְׁתַּנִּים. אָדָם שֶׁהִיָּה עֹשֶׂי רַב בְּגִלְגּוּל הַקּוֹדֵם וְלֹא נִהַג כְּרָאוּי, צָרִיךְ לְבֹא גַם בְּגִלְגּוּל זֶה עֹשֶׂי וּלְתִקּוֹן בְּעֵשֶׂר מֵה שֶׁקִּלְקַל בְּעֵשֶׂר. אוֹ כְּמוֹ כֵּן, אִם הִיָּה עֵנִי בְּגִלְגּוּל הַקּוֹדֵם וְקִלְקַל, כְּגוֹן שֶׁגִּנַּב בְּגִלְגּוּל עֵנִי וְכִיּוּצָא, צָרִיךְ לְבֹא שׁוֹב עֵנִי וּלְתִקּוֹן בְּעֵנִי מֵה שֶׁקִּלְקַל בְּעֵנִי, וְכֵן בְּבְרִיאוֹת וְכֵן בְּחִלֵּי. וּכְשֵׁסִים תִּקְוֵנוּ בְּמַצְב שֶׁל עֵשֶׂר, יִתְכֵן וְיַעֲנֵי כְּדִי לְהַשְׁלִים עֲצָמוֹ גַם בְּמַצְב שֶׁל עֵנִי וְכֵן בְּיִתְרָה מַצְבִים עַל מְנַת שְׂיָהָא מִשְׁלָם לְקוֹנוֹ בְּכָל הַמַּצְבִים (ע"פ הַסְּבֵר שֶׁל הַחֲ"ח)

אשה בדין גלגול

(ע"פ שער הגלגולים הקדמה ט')

אדם שלא זכה בבת זוגו האמתית בגלגול זה, האם יבוא בגלגול אחר כדי לזכות בזוגו האמתי?

גם זו סבה לפעמים לחזור ולהתגלגל. (שם עמי עז)

אדם שזכה בבת זוגו האמתית בגלגול זה, וחטא בחטא המצריך גלגול וחזר להתגלגל, האם מחזירים את בת זוגו עמו, או ישאר לבדו בגלגול זה לתקן חטאו?

יבוא יחידי בגלגול בלא בת זוגו. ופעמים כשייש לו זכות מיחדת, מחזירים את בת זוגו עמו לצרכו שלא יהיה יחידי, ואף שזכה לה כבר בגלגול קודם.

האם נשים ישנן בדין גלגול?

נשים אינן בדין גלגול בדרך כלל, אלא תקונן בגיהנם בלבד.

מה הטעם לכך?

היות והקדוש ברוך הוא חפץ חסד ורופה בתקון בריותיו, ואשה אין לה מצות עסק התורה, וגם אינה חייבת בכל המצוות, ואם כן הגלגול לא יתן לה הרבה אפשרות לתקון, ולכן נגמר דינן בגיהנם בלבד. (בני אהרן עמי עח)

קרבה משפחתית, ידידותית, רב ותלמידו, בתורת הגלגול

(ע"פ שער הגלגולים הקדמה יו"ד)

ידוע שנשמות ישראל נדמו לאילן שיש בו שרשים, ענפים ועלים, וכן היא חלקת הנשמות. ישנם שרשים גדולים, וכל שרש ושרש נחלק לניצוצות רבים, ואנו - הבני אדם המתהלכים עלי ארץ - יש בנו ניצוצות של נשמות בלבד. וכמו שבאילן ישנם ענפים המרחקים זה מזה, וישנם הקרובים זה לזה, וכן בעלים, כן הוא בנשמות בני אדם - ישנם בני אדם שהם מאותו שרש אולם לא מאותו ענף, וישנם קרובים ביותר, והם מאותו ענף, וכן פיוצא בזה.

א. קרבת אב לבנו

אבות ובנים, האם בהכרח שגם שרשי נשמותיהם הם, למשל, מאותו ענף, וכמו שקרובים הם למטה קרבה משפחתית, האם זה מחייב שכמו כן הם מאותו ענף של הנשמות?

דבר זה אינו מחייב. ויכול להיות שהם נשמות המרחקות זו מזו במחצבם העליון, וכאן לעולם באו בקרבת אבות ובנים, ואדרבה, רב הבנים אינם מאותו שרש נשמת אביהם.

שני בני אדם שאין להם שום קרבה משפחתית, האם זה מחייב שאינם מאותו ענף מחצב הנשמות?

דבר זה אינו מחייב. ויתכן שעל אף שאין להם שום קרבה משפחתית, בנשמתם הרי הם קרובים מאד אחד לשני ומאותו ענף של מחצב אילן הנשמות, ועל זה נאמר: "טוב שכן קרוב מאח רחוק".

מה משפיעה, בכל מקרה, נשמת האב בנשמת בנו אם אין להם קשר וקרבה בעולם הנשמות?

אב המוליד בן, נותן חלק מנשמתו אל בנו, וכן האם, ואותו חלק נעשה כמין לבוש אל נשמת הבן המסיעו ומדריכו בדרך טובה. וכל השפע הנתן לאותו בן, הוא דרך אותו לבוש לנשמתו הנמשך לו מהוריו.

החלק שנותן האב לבנו מנשמתו, נשאר בבנים לעולם ועד, או שחוזר אליו אי פעם?

עד זמן תחית המתים נשאר חלק מנשמת האב בבנו ואינו חוזר אליו, ולאחר תחית המתים זה תלוי במרחק שרשי נשמותיהם, ולכן פעמים שכל חלק חוזר לשורש, ופעמים שלא. (בני אהרן עמי פג)

האם בכח ההורים להמשיך לבנם נשמה ממקום גבוה או ממקום נמוך?

כן, וכמו שביאר להלן במה תלוי הדבר, והוא מוסר גדול להורים החפצים להיות מאשרים ושבעי רצון מגדולייהם, להיות זהירים וזריזים.

במה תלוי המשכת הנשמה לבן ממקום גבוה?

מזמן עונתם. וכשהוא בזמן הנכון והראוי, ממשיכים לבנם נשמה ממקום גבוה.

אימתי הוא הזמן הנכון והראוי?

דרגות הזמנים הן ארבע: הראוי ביותר - ליל שבת אחר חצות, ואחריו במעלה - ליל שבת לפני חצות, ואחריו במעלה - יום חול אחר חצות, ואחריו במעלה - יום חול לפני חצות, שאז נמשכת לבן נשמה ממקום נמוך ביותר. [ליל טבילה הוא במדרגת ליל שבת].

העולה: עצם הנשמה, אם ממקום גבוה אם ממקום נמוך, נמשכת כפי עתוי העונה, ולבושי הנשמה שאינם מעצם הנשמה נמשכים כפי מחשבת הטהר של ההורים.

היתכן פעמים שהנשמה ממקום גבוה, ולבושה גם ועב מחמת חסר כונה טובה מהורי הבן?

כּוּן. הַנְּשָׁמָה הַיָּא מִמָּקוֹם גְּבוּהָ מִפְּנֵי הַזּוּג בְּעֵתוֹי הַנְּכוּן, וּלְבוּשָׁיָה גָּסִים
מַחְסָר כּוּנָה

במה זה מתבטא?

בּוּזָה, מִחְמַת לְבוּשׁוֹ הַגָּס הַנִּמְשָׁךְ לוֹ מֵהוֹרָיו מַחְסָר כּוּנָה טְהוֹרָה, הַרִי הוּא
שְׂקוּעַ בְּחִמְרִיּוֹת, אוּלָם מִפְּאֵת נִשְׁמָתוֹ שֶׁהִיָּא מִמָּקוֹם גְּבוּהָ מִסְּבֵת
שְׁנֵת־עֶבְרָה בְּעֵתוֹי מְעֵלָה, הַרִי שְׁתוּכּוֹ חֶסֶר סְפוּק וּמְנוּחָה עַל אֶף כָּל
הַצְּלָחוֹתָיו הַמְדַמּוֹת, וּבִקְלוֹת יִתְעוֹרָר לְחֹזֵר בְּתִשׁוּבָה וּלְהִתְאַיֵּם אֶת לְבוּשׁוֹ
לְנִשְׁמָתוֹ, אוּלָם לְהַגִּיעַ לְיַדִּי לְמַעֲשֵׂה יִצְטַרֵּךְ לְעֵבֵר עַל כָּךְ נִסְיוֹנוֹת קִשְׁיִים
וּמְרִים.

היתכן פעמים שהנשמה ממקום נמוך, ואלו לבושיה מעלים ועדינים מחמת כונתם הטובה והקדושה של הורי הבן?

כּוּן. הַנְּשָׁמָה הַיָּא מִמָּקוֹם נְמוּךְ מִפְּנֵי הַעֲתוֹי הַפְּחוֹת בַּמְדַּרְגָּה, וּלְבוּשָׁיָה
מְעֵלִים וְעֲדִינִים מִפְּנֵי הַכּוּנָה הַנְּכוּנָה וְהַטְּהוֹרָה.

היאך זה מתבטא בבן?

יָלַד קִשָּׁה תְּפִיסָה - עַל כָּל פְּנִים בְּעֵנִינִים הַרוֹחֲנִיִּים - וְזֶה מִפְּאֵת שְׁנֵשְׁמָתוֹ
מִמָּקוֹם נְמוּךְ, אוּלָם לְסִבֵּת מִלְּבוּשׁ נִשְׁמָתוֹ הַעֲדִין וְהַמְעֵלָה, יִמְשָׁךְ לְדַבְּרִים
שְׂבִקְדָּשָׁה וְיַחְפֹּץ אֶדְ טוֹב, וּלְבִסוּף יִהְיֶה יָרָא שְׂמִים, שְׂדַעַת הַמָּקוֹם וְדַעַת
הַבְּרִיּוֹת נוֹחָה הַיִּמְנוּ, וְיֻכַּל לְהִתְחַכֵּם בְּתוֹרָה - עַל כָּל פְּנִים בְּחֵלֶק הַנְּגִלָּה
שֶׁל הַתּוֹרָה, אֲמָנָם קִשָּׁה שְׁיַגִּיעַ לְהִיּוֹת מוֹרָה הוֹרָאָה.

הורים שמחשבתם מקלקלת והמשיכו לבנם מלבוש גס לנשמתו, היש תקוה לדבר?

כּוּן. אֲפֹשֶׁר לְזַכֵּךְ אֶת לְבוּשׁוֹ בְּהַנְּהִיגָה רְאוּיָה בְּזַמַּן הַעֲבוּר, וּבְמִילָתוֹ שְׁתִּהְיֶה
עַל יַדִּי מוֹהֵל הַיּוֹדֵעַ לְכוּן כּוּנֹת יְדוּעוֹת עַל פִּי הָאֶרֶץ ז"ל. (סיכום תשובות

הלבוש לנשמת הבן הנמשכת מחלק נשמת אביו ואמו, האם לעולם הוא על צד החיובי לטובת הבן ולעליתו?

לא. הדבר תלוי בהתקדשות האב והאם לצורך הולדת בנם. אם מחשבתם בקדושה, הרי שממשיכים לבן לבוש טוב המסיעו לטוב, ואם לאו - ממשיכים לו לבוש רע המסיעהו להרע. (שער המצוות פרשת יתרו)

כשחטא הבן, והוא מסבת שהמשיך לו אביו לבוש רע מסבה הנזכרת לעיל, האם נענש אביו עליו?

כן. היות והוא גרם לו להרע, נענש על חטאי בנו. (שם)

האם אב יכול לתקן חטא בנו?

לא. (שם) ומה שמצינו שדוד המלך העלה את בנו אבשלום מגיהנום אפשר הוא ענין אחר, דהינו להעלות הבן בדרך בקשת רחמים ותפלה ולא בדרך תקון. ויש לעיין.

האם בן יכול לתקן חטאי אביו?

כן. והוא ענין "ברא מזכה אבא". ועל ידי שעוסק בתורה ומצוות, מעלה ומתקן את אביו, ומעלהו מגיהנם לגן עדן. (שם)

אם נתכוננו האב והאם והכינו עצמם שניהם במחשבות קדושות - מה יהיו תוצאות הבן?

צדיק גמור, בלא טרח ובלא המשד זמן, אלא טבעו יהא לטוב בלא
מלחמת הרע והטוב.

אם נתכנו האב והאם במחשבה רעה ולא בקדשה כלל, מה יהיו תוצאות הבן?

רשע גמור בטבעו, בלא מלחמת הרע והטוב.

אם האב נתכון לקדשה ולטוב והאם לרע, וכל אחד נתן כחו בשוה, אם לטוב ואם לרע, מה יהיו תוצאות הבן?

בהמשד הזמן יכף הטוב את הרע על ידי לחימה של טוב ברע, כי לעולם
כח השפעת האב גדול מכח השפעת האם.

אם האב במחשבת קדשתו נתן כחו בבן יותר מהאם במחשבת הרעה, מה יהיו תוצאות הבן?

על ידי לחימת הטוב ברע, יכף כח הטוב את הרע, ואין צורך בהמשד זמן.

אם האם נתנה כחה במחשבת הרעה יותר מהאב במחשבתו הטובה, מה יהיו תוצאות הבן?

על ידי לחימת הרע בטוב, יכף הרע את הטוב, וסופו להרע בלא המשד
זמן. (סיכום בני אהרן עמי פה אות יא)

א.ה. נראה שכל הנזכר בתשובות האחרונות הוא על דרך טבען של
דברים, אולם אין ספק שעל ידי תפלה או פאשר עומדת זכות מסימת כגון
זכות אבות או מעשה טוב חוזר הבן בתשובה פידוע מהספרים הקדושים
ומהמציאות.

כיצד מתבטא באפן חיצוני כח האב בבן, לחיוב ולשלילה?

בהיות הבן זריז בטבעו, קל כנֶשֶׁר וְרַץ כַּצְבִי, בָּזָה נֶכֶר שְׂגֹבֵר כַּח הָאָב, וַיִּתְּכֶן לְחַיֹּב - בְּזָרִיזוּתוֹ לְעִבּוּדַת ה' וְלִטּוֹב, וְלִשְׁלִילָה - בְּזָרִיזוּתוֹ לְעִנְיָנֵי עוֹלָם הַזֶּה.

כיצד מתבטא באפן חיצוני כח האם בבן?

בהיות הבן כְּבֵד וְעִצְלוֹן, בָּזָה נֶכֶר שְׂגֹבֵר כַּח הָאָם בִּבֶן, וַיִּתְּכֶן לְחַיֹּב - בְּכִבְדוּתוֹ וְעִצְלוּתוֹ בְּעִנְיָנֵי הַחֲמֹר וְעוֹלָם הַזֶּה, וְלִשְׁלִילָה - עִצְלוּתוֹ בְּעִנְיָנֵי עִבּוּדַת ה'.

הרב עם תלמידו, האם ישנה השפעה נפשית ביניהם?

כן. הרב נותן חלק מנשמתו לתלמידו, ויבין רב לתלמיד - שלא כמו אב ובנו - אין נפרד אותו חלק שנתן לתלמידו מהתלמיד, ונשארת בו לעולם ועד, ולכן חמור כבוד רבו מכבוד אביו, שרבו נותן לו חלק מנשמתו - מתנת עולם ועד, ואלו אביו אין מתנתו מחלק נשמתו לעולם ועד, כמבאר לעיל בתשובה הרביעית.

האם יש כח בתלמיד להוציא את רבו מגיהנום כמו בן המוציא את אביו?

אפשר שכן, וכמו שמצינו ברבי מאיר שפעל לטובת רבו אלישע, ואחר כך המשיך רבי יוחנן שהעלהו לאלישע מגיהנום, ואפשר שהוא בדרך תפלה ובקשת רחמים ולא בדרך תקון, ויש לענו.

האם יש קשר נשמות בין אחים?

כן. האח הקטן, כשם שלוקח לבוש וחלק לנשמתו מאביו ואמו, כן לוקח מאחיו הגדול. ולכן מטעם זה חייב האח הקטן בכבוד אחיו הגדול. (שער

אדם שהצרך להתגלגל מחמת חטא, האם בת זוגו גם באה לעולם בגלגול לצרך זוגו?

פעמים שכן, אם יש לו זכות מיחדת.

מהו הסימן לאדם שזכה בבת זוגו האמתית?

אם חייהם בנחת וזווגם בנקל ועולה זפה.

אדם שעד שנשא את בת זוגו הלך לו בקשי גדול על ידי מריבות וקטטות עד שנשאה, אמנם לאחר שנשאה חיו בשלום ובהשקט, דבר זה מורה על זוג אמת או לא?

זהו זוגו האמתית, כי אם לא היה האמתית, לא היו חיים בשלום ובשלוה לאחר נשואיהם, ומה שעלה לו בקשי ובקטטה לשאתה, זה משום שנתגלגל עבור חטאו, והצרך שבת זוגו גם תתגלגל לצרכו. ולכן, כיון שהיא מצדה לא נתחייבה בגלגול ורק נתגלגלה עבורו, יש מקטרגים ומפריעים ביניהם עד הנשואין.

פעמים ב' חברים או ב' אחים שונאים זה לזה או מקנאים זה בזה, והוא בטבעם ללא סבה המחיבת את השנאה או הקנאה, מה הטעם לכך?

היות ושניהם משרש אחד, ולשניהם אותה מטרת תקון, וכך אחד חושב שחברו חוטף את שלמותו ממנו, ואף שהם אינם יודעים זאת - מזלם מרגיש בזה, ולכן נגרמת השנאה והקנאה. ואלו היו יודעים אמת זו שאינם אלא משלימים אחד את השני, וכך אחד מועיל בשלמותו לשלמות חברו - היו אוהבים מאד זה לזה.

נשמה שהיא בעולם העליון, וחברתה מאותו שרש בעולם הזה, האם גם יש שנאה וקנאה ביניהם כמקרה קודם?

לא, ולהפך - יש לאותה נשמה שבעולם הנשמות חשק גדול שתצליח ותעלה אותה נשמה שהיא משרשה בעולם הזה, כי אין לה מה לקנאת בה, מאחר והיא אינה יכולה בין כה לפעל כלום, מאחר שהיא בעולם הנשמות, ובהצלחת הנשמה שבעולם הזה נשלים גם תקוניה למעלה, היות והם משרש אחד.

האם יש הבדל בין צדיק מגזע צדיקים לצדיק שאינו מגזע צדיקים?

כן. צדיק שאינו מגזע צדיקים, אין טבעו באמת לתן חסדים ולעשות טובות, אלא שהוא צריך לשבר מדותיו. אבל צדיק בן צדיקים, טבעו הוא להיות בעל חסד ונותן. (אורות הגר"א)

מה טעם יש צדיק שבחטא מסים קשה לו מאד להתגבר עליו?

כיון שחטא זה משרש בו ממעשה אבותיו, ורוב טבע האילן בפרי. (אורות גר"א)

אדם שמת בלא בניס, ובא אחיו ומיבס את אשת המת להקים שם לאחיו, האם זה קריאת שם בלבד ובזה יוקם שם אחיו?

יותר מזה - והוא, שברור לנו שנפש המת היא היא אותו וְלָד שְׁנוּלָד מֵהַיְבוּס הַהוּא, אִם מִכּוֹן לְשֵׁם מִצּוֹת יְבוּס וְלִשֵׁם שְׁמַיִם. (ספר הגלגולים פי"ב, זוהר)

ובענין מה יהא עם גופו של אותו שמת בלא בניס לתחית המתים, עין לעיל.

אדם שנפטר מן העולם והשאיר את אשתו מעברת, מי הוא אותו ולד שנולד?

הוא האב שֶׁנִּפְטָר שָׁבָא וּמִתְגַּלְגַּל בְּאוֹתוֹ בֶּן. (שער הגלגולים עמ' רכא)

מה באתי לתקן?

האם יש סימנים כדי לדעת מה היה קלוקל האדם בגלגולו הקדם?

כן, וכמו שִׁבְאָר לְהֵלֶן, וּבְכָל אִפְּן כְּשֶׁהָאָדָם חָפֵץ בְּכָל לְבוֹ לְהַשְׁלִים תְּקוּן נַפְשׁוֹ וּלְהַחְזִירָה לְיוֹצְרוֹ כְּפִי שְׁנִתְּנָה לוֹ, בֵּין אִם יִבְחִין בְּסִימָנִים אוֹ לֹא - מִן הַשְּׂמִים כָּבֵר יְכֻוֹנֶהוּ לְאַמֶּת לְהַשְׁלִים אֶת תְּכֵלִיתוֹ בְּחַיִּים חַיּוֹתוֹ, וְכִמוֹ שִׁבְאָרְנוּ זֶה בְּאֲרִיכוֹת לְקַמֵּן בְּתַשׁוּבָה י"א.

מהם הסימנים?

ב סימנים: א. עֲבָרָה שֶׁנִּכְשַׁל בָּהּ בְּגִלְגוּלוֹ הַנּוֹכְחִי הַרְבֵּה פְעָמִים. ב. עֲבָרָה שֶׁנִּפְשׁוֹ חוֹשֶׁקֶת מְאֹד לַעֲשׂוֹתָהּ, וְזֹאת מִפְּנֵי שֶׁנִּפְשׁוֹ הִטְבְּעָה בְּעֲבָרָה זוֹ בְּגִלְגוּל קוֹדֶם. (אורות הגר"א עמ' קלח)

כיצד ידע על איזה מצוה נתגלגל כדי לקימה בגלגול זה.

מִצְוָה שֶׁיִּצָר הָרַע תְּקִיף מְאֹד אֶתוֹ שֶׁלֹא לְקִימָה, זֶהוּ סִימָן שֶׁנִּתְגַּלְגַּל כְּדֵי לְקִימָה, וּמֵאִידָד - אִם יֵשׁ לוֹ חֶשֶׁק גָּדוֹל לְקִימָה, אֲזִי יָדַע שֶׁעַל מִצְוָה זוֹ נִתְגַּלְגַּל. (צדקת הצדיק, שבט מוסר פכ"ג)

במה ידע האדם להשקיע את עקר כחו בלמוד התורה הנחלקת לפשט, רמז, דרש וסוד?

במה שנפשו חושקת ביותר, זהו סימן שזה תקונו בגלגול זה. וכן כשרואה מאידך קשׁיים רבים בתחום למוד מסׁים, זהו סימן המחזק לידע את עקר תקונו, כי כיון שזה תקונו, לכן חשקו גדול בזה, ולכן היצר מנסה להפיל עליו קשׁיים גדולים כדי שיאבד תקונו (שם).

ומעשה דומה לזה מספרים על מוהרׁׁם אלשיך שרצה מאד לעסק בחכמת הקבלה, ואמר לו רבנו הארׁׁׁי, שפיון שבגלגול קודם היה גדול בחכמת הקבלה, ולא בא בגלגול זה כי אם להשלים עצמו בחלק הדרוש, לכן שימשׁיך להשקיע כחותיו בדרוש ולא בקבלה, כי זהו תקונו. (שם)

אדם שבא לתקון דבר מסׁים, ואכן רואה שנפשו חשקה באותו דבר לקימו, האם הוא נחן בכלים המאפשרים לקים את יעודו?

כן, דאם לא כן היאך יתבע על מטרות ביאתו לעולם.

אם אפשר לתת דגמאות שבהן ידע האדם חובתו בעולמו, מבחינה זו שאכן נחן בכלים ובכשורים לקים יעודו.

לדגמא, אדם שיש לו כשרונות טובים לתורה, עליו להשקיע את כשרונותיו לעמל תורה. ובעמל תורה עצמו, יש ונחן לעיון, יש ונחן לבקיאות, יש נחן להלכה, ויש ונחן לסודות התורה. וכן אדם שבטבעו יש לו אהבת חסד, אות היא כי ענין זה שיש לשרש נשמתו. וכמו יש ונחן האדם לזכוי הרבים, ועל כן יהיו בידיו כלים המתאימים לקרוב רחוקים בדרך של דרשות, הרצאות או חבור ספרים וכיוצא.

האם שנויי המצבים שבאדם מחיבים שנוי בעבודתו?

כֵּן. לְמַשֵּׁל כְּשֶׁאָדָם בְּמִצַּב טוֹב וְהִכָּל מִתְנַהֵל כְּפִי רְצוֹנוֹ, עָלָיו לְהִתְחַזֵּק וּלְהֶאֱמִין שֶׁהִכָּל מִפְּחוֹ יִתְבָּרֵךְ וּלְהוֹדוֹת לוֹ. וּכְשֶׁמִּצַּב חֹשֶׁךְ וְאַפְלָה, יְבִין שֶׁאִז עָלָיו לְהִתְחַזֵּק וּלְדַעַת שֶׁרְצוֹן ה' שִׁיתְגַּבֵּר לְחַלְץ עֲצֻמוֹתָיו מֵעֲצָבוֹת וּנְפִילָה. וְכֵן כָּל מִצַּב וּמִצַּב שֶׁל הָאָדָם, יֵדַע הָאָדָם שֶׁהַדְּרִיֶּשֶׁה מִמֶּנּוּ לְעִבֹד וּלְהִתְאַמֵּץ בְּהִתְמוּדָדוֹת עִם אוֹתוֹ מִצַּב.

עוד דגמאות לנושא חשוב זה שאנו עוסקים בו.

אָדָם שֶׁהוּא בְּטִבְעוֹ רַגְזָן וּבַעַל תְּאַוָּה, עֲבוּדָתוֹ לְהִתְגַּבֵּר עַל כַּעֲסוֹ אוֹ עַל תְּאַוָּתוֹ, וּלְהִשְׁקִיט עֲצָמוֹ מֵהֵם בְּכֹל יְכָלָתוֹ.

דגמאות נוספות לצד החיובי.

אָדָם שֶׁיֵּשׁ לוֹ תְּכוּנוֹת חַיִּיבוּיֹת, כְּגוֹן שֶׁהוּא בַּעַל מִדּוֹת טוֹבוֹת, נְחֻמָּן, רַחֲמָן, לֹא בַּעַל תְּאַוָּה, צָרִיךְ לְנַצֵּל לְעִבּוּדַת ה', לְעִבְדוֹ מִתּוֹךְ מִדּוֹתָיו הַטּוֹבוֹת וּלְהִיֹּת בַּעַל חֶסֶד וְרַחֲמִים עִם הַבְּרִיּוֹת וְכִיּוֹצֵא.

וּמִכַּאֵן יֵשׁ לְאָדָם לְהִתְעוֹרֵר בְּמַאֵד לֹא לְהִתְרַשֵּׁל מִלְּהִתְמוּדֵד בְּמָה שֶׁקָּשָׁה וְנוֹגֵד אֶת טִבְעוֹ, כִּי עָלָיו לְדַעַת שֶׁדּוֹקָא בְּמָה שֶׁיּוֹדֵעַ וְרוֹאֶה שֶׁיִּצְרוּ מִתְגַּבֵּר עָלָיו לְהִחְטִיאוֹ בְּיוֹתֵר, זֶה עֵקֶר תִּקְוֹנוֹ.

מה ענין שלא לדחק את השעה בתקון האדם?

גַּם בְּדַבָּר שֶׁהוּא צָרִיךְ תִּקּוּן, פְּעַמִּים שֶׁיֵּשׁ לְהִמָּתִין לְזִמְן קָצוּב, וְאַחַר שֶׁאַתָּה עוֹשֶׂה מָה שֶׁבִּיכָלְתָּהּ, אֵין לָךְ לְהִתְאַמֵּץ לְדַחֵק אֶת הַשָּׁעָה גַּם בְּעִנְיָי וְרַחֲמִיּוֹת. וְתִבֵּין זֹאת עַל פִּי סְפוּר שֶׁהָיָה עִם מוֹהַרְחִ"ו וְרַבּוֹ הָאֲר"י:

"יּוֹם אֶחָד הָיִיתִי בְּתַעֲנִית, בְּכִיתִי מְאֹד וְהִרְבִּיתִי דְּבָרִים לְפָנַי הַשָּׁם יִתְבָּרֵךְ לֹמֵר שֶׁלְּמָה מוֹנֵעַ מִמֶּנִּי דְּרָכֵי הַתְּשׁוּבָה וְלֹא הָיָה מְשִׁים בְּלֵב מוֹרֵי ז"ל שֶׁיִּלְמְדֵנִי כְּרְצוֹנִי, וְהִרְבֵּה דְּבָרִים כְּאַלָּה. וְהִלַּכְתִּי לְבֵיתוֹ, וְהִפִּיר הָעֵינָן בְּפִרְצוֹפִי, וְאָמַר לִי, כִּי בְּאוֹתָהּ שָׁעָה רְצוֹ לְהִעֲנִישְׁנִי בְּבֵית דִּין שֶׁל מַעֲלָה עַל שֶׁהִטְחַתִּי דְּבָרִים כְּלָפִי מַעֲלָה, לוֹיֵל שֶׁנִּזְדַּמְּן לִי סְנַגּוֹר אֶחָד עָלַי לֹמֵר שֶׁמַּחֲשַׁבְתִּי הָיְתָה לְטוֹבָה. וְאָמַר לִי, שֶׁאַזְהַר מִלְּדַבֵּר פֶּעַם אַחֲרַת דְּבָרִים אֱלֹהִים, כִּי יוֹתֵר מִמָּה שֶׁהִעֲגֵל רוֹצֵה לִינֵק, פָּרָה רוֹצֵה לְהִינִיק, אֱלֹא שֶׁיֵּשׁ זִמְן קָצוּב לְכָל דָּבָר, כִּנְזָכָר בְּפִסּוּק 'עַת לְכָל זִמְן וְעַת לְכָל חִפְצִי', וְאִיךְ הָיִיתִי אוֹמֵר, חֵס וְחִלְיָהּ, שֶׁהַקְּב"ה הָיָה מוֹנֵעַ מִמֶּנִּי דְּרָכֵי הַתְּשׁוּבָה, וְאַדְרָבָא, מִי הָיָה גוֹרֵם וּמְכַנִּיס בְּלִבִּי כָּל זֶה הַהִתְעוֹרְרוֹת שֶׁל הַתְּשׁוּבָה לוֹיֵל הַשָּׁם יִתְבָּרֵךְ

בְּרַחֲמָיו [הַמְרַבִּים] עַל בְּרִיּוֹתָיו. וְאָמַר לִי, כִּי מִה שְּׁמַנֵּעַ מִמֶּנִּי עַד אֲזֵל לְהַגִּיד לִי רְצוֹנֵי הַיָּה סִבַּת זְמַן קָצוּב, וְאֲזֵל בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם נִשְׁלַם הַזְּמַן, וְשִׁמְהִיּוֹם הַהוּא וְאֵילָף לֹא יִסְתִּיר מִמֶּנִּי כָּל אֲשֶׁר אֲשַׁאל מִמֶּנּוּ, וְכֵן עָשָׂה מֵאֲזֵל וְהִלָּאָה”.

הסימנים הנזכרים לעיל הם כללים, והלא האדם נצרך לתקון פרטים רבים, ואם כן, היאך ידע בפרטי פרטות מה עליו לתקן, שהרי אם לא ידעם, לא בא על תקונו?

אָדָם הַמְּשַׁתְּדֵל לַעֲשׂוֹת מַה שְּׁעָלָיו, כְּבָר מְשַׁמֵּם יֵשׁ לוֹ סִיעֵתָא דְשְׂמִיָּא וּמְכוּנִים אוֹתוֹ לְתַקּוֹן אֶת כָּל פְּרִטֵי תַקּוּנוֹ.

וְאֶעֱתִיק לְךָ דְבָרָיו הַנִּפְלְאִים שֶׁל הָרַב ”בֶּן אִישׁ חַי” בְּעִנְיַן שְׂאֵלָה זוֹ

אֵל תִּתְפַּלֵּא וְתֹאמַר כִּי לְפִי זֶה עֲתָה, בְּזַמַּן הַזֶּה, שְׂאִין נִמְצָאִים בְּעַלֵּי רוּחַ הַקֹּדֶשׁ כְּרַבְנֵי הָאֲר”י זִיע”א וְאִין לָנוּ מִי שְׁיֻכַּל לְדַעַת שְׂרַשׁ מְקוֹם אַחִיזַת נִשְׁמָתוֹ וּבְחִינַת הַמַּגְלָגְלִים מְבַחֲינַת נִשְׁמָתוֹ שְׂקֻדְמוֹ אֵלָיו, לֹא עַל עֲצָמוֹ וְלֹא עַל אַחֲרִים, אִם כֵּן נִמְצָא שְׂאִי אֶפְשָׁר, חֵס וְחִלְיָה, לְשׁוּם אָדָם לְזָכוֹת לְתִשׁוּבָה שְׁלֵמָה כְּתַקְנָה, וְאִם כֵּן, אֵיךְ יִשְׁלַם הַתַּקּוּן.

”יָדַע לְךָ כִּי רַבְנֵי זְלַה”ה אִירִי בְּשִׁלְמוֹת הַבָּאָה וְנַעֲשִׂית מִכַּח הָאָדָם מִצַּד יְדִיעָתוֹ וְהַשְׁגָּתוֹ, אֵךְ וְדָאִי כִּי בְּסִיעֵתָא דְשְׂמִיָּא אֶפְשָׁר לְזָכוֹת הָאָדָם לְתִשׁוּבָה שְׁלֵמָה כְּתַקְנָה, שְׁהֵשֵׁם יִתְבָּרַךְ בְּרַחֲמָיו הַרְבִּים יְשִׁים בְּלֵב הָאָדָם לַעֲשׂוֹת עֲנִינִים הַצְּרִיכִים לוֹ כְּפִי מְקוֹם אַחִיזַת נִשְׁמָתוֹ וּבְחִינַת הַמַּגְלָגְלִים וְכוּ’, וְהַכֹּל כְּפִי דְבִקּוֹת וְהַתְּלַהּבוֹת לֵב הָאָדָם בְּעִבּוּדָתוֹ יִתְבָּרַךְ, כְּאֲשֶׁר יִרְאֶה הֵשֵׁם יִתְבָּרַךְ אֶת לֵב הָאָדָם מִשְׁתוֹקֵק וְחֹפֵץ וּמְשַׁתְּדֵל לַעֲשׂוֹת תַקּוּן נְפִשׁוֹ, אֲלֵא שְׁחִסְרָה הַשְׁגָּתוֹ וִידִיעָתוֹ, אֲזֵל עוֹזֵר אוֹתוֹ שְׁיִשִּׁים בְּלִבּוֹ לַעֲשׂוֹת דְבָרִים הַצְּרִיכִים לוֹ לְשִׁלְמוֹת תִּשׁוּבָתוֹ. וְעַל כֵּן תַקְנֵנוּ לָנוּ אֲנָשִׁים כְּנִסְתַּת הַגְּדוּלָּה לְהַתְּפַלֵּל בְּכָל יוֹם בְּשִׁמוּנָה עֲשָׂרָה בְּרֻכּוֹת הַעֲמִידָה שְׁלֹשׁ פְּעָמִים: הַשִּׁיבֵנוּ אֲבִינוּ לְתוֹרָתְךָ וְכוּ’, וְהַחֲזִירֵנוּ בְּתִשׁוּבָה שְׁלֵמָה לְפָנֶיךָ. אֵךְ לְהִיּוֹת כִּי הַכְּנוֹת הַלְּבָבוֹת שֶׁל בְּנֵי אָדָם בְּעִנְיָנִים אֵלֵינוּ הֵם מוֹעֲטִים, בְּעוֹנוֹתֵינוּ הַרְבִּים, לְכֹן הַגְּלוּת מִתְּאָרְךָ, וְלֹא כֹל אָדָם זוֹכֵה לַעֲזֹר שְׁלֵם בְּעִנְיָן זֶה בְּנִקְלָה. אֵךְ אִם הַיָּה לָנוּ צַדִּיק גְּדוֹל כְּרַבְנֵי הָאֲר”י זִיע”א וְכִיּוֹצֵא שְׁיִגְלָה לָנוּ אֶת דְּרָכֵינוּ כְּאֲשֶׁר עָשָׂה בְּדוֹרוֹ, הַיָּה מְתַרְבֶּה תַקּוּן הַשְּׁלֵמוֹת שֶׁל הַתִּשׁוּבָה אֲצֵל בְּנֵי אָדָם, וְאֲזֵל נִגְמַר תַקּוּן הַנְּשִׁמוֹת בְּזַמַּן יוֹתֵר מִקֻּדָּם.

גַּם עוֹד יֵשׁ לוֹמַר בְּאֶפֶן אַחַר, כִּי רַבְנֵי זְלַה”ה אִירִי בְּתִשׁוּבָה שְׁלֵמָה, שְׂפֵלָא יִצְטָרַךְ הָאָדָם לְתַקּוּן הַיְסוּרִין, שְׂאִם יָדַע שְׂרַשׁ אַחִיזַת נִשְׁמָתוֹ וְכוּ’, שְׂאֲזֵל יְכוּל לַעֲשׂוֹת תִּשׁוּבָה שְׁלֵמָה גְּמוּרָה מִבְּלִי צָרַךְ לְקַבֵּל יְסוּרִין בְּעוֹלָם הַיָּה

ובעולם הבא וכמה גלגולים במשך זמן רב, מאחר שהוא יודע מה לעשות ומרפא הפגם והמכה. על כן בדורות אלו, שאין מי שיודע כל זה, הנה הוא מצטרף ליסורין ועוד צריך לו כמה גלגולים, לכן רבים הם היסורין בדורות האחרונים שנתמעטה ההשגה והידיעה, וגם בדורות הראשונים - מי שלא היה לו ידיעה ולא זכה לשמע מקום אחיזת נשמתו וכיו מגדולי הדור אשר היו בזמנו, אה"נ היה נשלים תקוון שלו על ידי יסורין ועוד כמה גלגולים במשך שנים רבות וכיוצא.

הנה כי כן בדור יתום כזה, העקר הוא פונת הלב והכנעתו והתלהבות והשתוקקות שלו בעבודת הבורא יתברך ובשלמות נפשו, שאז הקב"ה יחוס עליו ויורהו הדרך הטוב אשר ילך בו המעשה אשר יעשה. כי הנה ידוע, שאף על פי שבדורות אלו לא מצינו מי שזוכה לגלוי אליהו הנביא זכור לטוב, עם כל זה אפשר שיזכה אליו בדרך נסתר, שיתלבש בעין השכל שלו, וכמו שכתב רבנו מהר"ח ז"ל בהקדמת מאמר ספר התקונין וזה לשונו: ואנת אליהו עתיד לאתגליא ליה אפין באפין, ואית מאן דעתיד לאתגליא ליה בטמירו בעין השכל דליה וכיו. עין שם והבן זה.

האם כמו שיש לאדם פרטי ענין מסים לתקנו, כמו הוא בכללות הדור האם יש להם ענין מסים כללי לכל הדור לתקנו?

כתב בספר "שומר אמונים": "ודע, דכמו שיש לאדם הפרטי ענין מסים שעליו לתקנו, כמו כן הוא באפן כללי - כל דור ודור בכללות יש עליו לתקון במיוחד דבר מסים.

ביחס לדורנו, כתבו צדיקי הדור, שעקר מה שצריך לתקון הדור הוא חזיק האמונה והקדשה.

אמונה - להתרחק מכל מיני מינות וחקירות וספרי חיצונים, ולהתחזק באמונה תמימה ופשוטה בהשגחתו יתברך בעולם. וכן כתוב ב"שומר אמונים" שכן גלו מן השמים לנשמה אחת שזה תקוון האחרון לנשמות הנדחות רבות בשנים.

והוא כולל להיות משאו ומתנו באמונה ולהתרחק מהגזל מתוך אמונה בה' שאין אדם נוגע במוכן לחברו.

קדשה - לשמר גדרי הצניעות ולזהר מפגם הבגרות ומכל טמאות העריות. והאחריות הכבדה בזה היא על הנשים לשמר על הלבוש הצנוע וההנהגה הצנועה. ואדרבה, כמה שרואה אשה שהדבר כבד וקשה עליה - צריכה לדעת - שמלבד שזהו תקוונה הפרטי שעל זה נתגלגלה, זהו גם תקוון הכללי

שֶׁל הַדּוֹר כֵּל, וּבְשִׁמְיֵרְתָּהּ הִרִי שְׂגוֹרְמַת תִּקּוּן לְעֲצָמָה וְלַדּוֹר כֵּל, וּבְאֵי שְׂמִיֵרְתָּהּ גּוֹרְמַת קִלְקוּל לְעֲצָמָה וּפְגָם לְכֹל הַדּוֹר כֵּל.

האם יש לאדם סימן לדעת קשר בין טבעיו והרגליו שבגלגול זה לבין אלו שבגלגוליו הקודמים?

וּמִלְבָּד שֵׁשׁ קֶשֶׁר יָשִׁיר בְּתוֹפְעוֹת מַדּוֹת וּטְבָעִים שֶׁל הָאָדָם בְּגִלְגּוּלוֹ הַנּוֹכְחִי מִמָּה שֶׁהָיָה לוֹ בְּגִלְגּוּלוֹ הַקּוֹדֵם, כְּמוֹ כֵן, פְּעָמִים מִתְבַּטָּא הַקֶּשֶׁר בֵּין גִּלְגּוּלוֹ הַקּוֹדֵם לַנּוֹכְחִי בְּהִרְגָשׁוֹת כְּמוֹ פְּחָדִים סְמוּיִים, וְיֹתֵר מִזֶּה - פְּעָמִים אַף מִתְבַּטָּא בְּחִיצוֹנִיּוֹת גּוֹפְנִית מִמֶּשׁ.

וּכְמוֹ שֶׁמְסַפֵּר בְּסֵפֶר "תּוֹרַת נְתָן" מְדַבְּרִי הָאֶרֶץ לְתַלְמִידוֹ מוֹהַרְח"ו: "גַּם צָנָה לִי בְּעֵנְנוֹ הַסֵּרֶת הַסִּפּוּן מֵעַל הַשְּׁלַחַן לְהַזְהִיר מְאֹד לְהַסִּיר אוֹתוֹ לְגַמְרִי, וְלֹא יִסְפִּיק לְכַסּוֹתוֹ בְּלִבָּד, וּבִפְרָט אֲנִי שֶׁהוּא מְשַׁרֵּשׁ קִין שֶׁהוּא מְסוּד כְּלִי זֵין. גַּם אָמַר לִי, כִּי עֲתָה בְּגִלְגּוּל זֶה אֲנִי מִתְקַן אֶת יוֹבֵל שֶׁהוּא מְשַׁרֵּשׁ נִפְשִׁי, לוֹטֵשׁ כָּל חוֹרֵשׁ נְחֻשֶׁת וּבְרָזָל, מֵצַד הַגְּבוּרוֹת, וְאֵינִי מִתְקַן אוֹתוֹ כְּרֹאוֹי, וְלָכֵן פְּעָמִים פֶּשַׁה־סִּפּוּן בְּיָדִי, אֲנִי חוֹתֵף יָדִי וְאַצְבָּעוֹתַי בְּלִי מִתְכּוֹן, אוֹ עַל יָדֵי כָּל כְּלִי בְּרָזָל".

גַּם אָמַר לִי מוֹרֵי ז"ל, כִּי לְפִי שֶׁאֲנִי מְשַׁרֵּשׁ קִין, שֶׁהוּא סוּד תְּגִבּוּרוֹת הַנִּקְרָא אֵשׁ, לָכֵן אֲנִי מִתְפַּעֵל מְאֹד וּמִתְבַּהֵל מְאֹד מִרְאֵית הַפְּמִים, כִּי הָאֵשׁ בְּהַכְּנָסָה תוֹדֵף הַפְּמִים, נִכְפֵּית וּמִתְבַּטָּלֶת, וּגַם לְפִי שֶׁהַמְזִיקִין יֵצְאוּ מִתּוֹלְדוֹת קִין כְּנוֹדָע, לָכֵן אֲנִי מִתְפַּחַד מְאֹד מִן הַמְזִיקִין".

"גַּם אָמַר לִי, כִּי קִין הוּא בְּסוּד צִיּוֹר וּמַעֲשָׂה, וְהֵבֵל הוּא הֵבֵל הָעֲלִיּוֹן שֶׁל הַפָּה, שֶׁהוּא דְבוּר, וְלָכֵן שָׁרְשׁוֹ שֶׁל הֵבֵל הֵם דְּרָשָׁנִים וְדַבְּרָנִים. אֲבָל אֲנִי לְהִיּוֹתִי מִן קִין, אֵינִי דְבוּר וּבַעַל דְּבָרִים, וְאֵין לִי כָּל כָּף כַּח הַדְּבוּר כְּמוֹ שֵׁשׁ לִי בְּצִיּוֹר מְלֹאכּוֹת מַעֲשִׂיּוֹת".

העוון ותקונו בגלגול

(תשובות דלהלן ע"פ שער הגלגולים הקדמה כ"ב ועוד)

מהם טעם היסורים הפוקדים את דורנו?

רב אנשי דורנו הנם שאריות הנשמות שעברו כבר גלגולים רבים ולא השיגה ידם להשלים תקונם, ובהיות שאנו בדור הקרוב לסיום תקון הדורות, הנקרא "עקבתא דמשיחא", נתאספו בתורת "הזדמנות אחרונה" אפשרות לתקון קצר ומועיל, ולצורך כך הצרכנו לנסיונות רבים בפתיי היצר, וכן ביסורים רבים שהמה גם נסיונות לשמירת מצוות התורה, והתערמו כל הנסיונות הרבים בזמן קצר יחסית לאותן נשמות שנתנו להם הזמן הקצר לתקון, ובגלל רבוי הפתיי והנסיונות יתקצר ויזדרז תקונם במהירות לסבת קשי העמידה בהם. (שומר אמונים)

מהי סבת הנפילות והעליות הפוקדות אותנו תכופות וחסר היציבות הנורא במעמד הרוחני?

מעין התשובה לשאלה הקודמת. רב נשמות הדור הזה מגלגלות כבר גלגולים רבים, הרע שולט בעקרו באותן נשמות לסבת חטאם, ולכן הנפילות מרבות, אולם דוקא בגלל כן, כל עליה קטנה וכל התקדמות וקימה מנפילה כל שהיא חשובה מאד בשמים בדורנו, ומועילה ומתקנת הרבה יותר מהקלוקלים הרבים השוטפים יום יום.

מה ענש תלמיד חכם המתגאה בתלמודו?

יחזר בגלגול ותתעלם ממנו חכמתו, ולא ירד בו חכמה כלל.

האם לא יכר בו חכמה גם במלי דעלמא או רק בדברי תורה.

אפשר כך, ואפשר גם אפן השני - שיהיה אמנם חכם בענייני העולם, אולם בדברי תורה לבו סתום ואטום על שנתגאה בתלמודו. (בני אהרן קמב אות ז)

מדוע רואים אנו בדורות האחרונים שנשותיהם של תלמידי חכמים מושלות בהם?

כִּי בַעֲלֵי תוֹרָה שֶׁבְּדוֹרוֹת אֱלוֹהִים הֵם גְּלוּלִים שֶׁל אֲנָשֵׁי דוֹר הַמְּדַבֵּר, וּבִימֵיהֶם הָיָה עָרֵב רַב שֶׁעָשׂוּ עֵגֶל, וְהִתְלַמְּדוּ חֻמְּוֹת לֹא מֵחֹוּ בְּיָדָם, וְאֱלוֹהֵי הַנְּשִׂים שֶׁל דוֹר הַמְּדַבֵּר לֹא רָצוּ לְהִשְׁתַּתֵּף בְּעוֹוֹן הָעֵגֶל כָּלֵל, וְלָכֵן הַנְּשִׂים שֶׁל הַתְּלַמְּדֵי חֻמְּוֹת שׁוֹלְטוֹת בָּהֶם בְּעוֹוֹן שֶׁלֹּא מֵחֹוּ בַעֲלֵיהֶן בְּעָרֵב רַב בְּאוֹתוֹ זְמַן.

המוצא אבדה ואינו מחזירה, מה ענשו?

עָנְשׁוּ שָׂבָא בְּגִלְגוּל, וְאִין מְסַפִּיק לְתַקּוּנֹוּ עֲנֵשׁ "עֵבוֹר" בְּלִבְד לְהִתְעַבֵּר בְּנִשְׁמַת חֲבֵרוֹ, אֶלָּא גְלוּל מִמֶּשׁ, שֶׁהוּא חֲמוּר מֵעֲנֵשׁ הָעֵבוֹר. (סֵפֶר הַגְּלוּלִים פִּי"ב)

האר"י ז"ל גלה שרב אנשי דורו מגלגלים מבהמות וחיות, מה הסימן לזה?

בְּנֵי אָדָם שֶׁהֵם עֲזֵי פָּנִים וְאִין לָהֶם בּוֹשָׁה, זֶה סִימָן שֶׁבְּגִלְגוּל קוֹדֵם הָיָה בְּהֵמוֹת וְחַיּוֹת, וְלִכְךָ אִין לָהֶם בּוֹשָׁה כְּבִהְמָה. (חֲסֵד לְאַבְרָהָם)

צדיק שנפטר מן העולם ועלה למקום מנוחתו, האם נפטר מן הדין לעולם?

כָּל פֶּעַם שֶׁנֶּצְרָךְ אוֹתוֹ צְדִיק לְעֵלוֹת לְמָקוֹם גְּבוּרָה יוֹתֵר, חוֹזֵר וְנִדּוֹן עַל דְּבָרִים דְּקִיָּם יוֹתֵר שֶׁקוֹדֵם לֹא הִצְרָךְ לְהִיּוֹת נִדּוֹן עֲלֵיהֶם, וְלִפְעָמִים אִף חוֹזֵר לְהִתְגַּלְגֵּל בְּדוּמָם, צוּמָח, חֵי אוֹ מְדַבֵּר, וְהַכֵּל לְטוֹבָתוֹ וּלְתוֹעֵלָתוֹ, וְנִשְׁמָתוֹ שְׂמִיחָה בְּכָךְ.

צדיק המתגלגל בדומם, צומח או חי, האם מרגיש בצער אותו חי כשנשחט, או בצער אותו צומח כשנתלש?

כֵּן. מְרַגֵּשׁ בְּצִעַר שְׁחִיטָת הַבַּעַל חֵי אוֹ בְּתִלְשֵׁת הַצּוּמָח, וְכֵן בְּצִעַר שְׂאֵחַר זֶה - צִעַר הַפֶּשֶׁט הָעוֹר, נְתוּחַ, בְּשׁוּל וְכוּ', שֶׁכָּל אֵלֶּה גִּרְמוֹ לוֹ.

האם יש זמנים מיחדים לעלית הגלגולים?

כן. לעליות מדומים לצומח- אב, אלויל, תשרי, חשוון.

זמן עלית הצומח לחי - ניסן, איר, סיון, תמוז.

זמן עלית החי למדבר - פסלו טבת, שבט אדר.

והלא אנו כל השנה מבררים מצומח ומחי, ומה תועלת אחר שיש לזה זמנים קבועים?

הנדון בדומים או בצומח או בחי ומצדיק דין שמים עליו, אזי גזרת הזמן אינה מגבלת אצלו, ונתקן בכל עת ללא כפיפה לזמנים הנזכרים לעיל. וכך ענין הזמנים הנו למי שאינו נכנע על ענשו, דאז תקונו נגמר בזמן הקבוע לו. והרי חדוש - ששיד ענין חרטה והצדקת דין שמים גם למתגלגל בדומם, צומח, חי ומדבר, ויועיל לו מעט למהר תקונו, כי הרשע אינו מתחרט גם בהיותו מענש בגלגולו (ראה באריכות בפיי "בני אהרן" עמי קסא אמצע אות כג). וב"שומר אמונים" משמע, דאם בחייו היה יהודי מאמין בהשגחה, אזי יזכה להיות מאמין גם במצב גלגולו, ויועיל לו לזרז תקונו.

מדוע זמן תקונם של מגלגלי דומם, צומח וחי, משמונה חדשים לשמונה חדשים ולא נעשה כסדר סמוך, ואז היה תקונם מארבעה חדשים לארבעה חדשים?

כיון שברדך כלל אין מספיק תקונו המגלגלים מארבעה חדשים לארבעה חדשים, ואם כן, אם היו כסדר, היה נדחה תקונם לפעם הבאה שמזדמנת לאחר שנה, אבל כשהיא משמונה לשמונה חדשים, סביר שייגיע זמן תקונם, וזהו לטובתם. (בני אהרן שם)

מהו גלגולו של המדבר לשון הרע?

מתגלגל באבן, שהיא דוממת ושותקת, לכפר על לחישתו של בעל הלשון. וכך מצינו בבלעם הרשע שחטא בלשונו לקלל את ישראל ונתגלגל באבן.

דומים, ולאחר מכן בא להתקן ונתגלגל בנבל הפרמלי, וכשחטא גם נבל בלשוננו, כשחרף את דוד המלך ע"ה, מזלו ראה שנכשל בתקונו, ולכן נאמר בו: "וימת לבו בקרבו והוא היה לאבן". כלומר, שהיה לאבן כדי להתקן ונכשל בתקונו.

מהו גלגולו של המאכיל נבלות לישראל ומכשילן?

מתגלגל בעלה האילן, וענשו - שהרוח מכה ומטלטלת העלה לכאן ולכאן, ויש לו צער מזה. וכשנשלים זמנו לשהות בעלה האילן, נעקר העלה מהאילן, ונובל ונופל לארץ, וזה דגמת מיתה וכרת אצלו, שנעקר מן העולם. וזה מרמז בפסוק "כי תהיו כאלה נבלת", מדה כנגד מדה - כשם שהוא האכיל "נבלות" לישראל - תהיה נשמתו "נובלת" ונופלת לארץ.

מה גלגולו של שופך דם האדם?

מתגלגל במים. כשם ששפך דם האדם - מתגלגל במים, שנאמר בדם: "על הארץ תשפכנו כמים", ועומד תמיד תחת קלוח מים, והמים מקלחים עליו תמיד, וכשרוצה לקום - מפילים אותו בכל רגע ואין לו מנוחה.

מהו גלגולו של הבא על אשת איש?

היות ודינו בחנק, לכן מתגלגל במים ונחנק שם, ומתגלגל ברחים של טחינת חטים על ידי זרימת המים שמגלגלים הרחים, הוא והאשה שחטא בה. ויש אומרים, יתגלגל בחמור.

מהו ענשו של המזלזל בנטילת ידים?

כנזכר לעיל שנדון במים. ואולם אין ענשו כחוטא באשת איש שנדון במים זידונים המקלחים תמיד ללא מנוח, אלא במים שקטים ורגועים.

מהו גלגול פרנס המתגאה על הצבור?

מתגלגל בדבורים, שהם כבעלי גאווה שאינם עושים מלאכה, וכן דברניות
הן. וכן זהו ענש המדבר דברים שלא כהגון.

מהו גלגולו של המזלזל בברכות הנהנין?

גם הוא מתגלגל במים. דכמו שהוא לא מדקדק בברכות הנהנין ומברך
על כל דבר "שהכל", שהוא פוטר הכל - יענש להתגלגל במים שברכתם
"שהכל".

מהו גלגולו של הבא על הבהמה?

מתגלגל בעטלף, ויש אומרים בעורב.

מהו גלגולו של החוטא בנדה?

יתגלגל באשה גויה. והבא על אשת אחיו יתגלגל בפרד, והבא על פלתו
יתגלגל בפרדה.

הבא על אחותו, מהו ענש גלגולו?

יתגלגל בחסידה ובהרגוה חברותיה [ואיתא ברעיא מהימנא בזהר (בהר
סיני דף קיא ע"א): החוטא עם הגויה, מתגלגל בגויל]. (מנחת יהודה)

החוטא תמיד בעיניו ומסתכל בעריות, מהו ענש גלגולו?

יתגלגל בעוף הנקרא "ראה", שרואה למרחוק.

דין המתגלגלים הנזכרים לעיל, אף אם לא עשו תשובה?

לא. אם עשו תשובה הראויה כפי המובא בדברי האר"י, נצולים מגלגולים ומן הגיהנם.

כל המתגלגלים יש מי שמזכיר להם עוונם בזמן ענש גלגולם?

אין שום נשמה מתגלגלת או שנענשת בבית דין של מעלה לפני שפרוץ מכריז עוונה וענשה וכן בכל הזמן שהוא שהיא מתגלגלת, וכן יש עמה שוטר המעניש אותה באותו ענש הראוי לה. וכגון שענשה להתגלגל במים, יש שם שוטר עומד עליה תמיד ומפילה למים בכל רגע הקצוב לה.

המתגלגלים בגלגול מסים, האם משתנה ענשם, ומי קובע זאת?

יש בית דין הדנים את כל המתגלגלים ומשנים ענשם מזמן לזמן, מענש זה לענש אחר, כפי הדין והמשפט הצודק להם.

האם כל בני האדם מקלקלים בחטאם במדה שוה?

לא. ככל שהאדם במדרגת נפש גבוהה יותר, פגמו גדול יותר, וכמו שאין דומה שר החוטא לעבד החוטא.

האם תקף היצרים של בני האדם שוה בכלם?

לא. כפי גדלת הנפש של האדם, כן תקיף יצרו יותר להפילו ולהכשילו, ואצל אדם גדול - אף חטא קל שלו חמור יותר מכמה חטאים של אחרים.

מדוע תקיפות היצר אצל האדם הגדול, גדול יותר מהאדם הקטן במעלה?

נפש החוטאת מתלבשת ברע כפי מדרגתה, ולכן נפש הגדולה במעלה, תוקף אותה היצר ביותר כדי להלבישה ברע הגבוה במעלה כפי בחינת

האמור לעיל, שחטא קל של אדם גדול הוא חמור יותר מכמה חטאי אחרים, האם זה מתבטא בענישו?

כן. ולכן לפעמים יחטא האדם חטא קל וידקדקו עמו בשמים ויפרעו ממנו כאלו חטא חטא חמור, כי כפי מדרגתו הנעלית, אף חטא קל נחשב לחמור. ולכן אל ירהר אדם אחר מדותיו יתברך, כי פלס בצדק ובאמונה.

אדם שבאחד מגלגוליו זכה למדרגה גבוהה, ועתה הנו במדרגה פחותה יותר, האם פגמו נמדד לפי מדרגתו עתה, או לפי מדרגתו הגבוהה ביותר שהיתה אי פעם באחד מגלגוליו הקודמים?

פגמו נמדד לפי מדרגתו הגבוהה שהיתה אי פעם, ונחשב לאדם גדול שחטא ולא לאדם קטן שחטא. ולכם תראה שלפעמים על חטא קל נפרעים מהאדם כפלים ובחמרא גדולה, כי על אף היותו עתה במדרגה פחותה, נמדד חטאו כפי היותו אי פעם באחד מגלגוליו במדרגה גבוהה.

אדם החוטא במדרגתו המסימת שנמצא בה, האם כל חטא וחטא משפיע במדה שוה?

לא. כפי חמור החטא כן משפיע פגמו וקלקולו במדרגתו, וכמו כן ענישו נמדד כפי מדת פגמו וקלקולו.

מהם מדרגות הפגמים והקלקולים?

מלמטה למעלה: א. הפוגם במצות עשה. ב. היותר ממנו - הפוגם במצות לא תעשה. ג. היותר ממנו - הפוגם בחיבי פרישות ומיתות בית דין. ד. היותר ממנו - הפוגם בחלול ה'. וכמו כן כל אחד מארבע מדרגות אלו

נחלק לפרטים שונים, כגון אם נעשה בשוגג או במזיד או במרד.

האם הגלגול הוא רק באנשים פרטיים או גם בדורות שלמים?

הגלגול הוא גם בדור שלם שמתגלגל בדור אחר.

ולקהבין זאת, אעתיק לך דברי האר"י ז"ל מספר הפונות בדרושי הפסח, וזה לשונו: "הנה נודע מה שאמרו ז"ל, כי אותם הדורות הראשונות, דור אנוש ודור הפלגה, סלקו את השכינה למעלה ברקיע שביעי מחמת עוונותם. ודע, כי ישראל שהיו באותו הדור של שעבוד מצרים היו בחינת אותם הניצוצות של קרי שהוציא אדם הראשון באותם ק"ל שנים עד שלא נולד שם, כמו שאמרו זכרונם לברכה. ואחר כך באו בגלגול בדור המבול, ולכן היו גם הם משחיתים זרעם על הארץ, כעין השרש אשר משם נוצרו ונחצבו עד שנמוחו, ואחר כך הם עצמם חזרו ונתגלגלו בדור הפלגה, ועליהם כתיב: 'ויירד ה' לראות את העיר ואת המגדל אשר בנו בני האדם"', וגם אז הוסיפו לחטא עוד למרד בעליון, אבל לא היו באותו עוון הא' של השחתת זרע בדור המבול. וצריך שתדע כי ענין הנשמות הם כענין הזהב הנוצר בבטן האדמה, וכשמוציאין אותו הוא מלא טנוף וסיגים, דבר אשר לא ישער, ולא תאר זהב לו ולא הדר, עד יתחכם הצורף להגות סיגים מכסף פעם אחר פעם זכוף אחר זכוף, לא ראי זה פראי זה, ובכל זכוף מזדכף לאט לאט, עד אשר כל הסיגים נפרדים מן הזהב, ואחר כך נפר היותו זהב. וכן הענין בנשמות, כי בחטאו של אדם הראשון נתערב טוב ברע, ובפרט בניצוצות האלו של הקרי שהוליד בק"ל שנים. וכבר נתבאר אצלנו בדרוש שכיבת הלילה שעל המטה כי ניצוצות הקרי הם חשובות מאד וקדושות, אלא שיוצאים ומתערבים בקלפות, וצריכים ברור אחר ברור לתקנם, ועד"ז היו אלו הניצוצות הולכות ונתקנות לאט לאט, עד אשר התחילו להתקן ולהראות בחינת הזהב שבהם, וזה היה בדור מצרים. ובזה תבין טעם נכון למה נגזר עליהם אותו השעבוד הקשה שאין כמותו - כי כנגד מה שחטאו בדור המבול להשחית את זרעם, נגזר עליהם 'כל הבה הילוד היארה תשליכהו, דגמת ענש המבול עצמו. וכנגד מה שחטאו בדור הפלגה 'הבה נלבנה לבנים כו'', נאמר 'וימרו את חייהם בחמר ובלבנים כו''.

אחר שהדקדוקים במעשי בני-אדם להפרע מהם קשים הם מאד, מהי העצה להנצל מיום הדין?

כְּתַב אֹר יְחִזְקָאֵל ("יִירָאָה וּמוֹסֵר" עִמֵי רִס"ד) עֲצָה נִפְלְאָה לְתַקּוּן
וְלִתְשׁוּבָה בְּשֵׁם הַגֵּר"י סְלַנְטֵר וְהוּא בְּדֶרֶךְ "מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה".

כְּשֶׁהָאָדָם אוֹחֵז בְּדַרְכֵי הַצֶּדֶק וְעֹמֵל לְשִׁכַח מַעֲלוֹתָיו - גַּם הַקְּב"ה שׁוֹכַח
חֲסִרוֹנוֹתָיו, וְכִשְׁהָאָדָם זׁכֵר פְּשָׁטוֹתוֹ זׁכֵר לוֹ הַקְּב"ה מַעֲלוֹתָיו.

אִם-כֵּן הַלּוֹמֵד מוֹסֵר, וּמְיַסֵּר עַצְמוֹ בִּידְיַעַת פְּשָׁטוֹתוֹ וּמְשַׁתְּדֵל לְתַקּוּן
חֲסִרוֹנוֹתָיו, יוֹעִיל לוֹ שֶׁבִשְׂבִיל כָּךְ לֹא יִזְכֵּר לוֹ הַקְּב"ה חֲסִרוֹנוֹתָיו.

וְכַתֵּב שֵׁם הַ"אֹר יְחִזְקָאֵל": וְכֹאשֶׁר רָאִיתִי זֹאת שְׂמַחְתִּי וַיְרַדָּה מְעַט
דְּאָגָה מִקֶּרְבִּי.

דבוק

(ש"ות אלו נתחברו בחוברת מיוחדת בהוצאת ישיבת המקובלים "שער
השמים")

כיצד להבחין האם ה"רוח" הנו של נשמה או סתם רוח שטות?

בְּדַבְרֵי רַבֵּי פִּנְחָס הוֹרוֹבִיץ בְּסֵפֶר הַבְּרִית מְבַאֵר שֶׁיֵּשׁ לְהַבְחִין בְּגִי חֲלָקוֹת
שֶׁל רוּחַ:

א. רוּחַ שְׁטוּת סָתָם.

ב. רוּחַ רָעָה - דְּבוּק.

ג. רוּחַ טוֹבָה.

וְאֵלּוֹ סִימְנֵיהֶם:

א. רוּחַ שְׁטוּת:

אם אינו מגלה עמקות ומדבר נסתרות, רק אומר דברים מבהילים, ועושה מעשים זרים, זה ראוי לרופא טבעי, כשאר כל חולה.

ב. רוח רעה - דבוק :

אם מגלה עמקות באיזה דבר, ובכל מלאכה וענין שלא ידע זה מקדם, או מדבר בלשון שלא ידע בו מעולם, או מגיד דברים נסתרים שנעשים במקום אחר, והנה אמת נכון הדבר, נעשתה פן, ועם זה אנו רואים בו דברי הבאי, ודברים בטלים, ומתנהג כמנהג המשגע, במעשים בלתי ראויים, זה שראוי להוליכו לבעל-שם שנתמחה גברא.

ג. רוח טובה ונכונה :

אמנם אם מדבר נסתרות, ומגלה עמקות, באיזה חכמה ודעת שלא ידע מאז ומקדם, ולא יהיה בו מדברי הבל כלל, ומעשיו ישרים ומתנהג בשכל ישר, מכלל דבריו במשפט, כראוי וכנכון, הרי זה דבק טוב, ורוח נכון חדש בקרבו, ותחל רוח ה' לפעמו...

מאיזה זמן ידוע לנו על דבוק?

כבר הובא ביוסף בן מתתיהו (קדמוניות היהודים ירושלים 19 כרך ב' עמוד 271) על רוח אחד שנכנס באלעזר וכשהניחו לו תחת אפו שרש מסים, הוציא אלעזר את הרוח דרך הנחיריים.

לאחר זמן ידוע לנו על דבוקים שהיו בזמן האריז"ל, ובזמנו של בעל שבט מוסר, ובזמן הט"ז ובשנות ת"נ לערך בזמנו של רבי דוד אופנהיים בעיר ניקלשבורג, ובשנת ת"ס, ובזמן הבעש"ט, ובזמן החתם סופר, ועוד, לאחרונה היה בזמן החפץ חיים.

מדוע הרוח נכנס אצל אדם?

במדרש תלפיות (ענף הגלגולים אות ח') הובא: "הרוח של רשע הולך נע ונד תוך כף-הקלע, בורח עצמו מן השטן ומכניס עצמו בדומם, או בצומח, במקום הגזור עליו והראוי לו. אבל כשהרוח נכנס בגוף אין השטן יכול לשלט בו ולהזיקו וכו'".

יש רוחות שמנסים להכניס בחיה טהורה, כמו שספר הרוח (במעשה של הרוח ק"ק קארץ עמוד 75): אחר כך נמלטתי אל תוך בהמה שהיא

טהורה, חשבתי לעצמי כי עכשו תהיה לי כפרה, כי סבור הייתי שהבהמה תשחט בידי אדם מישראל, וכך תהיה לי ישועה על ידי ברכה שיברך השוחט על השחיטה, אבל הגורל הרע גרם והבהמה בידי ערל נטבחה...

רוח אחד רצה להציל עצמו ממלאכי חבלה הרודפים אחריו, וספר שבזמן שהיה פורח באויר: "עברתי במקום נהר סמבטיון, והוא נהר חזק ותקיף והוא של מים, אך מתגלגלות אבנים גדולות. והפצתי וטרחתי לעבר מעבר לנהר לכנס בתוך הרי-ישראל, אשר שמעתי בהיותי חי שהיו שם ישראל, אולי תהיה לי הנחה קצת, ולא הניחוני, כי אמרו: טמא לא יעבר בתוכו". (מנחת)

רוח - אם יכול להיות של אשה?

מתוך כל המקרים שהובא על "רוחות", לא מצאתי שהרוח היה של אשה, ויתכן מפיון שרוח הוא ענין במדה מסוימת של גלגול, ומבאר בדברי רבנו חיים ויטאל (שער הגלגולים בהקדמה, ובספר הגלגולים פרק ח' ופרק י"ג) כי הגלגול הוא באנשים ולא בנשים, אמנם יש גם יוצא מהכלל, כמו שהובא בשער אפרים (פיורדעא תפ"ח עמוד טז לרבי אפרים ריישר) שנשים המתקוטטות עם בעליהן וגורמות מריבה ביניהם, לבסוף מתגלגלות עם בעליהן בבעלי חיים השנואים זה לזה.

מהו גדל הרוח?

יש גדלים שונים של רוחות, בספר שער הגלגולים (פרעמישלע תרל"ה דף י, א) הובא רוח שאמר שהוא בגדל ביצת תרנגולת. ולבעל שבט מוסר (מנחת אליהו ז, א) ספר הרוח כי הדבר הוא יחסי הכל הוא בהתאם לרוחניותו של הרוח, ועל עצמו אמר שהוא בגדל של אגוז קטן, אבל הדגיש שיש רוחות קטנים ומנו.

היכן בדרך כלל מקום המצאות הרוחות?

ברב המקרים הרוח שוכן במקומות מזהמים ליד אשפה ומים מלכלכים (נשמת חיים עמוד ק"כ ועוד). ולפעמים במעי עוף שהשליך לאשפה (מוראים גדולים עמוד ה'), הכל תלוי במהותו של הרוח עד כמה הוא חוטא, שיש לפעמים ששוכן בחיה טמאה כמו במעשה של הרוח בניקלשבורג ששהה תחלה בכלב ואחר כך בחזיר (רוח חיים סימן כב).

רוח מסים לא רצה להכנס באנשי עיר מסים מפיון שהיו חוטאים, והעדיף לכנס באילה אף שהיה לו צער רב בשל הדחק והסרחון בגוף החיה. (ספר הכונות ומעשה נסים עמוד ט').

רוחות שהם במעלה יתרה נכנסים לדברים שבקדשה כמו לתוך הקנה של המנורה להדלקת גרות.

היש איזשהו סגלה למנע כניסת רוח?

אין הרוח יכול לכנס בפתח שיש בו מזוזה (נשמת חיים דף קיא, א), כמו כן הובא במעשה רוח בקארץ שנקנס הרוח דרך מרתף הפטור ממזוזה, כפר הובא בספר הפונות ומעשה נסים (קושטאנטינה שנת ת"פ) מעשה ברוח שהוצא מחולה בצפת היה חוזר אליה ומבהיל אותה. שלח האר"י את ר' חיים ויטאל לבדק אם המזוזה פשרה, ונתברר לו כי לא היתה שם מזוזה כלל. לאחר קביעת מזוזה באותו בית שוב לא הופיע הרוח.

בקרב הקהלות נהגו שאם הופיע דבוק הגיהו כל המזוזות בביתם למנע חדירת רוחות לביתם.

הרוח בא לבדו או בלוי עם אחרים?

רבינו האר"י הקדוש (בשער רוח הקדש עמוד פ"ח) כתב: ודע, כי הרוח ההוא אינו בא יחיד, אלא שטן אחד מחזיק בו ומוליכו נע ונד על דרך זה להשלים פרעון עוונותיו. ואינו יכול לעשות שום דבר אלא ברשותו, כי השם יתברך נותנו שוטר עליו, וכמו שכתוב בזהר פרשת בא (מא ע"ב): רשע, יצר-הרע שופטו. וזה שאמר הכתוב: הפקד עליו רשע ושטן יעמד על ימינו (תהלים קט), שדוד המלך, עליו השלום, היה מקלל את הרשעים שהקדוש ברוך הוא יפקיד נפש רשע עליו שיכנס בו ויזיקהו. ויבוא עמו שטן אחד לעמד על ימינו על נפש הרשע ההוא, לעזרו לעמד שם. ולפעמים יוצאת הנפש משם, ונשאר השטן לבדו שומר מקומו. ולכן לא בכל שעה עומדת שם הנפש ההיא המגלגלת. וכאשר יוצא והולך בשעות ידועות להענישו צריך שיצא משם לקבל ענשו. ובין כך ובין כך יושב שם השטן ההוא, הממנה עליו, לשמר המקום, ואין האדם מתרפא מחלי ההוא עד שיצאו שניהם.

האם הרוחות הם מכאלו שמתו מקרוב או גם מכאלו שמתו משנים רבות?

בתוך המקרים הובא גם רוחות שפבר מתו עשרות בשנים, ומספרים על הענשים החמורים שיש להם, באחד מן המקרים (הובא בספר עמק המלך) שאל רבי חיים ויטאל את הרוח, למה נענש כל כך הרבה שנים, הלא אמרו חז"ל משפט רשעים בגיהנום י"ב חדש, השיב לו הרוח שלאחר שסבלו כל הענשים חוץ לגיהנום, אז מכניסים אותו לגיהנום ושם עומדים י"ב חדש. והוסיף שם הרוח כי צער הגיהנום אינו חלק אחד מששים חלקים שסובלת הנפש החוטאת קדם שתפנס לגיהנום.

מהיכן מקום כניסת הרוח לגוף האדם?

ברב המקרים שהובא נכנס הרוח דרך הפה והגרונן של האדם, או על ידי שתית מים ששכן שם הרוח, או באכילת דבר מסים ששכן שם הרוח, כמו שהובא בספר החזיונות לרבינו חיים ויטאל (ירושלים תשי"ד עמוד יט) שרוח אחד רצה להגיע לזה העולם, ובא דרך נהר פרס ונכנס לדג, ובא ציד ולקחו והתפלל אותו הרוח להשם יתברך שלא יפל ביד גוי, ואכן נפל ביד יהודי שצנה לאשתו למהר לעשות הדג לכבוד שבת, וכשהסירו הקשקשים מהדג היה לו צער גדול, ונכנס בראש הדג, ואחר כך אכלה הנערה ראש הדג, ונכנס לגופה.

כמו כן בהרבה מקרים נכנס הרוח באנשים שהסתובבו או דרכו במקומות מזוהמים, ליד האשפה, מים מלכלכים (ראה ספר מוראים גדולים עמוד ה', נשמת חיים עמוד קכ, לב אליהו עמוד 22)

רבי חיים ויטאל ספר הובא בקונטרס הנהגת האר"י (ספר תולדות האר"י, 318) הנה מורי ז"ל בלכתו בדרך, והיה שותה ממעין ובור, היה מביט ומכוון בשתייתו, עד שבכח פונתו היה מגרש ודוחה משום אותו הרוח או הנפש המגלגלת שם, ואחר כך היה שותה מן המים שהם.

דבוק - אם הוא רשע בדוקא?

ברב מקרי הדבוקים הם נשמות רשעים, כמו שכתב רבי חיים ויטאל (שער הגלגולים עמוד ס') "נשמות רשעים שלא זכו לפנס לגיהנום ולכפר בכך עוונותיהם, נכנסים בגופות בני אדם בעולם הזה". בכל זאת מצאנו גם דבוק שהיה צדיק גמור, כמו שהובא בספר החזיונות (ירושלים תשי"ד עמוד י"ט) שפבר היה הרוח לאחר משפט גיהנום, ולפני שהניחו אותו

במחיצה הראויה לו מצאו בו עוד עוון קל, כי מקפידים שם על היותר קל שפקלות, ושמע מאחורי הפרגוד מבית דין של מעלה שהיו אומרים למי נשלח ומי ילך להודיע לבני ישראל אשר בדמשק איד בְּעוֹנוֹתֵיהֶם נגזרה עליהם מגפה, ויעשו תשובה כדי לתקן העברות שביניהם, ולבטל הגזרה, ואז אמר הנני שלחוני, ואמרו לו לך ואמרת אליהם ככל ששמעת, ובשליחות זו תתקן הפגם שלך, ובבואך משליחות זו תפנס במחיצתך.

מאיזה סבות נכנס הרוח באדם?

בכל זאת מצינו כמה דברים שיכול לגרם שיפנס בו הרוח, והוא בשעת פעסו של אדם, אז הרוחות שולטות בו כמו שהיה בזמנו של רבי חיים ויטאל (הובא בעמק המלך אמסטרדאם עמוד ג') שהאשה היתה בכעס ואמרה "תהא לשטן", ומכח מלה זו נתנו לו רשות לפנס בה.

וכן הובא בספר מנחת יהודה לרבי יהודה פתיה (דף מו, א) "ונכנסתי בו בעת ערב בעת שהיה מתקוטט עם אמו על סעודת ערב".

כמו כן הובא (בספר מעשה נורא של הרוח) שטפל בזה רבי בן ציון חזן שהרוח אמר שאשה זו התקוטטה עם שכנתה וקללה אותה, באותו זמן נכנס בה.

כמו כן בזמן ששותה מים בלא ברכה, כמובא בספורו של הדבוק בזמן החפץ חיים (הובא באור אלחנן).

האם ישנו קשר משפחתי או חברותי בין הרוח - לאיש שנכנס בו?

על פי רב אין קשר בין הרוח לאיש שנכנס בו, אבל היה כמה מקרים שהיה קשר ביניהם, והוא מעשה של הרוח שנכנס באשה - שהיתה אשתו והיא עשתה אחר כך עברות, ובעלה נכנס בה, מכיון שלאחר מיתת הבעל נשאר קשור עדין נפש הבעל להאשה, וכשהאשה עושה עברות סובל מזה נשמת הבעל, ולהפך מעשה מצוה בא לזכות נשמת הבעל (וזה הסבה שעושים על פי קבלה תקון אלמנה - להפריד בין בעל הראשון עם האשה, ולא יפגע בעל השני מתוך קנאת בעל הראשון).

וכך ספר רוח אחד (הובא בנשמת חיים לרבי מנשה בן ישראל עמוד ק"ט), שהוא נטבע במים שאין להם סוף, ובית דין לא רצו להתיר את אשתו, מכיון שלא היה עדות על מיתתו, ואשה זו לא עלינו עברה כל מיני

אסורים, ולכן בא לתודא אשתו להענישה, מכיון שסובל מזה הרבה, ובקש מהחכמים שימהרו להתיר לשא את אשתו.

וכן הובא בשער הגלגולים (ח, א) שרוח אחד אמר לרבנו הארי הקדוש "אני הייתי ברומי עני ומתפרנס מן הצדקה באותו גלגול. והיה זה הפחור גם כן שם, והוא היה גבאי-צדקה באותו הגלגול. וצעקתי לו "פרנסני!" ולא רצה, ומתי ברעב, וגזרו עתה בית דין של מעלה: כמו שהרג אותי בגלגול - גם אני אהרג אותי".

מה מספרת הרוח?

ספור א.

דברים מסמרי שער ספרו הרוחות על ענשם, ונצטט מה שאמר הרוח לרבנו חיים ויטאל (הובא בספר עמק המלך) במעשה של רוח שנטבע בספינה שאל לו הרב: "מה נעשה בך אחרי יציאת נפשך?" השיב לו הרוח ואמר: "יתדע פי נודע הדבר בראשייט (שם עיר) בטביעת הספינה. ותכף יצאו יהודי ראשייט על שפת הנקרה והוציאו את כל היהודים שנטבעו בספינתי וקברו אותנו בבית החיים. ותכף ומיד פשהלכו היהודים מבית החיים, בא מלאך אחד אכזרי, ושבת של אש בידו והכה באותו השבת על קברי. מיד נבקע הקבר מן ההכאה הגדולה אשר היתה כל כך גדולה וחזקה עד למאד. מיד אמר לי המלאך: "רשע, רשע. קום בדין!" מיד לקח אותי ושמוני בכף-הקלע וקלע אותי בפעם אחת מן העיר ראשייט עד לפני הפתח של גיהנום שבמדבר. ואני בנפילתי שמה לפני הפתח של גיהנום, יצאו מגיהנום אלף אלפים נשמות של רשעים הנדונים בגיהנום, וכלם צעקו כנגדי וקללו אותי. ואמר לי: בא נא איש-הדמים! צא מכאן רשע עוכר ישראל, אין אתה כדאי עדין לפני פה, ועדין אין לך רשות לפני לגיהנום".

אזי הלכתי מהר להר ומגבעה לגבעה ואלו השלשה מלאכי-חבלה הולכים עמי תמיד ומכריזין לפני ומכין אותי תמיד. ובכל עת ורגע פגעו בנו מלאכי-חבלה אחרים. גם רוחות רעות, כשמעם הפרוץ אשר מכריזין לפני, הוסיפו להכות בי גם הם, זה מושך אותי אצלו מכאן, וזה מושך אותי אצלו מכאן, עד שמתפקקין כל חליות נשמותי.

ספור ב.

כמו כן ספר רוח (הובא במנחת אליהו) שמרב הצרות שעברו עליו החליט "לפרח באויר, ורדפו אחרי המחבלים, והיו מכים בכח גדול בלי שום רוח בין מכה למכה, בלי חמלה, ובצרות וכאבות אשר אין פה יכול להבינה הדברים למי שהוא לבוש בחמר. ולא הייתי יכול לנוח רגע אחד, לא

בִּיבְשָׁה וְלֹא בֵּיָם, וְלֹא בְּהָרִים וְלֹא בְּגִבְעוֹת, לְבַד מִיּוֹם שַׁבַּת שְׁמַנִּיחִים
אוֹתִי, וּמִיָּד בְּמוֹצָאֵי-שַׁבַּת מִתְחִילִים לְרַדְפֵּי."

ספור ג.

כְּמוֹ כֵּן הוּבָא בְּמִנְחַת אֱלֹהֵי, מִמְעֶשֶׂה שֶׁל רוּחַ שְׁסֹפֵר לְאַחַר פְּטִירְתּוֹ עֶבֶר
דָּרָךְ הַגִּיהֶנוּם "וַיֵּצְאוּ לְקִרְאֹתַי כְּמוֹ שְׁלֹשִׁים נְשָׁמוֹת מְגִיהֶנוּם וְלֹא הִנִּיחוּנִי
לְכַנֵּס בְּתוֹכוֹ". וְשֶׁאֲלַתִּי לוֹ אִם הָיָה הַרְבֵּה רְשָׁעִים בְּגִיהֶנוּם? וְאָמַר שְׁלֹא
רָאָה בְּתוֹכּוֹ, כִּי נִפְל רְחוֹק כְּמִטְחָוּי-קִשְׁת, אֲדָ רָאָה מִרְחוֹק חֲשָׁךְ עֶבְהָ, וְאִין
דָּבָר בְּעוֹלָם הַזֶּה לְדַמּוּתָהּ. "אֲדָ רָאִיתִי צְדִיקִים שֶׁהָיוּ עוֹלִים מֵעוֹלָם זֶה
וְעוֹבְרִים בְּפֶתַח גִּיהֶנוּם, וְנֶאֱחָזִים בְּכַנְפֵיהֶם רְשָׁעִים מְנַפְּשׁוֹת שְׁבִגִיהֶנוּם
שֶׁהָיוּ יוֹצְאִים מֵאוֹתוֹ חֲשָׁךְ, וְהָיוּ הוֹלְכִים עִמָּהֶם, וְקִצְתָם מֵהַצְדִיקִים
הָעוֹבְרִים דָּרָךְ שֶׁם הָיוּ בְּכַנְפֵי בְּגִדֵיהֶם נִשְׂרָפִים מְעַט". שְׁאֲלַתִּי לוֹ: "וְכִי בְּגַד
יֵשׁ לָהֶם?" וְאָמַר: "אֵינִי יָכוֹל לְהַדְמוֹת הַדָּבָר, כִּי הוּא דָּבָר רוּחָנִי".

ספור ד.

בְּשַׁנַּת ת"ס הָיָה רוּחַ אֶחָד שְׁסֹפֵר בְּתוֹךְ הַדְּבָרִים מְעַנְשׁוֹ בְּעוֹלָם הַבָּא (הוּבָא
בְּסֹפֵר הַלְכוֹת נְטִילַת יָדִים לְסַעוּדָה פִּיעֶטְרָקוּב תְּרַע"א)

"רְבוּתִי, מַה לִּי לְהַכְחִישׁ לְפָנַי רוּם מְעַלְתְּכֶם? הֲנֵה אֲגִיד לְכֶם. מִיּוֹם שֶׁנִּפְטַר,
שֶׁהָיָה עוֹבֵר עַל דַּת וְהַרְבֵּה יְלָדִים הוֹלִיד מֵעַם אֲשֶׁר לֹא מְבַנֵּי יִשְׂרָאֵל הוּא,
(דַּהֲיִינוּ מַגוּיָה). וּמִיָּד כְּשִׁמַּת וַיִּקְבֹּר בָּא אֱלִיו מְלֶאֶךְ אֶחָד וְהַחִיָּה אוֹתוֹ.
וְהָיָה עוֹמֵד מְקַבְּרוֹ חִי. וְאָמַר לוֹ בְּזֶה הַלְשׁוֹן: 'רְשָׁע, מַה עָשִׂיתָ? אֵיךְ הִכְעַסְתָּ
אֶת בּוֹרְאֶךְ? אוֹי לָךְ, אֵיךְ יָדִין אוֹתְךָ עַכְשָׁו?' מִיָּד הָיוּ בָּאִים מְלֶאֶכֶי חֲבֵלָה
עָלָיו, וְהָיָה דְמוּת פְּנֵיהֶם כְּצַפְרֵי דְעִים וְאוֹכְלִים מִבְּשָׂרוֹ עַד שְׁיָמוּת. וּמִיָּד הוּא
נִבְרָא מְחֻדָּשׁ. בָּאוּ מְלֶאֶכֶי חֲבֵלָה שֶׁהָיוּ נִרְאִין כְּדְמוּת עַכְבָּרִים וְהָיוּ אוֹכְלִים
אֶת בְּשָׂרוֹ עַד שְׁמַת".

ספור ה.

רוּחַ אֶחָד שֶׁהָיָה בְּעִיר פְּרָג (בְּשַׁנַּת ת"ס) סִפְרָה "רְבוּתִי, יוֹדְעִים אַתֶּם מַהוּ
הַכֹּף הַקָּלֵעַ?" אָמַר לוֹ הַחֲסִיד ר' הִירֶשׁ: "שְׁמַעְתִּי שֶׁשְּׁנֵי מְלֶאֶכֶי חֲבֵלָה
עוֹמְדִים מִסּוּף הָעוֹלָם וְעַד סוּפוֹ, זֶה מְצַד אֶחָד וְזֶה מְצַד אֶחָד, וּמְנִיחִים
אוֹתוֹ בְּתוֹךְ הַקָּלֵעַ וּמְשַׁלִּיכִין אוֹתוֹ זֶה לָזֶה". אָמַר לָהֶם הָרוּחַ: "לֹא כֵּן
הַדָּבָר! רַק שְׁנֵי מְלֶאֶכֶי חֲבֵלָה עוֹמְדִים מִשְּׁנֵי צְדָדִים וְכָל אֶחָד מְגִיעַ עַד
לְאַרְצָה". וְהָיָה מְלֶאֶךְ אֶחָד בּוֹלֵעַ אוֹתוֹ עַד שֶׁהָיָה מְגִיעַ עַד רִגְלָיו, הָיָה נִשְׁבֵּר
כָּל גּוּפוֹ וְאֵיבְרָיו, כִּי הָיָה נוֹפֵל מִמֶּשׁ כְּמִן הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ. וְאַחַר כֵּךְ כִּשְׁבָּא
לְפָיו שֶׁל הַשְּׁנֵי גַם כֵּן נִשְׁבֵּר כְּמוֹ בְּרֵאשׁוֹנָה. וְכֵן הַמְּלֶאֶךְ הַשְּׁנֵי הָיָה בּוֹלֵעַ
אוֹתוֹ, וְאַחַר כֵּךְ מְקִיא אוֹתוֹ לְתוֹךְ פִּיו שֶׁל הַמְּלֶאֶךְ הָרֵאשׁוֹן. וְכֵךְ הָיוּ עוֹשִׂים
לוֹ י"ח שָׁנִים. וְלֹא הָיָה רוּאָה שׁוּם אוֹר בְּעוֹלָם, רַק לָזֶה כְּמוֹ אֵינָה שְׁנִים
שֶׁעָבְרוּ רָאָה פְּעַם אַחַת כְּשֶׁהָיָה הַמְּלֶאֶךְ מְקִיא אוֹתוֹ, הָיָה רוּאָה כְּאִלוֹ פְּתוּחַ
פְּתַח בְּקָצָה אֶחָד בְּרִקִיעַ. וְהָיָה רוּאָה אָבִיו וְאִמּוֹ. וְהִתְנַה אִמּוֹ צוֹעֶקֶת עָלָיו

ואומרת: אוי לה, אוי לאותה שעה שנזדוג עמה בעלה, אוי לאותו רגע
שנתעברה ממנו והוליד בן כמוהו".

האם הרוח רואה ומגלה מעשים של אחרים?

יש בין הרוחות שמגלים מעשים של אנשים אחרים אשר הם עדין בחיים, כמו במעשה של הרוח בזמנו של בעל לכה דודי (הובא בספר גדולים מעשה ה' לרבי אליעזר אשכנזי ויניציאנה שמ"ג ה', א) כאשר נכנסו פת בחורים לביתו של הרוח, החל לזעק "למה באים אלה לכאן לראות אותי הלא הם עשו כמעשי ויהיו כמוני והודו הבחורים בחטאם בבכיה נוראה".

באחד מן מקרי הרוח הובא בספר אגרות הרמ"ז (לרבי משה זכות סי' ב'), שכל מטרת הרוח היה מפיון שהיה פרנס צבור, ובחיו לא מחה במקום שהיה עליו למחות, ולכן נענש להתגלגל ברוח ולפרסם חטאים של אחרים.

כמו כן הובא בספר החזיונות, שרוח אחד אמר, בבית המדרש זה עומד עכשו ודורש חכם אחד ומוכיח לבני אדם מהעברות, בו בזמן שהוא עצמו מלא מכמה וכמה עברות, וכזה וכזה עשה בזמניו.

בכתבי ר' יאשה שוב (ירושלים תשי"מ עמוד קל"ג) הובא שבזמנו של הט"ז נכנס רוח אחד בנערה אחת, וכל אחד שעבר דרך הרחוב שגרה, הייתה רצה לחלון והגידה בפמפי כל העברות שעשה האיש ההוא, וכלם נמנעו מלעבר שם כי מי ירצה שיתפרסמו חטאיו.

בעל "שבת מוסר" הביא בספרו "מנחת אליהו" על עסק עם רוח אחד שספר על עברות של אנשים וכתב שם "שאלתי לו: כיון שהוא בתוך הגוף הזה, מהיכן יודע עברה של כל אחד ואחד? והשיב, שכל הנכנס בפניו היה רואה בצדו צורה מכערת בתכלית הכעור, והעברה כתובה במצח אותה צורה. ושאלתי לו טיבה של צורה הזאת". והשיב: "העברה עצמה נעשה שד והולך אצלו תמיד, כל זמן שלא שב ממנה. ואותה צורה מכריח לו לומר עברה של כל אחד ואחד". ואמר עוד: "ויש כאלה נכנסים בפני באותה צורה, ואין הצורה מניחה לי לבישו". ושאלתי לו: "למה?" והשיב: "משום שבדאי עתיד לחזר בתשובה".

האם הרוח מגלה חשיבות אנשים?

בסוף שער הגלגולים הובא שרוח אחד שבח את רבי שמואל ויטאל (בנו של רבנו חיים ויטאל) ואמר שבשמים מכריזין עליו.

בְּשֵׁם הַגְּדוֹלִים הַשְּׁלֵם (פאדגורזא תרס"ה דף קיח) מְבִיא מִפְּנֵקס הַקְּהֵל דְּקֵה-לִּקְדָּשׁ לְבוּב שְׁבִזְמֵן הַט"ז נְכִנס רוח בְּבֵת גְּבִיר וּבָאוּ לִפְנֵי רַבְּנוּ הַט"ז וּבִקְשׁוּ מֵאֵתוֹ שְׁיִלְדוּ לְבִקְשָׁה וְיִתְפַּלֵּל בְּעֵדָה וְעַל יָדֵי זֶה תִּהְיֶה לָּהּ רְפוּאָה. וְנִעְתָר לְשְׂאֵלְתָם וּכְשִׁפְתַּח אֶת הַדְּלֵת פָּתַח פִּיהָ וְאָמְרָה: "בְּרוּךְ הַבָּא!" וְהַחֲזִירָה פְּנִיָּה. וְשָׂאל אוֹתָהּ: "מִדּוּעַ הַחֲזַרְתְּ פְּנִיָּךְ?" הַשִּׁיבָה שְׁהַרְשָׁעִים אֵינָם יְכוּלִין לְהִסְתַּפֵּל בְּפְנֵי הַצְּדִיקִים, וּבְשָׂמִים קוֹרְאִין אוֹתָךְ רַבְּנוּ בְּעַל הַטּוֹרֵי זָהָב. וְהַשִּׁיב לָּהּ: "אִם כָּךְ אָמַת הַדְּבָר - אֲזִי אֲנִי גּוֹזֵר שֶׁתִּתְרַפְּאִי בְּזָכוֹת אֲשֶׁר תִּרְצָתִי הַיּוֹם טוֹר פְּלִיאָה לְאִמְתָּה שֶׁל תּוֹרָה!" וְכֵן הָיָה.

בְּסֵפֶר אֹר אֶלְחָנֵן הוּבָא שְׁהַדְּבוּק שֶׁהָיָה בְּזְמַן הַחֲפֵץ חַיִּים, אָמַר עַל הַחֲפֵץ חַיִּים שֶׁבְּשָׂמִים מְחַזְּקִים אוֹתוֹ כְּתִנָּא קֶטָן בְּגִלְל הַתְּמִדְתּוֹ הִרְבָּה בַּתּוֹרָה, (אֲגַב הַחֲזוֹ"א אָמַר פֶּעַם לַהֲרַב וּוִינֵר - רָאָה בַשְּׂמִים מַחֲשִׁיבִים עֵנִין הַתְּמִדָּה, שֶׁהָיָה הַדְּבוּק לֹא סִיפֵר עַל מַעֲלַת הַחֲפֵץ חַיִּים אֲלֵא פֶרַט מַעֲלָה זוֹ שֶׁל הַתְּמִדְתּוֹ בַּתּוֹרָה). כְּמוֹ כֵן הוּבָא שְׁהָרוּחַ אָמַר עַל רַבִּי אֶלְחָנֵן שְׂמַחְזִיקִים אוֹתוֹ בְּשָׂמִים לְצַדִּיק תְּמִים.

הַאֵם תְּכוֹנוֹת הַרוּחַ - כְּפִי שֶׁהָיוּ לוֹ בַּחֲיוֹ?

תְּכוֹנוֹת הַרוּחַ נִשְׂאָר כְּפִי שֶׁהָיָה בְּחִיּוֹתוֹ, יֵשׁ אֲשֶׁר רוֹצִים לְשַׁתּוֹת יֵין, מִכִּיּוֹן שֶׁכָּךְ הָיָה רָגִיל בְּחִיּוֹ, וְאֵדִי הֵינִן הַמְּתַפְּשָׁטִים בְּגוֹף הַחוּלָה גּוֹרְמִים לוֹ שְׂמָחָה (מִנְחַת אֱלִיהוּ לְבַעַל שֶׁבַט מוֹסֵר).

יֵשׁ אֲשֶׁר מְנַבֵּל פִּי רַח"ל מִכִּיּוֹן שֶׁכָּךְ הָיָה גַם בְּחִיּוֹתוֹ, וּכְמוֹ שֶׁסִּפֵּר רַבִּי אֶלְיָהוּ לּוֹפִיָּאן עַל הַרוּחַ שֶׁהָיָה בְּזְמַן הַחֲפֵץ חַיִּים וּז"ל כִּי הָיָה הַדְּבוּק צוֹעֵק לְפַעֲמִים (אֲצַל ר' מַנְדִּיל שֵׁם) בְּקוֹלֵי קוֹלוֹת וּבְפִתְחֵי נוֹרָאִים, שֶׁכָּל הַשׁוֹמְעִים הָיוּ נִפְתָּדִים וּמְזַדְּעָזְעִים, וְהָיָה אוֹמֵר שְׂמֵלְאָכִי חֲבֵלָה מְחַכִּים שְׂיִצָּא מְגוּפָה שֶׁל הָאִשָּׁה וְיִקְרָעוּהוּ לְגִזְרִים וְכוּ' וְכוּ' (כִּי אֵין רִשׁוֹת לְמַלְאָכִי חֲבֵלָה לִיגַע בְּנַפְשׁ הַרְשַׁע כֹּל זְמַן שֶׁהוּא נִמְצָא בַּתּוֹךְ גּוֹף חַי). וְאַחֲרֵי עֵבֶר כְּמוֹ רְגָעִים הָיָה מִתְחִיל לְדַבֵּר דְּבָרֵי לִיִּצְנוּת וְנִבּוּל פֶּה - בְּאִפְּן מְגַעַל, עַד שֶׁכָּל הַשׁוֹמְעִים הָיוּ סוֹתְמִים אֶת אֲזִינֵיהֶם שֶׁלֹּא לְשִׁמְעַת דְּבָרֵי נְבִלּוֹתוֹ. וְשָׂאֵלוּ אוֹתוֹ: הֵיִתְכֹן?! מִלְּפָנֶי כְּפֵה רְגָעִים צַעֲקַת בְּפִתְחֵי גְדוֹלִים, וְכָעַת אֲתָה מְדַבֵּר דְּבָרֵי נְבִלָּה וְלִיִּצְנוּת?! וַיַּעַן לָהֶם בְּזוֹ הַלְשׁוֹן: תִּדְעוּ, כִּי אִם אֵין עוֹשִׂין תְּשׁוּבָה, וְאֵין נִעְשִׂים נִקְיִים מִהַחֲטָא, אֲזִי הַנֶּפֶשׁ לְמַעַלָּה מִתְאַוָּה לָרַע כְּמוֹ שֶׁהִתְהַלְמָה לְמַטָּה. אֵלּוּ הָיוּ דְּבָרֵי הַדְּבוּק.

דְּבָרִים שֶׁבְּקִדְשָׁה - מִפְּרִיעִים לְרוּחַ?

יֵשׁ רוּחוֹת אֲשֶׁר כָּל דְּבָר שֶׁבְּקִדְשָׁה מִפְּרִיעַ לָהֶם, כְּמוֹ שֶׁהָיָה בְּרוּחַ בְּשִׁנַּת תַּנְי"ו (בְּסֵפֶר מַעֲשֵׂה ה' כִּי נוֹרָא הוּא) שֶׁלֹּא נָתַן לְנַעַר לְהַנִּיחַ תְּפִלִּין וְלְהַתְּפַלֵּל

בְּמִשְׁךָ שְׂשֵׁה חֲדָשִׁים, כִּי זֶה הַפְּרִיעַ לְרוּחַ, כְּמוֹ כֵן הוּבָא (ברוח חיים ב, ב) שָׁאם הַכְּנִיסוּ דְבַר שְׂבִקְדָּשָׁה תַּחַת הַכֶּר, הַשְּׁתוּלָל הָרוּחַ, כְּמוֹ כֵן הוּבָא בְּזַמְנוֹ שֶׁל הַחֲתָם סוּפֵר בְּרוּחַ שְׂנַכְנַס לְיָלֵד, וְהִיא קוֹרֵעַ מְזוּזוֹת סְדוּרִים וְחֲמִשִּׁים. (חוט המשולש לח. א)

בְּהֶרְבֵּה מְקָרִים אִם נִכְנַס אָדָם קְדוּשׁ לְבֵיתוֹ שֶׁל הָרוּחַ הִיא צוּעֵק הָרוּחַ שְׂמִפְחָד לְרֵאוֹתוֹ, וְכִמוֹ הָרוּחַ שְׂהִיא בְּזַמְנוֹ שֶׁל רַבְּנוּ חַיִּים וַיֵּטֵאל (הוּבָא בַּסֵּפֶר עֵמֶק הַמֶּלֶךְ), שְׂבִשְׂעָה שְׂנַכְנַס רַבְּנוּ חַיִּים וַיֵּטֵאל בְּפִתַח הַבַּיִת הַפְּכָה הָאִשָּׁה אֶת פְּנֵיהָ לַפְתֵּל, אָמַר לוֹ מֵהֶרַח"ו רָשַׁע לָמָּה הַפְּכַתְּ פְּנֵיךָ מִמֶּנִּי, הֲשִׁיב לוֹ הָרוּחַ, אֵינִי יָכוֹל לְהַסְתֵּפֵל בְּפְנֵיךָ כִּי רָשָׁעִים אֵינָם יָכוֹלִים לְהַסְתֵּפֵל בְּפְנֵי שְׂכִינָה.

וְכֵן הִיא בְּזַמְנוֹ שֶׁל הַמְּקַבֵּל הַנוֹרָא רַבִּי מִשֶּׁה פְּרָאגֵר בַּעַל וַיִּקְהַל מִשֶּׁה (הוּבָא בַּסֵּפֶר מַעֲשֵׂה ה' כִּי נוֹרָא הוּא) שְׂבִשְׂעָה שְׂנַכְנַס רַבִּי מִשֶּׁה לְבֵית הָרוּחַ, צָעַק הָרוּחַ בְּקוֹל מֵר וַיִּלְלָה "אָנָּה אָנִי בָּא - כִּי זֶה מִשֶּׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר נִסְתִּי וּבְרַחֲתִי מִפְּנֵי מִכָּל מְדִינוֹת בְּאֲשֶׁר יֵרְאֵתִי מִפְּנֵי, גַם פֶּה אֵין לִי מְנוּחָה מִמֶּנּוּ, וּמִי הֵבִיאוּ הַלּוֹם, אֲשֶׁר יִגְרָתִי בָּא לִי".

לאיש אשר רוח בו - היש לו כחות פיזיים על טבעיים?

לְפַעֲמִים אוֹתוֹ אָדָם שְׂנַכְנַס בּוֹ הָרוּחַ, מִפְּגִין כְּחוֹת עַל אָנוּשִׁים כָּלֵל וְכָלֵל, וְכַמְעַשָּׂה שֶׁל הַנֶּעַר הַחוּלָה בְּנִיקְלָשְׁבוּרְגַּ בְּשֵׁנַת תַּקֻּמַּי"ח שְׂיִצְא לְרַחוּב וְהָרִים עֲגָלָה כְּבִדָּה כְּמַעֲלָה פְּקַק מִן הַצְּלוּחִית (שֶׁהוּבָא בַּסֵּפֶר רוּחַ חַיִּים, ד, ב)

כְּמוֹ כֵן הוּבָא (בַּסֵּפֶר טוֹב טַעַם עֵמוּד קַמ, ב) בְּאִשָּׁה שֶׁהִיוּ צָרִיכִים לְקַחַת מִמֶּנָּה אֶת הַיָּלֵד כְּדִי לְקַיֵּם בּוֹ מְצוֹת מִיֵּלָה, וְהַחֲזִיקָה הַיָּלֵד בְּכַח עָצוּם שְׂאֲנָשִׁים לֹא יָכְלוּ לְהוֹצִיאוֹ מִמֶּנּוּ, וְאָמְרוּ לָהּ הֲרִי יֵשׁ כָּאֵן מְצוּהָ, וְלָמָּה עוֹשָׂה כֵן, אָמְרָה וְכִי אָנִי הַתּוֹפְשֵׁת, יֵשׁ רוּחַ בְּקַרְבִּי שֶׁלֹּא נוֹתֵן לִי, וְהוּא הַמְּחַזֵּיקוֹ.

האם יש כחות חדשים באדם שנכנס בו הרוח?

לְפַעֲמִים הָאָדָם שָׁבוּ נִמְצָא הָרוּחַ מִתְחִיל לְדַבֵּר בְּלְשׁוֹנוֹת שֶׁלֹּא רָגִיל בָּהֶם כָּלֵל וְכָלֵל (כְּמוֹ שֶׁהִבְאֵנוּ שֶׁזֶהוּ אֶחָד הַסִּימָנִים לַדְּבוּק)

מִעֲנִין הוּא מֵה שֶׁהוּבָא בַּסֵּפֶר זְכָרוֹנוֹת הַמְּאוּר (ח"ב עֵמוּד קִיא) שְׂנַעֲרָה בַּת י"ב שְׂנַכְנַס בָּהּ רוּחַ צְטֻטָה לְלֹא טַעוֹת סִימָנִים שְׂלֵמִים מִסֵּפֶר תְּבוּאוֹת שׁוֹר וּשְׂאָר הַלְכוֹת שְׂחִיטָה, מִכֵּיּוֹן שְׂנַכְנַס בָּהּ רוּחַ שֶׁל שׁוֹחֵט שְׂיַדַּע הֵיטֵב הַלְכוֹת

באיזה אפנים משמיע הדבוק את קולו?

יש לפעמים שקול הדבוק הוא קולות משנות כמו פועה ככבש, קורא כתרנגול, נובח ככלב כפי שהובא ברוח חיים (ד, א), ובצפנת פענח להגר"א מגריידיץ (בראדי תרל"ה עמוד כז, ב). ויש לפעמים שנשמע באשה קול גבר, לפעמים קולו נשמע ממרחק רב כמו שהיה בדבוק בזמנו של החפץ חיים.

מדוע הרוח נמנע מלגלות את שמו?

ברב המקרים הרוח לא רוצה לגלות שמו, מכיון שכל החרמות וההשפעות להוציאו צריך תחלה להזכיר שמו, ורוצה למנע מעצמו אותן חרמות לכן לא מגלה שמו, ולכן משקרים בשמם האמתי (ראה ספר הכונות ומעשה נסים עמוד ח') והאר"י הקדוש הזהיר לרבנו חיים ויטאל שהרוח הוא רמאי גדול וישקר את שמו בשלשה פעמים הראשונות.

אבל מכיון שהרוח רוצה תקנה לנשמתו וללא הזכרת שמו לא נתן לתקנו לכן מסכים בסוף לגלות שמו, כמו שלחש רבי בן ציון חזן לרוח אחד שאם יהיה באמתת שמו אפסו לו התקונים לתקנו (מעשה נורא של הרוח עמוד א'). וכן הובא במעשה הרוח בניקלשבורג שגלה שמו עשר פעמים בהתרגשות עצומה ואמר ששמו שמואל ב"ר מענדיל וביילא (בקונטרס מעשה ה' כי נורא).

בספר הפונות ומעשה נסים (עמוד ח, ב), הובא שהרוח אמר שמו מבלי שנשאל על זה ותכף כשנכנס חכם גדול אמר מיד "ברוך ה' אלוני מורי ורבי אינו זוכר אדוני כשהיית תלמידו במצרים זמן רב, ושמי פלוני ושם אבי פלוני מיושבי מצרים".

רוח אחד גלה שמו לרב בתנאי שהרב יבטיח לו שלא יספר דבר למשפחתו (טוב טעם ליוורנו תרכ"ד עמוד קמ).

האם הרוח מגלה חטאי עצמו?

ברב הפעמים מספר הרוח את חטאיו שעליו נענש, כל סוגי חטאים מופיעים בספרי הרוחות, המעניין מכל הוא ספורו של הרוח שהובא

בְּמִנְחַת אֱלֹהֵינוּ (דף ו, א) לְבַעַל שֶׁבֶט מוֹסֵר, שֶׁהַרוּחַ סִפֵּר שֶׁהִיא בְּחוּר יָרָא
שָׁמַיִם שֶׁבַעֲלֵל שֶׁבֶט מוֹסֵר הַעֵיד שֶׁכֵּן הִיא בְּאֵמֶת, וְכֵן מְבַאֵר שָׁם :

ספור א.

"אֲנִי אֲבָרְהֶם שִׁינְיָאוֹר דִּי קוֹרוֹנִיָּאל שְׁחַנְקָתִי עֲצָמִי בַּעֲבוּר הָעֲנִי. שֶׁהִיא
קְרוּב לְחַפְתִּי, וְלֹא הִיא בְּיָדִי לְהוֹצֵאתָּהּ הַחֶפֶה, וּבְחַרְתִּי מוֹת מַחֲיִים מִפְּנֵי
הַבוּשָׁה. וְאִף עַל פִּי שֶׁיִּדְעֶתִי שֶׁהִיִּיתִי עֲתִיד לְבוֹא בְּעֵנֶשׁ זֶה, אִךְ יוֹדַע לְמַעַלְתָּ
כְּבוֹד תּוֹרָתוֹ שֶׁאֲנִי הִיִּיתִי בַּעַל תְּשׁוּבָה, וְכִמְּהָ שָׁנִים שֶׁהִיִּיתִי בְּלְבוּשׁ שֶׁקֶ
וְאֶפֶר וְתַעֲנִיּוֹת אֵין מִסִּפֵּר. וְקִדְּם שְׁחַנְקָתִי עֲצָמִי צְמַתִּי גִי יָמִים וְגִי לִילוֹת,
וְעֲשִׂיתִי צְדָקָה וּדְוִיִּים, אוֹלֵי הִיא מוֹעִיל לִי לְהַצִּילֵנִי מִהָעֵנֶשׁ מִמָּה
שֶׁעֲשִׂיתִי. וְלֹא הוֹעִיל לִי כְּלוּם, אֲדַרְבָּה מְכַבְּדִים עָלַי הַמֶּכֶה, בְּאֵמֶרֶם : אִיךְ
אֲבַדְתָּ כָּל מָה שֶׁטָּרַחְתָּ בְּכִמְהָ עֲנוּיִים וְתַעֲנִיּוֹת שֶׁעֲשִׂיתָ עַל עוֹנוֹתֶיךָ, וְכִבֵּר
הִיִּיתָ מִשְׁלֵם וְרָצוּי לְפָנֵי הַמָּקוֹם".

בְּתוֹךְ כֵּן הִתְחִיל לְבַכּוֹת, וְאָמַר שֶׁהוּא בְּצַעַר גָּדוֹל, וְהַשׁוֹמְרִים עָלָיו אוֹמְרִים
לוֹלֵי חֲנֻקָּתָ עֲצָמָךְ, הֲרֵי הִיִּיתָ מְגִיעַ לְמְנוּחוֹת, שֶׁצְּדִיק הִיִּיתָ וְהִיא נוֹלָד לְךָ
יָלֵד, וְאַחַר כֵּן הִיא מֵת וּמְגִיעַ לְמָקוֹם נְכַבֵּד בְּגוֹן עֲדוֹ, וְעַתָּה גְרַמְתָּ לְעֲצָמָךְ
חֲטָא וְעוֹן חֲמוּר כָּזֶה.

וּמְסִיִּים שָׁם בַּעַל שֶׁבֶט מוֹסֵר : וְאֲנִי הַמְּחַבֵּר יִדְעֶתִי בְּטַבְעוֹ הַטוֹב שֶׁל הָאִישׁ
הַזֶּה, וְהִיא בַּעַל תְּשׁוּבָה גְּמוּרָה. וּפְעַם אַחַת שָׁאַל מִמֶּנִּי תְּשׁוּבָה עַל עוֹן פְּלוֹנִי
מִה סְגוּיִים מְחִיבִים הַסִּפְרִים הַכְּתוּבִים בְּעֵנִי תִקְוִי הַעוֹנוֹת, וְאֵמַרְתִּי
לוֹ. אָב הַרְחֵם יְרַחֵם עָלָיו, כִּי בְּשִׁגְגָה עָשָׂה מָה שֶׁעָשָׂה, כִּי קִצֵּר יִדְעֶתוֹ גְּרַם
לוֹ לַעֲשׂוֹת כֵּן.

ספור ב.

בְּמַעֲשֵׂה אֶחָד שֶׁל רוּחַ שֶׁהִיא בְּנִיקְלָשְׁבוּרְג סִפֵּר הַרוּחַ לְאַחַר שֶׁשָּׁאַל אוֹתוֹ
מוֹהַר"ר מִשֵּׁה מַה שָּׁמוֹ : "אֲנִי צָרִיךְ לְהִתְפַּלֵּל עֲבוּרְךָ!" וְצַעַק הַרוּחַ יוֹתֵר
מִעֲשֵׂר פְּעָמִים : "שְׁמוּאֵל הוּא שְׁמִי. וְרֹאשׁ מְדִינָה הִיִּיתִי. אָבִי נִקְרָא ר'
מְעַנְדִּיל, וְאָבִי זְקֵנִי נִקְרָא ר' מִיכָל, וְאִמִּי הִיִּתָּה נִקְרָאת בְּשֵׁמָה בִּילְא".
וְהוֹדָה וְלֹא בֵּשׁ שֶׁלֹּא הִנִּיחַ עֲבוּדָה זָרָה שֶׁלֹּא עֲבָדָה. וְהִרְגֵּ שְׁנֵי רַבָּנִים,
מוֹהַר"ר אֵיצֶק ר' עֲנַעְדֵּלשׁ זצ"ל וּמוֹהַר"ר אֶהֱרֹן ר' לִיבֵשׁ, עַל שֶׁהוֹכִיחוּ
אוֹתוֹ עַל מַעֲשָׂיו הַרְעִים, וְעָשָׂה גְרוּשׁ בְּקֶהֶל קִדְּשׁ (נֶאֱרָא ל). דָּרָךְ כָּלֵל עֲבַר
עַל כָּל תְּרִי"ג מִצְוֹת בְּמֶרֶד וּבְמַעַל, יִדַּע אֶת רְבוּנוֹ וּמְכוֹן לְמֶרֶד וְלַהֲכַעֵס.

ספור ג.

הַמוֹסֵר הַיּוֹצֵא מִכָּל הוּא סְפוּרוֹ שֶׁל הַרוּחַ שֶׁנִּכְנַס בְּאִשָּׁה בִּימֵי הַחֶפֶץ חַיִּים,
שֶׁבְּגִלָּל שֶׁמְנַעָה מִבַּעֲלָה לְלַמֵּד תּוֹרָה נִכְנַס בָּהּ הַרוּחַ. וְכֵן הִיא הַסְּפוּרָה. אִישׁ
הִיא בְּקֶלֶם סוּחַר וְבַר אוֹרְיָן, וְשָׁמוֹ ר' נֵטַע (הֵיו קוֹרְאִין אוֹתוֹ ר' נֶאֱטִיל) וְלוֹ
בֵּת יְחִידָה. וְהַשִּׂיָּאָה לְבַחֲרוֹר בֶּן יְשִׁיבָה מִפְּלֶג וְתַלְמִיד חָכֵם וְנָתַן לוֹ גְּדוּנִיָּא
כְּמָה אֲלָפִים רִיבֵל, וְכִמְּהָ שָׁנִים אֲכָלוּ עַל שְׁלַחְנוֹ, וְחַתְּנוֹ יָשַׁב וְעַסַּק בְּתוֹרָה.

כְּשֶׁנִּשְׁלַם זְמַן הַמְדָּבָר וַיֵּרַד הַזּוּג מֵעַל שְׁלַחָנוּ, הַתְּחִילָה הַבַּת לְטַעַן טַעֲנָה שֶׁל "וְאִם תֹּאמַר מַה נֹּאכְלִי?! ... וְהַבַּעַל עָנָה לָהּ שֶׁאֵינִי יָכוֹל לְהַפְרִיד מִהַתּוֹרָה וְלַעֲסֹק בְּמִסְחָר, וְלִהְשָׁלִיךְ כָּל תּוֹרָתוֹ לִי... עַד שֶׁהִשִּׁיאוֹתוּ עֲצָה וְאָמְרָה: אָנוּ נִקְחָ כֶּסֶף הַנְּדוּנְיָא וְנִפְתַּח בֵּית מִסְחָר. וְאֲנִי אֶעֱמֹד שָׁם כָּל הַיּוֹם, חוּץ מִשְׁתֵּי שָׁעוֹת בַּיּוֹם שֶׁאַתָּה תַּעֲמֹד, וְשָׂאֵר הַשָּׁעוֹת תּוּכַל לְהִמְשִׁיךְ וְלִלְמַד כְּמִקְדָּם... הֲלֵה הַסְּפִים וְעִשׂוּ כֵן. וְהִנֵּה גִ' חֲדָשִׁים הָרֵאשׁוֹנִים אֲמַנֶּם נִהְגָּ כֶּךָ, אֲבָל אַחֲרֵי זֶה נִהְיוּ מִהַשְׁתֵּי שָׁעוֹת אַרְבַּע שָׁעוֹת, וְאַחֲרַי כֶּךָ שְׁמוֹנֶה וְכוּ' וְכוּ', עַד שֶׁנִּשְׁקַע כָּלֹ בַּמִּסְחָר... וְלֹא הָיָה לוֹ זְמַן אֲפֹלוּ לִפְתַּח גְּמָרָא.

הַרוּחַ אָמַר לְאַחַר שֶׁשָּׂאֲלוּ אוֹתוֹ מַה יֵשׁ לָךְ וְלֹאשֶׁה הַזֹּאת, כִּי גִרְמַתָּ לָהּ יְסוּרִים נוֹרָאִים כָּל כֶּךָ?! וְהַתְּחִיל לְצַחֵק בְּקוֹל, וַיֹּאמֶר: "אִמָּה שֶׁל רִיבָה זֹאת וְאֲמוֹ שֶׁל בַּעֲלָהּ (שֶׁשְׁנִיחַן כָּבֵר נִפְטְרוּ לְעוֹלָמוֹ) הַתְּאֲמָצוּ בְּבִקְשָׁה לְמַעַלָּה בְּשָׂמִים, שֶׁאֲנִי אֶכְנֵס בָּהּ וְאֶגְרֹם לָהּ הַיְסוּרִים. כִּי לֹאֵל זֹאת לֹא הִיָּתָה לָהּ תִּקְוָמָה, לֹא בַּעוֹלָם הַזֶּה וְלֹא לְעוֹלָם הַבָּא! מִפְּנֵי שֶׁלְקַחְהָ בַּעֲלָהּ מֵעֵסֶק הַתּוֹרָה!" כִּיִּן שֶׁשָּׁמְעוּ כֶּךָ, אָמַר ר' מְנַדִּיל לְהַבַּעַל שֶׁיִּבְטִיחַ לְחֹזֵר לַתּוֹרָה - וְהַבְּטִיחַ. וְר' נָאטִיל הַבְּטִיחַ כְּמוֹ כֵן לְלַמֵּד מִשְׁנִיּוֹת לְעֵלוּי נִשְׁמָתוֹ שֶׁל הַבְּחוּר הַדְּבִיבִיק, וְגַם סָכּוּם שֶׁל גֵּרוֹת לְהַדְלִיק בְּבֵיתֵי הַכְּנֶסֶת עֲבוּרוֹ. וְאַחֲרַי כֶּךָ קִבֵּץ ר' מְנַדִּיל בְּחֻדְרוֹ מִנְּגוֹן שֶׁל עֲשָׂרָה אֲנָשִׁים וְאָמְרוּ תְהִלִּים. וְהוּא עָמַד מֵאַחֲרֵיהֶם, וְאָמַר מַה שֶׁאָמַר. וְאֵת הָאִשָּׁה הוֹשִׁיבוּ עַל כֶּסֶא בְּאֲמָצַע הַחֻדְרָא. וּפְתָאוּם הַתְּגַלְגְּלָה מֵעַל הַכֶּסֶא עַל הָאָרֶץ, וַיִּצָּא קוֹל אֲדִיר מִמֶּנָּה "שְׁמַע אַחַת, וְגַם נִפְצָה זְכוּכִית אַחַת מִהַחֲלוֹן וְנִשְׁתַּתְּקָה.

מדוע מסרב הרוח לצאת?

מִכָּל עֲבָדוֹת שֶׁל הַרוּחוֹת מוּבָא שְׁכָל זְמַן שֶׁהוּא בָּאָדָם קַל לוֹ יוֹתֵר, וְהַסְּבָחָה שְׁמִסְכִּים לְצֵאתָ זֶהוּ בְּגַלְלֵי תִּקְוֹנִים שֶׁמִּבְטִיחִים לוֹ לְתַקֵּן נִשְׁמָתוֹ, נִצְטַט רַק לְשׁוֹן אֶחָד שֶׁל רוּחַ שֶׁהוּבָא בְּמַעֲשֵׂה שֶׁל הַנַּעַר מִנִּיקְלִשְׁבוּרְג "תֵּן לִי הַרְחֵבֵת הַזְּמַן, עַד שֶׁאֲמָצָא אֵיזָה מְקוֹם מְנוּחָה בְּעוֹלָם אֲנִי בָּא. רֵאֵה רְאִיתִי כְּמָה אֲלָפִים וּרְבָבוֹת מִלְּאֲכֵי חַבְלָה הַמְּחַכִּים וּמְצַפִּים עַל יְצִיאָתִי מִן הַגּוֹף הַלֵּז וַיְדוּנִי בְּדִינִים קָשִׁים, וַיֵּאִיךְ אֵיצָא מְדִירָה נָאָה זֹאת וְאֲנִי מִפְּנִיָּהֶם אֲבָרַח?" וְהַשִּׁיב מוֹהַר"ר מִשָּׁה: "אֵל תִּירָא אֲבָרַם אֲבָרַם, אֲנִי מִגֵּן לָךְ. אָנוּ מִתְּפַלְלִים עֲבוּרְךָ בְּתַפְלַת רַבִּים שֶׁאֵינָה חוֹזֶרֶת רִיקָם, לְמַצָּא לָךְ עֵזֶר וְתִירוּפָה, רַק לָךְ לָךְ, לְהַנְאִתְךָ וּלְטוֹבְתְךָ אָנוּ מְכֻנְיָם. וְאִם לֹא תִשְׁמַע לְקוֹלִי וְתַעֲמֹד בְּמִרְדְּךָ - אֲזִי מִחַר יִהְיֶה הָאוֹת הַזֶּה" אֲנִי בָּא עֲלֶיךָ, אִם יִרְצֶה הַשֵּׁם, בְּהַשְׁבָּעוֹת גְּדוּלוֹת, אֲשֶׁר לֹא נִשְׁמְעוּ וְלֹא נִרְאוּ. וְאָנוּ מְרַעֲשִׁים עֲלֶיךָ, וְעַל מִמְּנִים שְׁלָךְ, עֲלִיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, לְהוֹצִיא אוֹתְךָ בְּכַח וּבְגֵד חֲזָקָה מִגּוֹף הַנַּעַר הַלֵּז, וְשׁוֹב לֹא תִהְיֶה שׁוֹם תִּקְנָה, עַל שֶׁאֲנִי מְטַרִיחַ עֲבוּרְךָ כָּל הַשְּׁמוֹת הַקְּדוּשִׁים. לְכֹן, זֹאת הַעֲצָה הַיְעוּצָה לָךְ שֶׁתִּקְדָּשׁ שְׁמוֹ בְּרַבִּים, וּבְזֶה סֵר עוֹנֶךָ וְחִטָּאתְךָ תִּכְפֹּר עַל חֲלוּל הַשֵּׁם שֶׁעָשִׂיתָ בְּחִיָּד."

במעשה של הרוח בשנת תק"ח שהיה בכמלניק לאחר שיצא הרוח כבר מהבחור על ידי תפלות והבטחות שיתפללו לנשמתו, בכל זאת רצה לחזור אליו בחזרה, וספר בתוך דבריו "וכאשר שאלתי" - המשיך הבחור החולה את ספורו - "מדוע אינך רוצה לקיים הבטחתך, הרי אנחנו מתפללים עבורך, לומדים משניות לפי סדר אותיות שמך ואומרים קדיש אחרך? האין בתפלותינו ממש? האם לא פעלו מאומה עבורך?" ענה לי: "אמת, תפלותיכם, למודכם והקדיש אותו אתם אומרים, יש להם השפעה רבה. כל אלה פעלו שישורי קטנו למחצה. בית דין של מעלה פסק לי בזמנו ישורים ארבע פעמים ביום, ואלי עתה מיסורים אותי פעמים בלבד, ואף היסורים פחתו. אף ברור לי, כי בקרוב יפסקו היסורים כליל, בזכות התפלות ואמירת הקדיש. ברם, בית דין של מעלה דן אותי בזמנו לרחף מעבר להרי החשך, בגיא צלמות, למשך שבועים שנה ופסק דין זה אין תפלותיכם יכולות לבטל. אמנם, כבר חלפו למעלה משלשים שנה ונותרו עוד כארבעים שנה בהם אצטרך להמציא במחיצתם של שדים ורוחות, תחת ממשלתם של אשמדאי ולילית. איך אוכל לעמוד בכך? על דבר זה באתי אליך בתחנונים. רחם עלי ופדני מידיהם! הרשה לי להפגס מחדש בתוך גופך הטהור, הפעם מתוך רצון טוב והסכמה, אבקשך לתת לי תקיעת כף שלהבא לא תרשה לאיש לגרשני מגופך!"

מה וכיצד התיחסות הדבוק לחרמים?

מבהיל הוא חמרת "חרם" והעובר "עליו" כן מובא בחיד"א בשם הגדולים (מערכת ספרים אות ו' ויקהל משה), שמביא שם המעשה הנורא מהדבוק שיצא לאחר חרמים שהחרימו עליו, והסכים רק לאחר שיתירו לו החרם, וחזר אחר כך להזהיר שלא חל התר החרם, וסובל נוראות מעצם החרם, מזה מוכיח החיד"א לדעת חמרת החרם "כמה תמרור לפרענות מוכן להעובר על החרם".

החיד"א הביא שבסוף ספר ויקהל משה (פיורדא שנת תנ"ו) הובא ענין זה וראוהו "וכתבתי זה מהרשום בזכרוני שאין בידי עתה הספר הנזכר".

נביא הדברים שהובא בספר הנ"ל שאותו רוח שיצא לאחר תקיעת כף שיצא מן הגוף אחרי שהבטיחו לו להתיר החרמים, בא אחר כך, ועוד שלשה רוחות הביא הרוח עמו, וצעק צעקה גדולה ומרה. ורצה להזיק אותו ורצה להחריב את הבית. ואמר: "תקעתי כפי שאצא מן גוף הנער אברהם בלי נזק. ובכו, קימתי את דבורי ויצאתי בלי נזק כל ישראל. ואני הייתי טס בעולם עם הממנים, והייתי טס בין אושה לשפרעם. ובאו נגדנו אלפים ורבבות חילות אשר רדפו וטרדו אחרינו ולא נתנו לנו מנוח לכף רגלינו מפני החרם ונדויים ושמתות וארורים אשר נתנו עלינו, ולא ידענו

אָנה אָנו נִצָּא וְאָנה אָנו בָּאִים. לָכֵן אָנו הַזְהָרְנוּ לָךְ שְׁתִּתִּירוּ הַחֶרֶם הַגָּדוֹל מֵעַלֵינוּ, וְאִם לֹא: אָנו נִדַע מֵה נַעֲשֶׂה."

האם הדבוק מהתל בחכם הדובר בו?

ברב המקרים אין הדבוק יוצא מיד גם לאחר השבעות וחרמות, אלא לאחר מספר פעמים, כמו שראינו דברים אלו בכל מעשה הדבוקים, וגם לאחר שמבטיח חוזר בו, וכך היה גם בזמנו של הדבוק מניקלשבורג שהתל בגדולי העולם ובגדולי המקבלים מספר פעמים.

לבסוף כשנכנע והסכים ליצאת בקש זמן של י"ב שעות, ומענין מה שכתב המקבל בעל "מלא רצון" בהקדמת ספרו "מלא רצון" וזה לשונו: בכן להודיע גבורות ה' אשר היה לעין כל הרואים והשומעים, שהיה הדבר הזה בכלות שנים עשר שעות ממש לרגעים ותבחנונו מרגע לרגע בכלות הי"ב שעות, יצא הרוח מן הנער, ועשה בקוץ דרך אצבע קטן שפרגלו ויזוב קצת דם, ויצא דרך החלון, ובקע הזכוכית אשר בחלון והשאיר נקב קצת עגל באמצע החלון יותר מן שעור אגוז, וסביב מהנשארה בהזכוכית היו בקעים בקעים בזה (בספר שם צייר את צורת החלון לאחר שיצא ממנו הדבוק).

אם אפשר לרמות דבוק?

בשו"ת "נשאל דוד" לרבי דוד אופנהיים (שנדפס לאחרונה בעמוד קצ"ג) הובא, כשבאו אליו גדולי עולם להוציאו ואמרו לו "בשם ב"ד הגדול וצרוף ועד הקדוש הנ"ל בראשם אדונינו מורנו ורבינו הגאון הגדול ור"מ ואב"ד וקהלתנו ורב המדינה נרו כבוד מהור"ר דוד, אני מתרה בך שתצא מן הגוף".

ענה הדבוק בצעקה ושחוק והתול "איך אתה עושה לי התראה בשם הגאון הרב, הלא הוא בעיר וינא".

השיב לו רבי משה פרעגר "אמת הוא הרב הגאון הוא בק"ק וינא, אבל קדם נסיעתו מכאן צנה וגזר עלי בתקף גזרתו שאצא לקראתך בגדולות ונפלאות ובזרוע נטויה ובחמה שפוכה כאשר יש לאל ידיו".

הדבוק - אם מדבר עם כל אחד?

במעשה הדבוקים לא אחת ראינו שלא רצה לדבר עם כל אחד ואחד, אלא עם אנשי מעלה, גם בזמן הדבוק של מעשה החפץ חיים, נסה אחד לשאל שאלות מהדבוק וצווח עליו הדבוק מי אתה שאענה לך, ולכששאל אותו למה מדבר עם האחרים, אמר מכיון שהם שלוחים של החפץ חיים, שהוא תנא.

מי יכול להוציא רוח?

הוצאת רוח נעשה על ידי גזרות חרמות ונדויים, ורבנו האר"י הקדוש צוה לרבנו חיים ויטאל (שער רוח הקדש עמוד פח) "וגם צריך שתעשה הדבר בטהרה וטבילה ובקדשה ובכונה יתרה" - ומביא שם סדר הפונות והיחודים בענין זה.

המקבל רבי נפתלי הירש לוי שפיץ בעל מחבר ספר "מלא רצון" שהצטרף להוצאת הדבוק בניקלשבורג הביא בהקדמת ספרו (דף ב, ב) מכיון שאין דרכו להשתמש בשמות לפעל בהם פעלות, לכן לא הוא אשר הוציא את הרוח, אלא היה רק מסייע לקבע זמן מתי יצא הדבוק ועוד, ולמעשה כתב: הוציאו אחר שהוא משתמש בפעלות (והוא המקובל הנורא רבי משה פרעגר בעל ויקהל משה). "אלא הוא היה כמסייע שיש בו ממש".

בכל זאת מצינו למקבלים אחרים שהשתמשו להוצאת רוח באפנים אחרים.

בזמנו של הט"ז היתה נערה שנכנס בה רוח, ולאחר שהגיע הט"ז לביתה. אמר הרוח, שבשמים קוראים אותך רבנו בעל טורי זהב, השיב הט"ז אם כך באמת הדבר אזי אני גוזר שתתראפי ובזכות אשר תרצתי היום טור פליאה לאמתה של תורה יהיה לרפואת הנערה, וכך היה. ובכתבי ר' יאשע שוב (ירושלים תשי"מ עמוד קל"ג) הובא שאחר כך בא אבי הנערה ורצה לרצות את הט"ז ברצי כסף עבור זה, ולא רצה הט"ז לקבלו באמרו לא אקח מאומה בעבור שלא עשיתי מאומה, רק ששמעה בקולי.

וכן בזמן דבוקו של החפץ חיים שיצא על ידי גדולי ישראל רבי אלחנן ווסרמן ורבי אליהו דושניצ'ר ועוד, שהם לא ידעו חכמת פונת השמות, בכל זאת יש לפעמים שנתן להוציא רוח על ידי פונה של תפלה, כמו שכתב רבי אליהו מגריידיץ בספרו צפנת פענח במעשה של הוצאת דבוק שחיו להשתמש בשמות הקדושים ולצוות על מלאכים להוציא טמאה.

רבי אליהו מגריידיץ שמפרסם היה בישועותיו, ואף קדוש ישראל רבי עקיבא אייגר שלח אליו שיתפלל עבור חולים וכיו"ב, מפרסם היה גם בהוצאת דבוקים, מספר בעצמו בספרו צפנת פענח (בראדי תרל"ה טז, ב) שחרדה גדולה נפלה עליו שחושבים שהוא משתמש בקבלה מעשית, אלא

"לקחתי ספר תהלים... והבאתי לכל תבה כונה לענין שלפני וכונתי היטב בשרש האותיות, ובמיחד בהזכרת שם הקדוש... והיתה זאת האמירה בכונה גדולה... פתאום הוציא הנער קול אשר נבהלו כלם והראה באצבע למקום אחד, ואמרתי מהר לפתח החלון, וכן היה... ועשיתי רק תפלה בעודי לפני, ויתהלה לאל נתבטל לגמרי..."

ומסים שם על כל פנים חלילה בכל אלה בהזכרת שמות מלאכים וכהנה. וכן הקמיעות כלהו אינן רק תפלות ובתבות שנמצא בסדרי תפלה ובתהלים. רק משלבות יחד, למען שלא יהיה כמרפא בדברי תורה, שמבאר בסי' קע"ט ביורה דעה. והיו כדרך הרופאים שמערבים כמה מיני צרי יחד והכחות פועלים...

הארכת קצת למען שיהיה ידיעה שלא יכנס חכם לעשות מעשיות. רק העקר בתפלה בפה, והקמיע הוא תפלה תמידית שיש תועלת רב להיות נענה בעת רצון. ודי בזה.

מכשפים אם מוציאים רוח?

בספר נשמת חיים עמוד קכ, מביא שראה הצלחה של ערבי מכשף מפלג שמוציא רוחות, ולהסביר הדבר אפטר על ידי ספורו של הרוח (הובא בספר הכונות ומעשה נסים ט, ב) כי אין ממש בכחות הטמאה, רק יצא מחשש ששמות הטמאה שמוסיפין טמאה, מזיקים ומוסיפין לו טמאה על טמאתו, ולכן יצא מהאדם. וזהו היה תשובת הרוח לשאלת רבנו חיים ויטאל "וכי כלום יש ממשות בכחות הטמאה להרע או להיטיב מאליהן".

הוצאת דבוק בצנעה או בפרסום?

מצינו בספרים שהוצאת הדבוק יעשנו בפרסום גדול, למען הרבות קדוש השם, כמו שהיה בדבוק של שנת תנ"ו בעיר ניקלשבורג שבתחלה יצאו לקראת הדבוק רק בצמצום אנשים ולא הצליח, אך אחר כך עשאוהו בבית הכנסת החדשה "ברב עם לאלפי נפשות".

וכשלא הועיל זאת הוסיפו לקבוע על זמן מאחר יותר והובא שם "שהתאספו שם עם עצום ורב יהודים וערלים, וגם איזה מושלים", ואכן לאחר התראה אחרונה התחיל לפעל ולהשפיע על הרוח.

בזמנו של בעל לכה דודי רבי שלמה אלקבץ, היה רוח שבהוצאתו היה קדוש השם נפלא למאות ואלפים, כמובא בכתב שכתב רבי אליהו פאלקון, שראו "שהכל בא לידי חשבון ואין בשאול בית מנוס", ובעמק

הַמֶּלֶךְ (שֶׁעַר תִּקּוּנֵי הַתְּשׁוּבָה דף טז) הוֹבֵא שְׁפָלָם רָאוּ "כִּי אֵיךְ דִּין וְאֵיךְ דִּין וְאֵיךְ שֶׁכָּחָה לְפָנָי כִּסֵּא כְבוֹדוֹ יִתְבָּרַךְ וְהַכֹּל בְּצַדִּיק וּבִישָׁר מֵאֲרִיךְ אַפּוֹ לְרַשָּׁעִים וּבִסּוּף גּוֹבֶה דִּילִיָּהּ".

רַבֵּי אֶלְחָנָן וּוִסְרָמֹן הָיָה מְסַפֵּר מַעֲשֵׂה הַדְּבוּק בְּכָל שָׁנָה בְּיוֹם הַפּוּרִים "כִּדֵּי לְחַזֵּק בְּלִבָּם אֶת הָאֱמוּנָה בְּאֵלֶקֶים וּבַמִּדּוֹת שֶׁמְנַהֵג בָּהֶם עוֹלָמוֹ" בְּכָל זֹאת אָמַר שְׂאִין לְסַפֵּר הַמַּעֲשֵׂה בְּאֵזְנֵי אֲנָשִׁים שֶׁאֵין לָהֶם אֱמוּנָה בְּסִפּוּרֵים מְסוּג זָה (אור אלחנן עמוד ע"ד).

מהיכן הרוח יוצא?

מְקַבֵּל הוּא בְּכָל סִפּוּרֵי הַרוּחוֹת, שֶׁהַחֲכָמִים דָּרָשׁוּ שֶׁהַרוּחַ יֵצֵא מֵאֲצִבַּע הַקִּטְנָה שֶׁבְּרִגְלָהּ, הַטַּעַם הוּא כְּמוֹ שֶׁכָּתַב רַבֵּנוּ חַיִּים וִיטָאֵל (הוֹבֵא בַסֵּפֶר עַמֶּק הַמֶּלֶךְ) שֶׁמֵאֵיבָר שֶׁהוּא יוֹצֵא, אוֹתוֹ אֵבֶר מִתְקַלְקֵל וּמִתְבַּטֵּל לְגַמְרֵי, וְלָכֵן חִפְשׁוּ אֵבֶר שֶׁהוּא הַפְּחוּת שֶׁבַּפְּחוּתֵינוּ הַמַּזִּיק לְאָדָם.

רַבֵּנוּ הָאֲרִ"י הַקְּדוֹשׁ (בְּשֶׁעַר רוּחַ הַקֹּדֶשׁ עַמּוּד פ"ח) "הָיָה מְצַוֶּה לְגַזֵּר עַל הַרוּחַ שֶׁלֹּא יֵצֵא מִשׁוּם מְקוֹם אֶלָּא מִבֵּין הַצַּפְרָן שֶׁל גְּדִל רִגְלוֹ לְבֵין הַבָּשָׂר בְּאֶפְסוֹן שֶׁלֹּא יִזְיק לְגוּף אֲשֶׁר עוֹמֵד בּוֹ".

האם רוח חוזר לאחר שיצא?

כְּבָר הָיָה מְסַפֵּר מְקַרִּים שֶׁהוֹצִיאוּ רוּחַ וְחָזַר אַחֵר כֶּךָ שׁוֹב לְאוֹתוֹ אָדָם, וְכְמוֹ שֶׁהוֹבֵא (בְּשֶׁעַר הַגִּלְגּוּלִים ח. א) בְּזִמְנֵנוּ שֶׁל הָאֲרִ"י הַקְּדוֹשׁ הָיָה רוּחַ וְגָזַר עָלָיו רַבֵּנוּ הָאֲרִ"י שֶׁיֵּצֵא לְלֹא נֶזֶק, וְהַתְּנָה הַרוּחַ בְּתַנְאֵי שֶׁלֹּא יִרְאֶה אִשָּׁה שֶׁלְּשָׁה יָמִים, וְיֵצֵא הַרוּחַ, הוֹסִיף רַבֵּנוּ הָאֲרִ"י שֶׁאוֹתוֹ רוּחַ הוּא רַמְאֵי גְדוֹל שֶׁבְּקֶשׁ תַּנְאֵי שְׂאֵי אֶפְשָׁר לְקַיְמוֹ, וּבְאֶמֶת שֶׁמְרוּ עַל הַפְּחוּר (שֶׁנִּכְנַס בּוֹ הַרוּחַ), שֶׁלֹּא יִרְאֶה אִשָּׁה ג' יָמִים, אֵד לְבִסּוּף בְּאֶה אִמּוֹ שֶׁל הַפְּחוּר לְרִאוֹתוֹ וְרִאֲתָה פָּנָיו וְנִשְׁקוּהוּ, בְּאוֹתָהּ שֶׁעַה חָזַר הַרוּחַ נִכְנַס בּוֹ וְחִנְקוֹ. וּמִפְּנֵי הִירְאָה שֶׁל אִמּוֹת הָעוֹלָם, שֶׁיֵּאֱמָרוּ שֶׁהִרְגִּנוּהוּ, עָשָׂה הָרַב זְלַה"ה קְפִיצַת הַדָּרָךְ, וְהִלְכֵנוּ לְטַבְרִיָּה בְּרַגַע אַחַד. לְאַחַר שֶׁמוֹנֶה יָמִים חֲזַרְנוּ לְצַפַּת. תִּבְנֶה וְתִכּוֹנֵן בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ.

האם הרוח נכנסת בכל אדם, או רק באדם שומר תורה ומצוות?

נִכְנָסֶת בְּכָל אָדָם, וְדוֹקָא בְּאָדָם צְדִיק מִפְּחָדֵת לְהַכְנִס, אֶלֶּא אִם כֵּן נִכְשֵׁל
בְּמִשְׁהוֹ. מִפְּרָסָם הַמְעַשָּׂה בְּאִשָּׁה שֶׁנִּכְנָס בָּהּ רוּחַ בְּיָמֵי מַהֲרַחֲיוֹ, וְשָׁאֵל הָרַב
אֶת הָרוּחַ לָמָּה נִכְנָס בָּהּ, וְעָנָה מִפְּנֵי שֶׁאֵינָה מְאַמִּינָה בְּנִס יְצִיאַת מִצְרַיִם,
וְהִרְבָּה כִּיּוֹצֵא בְּזֶה.

האם הרוח נכנסת בכל אדם, כולל קרובי משפחה, או רק באנשים רחוקים הגרים במקומות רחוקים?

בְּקִרְוֵבִים וּבְרַחוּקִים. דְּגִמְאוֹת לְכַךְ בְּסֵפֶר רוּחוֹת מְסַפְרוֹת (מנחת יהודה)
לְרִי יְהוּדָה פְּתִיָּא. לְמִשְׁלַל בְּשִׁנַּת תַּרְעִי"ח בְּחוֹל הַמוֹעֵד פָּסַח בָּאָה עָלָיו אִשָּׁה
בְּשֵׁם כֶּתוּב בֵּית יוֹנָה יוֹסֵף שֶׁנִּכְנָס בָּהּ רוּחַ שֶׁל אַחִיָּהּ יְהוּדָה, עִ"ש בְּאַרְזֵי
(מנחת יהודה, דפוס ירושלים תשט"ז עמוד ק"ט).

(מכאן מס' שאלות ותשובות מהתיחסות הגאון הרב מזוז שליט"א לארוע
הדיבוק מדימונה שהיה לאחרונה)

האם נתן להוציא את הרוח גם בלילה, או רק ביום?

אִין הִבְדִּיל. אִם יֵשׁ תַּלְמִיד חָכָם וְצְדִיק שֶׁתַּפְּלָתוֹ מִתְקַבֵּּלָת, יָכוֹל לְהוֹצִיא
בְּכָל שָׁעָה.

האם העלפון שקורה לחולה הוא עלפון שגורם לו להיות במצב שאין לו כל יכולת לשלט בעצמו, או בעצם הוא נמצא בהכרה מלאה ואף יכול להניע את גופו, וכמו במקרה דנן, שהאשה בדקה לעתים קרובות אם ראשה מכסה?

אֶפְשָׁר שֶׁהִבְדִּיקָה בָּאָה מִכַּח הָרוּחַ שֶׁמְקַפֵּיד שֶׁלֹּא תִהְיֶה הָאִשָּׁה בְּגִלּוּי רֹאשׁ
בְּבֵית הַכְּנָסֶת, וְאֶפְשָׁר שֶׁהַחוֹלָה נִמְצָא בְּהִכָּרָה מְלֵאָה.

האם בזמן הוצאת הרוח, החולה שוכב ללא תנועה ושפתיו אינן נעות כלל, או שמא יש לו שליטה על כל גופו כולל שפתיו?

צריך לברר ממי שראה מעשים כאלה בימי ר"י פתייא זצ"ל.

. הערת המערכת: עין בכתבי מוהר"ו בספר שער הגלגולים, מובא המעשה של הרש"ו, הרב שמואל ויטאל, שהוציא דבוק, ושם המעשה שהנערה נענעה את שפתייה בזמן שדבר ממנה הדבוק.

האם נתן להוציא את הרוח לא רק על ידי השבעות ויחודים, אלא גם על ידי תפלה ותשובה בלבד?

בנדיא! יש כמה שיטות להוצאת רוחות. מהר"ו מזכיר שיטת רבו האריי ז"ל ושיטת חכם בשם ר' יהושע אלבום. החפץ חיים הוציא רוח בזמנו בכח תפלה פשוטה. גם באגרות החזו"א (לר' ישעיה אשר זעליג מרגליות) נרמז שלא כדאי להתגרות ברוחות בהשבעות וכו', כי הדורות נחלשו מאד, ואין יותר טוב מתפלה.

האם צריך לתקע בשופר באזנו של החולה וליחד יחודים ולהשביע את הרוח כדי שלא תאמר שקר?

בפעוסקים ביחודים חייבים לעשות כל הנ"ל.

בשמתפללים להקב"ה אין צריך כלום. ישנם רוחות שאומרות שקר ויש שלא.

האם חייב לבקש מהרוח סימן שהוא יצא, או מספיק לשאל את החולה בלבד?

בדרך כלל כשיוצא הרוח, יהיה איזה סימן בחלונות או שבירת זכוכית וכו', אבל אם רואים שהחולה נרגע, סימן שהרוח יצא.

האם כשהרוח יוצאת היא מזיקה למוציאה או לאלו שהשתתפו בטכס הוצאתה?

אם מוציאים אותה על ידי תפלה, היא לא תזיק ככל. והבוטח בה' חסד יסובבנו.

הימים

אחרית

מה תפקידנו כדור המסים?

דורנו מכנה בלשון חז"ל: "עקבתא דמשיחא", לגוף אברים בעלי תפקידים רבים, המוח, העיניים, האזניים וכו', והעקב הנו התחתון ביותר בגוף האדם, נמשיל את מהלך ההכנה לתקון עולם העתיד - בדמות אדם, את התפקידים הבכירים לצרף התקון שבבחינת מוח, עיניים, אזניים, לב, כפר עשו קדמונינו ענקי הרוח, האבות הקדושים, נביאים, תנאים, אמוראים, גאונים, ראשונים, וכן הלאה, דורנו הגיע לבחינת "עקב", תפקיד העקב אינו גאוני ומחשבתו אלא פיזי, להלך את כל הקומה גם בשיצטרף לדרך על גבי רפש וטיט.

תפקידנו כדור המסים לשמר תורה ומצוות מתוך אמונה פשוטה ובכח, ובמסירות נפש - להלך על גבי כל הרפש והטיט והלכלוך הסובב אותנו בלעגם ולגלוגם, לדרך על כלם ולהשאר נאמנים לתורה ומצוות בלי ופוחים שכלים, את אמונת השכל כבר עשו בשבילנו קדמונינו. יש לנו מספיק על מי לסמוך, אין צורך להתחיל את עבודה מחדש. המטל עלינו לבצע במסירות נפש פשוטה ותמימה את עשיית המצוות, ובכך נחתם את פעלת ההכנה לקראת עולם מתקון.

וזו הסבה לקשי שמירת המצוות בהתחליות של היהדות כמו שבת, תפילין, טהרה, וכדומה, כי תפקידנו לתת את הבית, המשפחה, העבודה, הכל בשביל קיום מצוות יסודיות ופשוטות, והנדרש הוא מסירות נפש ודריכה על כל הבץ והטיט הסובב של כפירה ועריות המשתולל ברחוב שלא היה כמותו, ונסיונות תכופים ותקיפים אלו נוחתים עלינו כדי שנבצע את המטל עלינו בלח ובמסירות, ולא במח ובפילוסופיה.

הנשמות שנזדמנו בדורנו, האם זה רכוז מסים של נשמות, או כך נפלו במקרה?

בספר "שומר אמונים" מובא שבדור המסים יתרכזו כל אותן הנשמות שנתגלגלו פעמים רבות ולא הצליחו לתקן את עצמם, ולכן - כאפשרות אחרונה - שתוכל להעשות בזמן קצר - לסבת רבוי הנסיונות, תכיפותם ועצמתם, יקנו עולמם בשעה אחת ובכך יתקנו לנצח.

מהם הקשיים המיוחדים שיהיו בדורות המסימים מאשר לדורות קודמים?

(רוב הפרטים דלהלן מלוקטים מספר "הדור האחרון" מאמרים מהרבי מסאטמר).

א. יסורים רבים, משנים ותכופים, כמובא במדרש: גי שלישים של יסורים נתחלקו בעולם, אחד נטלו אבות העולם כולל גלות מצרים, אחד נטלו כל הדורות כלם, ואחד לדורו של משיח. הרי שבדור משיח יתרכזו יסורים כה רבים שבעבר התפרשו על פני שנים רבות.

ב. כי לא יהא בדור צדיקים כבדורות קודמים, ואין מי שיבקש רחמים ויגן על הדור.

ג. כי לא יהיו בדור צדיקים כבדורות קודמים, ואין מי שישמש לדגמא ולתוכחה לדור.

ד. השפלות והירידה עד לדיוטא התחתונה תהיה נחלת רבים.

ה. הסתר פנים נורא - צדיק ורע לו, רשע וטוב לו, והעצה לכך רק אמונה פשוטה ותמימה.

ו. גם צעקות ותפלות רבות יתעכבו מלהענות.

ז. יתרבו כופרים ואפיקורסים שונאי דת, אוהבי בצע, זנות וכבוד.

ח. הרוצים לחזור בהם לדרך התשובה יתערמו עליהם נסיונות מתוך ביתם, ואם בעבר לחמו נגדנו על דתנו מסלמים, נוצרים, יונים וכיוצא, בדור אחרון תהיה לבעל - מלחמה על הדת לא עם אחר מאשר אשתו -

היא שְׁתַּרְדֹּף אוֹתוֹ וְתִצִּיק לוֹ, וְכִמוֹ כֵּן אִשָּׁה שֶׁתִּכְפֹּר בְּאִמַּת וְתִרְצָה לָשׁוּב -
בְּעֵלָהּ הוּא שֶׁיִּרְדֹּף אוֹתָהּ וְיִצִּיק לָהּ עַד הַחֲרָמָה, וְיִאָּלֵץ אֶחָד מִבְּנֵי הַזּוּג
לְשׁוֹמֵר דָּתוֹ בְּמַחִיצַת - וְתַחַת קוֹרֵת גַּג אַחַת עִם בֶּן זִוְגוֹ הַשְּׂנִי הַבּוֹ לְכָל דָּבָר
שֶׁבִקְדָּשָׁה - אָדָם וְנָחַשׁ תַּחַת קוֹרֵת גַּג אַחַת.

ט. כָּמוֹ כֵּן יִסְבְּלוּ שׁוֹמְרֵי מִצְוֹת חֲרוּפִין וְגִדּוּפִין בְּעִבּוּדָהּ, בְּרַחוּב,
בְּמִשְׁפָּחָה - נִסְיוֹנוֹת שֶׁיִּכְבְּדוּ עֲלֵם שֶׁל הַחוּזָרִים בְּתִשׁוּבָהּ.

י. הָרָשָׁעִים יִצְלִיחוּ וְיַעֲלוּ מֵעֵלָה מֵעֵלָה וְיִתְפָּסוּ מִנְהִיגוֹת וּמִדִּינָה - הַמַּלְכוּת
תִּהְיֶה לְמִינּוֹת - גְּמָרָא.

יא. תִּקּוּפָה זֹאת תִּהְיֶה קֶשֶׁה מְלֹמֵר בָּהּ אֶת הָאִמַּת הֵן מִבוּשָׁה וְהֵן מִפְּחַד -
גְּמָרָא - וְסָר מִרַע מִשְׁתוּלִיל.

יב. בָּנִים יִפְרְשׁוּ מֵעַל שֶׁלַּחַן אָבִיהֶם, וְאָבוֹת מִבְּנֵיהֶם מִמַּחֲלַקַת הַדָּת.

יג. מִנְהִיגֵי הַדּוֹר יִהְיוּ עֲזִים כְּכֶלֶב (עֵין יַעֲקֹב).

יד. יִקָּר הַשְּׁעָרִים - הָעֲנִיּוֹת תִּהְיֶה מְנַת חֶלְקָם שֶׁל רַבִּים, וְכִנְאָמָר
"וְהַשְּׂאֲרֵתִי בְּקֶרֶבְךָ עִם עֲנִי וְדָל". סִימָן זֶה יִהְיֶה מִבְּשָׂר לְזוֹכֵי הַגְּאֻלָּה לְסִבֵּל
צַעַר הָעֲנִי קִדְּם בּוֹאָה, וְהֵם מִבְּשָׂרִים לְהַשְּׂאֵר לְקֶחַץ הַפְּלָאוֹת.

טו. כָּל מִי שֶׁחָצוּף יוֹתֵר יִהְיֶה "גְּדוֹל" יוֹתֵר.

טז. אֵין עַל מִי לְהַשְׁעוֹן אֶלָּא עַל אָבִינוּ שֶׁבְּשָׂמִים - כִּי לֹא יִהְיֶה מִמִּי
לְהַתְחַזֵּק וּמִמִּי לְהַתְעוֹדֵד בְּשַׁעוֹת הַמִּצְוָה.

יז. לֹא יִהְיוּ נְסִים גְּלוּיִים עַל יְדֵי הַצְּדִיקִים, דְּהֵינּוּ לֹא יִנָּתֶן לָהֶם רְשׁוֹת
לְפַעַל שְׁנוּיֵי טַבַּע כְּמוֹ בְּדוֹרוֹת קוֹדְמִים.

יח. הָעֲשִׂירִים יִהְיוּ קְמָצָנִים וְאֶכְזָרִים, וּבִגְלָלָם אֲנָשֵׁי אִמַּת יִסּוּבְבוּ מֵעִיר
לְעִיר וְלֹא יְחוּנְנוּ.

יט. חֲכָמֵי הַתּוֹרָה יִהְיוּ נִרְדָּפִים בְּזוּיִים וּטְפִלִּים.

כ. יִרְאֵי ה' יִהְיוּ מְאוּסִים וְיִקְרָאוּ קִיצוּנִים, חֲסָרֵי תִרְבוּת.

כא. הַמְּנַהֲיָגִים יִהְיוּ מְשַׁעֲבָדִים לְעַם בְּעַד כְּסָף וְכָבוֹד.

כב. הַזְקָנִים יִשְׁתַּתְּקוּ וַיִּפְחָדוּ מִלְמַחוֹת בְּצַעֲרֵירִים, וַאֲיִן תּוֹכְחָה.

כג. הַתְּלַמִּידִים יַעֲשׂוּ סְכָסוּכִים בֵּין רַבּוֹתֵיהֶם וַיִּגְבִּירוּ קִטְגוֹרֵיָא בֵּין הַתְּלַמִּידֵי חֲכָמִים עֲצָמָם, בְּכָף שְׁיִרְנְנוּ תְּלַמִּידִים שֶׁל רַב פְּלוּנִי עַל רַב אֱלֵמוּנִי.

כד. צְדִיקִים וּבַעֲלֵי מַעֲשִׂים טוֹבִים לֹא יִחָשְׁבוּ לְכָלוּם.

כה. צְרוֹת רַבּוֹת וּמְלַחְמוֹת רַבּוֹת בְּעוֹלָם.

כו. קִיוֹם הַדּוֹר יִהְיֶה בְּזָכוֹת תִּינוּקוֹת שֶׁל בֵּית רַבּוֹ, שֶׁהֵם צְדִיקִים בְּקִטְנוּתָן בְּלִבָּד.

כז. בְּדוֹר זֶה יִתְרַכְּזוּ נְשָׁמוֹת מְדוֹר הַמְּבוּל וְדוֹר הַפְּלָגָה שֶׁהָיוּ אֲדוּקִים בְּזָנוּת וּבְכַפִּירָה. (בעש"ט)

כח. אֶפִּיקוֹרְסוֹת גְּדוֹלָה תֵּרַד לְעוֹלָם וְהַנְּסִיּוֹן שֶׁל הָאֱמוּנָה יִהְיֶה קָשָׁה מְאֹד כְּמוֹ לְטַפֵּס עַל קִיר יִשְׂרָאֵל לְלֹא סֵלָם וּמְדַרְגּוֹת. (ר' יִשְׂרָאֵל מְרוֹזִיין)

כט. הַצְּדִיקִים וְעוֹבְדֵי ה' שֶׁיִּהְיוּ בְּאוֹתוֹ דוֹר יִהְיוּ מְפָרְזִים וְלֹא מְאֲגָדִים.

ל. שְׁעַר הַחֲמֻשִׁים שֶׁל הַטְּמֵאָה יִרְשֶׁה בְּדוֹר זֶה לְהוֹצִיא אֶת כָּחוֹ בְּמִלְחָמָה נֶגֶד הַקְּדוּשָׁה מִה שֶׁלֹּא הִרְשָׁה שְׁעַר זֶה לְצֵאת בְּדוֹרוֹת קוֹדְמִים, שְׁעַר הַחֲמֻשִׁים הוּא שֶׁל מִינּוֹת וְאֶפִּיקוֹרְסוֹת. ("אור החיים" הקדוש)

לא. לֹא יִנְצְלוּ מֵהַמַּיִם הַזֵּידוֹנִים רַק מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ זְכוֹת אַבוֹת, אוּ בְּמַסִּירוֹת נֶפֶשׁ שֶׁל עֲצָמוֹ.

לב. גַּם אֲנָשִׁים טוֹבִים וְחַרְדִּים יִתְפּוֹצֵץ מִפִּיהֶם כְּפִירָה וְאֶפִּיקוֹרְסוֹת בְּכָף שֶׁיִּדְבְּרוּ פּוֹלִיטִיקָא וַיִּפְרְשׂוּ אֶת הַמָּצָב לְפִי הַמְּקָרָה וְהַפֶּחַ (בעש"ט)

לג. מִשְׁמַעוֹת מְלַחְמַת גּוֹג וּמִגּוֹג בְּעַקְרָהּ הִיא שְׁמִילִיוֹנִים לֹא יֹאמְרוּ קְרִיאַת שְׁמַע, וְגַם אֱלֹה שֶׁיֹּאמְרוּ יִהְיֶה קָשָׁה לָהֶם לְאָמְרָה בְּאֵמַת מִתּוֹךְ הַלֵּב.

לד. חֲנוּף הַבְּנִים יִהְיֶה קָשָׁה כְּנִסְיֹן עֲקֵדַת יִצְחָק ("פרשת הכסף" לרבי שר שלום מבעלז)

לה. הורים יתמקמו וילכו באמצע ימיהם מפרי באושים של זרעם.

לו. אלו השולטים בארץ ישראל המה גלגולי הנשמות של הבריונים שהיו בבית שני שסרבו להשמע לתנאים שהיו בתקופתם. (משכנות הרועים)

לז. מעשה קטן בדור הזה שקול ככמה מצוות שהיו בדורות הראשונות, ועבודת ה' קטנה בדור הזה שקולה כאילי נביות שהביאו בזמן המקדש (האר"י)

לח. באמונה פשוטה ובשמירת המצוות בתמימות בדור ההוא - יוכל האדם לתקן מה שלא יכל לתקן בגלגולים רבים.

לט. יהודי מאמין באמת ובפשיטות שימצא בדור שכזה יהיה חדוש נפלא בשמים.

מ. לא תהא הצלה אחרת מלבד הבכיה והזעקה.

מא. טמטום נורא יאחז בבני אדם וידקדקו במצוות שאינן אלא חסידות, ולעמת זאת יזלזלו בדברים עקריים כצניעות ויסודות האמונה, בבחינת מדקדקים ב"איכה" ומזלזלים ב"קריאת שמע".

מב. בדור זה לא יבקש מבני אדם מדרגות גדולות אלא פשיטות של אמונה וקיום מצוות ובכך "קדוש יאמר לו", ויקים בו "והיה הנשאר בציון והנותר בירושלים - קדוש יאמר לו".

מג. נסיונות על כל פסיעה ופסיעה ממש, וכל תנועה קלה לכבוד שמו יתברך תהא חשובה ויקרה למאד.

מהי נבואת חז"ל בענין מנהיגי הדור באחרית הימים?

א. יהיו הרבה רבנים ומנהיגים רמאים כמו עלי האילנות - הסימן להפיר צדיק אמת, אם נזהר משקר עד קצה האחרון - צריך תפלה הרבה להנצל ממנהיג שקר.

ב. נבואת הבעש"ט בשנוי קצת - יהיו רבנים כמו יאק מאק (שמשמים), רב צרות ישראל בא על ידיהם.

ג. המקרב רחוקים והמרחק קרובים בידוע הוא מנהיג שקר.

ד. מדרש: "לפני הגאולה תרד אש מן השמים לצדם ולכבודם - כביכול - של ה"פורקי עלי" - זה יהיה הברור האחרון שלא יתפתו בני ישראל הכשרים אפלו בפני מופת זה.

ה. בעון המנהיגים, שכל אחד אומר אני אמלך, נדחית הגאולה.

ו. אפלו צדיקים יהיו להם נסיונות באמונה - העצה לפרסם שאני אמרתי זאת מראש. (רבי נחמן מברסלב)

ז. בעקבתא דמשיחא תתגבר החצפה אף בזקנים וגדולי הדור משום שיעמידו דינים ומפרנסים שאינם הגונים.

ח. משה רבנו עליו השלום צפה תכלית השפלות של דורות האחרונים עם מלכיהם בראשם ונתגרא מאד - הקדוש ברוך הוא נחמו, שאדרבה, על ידי זה תצמח ישועה גדולה.

ט. הרבה מנהיגים אשר בדור הקודם היו נחשבים עוד לעובדי עבודה זרה, בדור הזה נעשו מנהיגים.

י. הדור של עקבתא דמשיחא יהיה עני ודל ממנהיגי אמת - המנהיגים הרעים גורמים שכחת התורה עבור להגדיל את ביתם ולחזק כסא ממשלתם ומתעים את העם.

יא. מנהיגים הרעים גורמים מכשולות היותר גדולים.

יב. אין כבוד ה' וטובת הדור לנגד עיניהם.

יג. עכשו בעוונותינו הרבים חדל הרועה מלהנהיג, כי הדור מנהיגין אותו לדעתם - בזמן כזה צריך להתבונן בדרכי האבות.

יד. כל המנהיגים עיניהם בחנפה אל הדור, ועל ידי זה נשפעים המה מדעות כוזבות.

טו. הבעל דבר לעת זקנותו נתחכם ומפתה רק להמנהיג להכשיל על ידו יתר העם.

מהי הגדרת "ערב רב" ומה יהיו מעשיהם?

א. כמה מיני ערב רב יש ומהם: - ה"עמלקים" - הראשים בגלותא וחומסין את ישראל, ה"גבורים" - המה בונים בתי פנסיות ובתי מדרשות לא לשם שמים רק להגדיל שמם, וגזלן את ישראל.

ב. בזמן שהערב רב הם ראשים על ישראל, כאלו שולטין על הקדוש ברוך הוא.

ג. יותר מעכבין את ישראל בגלותא - הערב רב, מאמות העולם.

ד. כל טוב שעושין הערב רב רק לתועלת עצמם עושים.

ה. אוי להם לישראל כאשר הערב רב הם הראשים.

ו. הערב רב דבוקין מאד בישראל ולא תהיה הגאלה עד שיתבררו מישראל על ידי קשי הגלות - חמשה מיני ערב רב המה ראשי ישראל בגלות, וגורמים כל הצרות.

ז. יראי חטא ומאסו בעיני הערב רב.

ח. הערב רב קופצים להורות אף על פי שלא הגיעו להוראה לעשות להם שם גדול.

ט. כל עזי פנים ורשעים שבדור הן מהערב רב.

י. יש רועים של הסטרא אחרא וכופין אנשים לתחות שעבודייהו - עקר מלכותם היא על ידי עזות, והעצה להנצל מהם היא גם כן על ידי עזות.

יא. אף שרואים אצל הערב רב דברים טובים כמו תורה ודרך ארץ ושלוחה, אף על פי כן מכרחים למאס בהם, כי הוא זמן הברור - זוהי הבחירה והנסיון בימים האלו.

יב. רב הדור האחרון ומנהיגיו הם יערב רב - משה בא בעבור אחת לנו שנה שלא יטעו ראשי הערב רב את ישראל.

יג. מקבל גם מהבעל שם טוב הקדוש שקדם ביאת המשיח יהיו רב מנהיגים וראשי העדה מהערב רב - כל אחד צריך לפחד שלא יהיה בכלל הערב רב - עכשו הוא גמר הברור של כל הגלגולים.

יד. נגד כל צדיק נברא איש רשע ומחטיא כדי שתהא הבחירה חפשית.

טו. עלינו מטל לכבד כל אדם ותלמיד חכם כי אין אתנו יודע מאומה, ורק יש להתפלל שנזכה לרב אמת.

האם יהא רוח הקדש ונבואה בדור האחרון?

א. יפרתו מישראל נבואה ורוח הקדש - אין קללה מזו - אוי לדורות שטעמו מכוס המר הזה.

ב. בכל הדורות היו צדיקים שהיו מסייעין להבא לטהר, אבל עכשו אבדנו הכל, ולא נשאר מסייע רק אבינו שבשמים.

ג. בדורות הקודמים היו להם מנהיגים לפי ערך הדור, ועכשו גם לפי ערך הדור אין לנו מנהיגים.

ד. נבואה על הדור הזה: "ימים רבים לישראל ללא אלקי אמת וללא כהן מורה וללא תורה".

ה. מלחמת גוג ומגוג כבר התחילה - אין לנו עוד צדיקי אמת שיעזרו לנו רק הקדוש ברוך הוא מנהיגנו - חשיבות גדולה היא מה שעובדין אותו מתוך חשכה.

ו. מדרש: "כשמסתלקין הצדיקים, הקדוש ברוך הוא משגיח יותר על בני ישראל" - בזאת ננחם.

ז. נשארנו ערם ויחף ואין מי שישגיח על הדור.

ח. אם מאמינים בהקדוש ברוך הוא בזמן שאין צדיקים בעולם שיהיוקו האמונה וממתינים על ישועתו, הוא פלא ונס גדול, וגם הקדוש ברוך הוא

מה יהא מצב התורה באחרית הימים?

- א.** מה שְׁאָמְרוּ עֲתִידָה תּוֹרָה שְׁתִּשְׁתַּכַּח מִיִּשְׂרָאֵל כְּוִנּוּ עַל הַדּוֹר הַזֶּה.
- ב.** מה שְׁנֵאָמַר עֲתִידָה תּוֹרָה שְׁתִּשְׁתַּכַּח מִיִּשְׂרָאֵל קָאִי עַל הַלֵּב, אָבֵל מִהֶפֶחַ לֹא תִשְׁתַּכַּח לְעוֹלָם, וְעַל זֶה בָּאָה הַהִבְטָחָה כִּי לֹא תִשְׁכַּח "מִפִּי" זָרְעוֹ.
- ג.** מִדְּרָשׁ: בְּעֵקֶבֶתָא דְמִשְׁיַחְא יְהִיָּה רָעַב בְּעוֹלָם שֶׁל שְׂכַחַת הַתּוֹרָה - תִּהְיֶה עֲרֻבוּבָיָא גְדוֹלָה וּבִלְבוּל הַדַּעַת וְלֹא תִהְיֶה דַּעַת תּוֹרָה אֲמִתִּית.
- ד.** כַּח הַהִכְרָעָה נֶאֱבָד מֵאֲתָנוּ בְּדוֹר הַזֶּה.
- ה.** בְּדוֹר הַזֶּה שְׁאִין בּוֹ בְּרוּר הַלְכָה, וְכָל הַדּוֹר אֵינוֹ יוֹדֵעַ אִיךָ לְהִתְנַהֵג, אִין עֲצָה רַק לִילֵךְ בְּעֵקֶבֶת אֲבוֹתֵינוּ וְרִבּוּתֵינוּ.
- ו.** אִף דְּבָרִים הַפְּשׁוּטִים מְאֹד נִסְתָּם מִהַדּוֹר הַזֶּה.
- ז.** ה"חֹבֶת הַלְּבָבוֹת" אָמַר עַל חֻכְמֵי דוֹרוֹ: "הַגִּיעַ הַיָּצָר בְּרַב אֲנָשֵׁי הַתּוֹרָה וְאִינָם רוֹאִים הָאֲמִתּוֹ" - בְּיָמָיו הָיוּ עַל כָּל פְּנִים יַחֲדִים שְׂרָאוּ הָאֲמִתּוֹ, אָבֵל עֲכָשׁוּ חֲסָרִים גַּם אֱלֹהִים.

מה בדבר המדינה והציונות?

- א.** בְּלְבוּל הַמְּדִינָה קִשָּׁה מְאֹד כִּינּוֹן שְׁהוּא פְּרִי וְתוֹצָאָה שֶׁל שְׁעַר הַחֲמִשִּׁים שֶׁל הַטְּמֵאָה, וּכְנֻגְדוֹ יְכוּל רַק שְׁעַר הַחֲמִשִּׁים שֶׁל הַקִּדְשָׁה. (חזון איש)
- ב.** נְסִים גְּלוּיִים שְׁהַמְּדִינָה כְּבָר קִיָּמַת שָׁנָה, וְלֹא נֶעְקְרָה מְצוֹת אֲפִית מְצוֹת לַחַג הַפֶּסַח. (חזון"א בדרכו לאפות מצות שנה לאחר קום המדינה)
- ג.** מְלֵךְ הַמְּשִׁיחַ יִקַּח הַמְּמִשְׁלָה מֵהֶם. (חזון"א)
- ד.** אִין סִפְקָא שְׁתִּקְיָא הָאֲרָץ אֶת מוֹרְדֵי הַתּוֹרָה וְחֻכְמֵיהָ. (ר"א וסרמן)

ה. המדינה - הצרה הגדולה ביותר לעם ישראל. (ר"א וסרמו)

ו. מטרת המדינה - להמיר את ישראל. (ר"ח סלוויצ'יק והוסיף "אני מוכן לישבע על כד")

ז. הציונות היא הנסיון האחרון טרם זריחת אורו של משיח והוא כנר שטרם יכבה - עולה להבתו יותר (תולדות שמואל)

ח. רבותינו ברוח קדשם נבאו שקלעתיד תקום ממשלה של מינות, ואמר רבי יצחק אין בן דוד בא עד שתהפך כל המלכות למינות. (סנהדרין צד ע"ב)

ט. גם בזהר הקדוש (פרשת פנחס דף רל"ז ע"ה) ישנה נבואה שתהיה ממשלה ישראלית בסוף הימים שתהא גרועה לישראל מכל הגליות כלם.

י. מאז החל רעיון הציונות להתנוצץ, פחדו ממנו כל גדולי הצדיקים והגדולים שבדורות קודמים.

יא. מלכות זו עתידה להלחם במלך המשחית ויעמדו לצדו של גוג ומגוג.

במה יש לנו הדור האחרון - להתחזק?

א. נהיה בגדר מעטים נגד רבים, ולפעמים יחיד נגד רבים.

ב. אם צריך לפרד מפועלי און - אל ידאג לפרנסתו רק יבטח בה'.

ג. דור תהפוכות - ישלחו מן המחנה את יראי ה', ואת רשעי הדור ירומו וינשאו.

ד. בזמן הבית הראשון היה זמן שלא היו אלא 300 אנשים שלא כרעו לבעל.

ה. לא לירא אף מהעמדת חמה של מפרסם - לסטות מהאמת, ואף אם תשאיר יחידי בעולם. (צוואת היעב"ץ)

ו. צריך להיות חזק ולא ללכת עם הזרם יהיה מי שיהיה - סוף האמת להתגלות.

ז. בתקופה קשה של ברור נורא זה לא תהיה עצה אחרת כי אם המבארת בנביא מלאכי "אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע ויכתב בספר זכרון לפניו ליראי ה' ולחושבי שמו".

אם כן אף שבאותו זמן ייראו לנפשם עצה אחת תהא להם להתחזק בינם לבין עצמם בחשאי ובצנעה, ומה יהא שכרם? שיזכו להקשבה מלאה מה' שישתעשע בדבוריהם וכמו כן שיכתבו בספר הזכרון, ומה הצורך בכתובתם בספר הזכרון? לצורך פסוק אחר שנאמר "והיה הנשאר בציון והנותר בירושלים קדוש יאמר לו כל הכתוב לחיים בירושלים" (ישעיה ד, ג) מי הוא הקדוש הכתוב לחיים בירושלים שישאר וישרד לעתיד - זהו שנכתב בספר הזכרון הנ"ל. (הגר"י לוינשטיין זצ"ל)

(מאמרים דלהלן עד סוף אות כ"ב מהגר"י לוינשטיין זצ"ל)

ח. כל הגאולה תהא בזכות ולמען אותם יחידים שלא נביטו על הסובבים אותם.

ט. דור שפן דוד בא בו - מסתלקים הצדיקים בזה אחר זה.

י. דור שפן דוד בא בו יהיו הרבה שיקראו "רב", "רב"י או "צדיק", תארים ללא מציאות.

יא. דור שפן דוד בא בו גם אם יתרבו הספסלים יתמעטו הלבבות. (הגר"י לוינשטיין)

יב. צרות רבות יהיו בדור האחרון והקשה מכלם שיהיו הרבה שיפסידו את האמת בלה ולא יזכו לה.

יג. גם אלה שיחפשו את האמת - יסתפקו במועט של יראת שמים ולמוד תורה ובהשאר יזלזלו.

יד. הרשעים שבאותו דור ירשיעו ביתר שאת וביתר עז.

טו. מה הסימן לאיש אשר המלך חפץ ביקרו, להראותו את יקר תפארת גדלתו לעתיד - מי שמתיסר בממונו או בגופו ואין הולך לו כרצונו.

טז. התפלה ובקשת רחמים צריכים לשמש לנו בזמן זה - כלחם ומים.

יז. האכזריות והסכנה הגדולה בעת ההיא - תהא לאומר "שלום עליך נפשי", ואינו דואג להשלים נפשו בתשובה כראוי.

יח. דור שבו דוד בא בו - יהא ברור וצרוף נורא וחד להיכן משתייך האדם - למחנה הצדיקים או להפך חס ושלום.

יט. לגאולה דרושה הכנה - תורה וגמילות חסדים.

כ. גם אלו שיזכו לגאולה, לא תהא מדרגת כלם שוה.

כא. צריך בית קבול של תורה ומדות טובות כדי לזכות בימות המשיח.

כב. תפלה לשבת המקדש - מקרבת בנינו.

מה יהא מצב הפרנסה בדור האחרון:

א. כל היסורים בכף מאזינים אחת ועלי בכף שניה - מכריע את כלם. עני חשוב כמת (גמרא), אין זכוד לנשמה כצער ובזיון העלי.

ב. בגלות האחרון תתחלף גזרת המיתה בעניות - ואותם שיזכו להשרד לחזות בנעם ה' בעולם התקון יצטינו במדת העלי וכנאמר "והשארתי בקרבך עם עני ודל וחסו בשם ה'" (צפניה ג') ועוד נאמר "ואת עם עני תושיע".

ג. נסיון האחרון יהא במיחד בקבלת יסורי העניות שלא להתרעם על מדותיו ותברך ואפלו אנשי חסד ירדו מנכסיהם לצרף הנסיון. (שולחן הטהור)

ד. דחק העניות יקרב מאד את גאלתו של ישראל. (תקוני זהר)

ה. קדם הגאולה יהיה שפע גדול בעולם ואחר כך יפסק ויהיה דחק גדול מאד, כי רבים יפלו מנכסיהם וזה יהיה הנסיון הקשה ביותר, כך אמר רבי ישראל מרוזין וזה תכן דבריו:

לפני ימות המשיח יהא שפע גדול בעולם ואנשים ירבו במוותרות ולוקסוס ויתרגלו להתפנקות מפרזות ולאחר מכן תפסק אותה השפעה ויפלו לדחק גדול (נר ישראל)

ו. הרבי מקוצק אמר שהסימן הגלוי לגאולה כשיהיו ישראל טרודים ומדאגים מדחק פרנסתם עד שיתבלבלו מחוותיהם מחסר ישוב הדעת (בית ישראל).

ז. עקר הכסף יהא מצוי אצל אנשים עשירים ואכזרים שאינם עושים צדקה וחסד (חדושי הרי"ם).

ח. עקר הנסיונות בעקבתא דמשיחא יהיו רק בממון, ואותן נשמות שישבלו עניות ודחקות, ולא יחפשו את הפתרונות בדרך שלא תואמת את התורה, בכך יהא תקונם המשלם. (מנכד חדושי הרי"ם רבי ישראל ממודזיץ זצ"ל)

ט. עקר תקון נשמות דור עקבתא דמשיחא - לפזר ממון לצדקה וחסד על אף הדחקות (מהני"ל)

י. הגם שהעניות והדחקות גורם מעוט בעבודת ה' ובלמוד התורה, מתקן הוא את נשמת המתניסר יותר מאלו הנה בהרחבה והנה יכול לעבד את ה' יותר מתודת אותה הרחבה. (שלחן הטהור בשם "התניא")

מהן סגלות הפרנסה?

א. לומר בכל יום פרשת המן.

ב. יתמיד לבקש על פרנסתו.

ג. יתן מעשר מכספו.

ד. לכון בברכת המזון בכונה ובשמחה.

ה. לומר בכל יום י"ג עקרים.

ו. אגרת הרמב"ן בכל יום.

ז. לגמור את התהלים בלא הפסק ואפלו לא של "יהי רצון".

ח. סעודת מלוה מלכה בחבורה ולספר ספור מהבעל שם טוב.

ט. להיות בשמחה תמיד.

י. משא ומתן בישור. (טהרת הקודש)

מי ימלט מהחשך הנורא של חבלי משיח?

א. באותם הימים ירבו הצרות לצרף בהם את ישראל כפי הדין. וכל אחד ואחד כפי חובו יצטער, וכל מי שיקשה ערפו ולא ישוב - יאבד, ומי שיתן צנארו בעל התשובה וקבלת הצרות בסבר פנים יפות ויתן שכמו לסבל - יצטרף ויזכה (רבנו משה קורדובירו - הרמ"ק).

ב. רבים יצאו מן הדת בברור והצרוף הנורא שיהא אז - בחשבם שבכך תהא הצלתם, אולם באמת לא ימלט רק מי שינתר נאמן לה' ולמצוותיו. (ברית מנוחה).

ג. הנשמר בעקר בבי נקדויות אלו (א) אמונה (ב) שמירת ברית קדש מבטח הוא שישמר מכל רע וקדוש יאמר לו. (שומר אמונים)

ד. רק מי שחפץ בגאולה באפן מידי, ללא דחיה מסבת השבונות אישיות יזכה לה, אולם מי שאינו חפץ או מתיאש ממנה, לא יזכה לה. (רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל, וראיתו מיוצאי מצרים וחמושים עלו בני ישראל - אחד מחמישה והשאר מתו במכת חשך כיון שלא רצו לצאת).

אימתי יהא קץ הפלאות?

הקץ הסופי נסתם ונחתם, אולם כל הקצים המובאים בזהר ובספרים הקדושים כלם אמת, לפי שהם שעות רצון והתעוררות לגאולה, אלא שנדחו מפני מעשינו, אולם הקץ האחרון לא יתמהמה גם אם לא נהיה ראויין לו ככלל (אור החיים)

האם חייב שיהיו סימנים קדם ביאת המשיח או אפשר שיבוא בפתע פתאום?

ב"שומר אמונים" מובא, מקביל לנו איש מפי איש עד הפעל שם טוב זצוק"ל שהתגלות המשיח תהא בפתע פתאום, ובאותו רגע של התגלותו לא יחשבו מִכָּדָּ כְּלוּם, וְכָל אֶחָד יְהֵא טְרוּד בְּעִנְיָנוּ בְּעִסְקֵינוּ וְיִתְיַאֲשׁוּ, וּבְלֹא הוֹדְעָה, פְּתֹאֹם, נִשְׁמַע בְּשׁוֹרֵת הַגְּאֻלָּה.

והביא ראיות מפרשות לקד מהמגיד שכן אמר ל"בית יוסף" (מגיד מישרים פ' צו).

וכמו כן מהפסוק "ופתאם יבוא אל היכלו האדון אשר אתם מבקשים" (מלאכי ג') (ועוד ממדרש פרקי היכלות הקדמון פרק לו).

הלא בגמרא ר"ה (י"א ע"א) אמרו "בניסן נגאלו ובניסן עתידין לגאל" ואם כן אין מה לצפות קדם ניסן או אחריו?

שאלה זו שואל ה"שומר אמונים", ועונה: משיח בן דוד בוא יבוא בניסן דוקא, ואולם משיח בן יוסף אין לו זמן אלא זמנו בכל שעה ורגע, ועליו אנו מחכים.

אין ישראל נגאלין אלא בתשובה, אם נחכה לתשובתן של ישראל אימתי נגאל!?

עונה על כך הרב "שומר אמונים" (בשם רבי בער תלמיד הבעש"ט זצוק"ל): קדם ביאת משיח יארע ארוע מסים שיעורר את הלבבות לפחות בהרהור תשובה, ונצמיח הקדוש ברוך הוא הרהור תשובה בלבבות כל ישראל, ויסתפק הקדוש ברוך הוא בהרהור זה לבד ברב רחמיו וחסדיו לקיים מה שנאמר "אין ישראל נגאלין אלא בתשובה".

במה מתנים ראית סימני הגאולה?

סימן נפלא לגאולתן של ישראל:

תנא, רבי שמעון בר יוחאי, בשלשה דברים מאסו בני ישראל בימי רחבעם:

א. מאסו במלכות שמים.

ב. מאסו במלכות בית דוד

ג. מאסו בבית המקדש שנאמר (מלכים א, יב) "מה לנו חלק בדוד וגו'"

אמר רבי שמעון בן מנסיא אין מראין סימן לישראל עד שיחזרו ויבקשו שלשתן, שנאמר (הושע ג) כי ימים רבים ישבו בני ישראל, אין מלך ואין שר ואין זבח וגו' אחר ישבו בני ישראל, ויבקשו את ה' אלקיהם (מלכות שמים),

ואת דויד מלכם (מלכות בית דוד),

ויפחדו אל ה' ואל טובו (זהו בית המקדש שנאמר "ההר הטוב הזה").
(רש"י)

"ונחמשים עלו בני ישראל מארץ מצרים", ונחמשים - אחד מחמשה, ואלו ארבעה חלקים מישראל מתו במפת חשד לפי שלא רצו ונפצו בגאולה, מסבותיהן האישיות.

אחים יקרים! סלקו חשבונות אישיים למיניהם, הגאולה תלויה בחפץ וברצון לגאול מיד, ללא דחיה מסבת חשבון אישי.

אנא! בסוף כל תפלה בסוף כל דרשה, בסוף כל למוד, זעקו זעקתכם מלב:

מבקשים מלכות שמים,

מבקשים מלכות בית דוד,

מבקשים בית המקדש.

זכר! גאלתנו תלויה ב"בקוש" אין מראין סימן תשועה וגאולה לישראל עד שיבקשו שלשתן.

מהו באור "צער השכינה"?

א. "שְׁכִינָה" בְּאוֹרָה אֹרוֹ וּכְבוֹדוֹ יִתְבָּרַךְ הַמְתַּפְּשֵׁט בַּתְּחִתּוֹנִים, וְצֶעַר הַשְׁכִּינָה הֵינּוּ צֶעַר מִבְּזִיוֹן כְּבוֹד שָׁמַיִם, כְּבוֹד שָׁמַיִם מִשְׁפָּל, מְעַטִּים הֵמָּה הִירָאִים וְחֲרָדִים לְכְבוֹדוֹ יִתְבָּרַךְ, רַבִּים בְּרִישׁ גְּלִי מִחֻלְלִים וְדוֹרְכִים עַל תּוֹרָתוֹ וּמִצְוֹתָיו וְעוֹשִׂים עֵין שֶׁל מַעֲלָה כְּאֵלוֹ אֵינָה רוֹאֶה וְאֵזוֹן שֶׁל מַעֲלָה כְּאֵלוֹ אֵינָה שׁוֹמֵעַת, וּמִתְכַּחֲשִׁים וּמִתְנַכְּרִים לְמִצְיָאוֹתָיו וְאֲדָנוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, אֲמוֹת הָעוֹלָם הֵמָּה הַשׁוֹלְטִים בְּעוֹלָם וְעַל יִשְׂרָאֵל, וְהֵלֵא הֵם בְּנֵי הַשְּׁפָחָה, וְשִׁפְחָה יוֹרֶשֶׁת גְּבוּרָתָהּ בְּבָנֶיהָ אֲשֶׁר שׁוֹעֲלִים הֵלְכוּ בּוֹ לְעִמַּת הַגְּבִירָה שְׁנֵתְגַרְשָׁה מִבֵּיתָהּ לִיד כְּתֵל אֶחָד - כְּתֵל הַמַּעֲרָבִי וְשֵׁם בֵּיתָהּ וְלֹא זָזָה מִשָּׁם.

ב. צֶעַר נוֹסֵף לְשְׁכִינָה מִסְבָּלָם שֶׁל עַם יִשְׂרָאֵל, וּנְתָאָר זֹאת בְּמִקְצָת:

הָרִי רַבִּים מְעַמְּנוּ סוֹבְלִים, כֹּל אֶחָד סוֹבֵל אֶת סִבְלוֹ וְנוֹטֵל אֶת מְנַת חֻלְקוֹ בְּעֵנְשֵׁי הַגְּלוּת, וּכְמֵאֲמַר הַגְּמָרָא בְּחֻגִיגָה - "כֹּל מִי שֶׁאֵינּוּ בְּהִסְתָּר פָּנִים אֵינּוּ מֵהֵם", דְּהֵינּוּ כֹל מִי שֶׁבְּגֻלוּת אֵינּוּ סוֹפֵג מִכּוֹת וְהִסְתָּר פָּנִים אֵינּוּ מֵעַם יִשְׂרָאֵל. וְבִרְוִיר שֶׁכֹּל אֶחָד נוֹטֵל חֻלְקוֹ בְּלִבָּד וְלֹא חֻלֵּק חֲבֵרוֹ, אִם כֵּן נִתְבּוֹנֵן, לוֹ יִצִּיר שִׁיקוּם אֶחָד וַיֹּאמֶר מוֹכֵן אֲנִי לְטַל יְסוּרֵי וְחֻלֵּק יְסוּרֵי חֲבֵרִי, הָאִם יוּכַל לְסַבֵּל, בְּוֹדָאֵי לֹא, וְגַם אִם כֵּן יִסְבֵּל הֵלֵא סִבְלוֹ יִהְיֶה קֶשֶׁה בְּיוֹתֵר, וְלוֹ הִיָּה אָדָם צָרִיד לְסַבֵּל מְנַת חֻלְקָם שֶׁל עֲשָׂרָה מִיִּשְׂרָאֵל וְכִי הִיָּה יְכוּל לְסַבֵּל בְּוֹדָאֵי שֶׁהִיָּה מִתְמוּטָט בֶּן רַגַע, וְלָכוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נוֹתֵן לְכָל אֶחָד חֻלְקוֹ בְּמִנַּת הַיְסוּרִים כְּפִי חֻלְקוֹ וְכחוֹ, זֶה בְּשִׁבּוֹל בְּנִים רַחֲמָנָא לְצֵלָן, זֶה בְּעִקְרוֹת, זֶה בְּעֵנְיּוֹת, זֶה בְּחֻלֵּי וְכדוּמָה. בְּגֵמָרָא נֹאמַר בְּכָל צָרְתָם לוֹ צָר מְלַמֵּד שֶׁהַשְׁכִּינָה סוֹבֵלֶת וּמִצְטַעֶרֶת בְּשִׁתּוּף מְלֵא עִם כֹּל צֶעַר שֶׁל כֹּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, וְאִם כֵּן נִצִּיר לְעֶצְמָנוּ שֶׁמְכַל צָרוֹת יִשְׂרָאֵל בְּיַחַד, סוֹבֵלֶת הַשְׁכִּינָה, נִרְכֵּז אֶת כֹּל צָרוֹת יִשְׂרָאֵל זֶה בְּכַה וְזֶה בְּכַה וְנַעֲמִיס אוֹתָם כֻּלָּם עַל גַּב אִם אַחַת וְהִיא הַשְׁכִּינָה הַקְּדוּשָׁה, הֵיִשׁ לְתֵאָר אֶת סִבְלָה, שֶׁמִּשְׁתַּתְּפָת וּמְרַגֶּשֶׁת הִיא בְּצֶעַר שֶׁל כֹּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל וְצֶעַרוֹ זֶהוּ מִמֶּשׁ צֶעֶרָה, וּכְמֵאֲמַר הַגְּמָרָא שְׁכָשִׁי יִשְׂרָאֵל בְּצֶעַר מֵה שְׁכִינָה אוֹמְרָת: קִלְנִי מִרֵּאשֵׁי קִלְנִי מִזְרוּעֵי, וּכְאֹמַר כְּבִד עָלַי רֵאשֵׁי כְּבִד עָלַי זְרוּעֵי. וּבְכוֹן, אִם אָדָם אֶחָד בְּקִשֵׁי סוֹבֵל אֶת מְנַת חֻלְקוֹ בְּיְסוּרָיו, וְלוֹ יִטִּילוּ עָלָיו גַּם אֶת מְנַת חֻלֵּק חֲבֵרוֹ בְּלִבָּד כְּבָר יִתְמוּטָט, מֵה נֹאמַר עַל צֶעַר הַשְׁכִּינָה שֶׁסוֹבֵלֶת צֶעֶרָם שֶׁל רַבּוֹת רַבּוֹת מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁסוֹבְלִים כֹּל אֶחָד בְּסִבְלוֹ וּמִתְרַכְּזִים סִבְלָם שֶׁל כֻּלָּם עַל גַּב הַשְׁכִּינָה בְּלִבָּד. הֵיִשׁ לְתֵאָר אֶת צֶעֶרָה וְסִבְלָה.

לעזב עבודה ולהמסר כל כלו לתורה, האם נכון לעשות כן מתוך אמונה בה' שהוא הזן והמפרנס?

הנהגה זו היא כפי דרגת האדם, ואין לקפץ מדרגות בבטחון, כד הורונו רבותינו הגר"י סלנטר ועוד, ולקדו אם אכן חש הוא תחושת עז ואמץ רוח לעשות כן, ועושה כן מתוך שזכה לקנין התורה על ידי עמל ויגיעה ולא מתוך חסוי או התלהבות מקרית, אכן שלא ימנע מקדו, ובאם לאו יזהר לבל ירוץ מדי מהר פן יפל, זוהי התשובה בדרך כלל, ולגופו של ענין ולמעשה יש לשאל חכם.

האם נכון לטל תרופות לרגיעות ממתח או חרדה, או עדיף לנצל מצב זה כאתגר לאמונה ובטחון בה'?

יש לחשב שכר מצוה כנגד הפסדה, ואם אכן עולה בידו להתחזק באמונה ובטחון בה' ואין זה על חשבון עלותו בהתמדת התורה ותפלה, אכן מה טוב, אולם אם זה על חשבון בטול תורה ותפלה, הרי שבכך עולה שכרו בהפסדו.

אדם הלומד מוסר ובפרט בעניני אמונה ובכך אמנם מתחזקת הכרתו, אולם הרי בכך מעתה התביעה תהא עליו ביותר, האם בשל כל נכון להמנע מלמוד האמונה ולהמשיך בלמוד התורה?

בספר "דרכי העבודה" להגר"י לויןשטין מביא שם שאלה זו (עמי יח) ותשובתו בשם הסבא מקלם, עדיף להגדיל את ההכרה באמונה בה' ובמחויבות האדם כלפי בוראו, כי גדול מאד שכרה של עצם ההכרה, ואף שהפסדה בצדה להיות מעתה נתבע יותר, מכל מקום גדול שכרה מהפסדה.

אדם הזכאי לקבל סכום מהבטוח, ובדרך פשרה יכול הוא לקבל מהם מידית סכום מסים, ובאם יתעקש בדרך משפטית אפשר שיקבל יותר, מה הנכון לעשות על פי גדרי האמונה?

כָּל־גְּדוֹל בְּיַדְיָנוּ עַל עֲנִינֵי עוֹלָם הִזָּה אֵין לְהִרְבּוֹת בְּהַשְׁתַּדְּלוּת, וּבִפְרֹט שְׂבִדְרָךְ מִשְׁפָּטִית הָאָדָם נָתוּן לְמִתַּח וּלְבִלְבּוֹל הַדַּעַת וְאֵף לְכַעַס וְכִיוּצָא, וּלְכַדְּ הַנְּרָאָה פְּשׁוּט שְׂיִקַּח אֶת אֲשֶׁר מַצִּיעִים לוֹ בְּדְרָךְ פְּשָׁרָה וְלֹא יִתְעַקֵּשׁ לְבֹא בְּדִין וּמִשְׁפָּט, וּלְמַעֲשֵׂה יֵשׁ לְהַתִּיעֵץ עִם רַב.

עד כמה ההשגחה מרמזת לאדם לשפר מעשיו?

הרב "שפת חיים" (מועדים א' עמ' 15) מביא מגדל ההשגחה בזה בשם מורו ורבו הרב דסלר זצוק"ל, והנה לך דבריו:

מו"ר הרב דסלר מסביר כאשר אדם רואה חסרון או חטא בזולת, זה סימן משמים שיפושפש במעשיו, כי יש בו מעין חטא זה, כמו שהיה אצל דוד המלך ע"ה אחר מעשה בת שבע, שהנביא בא אליו, וכאשר דוד פסק דינו של העשיר, אמר לו הנביא "אתה האיש!"

ועל פי זה יובן שכאשר החפץ חיים ראה בגיל 60 את החלול שבת הראשון בחייו פרץ בבכי נורא שאי אפשר היה להרגיעו.

וכמו כן יובן הדבר על פי דברי הגר"י סלנטר ("תנועת המוסר" ח"א עמ' 284 אות י') האומר: אם מדברים בבית המדרש בקובנא לשון הרע - מחללים בפריו את השבת, או בנסחא אחרת: כשמתבטלים מתורה בקובנא - סטודנט בגרמניה רוצח את חברו. הרי שאם הראו לאדם דבר עברה חמור, יתכן ויש לו זקה בעוון קל שגרם לזה ועליו לפושפש במעשיו בזה.

וידוע שהדברים מפרסמים גם בשם הבעל שם טוב ובספרי חסידות.

מה נתן לעשות כשאדם פגיע ורגיש יותר מדי?

על כך יש להתחזק במדת הבטחון, לפי שענין הרגישות והפגיעה נובעת מכך שהאדם עושה יותר מדי חשבון לבני אדם ורואה בהם את הצלחתו או מפלתו וכשיעקר תלותו באנשים בכך שיחזק בטחונו בה' במילא פחות יפגע מהם, ולכך יעסק בנושא זה שבמילא החובה לכל בני אדם לעסק בו, וכגון בחובת הלבבות שער הבטחון ועוד.

מה נכלל בצווי מצות האמונה בה'?

יש לחלק את מצות האמונה לג' פרטים :

א. אמונה בעקרי הדת, הלא הפה י"ג עקרims שפנה הרמב"ם, ומחייב כל אדם שיהיו מאמתים אצלו ללא שום ספק שבעולם, ומכללם שאין שום מקריות בעולם, וכל תפקיד העולם בכל רגע ממש - מהשפעת חיותו יתברך על העולמות כלם, ואלמלי תפסק השפעת חיותו לרגע - הכל יהא לתהו כלא היה, וכמו כן אין נעלם מידיעתו יתברך כלום והוא עשה ועושה ויעשה לכל המעשים, וכשם שאמונתנו ב"עשה" כן אמונתנו ב"עושה" שהכל ממנו לבדו.

ב. אמונה מלשון "אמון", ויתפרט באורו לבי פרטים : (1) ידיעה ברורה שהנהגת ה' עם הכלל ועם הפרט בצדק ובישר, ועל כך לתת "אמון" מלא באלקים שפועל ללא עול חלילה וכל הנהגתו בדרך "מדה כנגד מדה". (2) על אמון זה יש להתבטל ולהסכים לו, לא די בידיעת הדבר, אלא שיהא על כך גם הסכמה מלאה מכל הלב ללא התמרדות - ואפלו פנימית - וללא ערעור, ולו אפלו בהרהור, וככל שמתבטל יותר ונכנע יותר - מדרגתו באמונה משלמת יותר, והיא היא בעצם הקובעת את מדרגת האדם מי למעלה ומי למטה.

ג. אמונה חייבת להיות כמו חי אצל האדם, הכיצד "רבונו של עולם" עומד עליו ורואה במעשיו, ותוצאותיה - חרדת קדש על קיום העשה והלא תעשה

מה הסבה לקשי השגת האמונה ?

א. קשה מאד להלחם עם מה שהעינינו והחושים רואות וחשות, אנו מקפיים בעולם המסבב בסבות ומקרים, וכל ענינינו נעשים בדרך סבה ומסובב טבעי ומקרי, והמטל על האדם להכחיש ולשקר את מה שענינו רואות ולאמת את מה שאין ענינו רואות, וזו מלחמה תמידית בכל רגע ורגע. וקשי זה הנו ביחס להנאמר בתשובה הקודמת אות א'.

ב. האדם נולד בטבעו מרדן ועקשן וטבועה בו מדת הגאווה, וכמו שכלפי חבריו קשה לו להודות על האמת, ובפרט פשקשה לו לקבלה, כמו כן כלפי הנהגת הבורא קשה לאדם להצדיק את ענישו ולהודות על האמת, ולכן מהרהר הוא אחר אמתות הנהגת הבורא. זהו ביחס לפרט מספר 1 שזכר למעלה בשאלה הקודמת באות ב', וביחס לפרט מספר 2 הנזכר למעלה הקשי בקיומו הוא, שאמנם גם אם מצדיק דין שמים עליו קשה לו לרצות את ענישו הלכה למעשה, ומתמרד הוא לסרב לקבל את ענישו, ומחשב

כיצד להתחמק ממנו ואם אינו יכול מקבלו בטרוניא ובסבר פנים גרועות.

מנין צומחים ספקות והטרדות במחשבה גם בעקרי יסודות הדת?

א. אמונה היא דבר עדין פלשון ה"חזון איש" בספרו "אמונה ובטחון", ובנקל יכולה האמונה להצטנן, וכמבאר לעיל הסבות לקשי השגתה, כך שכל שמיעת דבורי פוליטיקא מאנשים רחוקים באמונה כבר מצננת את האמונה, ומחלחלת לה המינות טפין טפין ללב האדם כך שאמונה צריכה שמירה גדולה להיות האדם מחזקה תמיד בקרבו, ולדבר מאמונה תמיד.

ב. עוד סבה עקרית להטרדת מחשבות כפירה היא חטאת נעורים שפגם אדם בימי נעוריו, ובפרט אם ממשיך הוא לפשל בענן זה.

ג. סבה נוספת חסר זהירות מפשרות המאכלים המטמטמים מחו ולבו של אדם. (שו"א)

ד. ויתכן פעמים רבות שנובעים מחשבות אלו מעצבנות, כי בזה שהאדם נלחם עם מחשבות אלו בלח ובמתח מתגברים המה ביותר. (ולקמן תשובה כב יתבאר כיצד להתמודד באופן הנכון עם המחשבות הטרדניות בנושא אמונה).

הכיצד, רואים אנו אנשים החוטאים ועם כל זה טוענים שמאמינים הם?

אמונתם של אלו "אמונה שטחית", מערפלת, כאדם המנמנם שהפרתו אינה ברורה, כאלה - מעולם לא התעמקו בנושאי אמונה ולא מדדו את מדת הפרתם באמונתם ועד כמה תואמים מעשיהם את אמונתם. מעולם לא חשבו כמה מעשיהם סותרים את אמונתם וכל חייהם סתירה גדולה בין האמונה למעשה, איננו באים לומר שיש לדמותם לכופרים והאפיקורסים חס ושלום, אולם אמונה זו דלה היא מאד ונבחנת היא בכך שבכל נסיון קטן כבר נסוגים אחור. ומה שאין להם קשי בהשגת אמונה דלה זו כיון שפח הרע לא רואה צרך להתמודד אתם על כך שהרי בין כה אין אמונה זו מתבטאת אצלם בקיום המצוות או בעמידה בנסיון, ונשארים חוטאים בנפשותם, ואולי יותר מזה - עדיף לכת הרע להשאירם בכך כדי שיהא נשקט מצפונם בכך שלפחות אינם כופרים ואפיקורסים,

ומסתפקים באמונה דלה זו להחשב כאנשי אמונה ישר ואמת, וכלשון הרגילה כיום בפי ההמון "מסרת". ומסבה נוספת עדיף לכח הרע להשאיר להם במדת מה את אמונתם - לעשותם יחסית - מזידים ולא שוגגים.

אימתי היתה התקופה הקשה ביותר מבחינת אמונה לעם ישראל?

התקופה הקשה ביותר לעם ישראל מבחינת חלשת האמונה החלה מלפני כ- 150 שנה מהמשפילים רודפי התורה ולומדיה שעשו שמות בעם ישראל בעולם כולו, ופרותיהם הבאושים עשו גדולים וגדולי גדולים עד ימינו. ותקופה זו קשה היא יותר אפלו מתקופות שהיו בישראל עובדי עבודה זרה, לפי שאז עוד היו מאמינים במשהו, חיו במחשבה כל שהיא, האמינו במגבלות האדם ובצורך לכח-על טבעי להצלתו, רק טעו בין האמת לשקר, אולם בתקופה זו של ה-150 שנה האחרונים נשתבשו חיי המחשבה, והאפנה כיום היא לחיי הפקרות - אכול ושתו כי מחר נמות, שיטה מטפשת שלא להאמין בכלום, לראות רק את האבוס מבלי להתבונן מי הם בעליו, לפנק את הגוף, להתענג מהחומר של העולם ולא להביט לרוח שבו בין שלילי בין חיובי, להדמות לגויים ולעשות כמעשיהם, ולהתכחש לדת ישראל מתוך מרד, ועל זה פעס ה' גדול שבעתים, על כי ישח אדם וישפל איש לתחתית שאין למטה ממנה בכך שמחליט הוא לעצמו לעצם את עיניו וללכת בשיטה - "לא להתבונן" "לא להאמין" הרי שבכך מבטל את תכלית רצון ה' בבריאת האדם, שהיא המחשבה. (והארכנו בזה בספרנו "אמונת ישראל" בתחלתו).

מה הסבה להתנכרות האמונה במיחד בדורנו?

סימנים רבים נתנו לנו לדעת אימתי יגיע קץ שלבי ההכנה - שבעצם החלו מיום ברוא אלקים אדם על הארץ - לקראת עולם מתקן, שלו אנו מצפים זה כ- 2000 שנה. במשנה בסוף מסכת סוטה ובעוד מדרשים רבים שמקורם בפסוקי הנביאים מבאר כיצד ואיך יראה המצב בישראל בזמן שתגיע ההכנה לסיומה, כל הסימנים המבארים שם כבר מאחרינו, וענין זה פשוט ומסכם מכל גדולי הדורות האחרונים החל מה"חפץ חיים" שהרבה לכתב על כך, ועוד הרבה - שתקצר היריעה מלמנותם בשיטתו הלכו שתקופתנו אכן תקופה שעליה נבאו הנביאים והחכמים. ומהסימנים הבולטים שיצטין בו דור המסים הוא - הגברת הרשע, כחות הטמאה שכללו במיטב הנשק באפן שלא היה כמותו מעולם, גוני פתויים גרויים ונסיונות תקיפים ותכופים, כדי להמשיך את השרדותם בידיעם שבהסתים ההכנה - לעולם התקון - מתבטלים המה לגמרי. ורשות נתונה

להם על כך מאת הבורא כדי להצדיק את גמר עבודת ההכנה שאכן הגיעה לשלמותה, והוא בכך שאנשי הדורות המסיימים ישארו איתנים ונאמנים לתורה ולמצוותיה עם כל הקשי הנמרץ שלא היה לפנים כמוהו, כי אותו כח הרע שיתפרץ בסוף קיומו הוא בעצם פסגת כח הרע, ובהחסלו - מצדקת גמר ההכנה המפנה את מקומה לעולם שכלו טוב ומתקן, וזאת בזכות מסירות נפש של הדור האחרון ובעמידתו ברצף הנסיונות, כי אז תהא מצדקת לו שכר עולם התקון, שמעתד הוא להנשארים והנותרים באמונתם

מה הסבה לרובי היסורים שבדורנו?

מבאר עם התשובה הקודמת, לצרף השדרות כחות הטמאה והרשע, ולצרף המשך חיותם וקיומם התלוי בהצלחת פתוייהם וגרוייהם, משתמשים המה באמצעי פתוי נוסף, והוא רבוי היסורים - שלרב מכריעים המה את המתנדנדים למצא את פרקנם מעמס סבלם בתענוגים מדמים שהנאתם העכשווית מזמנת, וישועתם המדמית נראית בהישג יד, ובכך מצליחים המה בקלות לסחוף ולצודד ברשתם פתויים ותמימים שבפתיותם המה מחריבים את נשמתם מחריבי עולם, וממשיכי חיות הרשע והטמאה, שכל חסולה תלוי בעומדים בפרץ הממגרים ומשפילים קומתה בהתמרדותם למלכותה מלכות הרשעה, ולעמתם הנכנעים לה מצדיקים את עכוב עולם התקון בטענה: עדין טרם הגיעה ההכנה לשלמותה בעוד ישנם אנשים שאינם ראויים לעולם הטוב והמתקן.

מה הם הדרכים להשגת האמונה?

א. התבוננות היסטורית

ההיסטוריה מבריאת העולם איננה בשמים ולא מעבר לים.

אדם הראשון חי 930 שנה.

מתושלח חי בחפיפה אחת עם אדם הראשון 243 שנה שהיו שנים אחרונות לאדם הראשון וראשונות לחיי מתושלח.

נח נולד 126 שנה לאחר אדם הראשון, אם כן מתושלח גשר בין אדם לנח ואם כן ברור היה לו לנח ראשית הבריאה וחדושה מעד ראשון - מתושלח.

אברהם אבינו חי בחפיפה אחת עם נח - 58 שנה, שהיו אחרונות לחיי נח וראשונות לחיי אברהם אם כן אברהם שמע מעד ראשון - נח - את נס המבול, ומעד שני - בסך הכל - את כל הבריאה וחדושה.

לסכום :

היסטוריה קדומה בסך 2123 שנים עד תקופת אברהם אבינו עליו השלום - הנה סך הכל בת ארבעה דורות, אדם, מתושלח, נח, אברהם. ומאז ההיסטוריה כבר יותר ברוחה ומפרטת, שהרי מאז נצמחו נתרבו בני ישראל ופרוט ההיסטוריה עבר במסרת נאמנה מאבות לבנים.

כ- 320 שנה לאחר מכן - כשכבר נתרבו בני ישראל, עמדו כלם במעמד הגדול והמפלא מעמד הר סיני ושמעו דבר ה' - פנים בפנים, במעמד זה נכחו 60,000 גברים מגיל 20 - לבד מטף נשים וזקנים - סך הכל מיליוני בני אדם עדים למעמד קבלת התורה, מעמד הסותר כל פרקא שהיא ליסודי האמונה - וכנאמר: "למען ישמע העם בדברי עמך וגם בך יאמינו לעולם".

כאן רק פתחנו דרך להתבוננות היסטורית רבת התועלת לחזוק האמונה, להמשך הדרך - מועיל מאד להתבונן ב"ספר הדורות" - תאריכים מפרטים לכל ארוע וארוע מתקופת התנ"ך עד לתקופה האחרונה.

ב. התבוננות באישים ראשי עם בני ישראל

התבוננות באישי וראשי עם בני ישראל מתקופות האחרונות שעוד זכינו להנות קצת מאורם. שעל אף חכמתם ופקחותם וגאונותם, התכופפו לגדולי ישראל קודמיהם, וכן קודמיהם לקודמיהם, כך שההנחה הייתה פשוטה וברורה שכל הקדם בזמן - קדם במעלה, ורבים מהם שדרשו וחקרו בנושא אמונה ופילוסופיה עמקה, וכלם ללא יוצא מן הכלל בודאי העבירו במחם את הספקות הפשוטות הצצות בראש כל אדם בינוני לפחות, ובכל זאת התכופפו והתבטלו לכל תג ותג שבתורה, וכל אמרה ואמרה של החכמים שקדמו להם שתו אותה בצמא, ועל אמת זו מסרו את כל היקר להם ממונם, נפשם, תענוגיהם, וכן את כל יתר חיי החמר של העולם, בזו לכסף ולזהב ולכל כלי חמדה למען אמת זו, וכי זה בחנם, האין זו ראיה שהאמת אצלם הייתה ברוחה כשמש, ללא צל של ספק, הלא רחוקים היו מכל שחד של תאוה ורצון, געלה ובחלה נפשם בבצע כסף, ורק האמת הייתה תאותם, בנגוד ליתר הפילוסופים שנגיעת הרצון לחפש ומתירנות קבעה אצלם את דעתם למען לא יסתרו מעשיהם את מצפונם, ואם כן הלא הלכה רווחת - "כי השחד יעור עיני חכמים".

ומלבד זאת, בהכרח שהתענגו על עבודתם, שהרי כמה יכול אדם לעבד ולהתמסר למשימה מתוך כפיה, הלא עבודה מתוך כפיה נעשית "לצאת ידי חובה" ותו לא. חשק, אהבה, מסירות לא יתכנו אם לא שהפעלה

נעשית מאהבה, ואם כן מהיכן נבעה אצלם האהבה אם לא מתוך אמונה ברוחה ללא ספק, וידיעתם מהכרתם היתה כל כך מוחשית עד שהיה שוה אצלם לתת עבורה את חייהם, ממונם וכל היקר להם, והכל שלא על מנת לקבל פרס, השקיעו את כל חייהם בתורה ובקיום המצוות ובהעמדת תלמידים הרבה, צא וראה מרבי עקיבא שפרש מביתו כ"ד שנים, ועוד בדומה לו כמובא בגמרא.

ג. התבוננות במסרת השמרנות והקפדנות

התבוננות נוספת ופשוטה יש להתבונן שהרי עמנו עם שמרן וקפדן, כל חדוש תוספת או מגרעת בתורה עובר בדיקות וחקירות רבות כמבאר בתלמוד ובחקירות ההלכה, וכל שכן כל חכם ודורש בתורה נבדק במעשיו ובהליכותיו לכדי שיהא ראוי לפסק בתורה, ואם כן מי יעלה בדעתו על המצאת מצוה מסימת שאין לה מקור מימות משה רבנו עליו השלום ומימות יהושע והזקנים, מי העז להמציא תורה חדשה ולו אפלו הלכה חדשה, מי הצליח להטעות את חכמי ישראל בדבר שקר, הלא עיניהם עיני הבדלח, ואין הטעיה בעולם שלא נתגלתה להם לבסוף טעותה ושקריותה.

הלא אותו צדוקי שכפר בנסוד המים והרגישו בו המון העם שמשנה הוא ממנהג הידוע - רגמוהו כל העם באתרוגיהם, ומלחמתם מפרסמת בצדוקים וביתוסים ובקראים, מי הצליח לעמוד לנגד עיניהם בצביעותו ובשקריותו, חכמי ישראל המה חכמי הנפש והפסיכולוגיה האמתיים שממלותיו של אדם כבר הכירו מי הוא כמבאר ב"פסחים" באחד שאמר "הגיעני כזנב הלטאה" - בדקו אחריו ומצאוהו פסול.

והרי לך לשון "החתם סופר":

נראה לי כשגעון מי שיאמר שבאחד מהדורות קם אחד והמציא להניח תפלין, ויצא בקרן על מצחו והטעה את העולם לומר זהו - טוטפות האמור בתורה, הלא ירגמוהו כל העם ויאמרו לו - זה לא שמענו ולא ראינו מאבותינו מיום עמדנו על הר סיני, ועמנו משה רבנו עליו השלום ואחריו יהושע בן נון, והזקנים ונביאים, ומי ימלא לבו לחדש דבר, וכן בענין ספה וד' מינים וכל מעשה הקרבנות מי יכול לשנות דבר הנהוג בכל יום ויום לפני הזקנים והנביאים אם לא שכן ראינו בעינינו ממושה רבנו עליו השלום ותלמידיו עד היום הזה. עד כאן לשונו.

ד. התבוננות בגדלת חכמי ישראל מעל הטבע

התבוננות בגדלת חכמי ישראל החל מהנביאים הקדושים שדבר ה' היה בפיהם, התנאים הקדושים וכל מעשי מופתיהם, מעשי גבורתם והתמסרותם לתורה ולדקדוק על כל תג ותג שלה, התבוננות בחכמתם ופקחותם העצומה בכל תחומי המדע, מעולם לא הצליחו חכמי הדתות

השונות לנצחם - כמבאר בתלמוד, וכידוע בכל וכוונת בנושאי דת ואמונה - תמיד היתה ידם על העליונה.

על אמונה זו מסרו נפשם, פעשה הרוגי מלכות ועוד רבים בכל דור ודור, וכמה מהם שקפצו לסכנה כדי שלא להפשל בעברה.

ה. והעצה הנפלאה ביותר לחזוק האמונה היא תפלה,

אנשי כנסת הגדולה תקנו לנו מאה ברכות בכל יום להיות שידינו בחכמתם גדל הסכנה המצויה במעידת האמונה, והיא בנקל יכול האדם לפל למינות, ולקד תקנו לנו מאה ברכות בכל יום, על כל פוס מים, על כל טעימה וטעימה, על לבישה בכל יום - "מלביש ערמים", על נעילת מנעלים בכל יום - שעשה לי כל צרכי, על חגירת חגורה - בכל יום "אוזר ישראל בגבורה", וכן על כל פרט ופרט, וכן תקנו לנו לבקש ג' פעמים ביום את כל צרכינו, רפואה, פרנסה, סליחה וכו', וזאת כי ידעו דאם לא יחזר האדם ויזכיר לעצמו לפחות מאה פעמים בכל יום את אמונת ה' - עלול לשכח בן רגע את אדנותו ותברך ולפל לכחי ועצם ידי.

וכמו כן לשפך לבו לפני ה' ולהתחנן על נפשו מעצם בלבולי האמונה שישורו ממנו, והגם שאמונתו מבלבלת ותפלל ויתפלל ובכך הרי הוא מפנים לעצמו יותר מכל את השגחת ה' ויכלתו, ומבטא בכך את התבטלותו לכל יכול בהיותו מתפלל ומבקש רק ממנו, ויתעקש להתפלל ולא ירפה, והכל בשפה הפשוטה המדברת אצלו כבן המתחטא אל אביו, ואף שאין לבו שלם באמונתו לא ישים לב לכך, ובהתמדת דרך זו בודאי יסורו ממנו כל המחשבות שטות שפעמים אינם אלא הטורדת עצבנות ומתח, ועל ידי רגע ושלוחה יסתלקו להם.

אם האמת כל כך ברורה מדוע "מינות משכא"?

עם ישראל חטאו בעגל לאחר מתן תורה, והוא פלא, אלא יודעים ישראל בעבודה זרה שאין בה ממש ולא בקשו לעבדה אלא כדי להתיר להם עריות בפרהסיא (סנהדרין סג ע"א).

אדם שתאוותיו ורצונותיו קורצות לו מול עיניו - מסתנור הוא מהם, מתעוררים עיניו, מתטפש שכלו ומשקר הוא את עצמו בכל מיני שקרים לטהר את השרץ, ורק כדי למצא חתירה המתרת את תשוקותיו - עובדים עבודה זרה, מטיחים קצת את האמונה ואת חמר דרישותיה, רק כדי שיתאפשר להנות גם מעריות ויתר אסורים.

וזהו "ונטמתם בם" - אל תקרי ונטמתם אלא "ונטמטם", יש משג של "טמטום", שפרשו סלוק השכל והמרתו בטפשות, אלו הם תוצאות שחד

העברה השואף לעריות בפרהסיא, לא בהחבא, לא במצפון כואב, כי אז אין ההנאה משלמת אלא מסיגת ומכאיבה, וכדי שתהא ברחבות ובשלוח יש בה כדי לשחד גם את החכם ביותר מכל משפלות החכמה שבו, והיא המקום ופנה לבחירה שהשאיר הבורא לשם הצדקת שְׁכָר וְעֵנֶשׁ. (יסוד הדברים מר"א וסרמן זצ"ל)

והראיה הגדולה לכך היא הנאמר: "ויחל העם לזנות אל בנות מואב, ויצמד ישראל לבעל פעור", ובכן וכי יש עבודה זרה כל כך מטפשת ומגעילה מעבודת פעור - "אוכל תרדיו ומתריז בפניה", ועם כל זה עבודה בני ישראל, ומגלה לנו הפסוק, דהיאך נפלו לטפשות כזו? ויחל העם לזנות אל בנות מואב", זנות בנות מואב היה ה"ויחל", ההתחלה, כי מכך נטלו השחד, ונטמטמו עד שנפלו לשטות זו של פעור.

אריכות חשכת הגלות ללא ראית קצה הלא מיאשת מהתקוה ומערערת את האמונה?

הגלות שהינה ארכה ומינגעת - זוהי ההסתכלות מצדנו, והצדק איתנו להיותנו מנועים מלראות ומלהבין הכיצד כל רגע נוסף שבחשכת הגלות מוסיף נדבך נוסף להשלמת מערכת ההכנה לצרף תקון עולם במלכות שדי, לו היינו מבינים היאך כל רגע וחלק מהרגע באריכות הגלות נצרך וחיובי הוא לצרף איזוהי השלמה בעולם התקון לא היה קשה עלינו.

ובמשל פשוט אפשר להסביר זאת:

אדם הרוצה לרפש דינה גמורה ומסדרת במרחק רב ממקום מגוריו ואינו רואה את הנעשה שם במהלך הבניה, לפי דעתו בתור אדם שאינו קבולן ולא בנאי, צריך לקחת זמן סיומה עד פשנה, לכן לאחר סיום השנה תלאה נפשו ותקוץ מלהמתין ולכן רואה לנכון לשלח גערות וזרוזים לסיום המלאכה מבלי לדעת את הנעשה, אולם אלו היה שם ורואה בשטח את ההתקדמות היפה שמתקדמים הפועלים בעבודתם מיום ליום היה שואב עידוד ותקנה, אלו היה רואה הכיצד כל עכוב הוא לא לחנם, כל עכוב נצרך ובעתיד יראו תוצאותיו, היה ממתין בסבלנות, אלא שלהיותו מרחק מהמקום אינו רואה את ההתקדמות במו עיניו.

כן הוא הדבר, הקדוש ברוך הוא אינו קץ ונלאה כביכול בגלותנו כמו הקבולן והבנאי הנמצא בשטח שאינו קץ בעבודתו להיותו רואה כנצרך כל עכוב ועכוב, אין שום עכוב לבטלה לכל עכוב מטרה נעלית לצרף כדאי ומשתלם, וזאת עלינו להאמין בכל השלבים שעוברים עלינו הן בשלבי יסורים, והן מצד עצם עכוב הגאולה שסבותיהם טומנים בתוכם סודות ונסתרות הידועים רק למי שיצירת עולם התקון נתון לתפקידו, והוא הרוצה ומביט עד כמה כל עכוב נוסף בגלות, ועד כמה כל כאב ולו הקטן

ביותר של כל יהודי ויהודי נצרך הוא כדי להשלים את עולם התקון, וזו בעצם הנחמה הגדולה שתהיה לנו לעתיד בהגלות "היחוד השלם" ויראו כלם כמה היה נצרך כל פרט של כאב ועגמת נפש ואין נחמה גדולה מזו המבטחת לנו מהקדוש ברוך הוא - "אנכי אנכי הוא מנחמכם".

ושמעתי בזה פרוש יפה ונפלא מהרה"ג רבי אפרים זיצ'יק זצ"ל על המדרש: "כל הקרבנות עתידין להבטל חוץ מקרבן תודה", דמה שיך לכאורה קרבן תודה לעתיד, והלא תודה נועד לחולה, להולך מדבר, ולמי שיצא מבית האסורים וכו', ומה שיך ענינים אלו לעתיד? ותרח, דענין קרבן תודה לעתיד הוא מכיון שלעתיד יתגלה לכל אדם התועלת שנופעה מכל סבל וסבל שסבל בגלות, וכמה טוב נוצר ממנה, ואיזה תקון הפלא ופלא נתקן מסבת סבל זה, וכמה היה פדאי ומשתלם לסבל עד הפרט הקטן, הן ממה שסבלו כלל ישראל והן מסבלו הפרטי של כל יחיד ויחיד, ועל כך יודה לה' מאד - "אודה ה' כי אנפת בי ישוב אפך ותנחמני", ועל כך יקריב קרבן תודה בשמחה ובהודאה לה' על נסיו ונפלאותיו האמתיים שהמה היסורים שפעלו נפלאות לטובתו.

האם חיוב האמונה עלינו ועל אמות העולם שוה?

מצות האמונה נחלקת לבי חלקים, (א) האמונה במציאות ה', (ב) אמונה בהשגחתו הפרטית בהוה. אמות העולם אכן מחיבים להאמין במציאות ה' ושלא לעבד עבודה זרה כי בכך מתכחשים הם למציאותו, אולם אינם במצות האמונה בהשגחתו הפרטית "עשה ועושה ויעשה לכל המעשים", זו המצוה היא יחידנו וסגלתנו על כל העמים להיות יודעים כי אין עוד מלבדו בשמים ממעל ועל הארץ מתחת, הכל משגח בהשגחה פרטית מקרני ראמים עד ביצי כנים. והוא אמרנו שמע ישראל - ישראל דוקא ולא אמות העולם - ה' אלקינו ה' אחד, ה' שנתיחד להיות אלקינו ולא אלקי אמות העולם הוא באמונתנו כי הוא - ה' אחד, ואין לו שום שתוף בהשגחתו על ברואיו. [ומה שמזכרים הגויים על עבודה זרה הינו מלעבדה, אולם מאמינים המה בשתוף כחות שהנם רשות לעצמם].

עד היכן פסגת חובת האמונה?

מדרגות האמונה אין להם סוף, אולם נתן לראות מדרגות גבוהות בהן נתבעו אנשי מעלה על מחדלם מכפי יכלתם, למשל:

א. שָׁרָה אָמְנָה בֵּת 90 שָׁנָה נִתְבַּעָה עַל כִּי צָחָקָה בְּבִשׁוּרַת הַבָּנִים מִפִּי מְלֹאךְ שְׁנֵרָאָה כְּעַרְבִי, חוֹבֵת הָאֲמוּנָה דוֹרְשֵׁת לַעֲנוֹת אָמֵן גַּם עַל בְּרַכַּת הַדִּיּוֹט מִגְּחֶכֶת כְּזוֹ - הַיִּפְלֵא מֵה' דָּבָר. (הַגְרָ"י לוינשטיין זצ"ל)

ב. יוֹסֵף הַצַּדִּיק נִתְבַּע עַל הַשְׁתַּדְּלוּתוֹ לְהַעֲזֹר בְּשׂוֹר הַמְשָׁקִים וְנִעֲנַשׁ בְּעוֹד שְׁתֵּי שָׁנֹת מֵאֶסֶר נוֹסֶפּוֹת, כִּי לְצַדִּיק כְּמוֹהוּ נִחְשָׁב כְּחֹסֶר בְּטָחוֹן לְהַעֲזֹר בְּמֵאֵן דְּהוּא, עַל אֵף שֶׁהִיָּה אִזּוּ בְּמִצַּב שֶׁל יְשִׁיבָה כֶּ- 10 שָׁנִים בְּבֵית סֹהַר, נֵעַר עֲבָרֵי עֶבֶד בְּמִצְרַיִם הַנִּכְרָיָה.

ג. בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בִּיצִיאָתָם מִמִּצְרַיִם נִקְלְעוּ לְמִצַּב - הַיָּם לַפְּנִיָּהּ וּמִצְרַיִם לְאַחֲרֵיהֶם, עִם כָּל זֶה נִתְבַּעוּ אֶפְלוּ שְׁלֵא לְצַעֵק לַה' אֲלֵא לְהִתְקַדֵּם לְכוּוֹן הַיָּם וּלְבַטֵּחַ בְּה'.

ד. אֶסָּא מְלֶךְ יְהוּדָה נִתְבַּע עַל שְׁדָרֵשׁ בְּרוּפָאִים בְּחָלִי רַגְלָיו בְּמִקוֹם לְדָרֵשׁ אֶת ה'.

לְסָפוּם הָאֲנָשִׁים הַמּוֹרְמִים וְהַנְּשָׂאִים לְפִי מִדְּרַגָּתָם נִתְבַּעִים עַל חֹסֶר אֲמוּנָה גַם בְּמִצְבֵּים הַדּוֹרְשִׁים נְסִים וְשִׁנוּי טַבַּע, כֵּן חוֹבֵת הָאֲמוּנָה לְהֶאֱמִין שְׂאִין מְצִיאוֹת טַבַּע וְנִס בְּבְרִיאָה - הַכֹּל אֶחָד, וְאִכּוֹן זָכוּ לָזֶה גְדוּלֵי יִשְׂרָאֵל, כְּדָגְמַת רַבִּי חֲנִינָא בֶן דּוּסָא - "מִי שֶׁאָמַר לְשִׁמּוֹן וַיְדַלֵּק יֹאמַר לְחִמְץ וַיְדַלֵּק", וְלֹא אָמַר יְהִי רְצוֹן שְׁכָדָה יְהִי, אֲלֵא הָאֲמִין פְּשׁוּט שְׁכָדָה יְהִי, וְכִמוֹ כֵּן נַחוּם אִישׁ גְּמִזּוּ בְּמַעֲשֵׂה גִנְבַת הַפְּנִינִים מִקְפָּסָתוֹ וְהַחֲלָפְתָם בְּעַפְרָה וְעוֹד.

מהו גדר מדת הבטחון?

לְחַיּוֹת תְּמִיד בְּתִקְוָה לְטוֹב וְלֹא לִפְלֵ לִיאוּשׁ בְּשׁוּם פְּנִים שְׁבַעוּלָם, גַּם כְּשֶׁנִּבְצָרִים אֶפְנֵי הַיְשׁוּעָה לְחִלוּטִין מִהָאָדָם - עָלָיו לְבַטֵּחַ בְּתִקְוָה שְׁיִשׁוּעָתוֹ תִּצְמַח בְּדֶרֶךְ לֹא צְפוּיָה וְכִכֵּל שְׁרָגוּעַ וְשִׁלּוֹ הוּא בְּתִקְוָתוֹ זוֹ - חִזְק הוּא יוֹתֵר בְּמִדַּת בְּטָחוֹנוֹ, וְלַעֲמַתּוֹ הַדּוּאָג וְהַמְפַחֵד מִחֹסֶר סִבּוֹת הַנִּרְאוֹת לִישׁוּעָתוֹ - הַגַּם כִּי מֵאֲמִין הוּא, אִוְלָם חֹסֶר בְּמִדַּת הַבְּטָחוֹן.

האם נכון הוא לאדם לבטח בה' שיעשה רצונו האישי דוקא?

אִין זֶה הַדֶּרֶךְ הַנִּכּוֹנָה בְּמִדַּת הַבְּטָחוֹן. אֲלֵא עָלָיו לְבַטֵּחַ בְּה' שְׁיַעֲשֵׂה אֶת הַטוֹב בְּיוֹתֵר עֲבוּרוֹ, יִתְכּוֹן וְיִהְיֶה הַטוֹב נִרְאָה לְעֵינַיִם כְּפִי שְׁמִצְפָּה הָאָדָם וְיִתְכּוֹן שְׁיִהְיֶה הַטוֹב הַהוּא נִסְתָּר, וְלִשׁוֹן "בְּטָחוֹן" הוּא: בּוֹטֵחַ וְסוֹמֵךְ אֶנִּי

על הנהגת הבורא עמי שְׁתֵּהא בְּתַכְלִית הַטּוֹבָה, וְאֵינִי מְהַרְהֵר אַחֲרָיו
לְחַשְׁדּוֹ שֶׁעוֹשֶׂה עִמִּי דָבָר לְרַעְתִּי, אוֹלָם פְּעָמִים מְצִינּוּ שֶׁהַשְּׂתַמְשׁוּ גְדוּלֵי
יִשְׂרָאֵל בְּמִדַּת הַבְּטָחוֹן בְּמוֹבָן שְׂוֹדָאֵי יִנְצְלוּ וְשְׂבֻדָּאֵי יִנְשְׁעוּ. (כמבואר
בספר אמונה ובטחון לחזו"א פ"א אות ז')

מהם סימני הבוטח?

- א.** מסימני הבוטח - שלות נפש מהרדיפה התמידית אחר תאנות הגוף.
- ב.** יש לו מנוחה מהנדידה אחר פרנסה.
- ג.** בוחר לעצמו אמונות נקיה וקלה ובוטח שמשם תהא פרנסתו.
- ד.** אין לו צער ועגמת נפש משום דבר שבעולם כי הוא מאמין שהכל לטובתו.
- ה.** שמח בכל מה שקורה לו. (לב טוב)

עד כמה חיוב השתדלות אחר פרנסה או צרך אחר?

אין לשאלה זו תשובה מגדרת לכלל, אלא כל אחד נתבע לפי מדרגתו
העכשוית באמונתו בה', כי כמו שהמאמין הפשוט מבין שגם לפי מדרגתו
באמונה אין מן הראוי לטרח מבקר עד ערב לפרנסתו וזו כבר גזמא, אלא
חייב הוא להשאיר פנה לבטחונו בה', כן כל מאמין שהנו במדרגה גבוהה
יותר כבר מרגיש בנפשו מהי השתדלות ומהי כבר גזמא, ומה שמבין
ומרגיש שהיא כבר גזמא עבורו צריך להשתדל לחדל ממנה. יוסף הצדיק
הרגיש שזו גזמא עבורו מלהשתדל דרך שר המשקים ובכל זאת בקש
עזרתו לכן נתבע, כל אדם מן השורה אינו מרגיש חסר בטחון בלקחו עורף
דין על משפט קשה ומסבד, אזי באמת לא יתבע בדבר שהוא למעלה
ממדרגתו, וכן על זה הדרך.

מצד חיוב הבטחון עדיף ללמד תורה כל היום או גם להנות מיגיע כפיו?

בְּרַמְבֵּ"ם נֶאֱמָרוּ ב' הַלְכוֹת : א. בְּסוּף הַלְכוֹת שְׁמִיטָה וַיּוֹבֵל : כָּל אִישׁ וְאִישׁ מִבְּאֵי עוֹלָם אֲשֶׁר נִדְבָה רוּחוֹ אוֹתוֹ וְהִבִּינּוּ מִדְּעוֹ לַעֲמֹד לִפְנֵי ה' וְכוּ' הָרִי זֶה נִתְקַדֵּשׁ קִדְשֵׁי וַיִּזְכֶּה לוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה דָּבָר הַמְסַפֵּיק לוֹ וְכוּ'.

הָרִי שְׁזָכוֹת נִתְּנָת לְכָל אָדָם לְחַדֵּל לְגַמְרֵי מִיַּגִּיעַ כַּפִּים וְלִבְטַח בְּה' שְׁיִפְרָנְסוּ.

מֵאִידָךְ הַלְכָה אַחֲרַת מוֹבְאָת בְּרַמְבֵּ"ם (הַלְכוֹת תַּלְמוּד תוֹרָה (פ"ג ה"י) : כָּל הַמְּשִׁים עַל עֲצָמוֹ שְׁיַעֲסֵק בַּתּוֹרָה וְלֹא יַעֲשֶׂה מְלָאכָה וַיִּתְּפָרְנֵס מִן הַצְּדָקָה הָרִי זֶה חָלַל אֶת ה' וּבָזָה אֶת הַתּוֹרָה.

וְאִין הַלְכָה זֹו סוֹתְרַת אֶת הָרֵאשׁוֹנָה, אֶלָּא תְּלוּי הַכֹּל בְּאַמְתוֹת עוֹבֵד ה', אִם בּוֹחֵר הוּא לְהִיּוֹת כָּלוֹ מִשְׁלָךְ עַל ה' מִבְּלִי לְחֶשֶׁב "מֵאִין גְּבוֹא עֲזָרִי" וּבְטַחוֹנוֹ חִזַּק בְּה', עַד אֲשֶׁר מוֹשֵׁף אוֹתוֹ לְבוֹ לַעֲבֹד אֶת בּוֹרְאוֹ מִבְּלִי לְחֶשֶׁבֶן שׁוּם חֶשְׁבֹּן, וְזָכְהוּ ה' לְהַתְּפָרְנֵס מִבְּלִי לְפַל עַל הַבְּרִיּוֹת וּבְכַךְ לֹא יִזְדַּמֵּן לוֹ חִלּוּל ה'.

אוֹלָם אִם מֵרֵאשׁ מְחֻשְׁבֵּן הוּא : אֶלְמַד תּוֹרָה וְאַתְּפָרְנֵס מִן הַצְּדָקָה כְּלָשׁוֹן הַרְמַבֵּ"ם, דְּהִינּוּ סוֹמְךְ עַל הַבְּרִיּוֹת שְׁיִפְרָנְסוּהוּ בְּהִיּוֹתוֹ עוֹסֵק בַּתּוֹרָה הָרִי זֶה מְחַלֵּל אֶת ה', [אִין הַדְּבָר אִמּוֹר לִימִינוֹ שְׁפָרְנֵסֵת בְּנֵי הַתּוֹרָה מְסַדְרַת בְּאַמְצָעוֹת "כּוֹלְלִים" וְאִינָה בְּדָרְךְ "צְדָקָה", וַיִּמָּה גַם שְׁהִיִּצִיָּאָה לְרַחוּב הִיא סִכְנָה גְּמוּרָה וּבְכַךְ תִּשְׁבֵּת הַתּוֹרָה וְיִרְאֵת ה' מִן הָאָדָם, אֶלָּא בִּימִיָּהּ שְׁהִיָּה בְּאַפְשָׁרוּתָם לְהִיּוֹת נְהַנִּים מִיַּגִּיעַ כַּפִּיהֶם וְעַם כָּל זֶה לַעֲסֵק הַרְבֵּה בַּתּוֹרָה].

האם יש לחדל מבטחון מסבת "שמא יגרם החטא"?

אִין לְחַדֵּל מִלְּבַטַח בְּה' מַסְבַּת פֶּן יִגְרַם הַחֲטָא מִכַּפָּה טְעָמִים :

א. שְׁלוֹת נַפְשׁ וַרְגִיעָה - חַיֵּב לְהִיּוֹת עַל אֶף שְׁאִין הָאָדָם נָקִי מִחֲטָאִים, כִּי הִלָּא מֵהוּת מִצְוֹת הַבְּטָחוֹן מְחִיבֵת לְהַרְגֵעַ וּלְהַתְּבַטֵּל לְרָצוֹן ה' מִתּוֹךְ אִמּוּנָה שְׁמָה שְׁיַעֲשֶׂה עִמּוֹ ה' זֶהוּ הַטּוֹב בְּיִוְתָר עֲבוּרוֹ, כִּדְ שְׁגַם הַחוּטָא אִינּוּ פְטוּר מִלְּבַטַח בְּה' שְׁאִידָךְ שְׁיִנְהַג עִמּוֹ זֶהוּ הַטּוֹב בְּיִוְתָר עֲבוּרוֹ.

ב. אִין מְכַבּוּדוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַכְזִיב אֶת הַבּוֹטַח בּוֹ, וְלָכֵן יִנְצַל מִפְּאֵת כְּבוֹד ה' גַּם אִם אִין מַעֲשָׂיו תּוֹאֲמִים וּמְצַדִּיקִים אֶת נְסוֹ.

ג. הַבּוֹטַח בְּה' חֶסֶד יְסוּבְּבָנוּ, וְנוֹשֵׁעַ הוּא בַּתּוֹרַת חֶסֶד - מִתְּנַת חֲנָם - שְׁלֹא מִפְּאֵת מַעֲשָׂיו וְזוֹ סִגְלַת הַבְּטָחוֹן לְהַמְשִׁיךְ חֶסֶד בְּמִתְּנַת חֲנָם בְּזָכוֹת הַבְּטָחוֹן.

ולכך איתא בילקוט שמעוני על פסוק: "רבים מכאובים לרשע והבוטח בה' חסד יסובבנו", דמפאן אפלו רשע - ובוטח בה' - חסד יסובבנו.

במה הבחירה ביד האדם ובמה לא?

הדבר מבאר בחו"ה שער הבטחון, בעניינים הגשמיים אין לאדם שום בחירה כגון במה יתפרנס האדם בעסק זה או בעסק אחר, ילד לרופא זה או אחר, יטל תרופה זו או אחרת, יסע למקום פלוני או לא יסע, בכגון אלו אין לאדם שום בחירה, אלא כל עצותיו ותחבולותיו של האדם לא יועילו לו כי כל עניניו החמריים כבר גזורים ומנויים קדם שיולד, והוא אינו אלא מבצע.

בעניינים רוחניים הבחירה היא ביד האדם, לכעס או לא, להתגאות או לא, להזיק לחברו או לא, לקיים מצוות או לא, וכן כל עניני שמירת תורה ומצוותיה תלוי בבחירתו של האדם ואין הקדוש ברוך הוא אלא רק מסייע לבא לטהר ופותח לבא לטמא.

אחר שענינים הרוחניים תלויים ביד האדם דוקא - היש טעם להתפלל עליהם?

אף שאת עניני הרוח השאיר הקדוש ברוך הוא ביד האדם לבחירתו בודאי שיך להתפלל אליו שיעזרהו להצליח בהם, ואין זה סותר את תורת הבחירה, כיון שעצם זה שהבינו מדעו מפח בחירתו בטוב לרצות רק את רצון ה', ולכן נגש הוא בתפלה לה' שיעזרהו, הרי שגם התפלה עצמה נובעת מצד בחירתו בטוב, והיא עצמה תוצאת בחירתו בטוב ושנאתו את הרע ולכך נושא תפלה הוא לה' שיעזרהו, ואם כן אין זה סתירה לבחירה וראוי הוא להתפלל על כך. והראיה שהרבה תפלות תקנו לנו רבותינו על הצלחה בנושאי הרוחניות, השיבנו אבינו לתורתך, וקרבנו מלפנו לעבודתך, והאר עינינו בתורתך ויחד לבבנו לאהבה וליראה את שמך, ועוד רבים, ובעצם אין עצה נעלית מהתפלה. (ראה בספרנו "שיח ישראל" ובקונטרסנו "תכתב זאת לדור אחרון" מעלתה וכחה של תפילה).

מהם מפסידי האמונה?

לשון החזון איש: מדת האמונה היא נטיה דקה מעדינות הנפש, הרי שהאמונה היא דבר עדין מאד, ובנקל יכול האדם חלילה להחשב כחסר

אמונה, מפסידים רבים מצויים להחליש לאדם את אמונתו, אולם ישנם מפסידים שבכחם להפסיד את האדם לגמרי מאמונתו ובעצם לרב עדינות האמונה - כל חטא ועוון כבר יוצר צנון באמונה במדת מה ונמנה כמה מהם :

א. קריאת ספרים חיצוניים הפוללים דברי כפירה ואפיקורסות, ובכללם ספרי חקירה בקשיות ותרוצים בנושאי אמונה, שהרי הקשיות נתנות להבנה בנקל וכל הקשי הוא בהבנת התרוצים, ועל הרב נשאר האדם בהבנת הקשיא ללא הבנת התרוץ.

ב. התחברות למינים והרחוקים מאמונה ויראת ה' - מאבדת ומפסדת מן האדם את אמונתו, ואפלו שמיעת דברי הפוליטיקא שלהם מחלחלת עמק בנפש ויוצרת מינות.

ג. מאכלות אסורות המטמטמות את לב האוכלן.

ד. טמאת העריות - וראה בד ערות דבר ושב מאחריה - אין לה טמאה הגורמת סלוק שכונה ואמונה מהאדם כטמאת העריות על כל אביזרה כפגם העינים והמחשבה, ותאנה זו היא שחד גדול לעור עיני חכמים ולסלף דברים המצדקים של האמונה, ומאידך לאמת את השקר של המינות ולו הגס ביותר, פדגמת זנות בנות מואב שהביאה להצמד לבעל פעור - עבודה זרה טפשית וגעלית שאין כמוה.

כיצד להתיחס למחשבות הטורדניות בעיני אמונה?

כלל גדול וחשוב, לא לשאת ולתת עם אותם מחשבות, ולא לבוא עמם בשקלא וטריא כלל, כי זהו עצת כח המפתה לסחוף אותה למערבלת, והוא בהראות לה, הנה, ויש לי תשובה לשאלתי, ולאחר מכן תצמח לה פרכא לתשובה ושוב חזרה לכפירה, וכדי שלא תפסיק מהמשא ומתן מעלה לה כח הרע תרוץ כדי שתרגע ותמשיך להסכים להסחוף שוב למערבלת הכפירה, וזאת כדי להביא לה שוב פרכא לתרוץ הקודם שהניח את דעתה, והנה מנח אתה מחדש בקשיא, כביכול, על קשיא מסימת באמונה ונמצא שוב מנח בכפירה, וכן על זה הדרך, כח הפתוי בזה הוא חזק לסחוף את האדם למערבלת של קשיות ותרוצים והמטרה להשאירו מסבך עם עצמו מבלי להתישב בדעתו כלל, ולכן העצה היעוצה לא לשאת ולתת עם אותם מחשבות הכפירה הצצות במח, אלא להחליט החלטה חד משמעית לעצמו: אני מבטל עצמי לדעתם של החכמים וענקי הרוח שהיו בעם ישראל מימות משה רבנו עליו השלום וכל הנביאים עד לכל גדולי הדורות שבכל דור, שונדאי היו חכמים ממני, ובנדאי כל אותם קשיות שיש לי צו

גם במחם, ובבדאי עברו גם הם את הגלים שאני עובר, ואם הם הגיעו למסקנה ברורה הן מצד שהיו חכמים וידעו להשיב על כל אותן קשיות, והן מצד קדשתם שפקחה את עיניהם לראות את האמת בלבד, עליהם אני סומך, לעפר רגליהם אני מתבטל וכורע, ולמה לי לעבד ולחרש שדה שכבר חרשוה וזרעוה ולא נותר לי אלא לקצר את קצירה ולהנות מטוב פרותיה שכבר מוכנים לאכילה. והוא כלל גדול שכל בטול מחשבות הפכירה תלויים בו.

וכמו שמספר שהוכיח החפץ חיים את בנו בראותו אותו עוסק בספר "מורה נבוכים" לרמב"ם, ומנעו מכו, ולשאלת בנו הלא זה ספר שחברו הרמב"ם? ענהו החפץ חיים זה ספר שחברו הרמב"ם למי שנסתבכה לו האמונה מסבות שונות של גזרות וצרות אולם בודאי שאין פונת הרמב"ם בספר זה שביא האדם לעצמו את הקשיות ויסתבך בהן, ואחר כך יראה היאך להחליץ מהן, ואם כן אמר לו החפץ חיים לבנו: אפה, שאינך מסבך באמונה, למה הנך מכניס עצמך לסבוכ? זה ומבקש לצאת ממנו...

מאיזה סבה יש להעדיף את מסקנותיהם של חכמי ישראל על פני חכמי המדע והפילוסופיה?

"כי השחד יעור עיני חכמים ויסלף דברי צדיקים" חכמי ישראל הלכו על האמת על חשבון כל רצונותיהם ותאוותיהם, על חשבון ממונם וכבודם על חשבון חיי האישיות הפרטיים ביותר שלהם, וכשהלכו לחקר את האמת בקשו את האמת על אף שיידעו שיעלה להם זאת בהרבה הקרבה, אולם חכמי אמות העולם בחקירתם את האמת שמו לנגד עיניהם שבאם יכריע הצד שיצטרכו להקריב למענו עריות, ממון, כבוד יתחמקו ממנו, וידחקו עצמם לצדד ולהצדיק בהגיון מענות את הדרך הנוחה להם, אם כן אין שחד גדול מזה, ואם כן אנו שבאים לשמע משפט מפי שני שופטים, אחד נטל שחד ואחד לא, בודאי שהאמת תשמע דוקא מפיו של זה שלא נטל שחד.

כתבנו זאת כאן בכמה שורות אולם המענין בהרחבת הדברים יעין בספרנו "הגיון לבי" ספר שהקדש לנושא זה.

נושא האמונה שעמדו עליו לבררו וללבנו חוקרים ופילוסופים כיצד נתבעים עליו פשוטי עם וקטנים?

קשיא זו הקשה הגאון ר' אלחנן וסרמן, וזה תכן תשובתו:

האמונה בעצם היא פשוטה מאד וכשם שהבגד מעיד על אורגו והשלחן על נגרו כן העולם מעיד על עושהו. ובפרט שסימני חכמה עמקים לאין קץ ותכלית טמונים - אם זה בבריאה עצמה, ואם זה בגוף האדם, וכל מי שרק יצא מגדר שוטה, האמונה אצלו צריכה להיות פשוטה בטבעיות הדברים, וכל מה שנלאו החוקרים והפילוסופים לטעות בדבר הפשוט כל כך, הוא משום שחד התאנה והרצון המטה את השכל הישר והפשוט ביותר מדרך האמת והישר כדי להצדיק את החשק והרצון להפשיות ופרקו יצרים ולממשו במצפון נקי.

האם מתר לשמע רדיו?

אסור לשכח שהאמונה היא דבר עדין (כלשון החזו"א), ורק נפש עדינה מכל רע חיצוני יכולה ליטב על לבה את האמונה בשלמותה.

הפוליטיקאים והפרשנים שמדברים ברדיו כל דבור ודבור שיוצא מפיהם הוא כפירה גמורה, מכיון שמקשרים עבר הוה ועתיד רק לפי השכל והטבע, ושם אלקים לא יזכירו ולא ישמע על פיהם.

וכאן הפתיון הוא נורא, אדם חושב מה זה מזיק, הלא אני לא שומע ברדיו דברים שהם נגד ה', אינני שומע כפירה ואפיקורסות רק חדשות, פוליטיקה, ואינו שם לב שבזה הוא מטפוף לעצמו כפירה ואפיקורסות, ומתרחק הוא מהאמונה, וממש בכל משפט שלהם סופג הוא לעצמותיו טפת כפירה נוספת ואינה מרגשת, אבל לבסוף יכול לקרות לו כמשל החפץ חיים, שאמר: אדם שלא ממשמש באמונתו בכל פעם לראות באיזה מצב היא, דומה לאדם ששם דלי מים ביום קר מאד בחוץ, ולאט לאט המים מתקררים עד שלבסוף נקפאים וכשבא לשתותם אינו יכול כי קפואים המה. כן האדם שלא שם לב להשמר מקרירות האמונה, לאט לאט מתקררת אמונתו עד שלבסוף ימצאנה קפואה לגמרי.

הרמב"ם כתב באגרת תימן שהקדוש ברוך הוא נכנס בערבות והבטיח שכל מי שעמד על הר סיני יהא מאמין הוא ובניו עד עולם, ואיך אם כן רואים אנו יהודים מתכחשים לאמונתם?

דברי הרמב"ם שזרע ישראל יש להם אמונה במשה ובתורתו, כל זה אמור כשאין סבות אחרות להתבלבל באמונה, כלומר אדם מזרע ישראל הבטח שלא יהא כפילוסוף שאינו רוצה להאמין בדבר שאינו מרגש אצלו באחד החושים משום שלא רואה זאת בעיניו, זה לא ימצא בזרע ישראל שעמדו

על הר סיני שִׁיבְקָשׁוּ הוֹכָחוֹת לְאִמּוּנָה, אָבֵל אִם יִשְׁתַּקֵּעַ אָדָם בְּמִדּוֹת רָעוֹת וּבִנְגִיעוֹת שֶׁל כְּבוֹד אוֹ כֶּסֶף כְּקָרַח שֶׁכָּפַר בַּתּוֹרָה וּבַמִּשְׁחָה, אוֹ יִתֵּר תַּאֲוֹת אֲסוּרוֹת הַמִּשְׁחָדִים אֶת עֵינָיו וּמָחוּ שֶׁל אָדָם וּמִתּוֹךְ כֶּךָ רוּחַ רָעָה מִבְּעַתְתָּהּ לְכַפֵּר - עַל כִּגּוֹן דָּא לֹא הִבְטָחָה הַבְּטָחָה שֶׁלֹּא תִהְיֶה כְּזֹאת בְּיִשְׂרָאֵל, וְהִטְעַם, כִּי גַם הַכּוֹפֵר מִתּוֹךְ שְׂרָצוֹנוֹ לְעִבְרוֹת - בְּאֵמֶת מֵאֲמִין הוּא אֵלָּא שֶׁמִּשְׁחָד בְּתַאֲוָה וְכְבוֹד, אִם כֵּן אֵין זֶה סוֹתֵר אֶת הַבְּטָחַת הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁלֹּא יִכְפֹּר בּוֹ אָדָם מִזֶּרַע יִשְׂרָאֵל, כִּיּוֹן שֶׁבְּעֶצֶם אֵינוֹ כּוֹפֵר, אֵלָּא מִתְנַכֵּר הוּא לְאִמּוּנָה שֶׁמֵאֲמִין בָּהּ וּמִסְלֵפָה כְּדִי לְהִשְׁתַּחֲרֵר מִכַּבְּלֶיהָ, אָבֵל שֶׁיִּהְיֶה כּוֹפֵר בְּעֶצֶם - כִּגּוֹן סִתָּם מִחֲמַת שְׂאִינוֹ רוֹאֶה וְאֵינוֹ מְרַגֵּישׁ, עַל כְּזֹאת הַבְּטָחָנוּ שֶׁלֹּא יִהְיֶה בְּקִרְבָּנוּ כְּאֵלָּה מִזֶּרַע יִשְׂרָאֵל.

כיצד להתיחס לאכילה ושתייה ורפואה המקימים את האדם, אחר שלא על הלחם יחיה האדם?

נִלְאוּ הַחוֹקְרִים מִלְּהַשִּׁיג פְּתוּרֵן הַשְּׂאֵלָה כִּיצַד הָאָדָם חִי, אִם עַל יָדֵי אֵכֶל וּמִזוֹן הָרִי גּוֹפַת הַמֵּת - רָגַע לְאַחַר יְצִיאַת הַנִּשְׁמָה לֹא יוֹעִיל שׁוּם הַזְרָקַת מִזוֹן וְשׁוּם אֵינְפוּזִיָּה שְׁבַעוּלָם, אִם כֵּן הַגּוֹף לֹא חִי עַל יָדֵי אֵכֶל, וְאִם הָאֵכֶל לְצַרְךָ הַנִּשְׁמָה - לֹא יִתְכַּוֵּן, שֶׁהָרִי הַנִּשְׁמָה רוּחָנִית וּמָה לָּהּ וּלְמִזוֹן הַגִּשְׁמִי.

אֵלָּא, כֶּךָ גְּזָרָה חֲכָמָתוֹ יִתְבָּרַךְ שֶׁטִּבַּע תְּנַאֲי קִיוִם הַנִּשְׁמָה בַּגּוֹף עַל יָדֵי אֵכֶל, אִם יֵאָכֵל תִּתְקַיֵּם נִשְׁמָתוֹ בַּגּוֹפוֹ, וְאִם לֹא - תִּצָּא. וְזוֹ גְּזָרָה כְּפִשׁוּטָה לֹלֵא שׁוּם הִבְנָה שְׂכָלִית, וְלִכֵּן הַהִתְיַחְסוּת שֶׁלֵּנוּ בְּמֵאֲכָלֵינוּ אוֹ לְקִיחַת רְפוּאוֹת - כִּי זֶה גְּזָרָתוֹ יִתְבָּרַךְ לְהִיּוֹת כֶּךָ טִבַּע הַבְּרִיאָה שֶׁהוּא בְּעֶצֶם נִס אֵלָּא קְרוֹי טִבַּע לְהִיּוֹת שֶׁהִתְרַגְּלָנוּ בּוֹ - לְקִיוִם הַנִּשְׁמָה בַּגּוֹף, אוּלָּם בְּעֶצֶם אֵין בָּהֶם לְהַחִיּוֹת לֹא אֶת הַגּוֹף וְכָל שֶׁכֵּן לֹא אֶת הַנִּשְׁמָה, וַיִּצְרַח זֶה נִצְרָכָה לְצַרְךָ הַבְּחִירָה, לְהִטְעוֹת וּלְאַחֵז עֵינֵיהֶם שֶׁל בְּנֵי הָאָדָם שֶׁכָּאֵלוּ וּנְפָעַל הָאָדָם בְּכַח אֲכִילָתוֹ, עַל מְנַת לְבַחֵן אֶת מִדַּת הַכֶּרֶת הָאִמּוּנָה הַמְצַלִּיחַ הוּא לְשַׁקֵּר אֶת הַטִּבַּע וְהַמְקָרָה, וּלְאַחֵז אֶדְ וְרַק בְּאִמּוּנַת כַּח ה' הַמְחִיָּה אֶת הַבְּרִיאָה בְּכָל רָגַע, אִם לֹא.

עד היכן אמונה בהשגחה פרטית?

אֵין דְּבַר שֶׁלֹּא נַעֲשֶׂה בְּהַשְׁגָּחָה, וְעַד הֵיכָן? אֶפְלוּ חִלּוּמוֹתָיו שֶׁל הָאָדָם בְּהַשְׁגָּחָה, כְּמוּבָא בְּגִמְרָא לְאָדָם טוֹב אֵין מְרַאֵין חִלּוּם טוֹב, דְּהֵינּוּ אֶפְלוּ חִלּוּם רַע הוּא בְּהַשְׁגָּחָה לְצַעַר אֶת הָאָדָם וּלְכַפֵּר עוֹנוֹתָיו.

וְכֵן אֶפְלוּ עֲקִיצַת פְּרַעוֹשׁ אוֹ יַתּוּשׁ בְּהַשְׁגָּחָה הַמָּה, כְּמוּבָא בְּמִדְרָשׁ (וִירָא) בְּרַצוֹת ה' דְּרַכִּי אִישׁ גַּם אוֹיְבָיו יִשְׁלִים עִמּוֹ - מִי הַמָּה אוֹיְבָיו, יַתּוּשִׁים

ויפרעושים, וכן מובא מרב האי גאון שאפלו חפוד הנוצר מזעה וכדומה הכל בהשגחה פרטית. וכן אפלו מחשבות טורדות ומציקות המפריעות את ישוב הדיעת כגון פחדים, חרדות, דכאונות, כלם בהשגחה פרטית עד כמה יסבל, ומתי יפנסו ומתי יצאו כלעמית שבאו.

ואפלו הכניס ידו לכיסו לטל גי פרוטות ועלו לו בי פרוטות זהו יסורים הבאים בהשגחה, וכל שכן נהפך לו חלוקו וכיוצא פמובא בגמרא.

האם ההשגחה גם לענין זה שמעשה בני אדם בותר בהכרח שיתגלו?

גם אם לא יתגלו להדיא, בהכרח שיהא להם איזו השלכה של גלוי וכגון תלמיד חכם שאינו נוהג כראוי בקדשה באכילה ובצניעות כראוי בסתר, וכן ישירותו בממון אינה כראוי לא יהא מורא אמתי ממנו וכיוצא. ישנה השגחה מיחדת שלא נתן לרמות צבור בשום אופן. וכענין פרסום המזרים.

לחסך כסף לחתנת הילדים, האם אין זה מנגד למדת הבטחון?

הגמי סוטה מח אומרת מהו קטנות אמונה שבשבילו מתבזבז שלחנן של צדיקים? מי שיש לו פת בסלו היום ואומר מה אכל למחר. ובכן נעשה קל וחמר, הרי מה יש יותר חיוני מפת למחר ועם כל זה בזה חשיב קטן אמנה על אחת כמה וכמה בחסכון. אין הדברים אמורים למעשה כי זה כל אחד כפי מדרגתו בבטחון, אולם הדברים נאמרו לעורר עיון בדבר.

מה הטעם להתפלל על היסורים שיסתלקו אחר שהאמונה מחיבת לדעת שהכל מאת הבורא בדין צדק וישר?

מגלה לנו הגר"י לוינשטיין זצ"ל (אור יחזקאל - "דרכי העבודה" עמ' ע"ז) גלוי עצום ונפלא, שכאשר האדם מתפלל לה' בכונה, גדלה הכרתו בה' יותר, ומתחזקים אצלו יסודות האמונה ביותר, ובכך הנו איש אחר, ואינו אותו איש שנגזרה עליו הגזרה ומעתה הנו איש אחר שמעולם לא נגזרה עליו גזרה זו, והוא הארה נפלאה לחדש האמונה והבטחון בה' בכל פעם

בְּהִכָּרָה מְחֻדָּשֶׁת, וּבְכֹךְ מִתְחַדָּשֶׁת מֵהוּת הָאָדָם לְהִיְוֹתוֹ אִישׁ אַחֵר, וּבְכֹךְ
יִבְטָלוּ מַעֲלָיו כָּל הַגְּזֵרוֹת הַרְעוּת.

יסורים

מה היא תכלית סבת היסורים?

- א.** לעורר ולהזכיר לשוב מדרך הרע לדרך הטוב.
- ב.** לשם נסיון, דהיינו לנסות את מדת האמונה וההכרה בה' האם נסוג אחור מעל סבלו, וזו סבת יסורי אבות העולם והצדיקים.
- ג.** לנקות את הנפש החוטאת בבטוש החמר המשפתיק על ידי היסורים בעולם הזה, במקום לשחק את העביות הנדבק בנפש בעולם הבא.
- ד.** מדה כנגד מדה - כנגד שצער את חברו מצער הוא ומשלים בזה חובו, ופעמים שהוא חשבון מגלגול קודם.
- ה.** צדיקים סובלים בעולם הזה ללמד לאחרים תוקף מדת הדין למען ישמרו וייראו, והמה ישתלמו בשכרם על כך.
- ו.** צדיקים סובלים בעולם הזה לצרף נסיון לאחרים אם יתרחו אחר מדותיו ותברך, הצדיקים אמנם ישתלמו על כך את שכרם אבל מכרח הוא למען הבחירה ("חובות הלבבות")
- ז.** צדיקים סובלים לכפר על הדור, וזאת בהסכמת נשמתם, ופעמים שהסכם זה נעשה עוד קודם ירידת נשמת הצדיק לעולם שמסכמת נשמתו לסבל עבור כלל ישראל. ובמעט יסוריהם מגנים כתרס בפני הרבה סבל שהיה צריך להיות לאחרים, ויקבלו שכרם על היותם מתחסדים עם העולם, שכל העולם נזון בזכותם והם די להם בקב חרוביו.

ח. יודע הקדוש ברוך הוא שאדם רוצה ובוחר בטוב אלא שמתוך השלוח יבעט, לכן מתחסד עמו במנעו ממנו את חיי השלוח כדי להפחית מעליו את עמס נסיונותיו.

ט. לא כל אדם יודע לנצל את טוב עולם הזה לשמו ולעבודתו של אלקיו, וטבעי הדבר שנהנה פעמים רבות מטוב עולם לצרכו ולהנאתו שלא לשם שמים ובזה מתנפה לו משכרו לעולם הבא, לכן מונע פעמים הבורא את טובו מהאדם כדי שלא יתנפה לו משכרו לעולם הבא, וזה "עולם הבא נקנה ב'יסורין" לפי שרק בזכות ה'יסורין' נשאר לו עולם הבא אחרת היה אוכל עולמו בחייו.

י. מעט 'יסורים' בעולם הזה שמקבלם האדם מתוך בחירתו בסבר פנים יפות שקולים כנגד 'יסורים' רבים לנפש החוטאת לאחר הפרדה מהגוף, לפי שאז מתיסר ללא בחירה.

יא. אדם השומר מצוות בדרך "מצות אנשים מלמדה" מתוך הרגל ואין מה שיעוררו להתפלל להפיר את בוראו ולהתקדם הלאה, מסתפק בקצת תורה בקצת תפלה וצדקה, מתיסר - כדי להתעורר ולהשקע בערכים רוחניים יותר ברצינות.

יב. 'יסורי הצדיקים' - על מנת לזכות למתנות רוחניות, וכמאמר רשב"י (ברכות ה) ג' מתנות טובות נתן הקב"ה לישראל וכלן לא נתן אלא על-ידי 'יסורים' ואלו הן: תורה, ארץ ישראל ועולם הבא.

יג. סבה נוספת לצרות הצדיקים, הוא בעבור שכל מחדל קטן אצל הצדיק יוצר מחדל ענק במקום אחר, וכמובא בספר "תנועת המוסר" (ח"א עמ' 284 אות י') בשם הגר"י סלנטר: אם מדברים לשון הרע בבית המדרש בקובנא - מחללים בפריו את השבת... ולכך איתא בגמרא (בב"ק ס' ע"א) כשהפרענות באה לעולם מתחלת מן הצדיקים תחלה.

לפעמים בגלל היסורים מתמעט אצל האדם עבודת ה', כיצד יתיחס לזה?

יתכן וחשובה לפני הקדוש ברוך הוא מעט עבודה של אדם שעל אף מגבלותיו, נסיונותיו וקשייו חוטף איזה שעה של תורה, מתאמץ להתפלל במנון, מתאמץ לתן צדקה, וזה חשוב לפני ה' יותר מאלו יביא לו כל איילי נביות מתוך מנוחת ושלות הנפש, כי אם היה רוצה השם יתברך את עבודתו מתוך ההרנחה - הרי שהנתונים לכך היו לפניו, וכיון שמקוף הוא

בנתונים מגבלים המצרים צעדיו - חזב להבין שמלוי תפקידו יהא נעשה
מתוך מגבלות אלו.

אשה המפלת נפלים הענש לאשה או לולד?

הענש לשניהם, הולד נתחייב ענש כרת וגם ענש מיתת בית דין, ואמנם
נכרת בגלגול העבר, עדין נשאר לו לטעם טעם מיתת בית דין לכך נתגלגל
בעבר ומת, ונתגלגל דוקא להיות עברה של אשה זו אצל אב ואם אלו
דוקא החיבים בענש צער זה דוקא, ונמצא משפטי ה' צדקו יחדו (רמ"ק)

מיתת בנים לאחר שנולדו הענש נקבע להורים או לבנים?

פעמים שמתחייב אדם מיתה לשמים וצריכים חזיו להחתיך קדם זמנו,
באהבת ה' אותו ובחמלתו עליו מזמן לו בנים שימותו לו בחייו, וגם אותם
בנים חיבים מיתה מעוון גלגולם הקודם שהיו מחיבים למות בקצור ימים
ושנים. אזי הבנים פורעים חובם, ולאביהם מתכפר ענש מיתה שהיה מטל
עליו, ואם נתחייב אותו האיש מיתה כמה פעמים על כמה עוונות, ימותו
לו כמה בנים, ובכל בן שנפטר עליו נצול הוא ממיתת עצמו.

נמצא הועילו לו יסורים אלו בכמה תועלות:

א. פורע חובו בזה ומתכפר לו.

ב. החזיר בטרה את אותן נשמות שהביא לעולם שחזרין אותם נשמות
בלי עוון.

ג. לתחית המתים, אותם בנים יקומו ויחשבו לבניו.

ד. זוכה בחנוכה במצוות. (רמ"ק)

מהם היסורים הקלים ביותר והמזכים ביותר?

יסורי ה"בזיונות", מועילים המה יותר מתעניות וסגופים ומכל מיני
מלקויות. וכך כתב הרמ"ק: מה הם היסורים היותר טובים שבעולם

שלא יטרידו מעבודת ה'! אין חביב בכלם מאלו שיחרפוהו ויבזוהו ויגדפוהו, שהרי לא ימנעו כחו ואונו בחללים, ולא ימנעו אכילתו ושתיתו, ולא יענש חס ושלוש בחייו וחייו בניו במיתה, אם כן יחפץ בהם ממש, ויאמר: מה לי להתענות ולהסתגף בשקים ומלקויות המחלישים כחי מעבודת קוני, יותר טוב שאסתגף בבזיון בני אדם וחרפתם לי, ובזה שיבואו העלבונות עליו ישמח! כי חיים הוא מוצא לעצמו, ופעמים שתקון הבזיונות יבוא לו מאשתו - ומי שנפלה בחלקו אבה כזו אינו רואה פני גיהנום.

מה סבת רבוי ותכיפות היסורים בזמננו?

תשובת החפץ חיים: כחננוני העומד לסגר את עסקו, הרי שמעתה מפסיק להקיף ללקוחותיו, כן השם יתברך, כביכול, כבר עומד בפני סגירת עולם ההכנה, ועומד לפתח עולם מתקן שאין בו לא זכות ולא חובה, ולכן אין הקפה בחובות העומדים לפני סגירת העסק ונפרעים מהאדם מיד.

מדוע העניות וחסרון כיס נחלת רבים בימינו?

"והשארת בקרבך עם עני ודל" (צפניה ג, יב) לא מצא הקדוש ברוך הוא מדה טובה לישראל אלא העניות שמכניעה את הלב, שנאמר: הנה צרפתיך ולא בכסף [לא באש כמו שצורפים כסף] בחרתיך בכור עני (ישעיה מח, י), וכי גם היא הקשה שביסורים, כל היסורים בכך מאזינים אחת ועניות בכך שניה מכרעת את כלם. (עיין ברכות ה').

כך שלמעשה יסורים מסוג עני בהם בחר ה' כהיותר טובים לעמו ישראל שכוללת בתוכה בזיונות וכניעה, והיא שייכת אצל כל אדם לפי טובתו, העשיר בשורו והעני בשיו יתום בביצתו אלמנה בתרנגולתה, והמה יסורים בממון החושכים ומכפרים על יסורי הגוף, ובפרט שהמיסורים ביסורים כגון אלו מבשרים המה לחזות בנעם ה' לעת קץ, וכנאמר "והשארת בקרבך עם עני ודל" (תקוני זהר)

אמא שבנה פגוע מח, שואלת למה ארע לי כך?

נאמר בפסוק "ושבתי ואראה... והנה דמעת העשויקים ואין להם מנחם (קהלת ד, א) אמר רבי יהודה: אלו הקטנים הנגזזים בחייהם בעוון אבותם בעולם הזה, ולעתיד לבוא הם עומדים בצד חבורה של צדיקים, מדיק הגר"ש ואזנר שליט"א ממה שנאמר במדרש "הנגזזים בחייהם"

רומז לילדים פגועים ואמללים אלו שמתים המה בחייהם ובחייהם נחשבים למתים, ולעתיד הם עומדים בחבורה של צדיקים, ואשרי הוריהם השופכים על בנים אלו מעט קרטוב של נחמה ושמחה, אין קץ לשכרם של אותם הורים.

וגדול אחר התבטא פעם שילד כזה הנו טובה גדולה לכל המשפחה שזוכים לחיים והצלחה בזכות טפולם וסבלם בבו שפחה.

וכמו כן התבטא אותו גדול על שאלת אם - מה עלי לתקן שקבלתי בן כזה, ענה לה: זכות לקבל בן שפחה, וכלום את שואלת מה עליך לתקן?!

ר' יחזקאל לוינשטיין זצ"ל בשיחתו עם אם כואבת נענה לה: אלו ידעת כמה טוב שנוולד לך ילד כזה, היית יוצאת לרחובה של עיר ורוקדת משמחה.

מה יעשה האדם וינצל מיסורים?

- א.** בטחון, הבטחון מסלק את הדינים וממשיך רחמים.
- ב.** תורה, אם ראית שיסורים ממשימים ובאים עליך רוץ לחדרי תורה.
- ג.** תפלה, שלשה דברים מבטלין את הגזרה תפלה צדקה ותשובה.
- ד.** עניית אמן יהא שמייה רבא, בכל פונתו ובכל כחו, כל העונה אמן יהא שמייה רבא קורעין לו גזר דינו.
- ה.** צדקה, חשובה צדקה שמצלת מהמות והמסים והארנוניות ומדינה של גיהנום.

כיצד ידע האדם שיסורים ממשמים לבוא עליו כדי לקדם פני הרעה?

כשרואה אדם שהרהורי עברה מתפרצים במחו שלא כדרךכו, ידע שיסורים ממשימים לבוא עליו, ויראה להקדים תפלה וצדקה.

ולסימן ידע לו, אם הם הרהורי עריות סימן הוא לסבל מאחרים, ואם קפצו עליו הרהורי כפירה ידע שסימן הוא לסבל מעצמו כגון חלי וכדומה.

הלא אם היה לי פרנסה ברוח הייתי מקדיש מזמני יותר לתורה ותפלה ומדוע נמנע ממני זאת?

לכך נשיב בכמה שורות - דבריו של בעל התניא (בסדורו שער כונת המקוה):

ענין הגלגולים בנשמות שתקונם שיצרפו בגלות או בעניות, אף על פי שהמה מבלבלים לגמרי ואינם מתפללים כלל, זה יותר טוב ותקון להם משֶׁהיו מתפללים בכונה עצומה מתוך ישוב הדעת, לפי שצרוף והיסורים הוא מתוק הרע, וזה עקר המכון, ודי למבין.

יסורי דכאון וחרדות - מה תועלת יש בהם?

תועלת א:

בדרך כלל ביסורים שפאלה אזלת יד אדם מלהושע בדרך הטבע, והתועלת שבהם שהאדם נסגר בלית בררה להרים עיניו להקדוש ברוך הוא בלבד, ומתוך שלא לשמה בא לשמה, זוכה הוא להיות נצל מכלל כל הנשטפים בזרם הכפירה של כחי ועצם ידי וכאוד מצל מאש נצול הוא מהם להשתייך לאמונת ה' ותלותו בו בלבד.

תועלת ב:

יראת הענש מה שרבים צריכים הרבה להתנגע ולעמל כדי לחוש אותה, הרי אדם הסובל מבעיות הנפש, כלו נרא וחרד מלחטא ופוחד מענשי שמים בעולם הזה ובעולם הבא, וחש הוא עמק בפנימיותו את משג יראת ה' לפחות מתוך יראת ענש, ומתוך כך נמנע הוא מהרבה מעשים מגנים שאולוי יסורים אלו לא היה ביכולתו להמנע מהם.

תועלת ג':

מתקן הוא בסבל נורא זה את עצמו בתקון נפלא, שהרי יסורי הנפש קשים המה בהרבה מיסורי הגוף, ואז התקון של נפשו נעשה יסודי, מזרז ומשלים.

תועלת ד:

סבל זה עוזר בנקל להתגבר על תאוות שבדרך כלל על שאר בני אדם קשה מאד להתגבר עליהם, ואלו הוא נטול חשק מכל הרדיפות אחר תאוות ושטותי עולם הזה, ומכיר הוא היטב באפסיות העולם.

תועלת ה :

מדת הגאונה המאוסה ביותר והקשה ביותר להטהר ולהתנקות ממנה - לסובל סבל זה קצת יותר קל להגמל ממנה להיות מוחשי אצלו אפסיות האדם ואזלת כחו, ומי כמוהו מבין עד כמה שוא תשועת אדם.

תועלת ו :

זוכה הוא במתנת התפלה ושברון הלב, שהרי עקב סבלו אין מוצא הוא מרגוע לנפשו כי אם בתפלה, בבכי ובשיחה בינו לבין קונו כבן המתחטא לאביו בבחינת שככי כמים לבד נכח פני ה', וקשריו עם בוראו רק הולכים ומתהדקים.

תועלת ז :

בז הוא לכסף ורואה בו כאמצעי לזכות לישועה - צדקה תציל ממות. ומפיר הוא בקלות יותר מהונו לצדקה, מאחר ובז הוא לתכניות עתידיות כל שהו, מה שקשה מאד לאדם הבריא החי בצפיות ותקוות שוא.

תועלת ח :

מי כמוהו יודע עד כמה להודות לה' על "חיינו המסורים בידך ועל נשמותינו הפקודות לך ועל נסיך שבכל יום עמנו ועל נפלאותיך וטובותיך שבכל עת", מי כמוהו רואה נסים ונפלאות יום יום רגע רגע, הלא זה עתה ראה עצמו לפני התמוטטות, ובבקה נדמה לו שהנה נודע קלונו ברבים, או שנדמה לו שחיי הגיעו לקצם וברגע האחרון הצילו ה' והנה חי וקיים הוא, וכמו כן נשמר לבל יתבזה וירד כבודו, ועוד הרי כמה זמנים יפים ורגועים רואה בין זמן לזמן של קשי וסבל, מי כמוהו יודע להעריך ערך הבריאות ולהקטין את כל הבלי החיים לעמת רגע של חיים ובריאות שנותן הקדוש ברוך הוא לאדם בכל רגע, כמה מבגר בשכלו נעשה הוא לעמת רבים שאמנם מבגרים בגילם אולם משחקים עדיו המה בצעצועי עולם הזה.

תועלת ט :

כמה זוכה הוא לראות השגחה פרטית ובלעדית לבורא יתברך וכי הוא השליט לעשות בעולמו כרצונו משנה עתים ומחליף את הזמנים, שהרי עוברים עליו רגעים קשים שחושב הוא - די, אני אבוד אין לי תקומה, ופתאום מקבל חיות חדשה - אמנם זמנית, אבל בכל זאת שואב הוא מדי

פעם אִויר לְנִשְׁמָה בְּתַקוּוֹת שׁוֹנוֹת לְהַמְשִׁיךְ אֶת חַיֵּי עַלֵי אֲדָמוֹת.

מה הן העצות להקל את סבלן של הנטרדים מחרדות ודכאוֹנוֹת?

עצה א - תפלה

עצת העצות היא התפלה, להשיח את דאגותיך בינך לבין הבורא, פשוט, בשפה שלך, בלשון שלך, ספר לבוראך את המעיק עליך ושפך לפניו לבך, ואם קשה לך, קרא פסוקי תהלים המתאימים למצבך והתאם את עצמך למלים אותם אתה קורא, ובבכייה - למי שבאמת יכול לעזור לך - זעק מעמך הלב, וללא ספק מטען כבד ירד מעל לבך, כל פעם מעט עד שתשתחרר לגמרי.

עצה ב' - פעילות

אל תשב בטל, עשה מה שביכולתך לזכוי הרבים, גמ"ח, חוג בית, הפצת ספרים או קלטות לזכוי הרבים, סיע לפעילים ולמרוצים, ואם זו אשה הרשמי להכשרת מדריוכות לטהרת המשפחה וכדומה, ובזה תמלא את החלל השמם שנוצר בלבך. הדכאון והמרה השחרה המה מדמים הרגשה של חסר ספוק נורא בחיים, וחיב אתה למלא חלל גדול של חסר ספוק שנוצר בקרבך על ידי פעילות עם הרבים, ואזי תתמלא בספוק חיים, ונוסף לכך, זכות זכוי הרבים עצמה, אין גדול ממנה להשיב לך את חדות החיים, ובכל אופן אל תסתגר בתוך עצמך כי אז תרבה דאגה על דאגתך ותפתח בעצמך את בית החרשת לדמיונות ולדאגות במקום השקט והשלום.

עצה ג' - תורה בחבורה

אל תסתגר בשום אופן בינך לבין עצמך. תכריח את עצמך לצאת לחברת אנשים טובים ושמחים, שעורי תורה ישמחו אותך מאד, עץם זכות התורה סגלתה לאין שעור, ובפרט בחבורה, רואה הנך אנשים, מעסיק אתה את מחך בשאלותיהם ובתשובות מגיד השעור, ובזה תתן לעצמך הרגשה שהנך כמו כלם ובהתמדת השעורים יום יום בנדיאי ירוח לך.

עצה ד' - שלא לשאת ולתת עם המחשבות הטורדות.

לא לענות תשובות למחשבות הטורדות, והוא כלל גדול בתורת בריאות הנפש, אל תהא פסיכולוג על עצמך, להיות נושא ונותן בשאלות ותרוצים, כגון: למה אני סובל מכך, ואל תתאמץ לחשב מה עונים לבלבול כזה או כזה שצץ במח, אל תחקר אחר עתידות, הזחר מללקת לכל מיני אנשים

חסרי אחריות הרודפים אחר הכסף והכבוד שלא יועילו ולא יצילו ורק יזיקו. וזכר זאת מאד, כי מדרך הפתוי אדם נסחף לדברים המביאים ישועה בן רגע, הן על ידי אנשים שונים ומשנים, הן על ידי התשובות שרוצה הוא להשיב לעצמו במשא ומתן לכל בלבוליו, ואינו מבין שכל זה כדי לסחוף אותו למערבלת של תסבכת גדולה יותר, שהרי כשיראה שלא עזרו לו אותם אנשים שסמך עליהם יתיאש יותר, וכן כשעולה לו תשובה ומענה לאיזה מועקה, ופתאום צצה לו קשיה נוספת ופרכא לאותו תרוץ קודם, שוב חוזר הוא לדכאוונו וחרדותיו הקודמים ביותר שאת, לכן עשה זאת, אפוא והנצל, לך באמונה פשוטה סור מרע ועשה טוב.

עצה ה - תאמין שאין לך כלום

חייב אתה להאמין שבמהותך לא השתנה מאומה בריא אתה כמקדם, אלא שטרדן חיצוני מטריד את מנוחתך והפתרון הוא אפוא לסלקו ולהסיר את אונקד משמע לקולו, כי בדרך כלל במצבים כאלו מתפתח אצל האדם חשדות נוראות, שמא יקרה לי כד, שמא אני סובל ממחלה כזו או כזו. חייבים להאמין שזהו סוג יסורים שנותן האלקים לבני האדם לבררם ולצרפם בעצם ההטרדות והפרעות המנוחה בדאגות שוא. וכנאמר והסיר ה' ממך כל חלי - זהו חלי הדאגה, זהו סוג חלי, ואינו שנוי בעצם ובמהות האדם, אתה נשארת בריא כמו שהיית וככל האדם אלא שנגזר עליך טרדת המנוחה בדאגות שוא, ומה שעליך! לא להשיב תשובות, אלא להאמין באמונה פשוטה בהשגחה פרטית שכל התקף של טרדה נשלח לי מאת ה' להטריד את מנוחתי לתקן את נפשי בתקון המזרז ביותר, והכל לטובה. קבל זאת בישוב דעת לא במתיחות, לא בלחץ ולא בזעם, שכב ברגע ואמר לעצמך: אם זה רצון ה' אם כן גם אני מרצה בזה, ובאמונה זו הנך מסלק מעליך מיד - לפחות זמנית - את צערך ושואב כחות חדשים, עידוד ושמחה להמשך ההתמודדות, ובדוק ומנסה זאת מרבים שרק בדרך זו הצליחו להחזיק מעמד, האמונה תרופה לכל, ואין תרופה טובה ממנה, ללא שום תופעות לוואי.

עצה ו' - דאגה בלב איש שיחנה לידידיו ואוהביו

כתב בספר "חובת התלמידים" (דרך המלך, קלח): וזה יסוד בעלי המרה שחרה שנגעבים פתאום בלא סבה ממשית, מה שאין כן אם יש לו אוהב ורע והוא מתמרמר לפניו על דאגתו, ומקיים בזה, דאגה בלב איש שיחנה לאחרים, מרגיש תכף כמו אבן נגלה מעל לבו ואת דאגתו מקרב נפשו עקר. עד כאן.

ודבר זה נפר בחוש שהרי הרבה פעמים אדם עושה טעות מסיימת ובא מבהל לביתו ומספר לאשתו ולבני ביתו בסערת רוח את דאגתו, בני ביתו מרגיעים אותו בדברים המישבים את הלב, מקטינים לו את צרתו ואז נרגע הוא, וזהו מעשים בכל יום. כן הוא בדבר העצבות והדכאון ששתף

את אוהביו - שומרי סוד - כדי שלא יצא קלונו ויתבזה ואז יוכל יותר להשבר, ובשיחה זו אתם מלב אל לב תוסיפו ותעקר הדאגה מלבו.

עצה ז - שמיעת שירי קדש

השירה כובשת את רגשות הלב, וטובה היא מאד, ובכחה להסיח את דעת האדם למרגוע ולשמחה, וטוב אם תשיר גם אתה ותשתף את עצמך בשירה, וכמוכן שהתועלת תהא רק משירי קדש.

עצה ח' - לחיות בתקנה

להאמין, ולהכריח את עצמך להאמין שיהיה טוב, ולא אפסה תקנה ממך, ואז התקנה תחיה אותך ותתן לך רצון להמשיך לחיות בתקנה לטובה, אחרת היאוש יחדר לעצמך ויכרסם בקרבך עד חרמה, ומנין תפתח לעצמך תקנה.

א. אמונה - האמן כי אין מעצור לה' להושיע בין כשיש סבה ומהלך טבעי ובין כשאין שום דרך טבעית, והכל תלוי בזכיות של האדם, לכן הרבה בזכיות במקום להרבות בדאגות, הרבה בתפללות ותחנונים שלצורך מטרה זו בעצם הנך מתיסר להיות קורא אל אלקיך.

ב. למה שלא יהא לך תקנה אחר שהרבה מאד אנשים שסבלו כסבלך ויצאו מזה לגמרי, אף שלא האמינו שאי פעם יחלצו ממצבם, עם כל זה נתרפאו בעזרת ה' לגמרי. ולמה אם כן תחליט מסקנה על עצמך שאתה אבוד, המתן בסבלנות, קח בקלות בלי לחץ ומתח ולבסוף ודאי תושע.

עצה ט - תאמין ביכולתך

חייב אדם להאמין שהוא יכול להחליץ ממצבו, וגם אם נדמה לו שלא שייך בשום אופן שיעזור לעצמו, יאמין שלפחות יש לו כח ויכלת לסבל את צערו ולהתמודד עמו אפלו במצב של עליות וירידות אבל העקר שלא להתמוטט לגמרי, כי זה בודאי בכח ויכלת האדם לתפס את עצמו שלא להתיאש לגמרי, כי אין הקדוש ברוך הוא מביא יסורים על האדם שאינו יכול לעמד בהם, ואם כן, נכון אמנם שאינך יכול להחליץ מהם תכף, אבל לכל הפחות חייב הנך להאמין שיש לך את הכח לא לפל לגמרי לזרועות היאוש.

עצה י' - יראת השרש ולא יראת הענף

באמונה התחלנו ובאמונה נסיים, יסורי הטרידת המחשבות המה לא הגיוניים ולמטה מהשכל המה, ואינם בשורה שוה עם השכל, ולכן להחליץ מהם חייב להפעיל את הלמעלה מן השכל. שגם הוא לא בקו ישר עם השכל. ללכת עם השכל נגד מה שלא עם השכל זה בלתי אפשרי, ולכן חייבים להפעיל משהו שלא עם השכל - את הלמעלה מן הכל ורק אתו

אֲפֹשֶׁר לְהִלָּחֵם נֶגֶד הַלְמָטָה מִן הַשֶּׁכֶל, וְאִין כְּמוֹ הָאֲמוּנָה וְהַבְּטָחוֹן שֶׁהִמָּה כַּחוֹת לְמַעֲלָה מִן הַשֶּׁכֶל וְהַגִּיוֹן אֲנוּשֵׁי, וְאַתֶּם בְּקִלּוֹת תּוּכַל לְבַטֵּל אֶת הַדְּאָגוֹת וְהַחֲרָדוֹת שֶׁהֵם לְמַטָּה מִן הַשֶּׁכֶל, וְלָכֵן זֹאת עֲלִידָה לְהֶאֱמִין שְׂאוֹתֶיהָ מִחֻשְׁבֵּת פֶּחַד, חֲרָדָה, דְּאָגָה, דְּכָאוֹן, שְׁלוּחָה הִיא שֶׁנִּשְׁלַחָה אֵלַיִךְ יִשִּׁירוֹת מֵאִתּוֹ יִתְבָּרַךְ, וְלָכֵן אֵל תִּבְּט אֵלֶיָּה אֲלָא אֵל מְקוֹרָהּ, כְּשֵׁם שֶׁאִין לִירָא מִהַמְקַל אֲלָא מִהָאוּחוֹז בּוֹ וְאֵלֵיו רַק יֵשׁ לוֹמֵר בְּתַחֲנוּן וּבְבִקְשָׁה הֲרַף מִמֶּנִּי וְשָׂא לְכָל חֲטָאתֵי, כֹּן צְרִידָה הָאֲדָם לְהַעֲבִיר אֶת הַיְרָאָה לְשִׁרְשָׁהּ וְלֹא לְעִנְפֶיהָ וְאִזּוּ מִבִּיא אֶת מִטְרַת הַמַּכָּה עַל תְּכִלִּיתָהּ, וְכִיּוֹן שֶׁנַּעֲשִׂית תְּכִלִּית הַמַּכָּה שֶׁהִיא לְפִתּוֹךְ אֶת עֵינֶיךָ לְרֵאוֹת בּוֹרְאֵךְ, תַּחֲוֹנֵן וְהִי יִרְפָּא לָךְ.

וּלְסָפוּם שֵׁים דְּבָרֵי הַרְמַב"ם (מורה נבוכים ח"א פנ"א) אֵלוֹ לְנֶגֶד עֵינֶיךָ :

וְעַם הַפְּנוֹת מִחֻשְׁבֵּת הָאֲדָם וְהַשִּׁיגוֹ אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּדַרְכֵים אֲמִתִּיִּים, אִי אֲפֹשֶׁר שֶׁיִּקְרָה אִזּוֹ לְאִישׁ הַהוּא מִין מִמִּינֵי הַרְעוֹת כִּי הוּא עִם הַשֵּׁם, וְהַשֵּׁם עִמּוֹ, אֲבָל בְּהַסִּיר מִחֻשְׁבֵּתוֹ מֵהִי, אֲשֶׁר אִזּוֹ הוּא נִבְדָּל מֵהִי - הִי נִבְדָּל מִמֶּנּוּ. וְאִזּוֹ הוּא מְזַמֵּן לְכָל רַע שֶׁאֲפֹשֶׁר שֶׁיִּמְצָאֵהוּ.

הַעוֹלָה מִדְּבָרֵי הַרְמַב"ם וְשֶׁבְּדַרְכּוֹ אֲחִזּוֹ תְּלַמִּידֵי הַבַּעַל שֵׁם טוֹב וְנִשְׁקוּ כָּל מְלָה וּמְלָה מִדְּבָרֵיו אֵלֶיהָ וְאִמְצוּהָ לְלִבָּם בְּיִתֵּר שְׂאֵת וְיִתֵּר עוֹז שֶׁלֹּא יִתְכּוֹן מְצִיאוֹת רַע לְאֲדָם בְּהִיוֹתוֹ אֲדוּק בְּאֲמוּנָתָהּ הִי וְרַק בְּסוּרוֹ מִמֶּנָּה יֵשׁ רְשׁוֹת לְכַח הַרַע לְהַצְמִיד אֵלָיו. וְהִיא סִגְלָה גְדוֹלָה וְנִפְלְאָה הַמְּפָרֶסֶמֶת מֵהַגֵּר"ח וְוֹלָאז'יין לְכָל צָרָה שֶׁנִּמְצָא הָאֲדָם לְהַעֲמִיק וּלְהַדְבִּיק מִחֻשְׁבֵּתוֹ בְּהַשְׁגָּחָתוֹ יִתְבָּרַךְ וּבּוֹדָאֵי יִנְצֵל מִכָּל רַע. (וְהֵאֲרַכְנוּ בַּזֶּה בְּסַפְרֵנוּ "נַחֲמַת יִשְׂרָאֵל")

מהי סבת תקיפות ותכיפות היסורים בזמנינו?

לְצַרְךָ הַבְּרוּר וְהַצְרוּף מִי יִשְׂאָר וּמִי יִשְׂרָד לַחֲזוֹת בְּשׁוּב הִי לְצִיּוֹן בְּמַהֲרָה, לְכָךְ מִתְנַסִּים וְנִבְחָנִים אֲנִשֵׁי דוֹרֵנוּ בְּכוֹר הַבְּרָזָל לְרֵאוֹת עַד כְּמָה אֲמוּנָתְכֶם כְּנָה וְאֲמִתִּית, וּבְכָךְ מִבְּטִיחִים לְעַצְמָם מְקוּם יִשִּׁיבָה בֵּין - "צְדִיקִים יוֹשְׁבִים וְעֵטְרוֹתֵיהֶם בְּרָאשֵׁיהֶם וְנִהְנִים מִזֵּיו הַשְּׂכִינָה".

יהודי שנהרג או מתיסר על ידי גוי - מה דינו?

יְהוּדֵי שֶׁמִּתִּיֶסֶר אוֹ נִהָרַג עַל יְדֵי גוֹי תִּקְוֵנוּ נַעֲשֶׂה בְּכָךְ הַרְבֵּה יוֹתֵר מֵהַר וְהַרְבֵּה יוֹתֵר מִשְׁלָם וּמַעֲלָה, מֵאֵלוֹ הִיָּה מִתִּיֶסֶר אוֹ נִהָרַג עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל, וְלָכֵן הַרְבֵּה מַעֲמֵנוּ נִהָרְגוּ עַל יְדֵי גוֹיִים כְּדִי לְזַרֵּז אֶת גְּמַר תִּקְוֵנָם לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא (שׁוֹמֵר אֲמוּנִים).

ועוד אפלו רשע שנהרג על ידי גוי - מתכפרים עוונותיו יותר מאשר אם
היה נהרג על ידי ישראל. (שם)

אדם שהתאבד - איזה בעיה הוא פתר בכך?

התאבדות אינה פוטרת שום בעיה רק מסבכת את האדם יותר. לפי -
שבעל כרחך אתה נולד ועל כרחך אתה חי ועל כרחך אתה מת, אם כן כל
זמן שלא תקון את עצמו בתשובה ומעשים טובים חייב הוא לבוא בגלגול
נוסף באותם תנאים קשים שבהם קדם ולהתמודד איתם. ובכך
שהתאבד רק הכביד על עצמו את העבודה להעגש חמורות על כך שרצח
את עצמו, מלבד מה שעליו לתקן מחשבות הקודמים, ואם כן זה לא
משתלם כלל, לא מצד הדין ולא מצד ההגיון, לא נשאר אם כן אלא רק
לראות לפתור את הבעיות ולא לברח מהם, ואם קשה לה מנשא סבלך קום
קרא אל אלקיך ויחלצך, וכמו כן רוצ לחכמי ישראל היועצים האמתיים
לכל בעיה.

תשובה

מאז חזרתי בתשובה פרנסתי קפחה, מדוע?

אין ספק שבתשובתך שמחת את כל הפמליא של מעלה ובעקר את בוראך
שבראך, ובנדאי תחת כי היות שנאווי משקץ ומתעב נהפכת לאהוב וידיד
כלשון הרמב"ם, וכמו כן שבשביל כך אתה דורש פרנסה טובה והצלחה,
יתכן שמגיע לה, אלא שעליך לזכר! שבת לאלקיך, שבת לקבלת על תורה,
אולם מהו המבחן שאכן חזרת מכל לבך וחרטתך חרטה אמתית, ומי
אומר שלא תסוג אחור שנית למצבך הקודם, לשם כך אתה נבחן ונבדק
במבחן פשוט:

עד כה דרכת על השבת בשביל כסף ובשביל לבלות, דרכת על התורה
והתפלה בשביל פרנסה. הבה ונראה עד כמה תסכים לדרוך על כסף בשביל
השבת, עד כמה תסכים לדרוך על רוח ובלוי בשביל התורה והתפלה.

ואיך תבחן בזאת, אם לא בכך שידמה לך שבגלל שמירת השבת אין לי פרנסה, ומסבת קיום המצוות אני מקפח מהרבה פוננים בחיי, וכדומה פתויים כאלו - ורק אם בכל זאת תסכים לקבל בשמחה את מצוות התורה על חשבון הפרנסה והנאות החיים, עמדת במבחן ותשובתך אמתית וקנה.

מאז חזרתי בתשובה - מתקף אני בנסיונות טורדניים.

האויב מחזיר מלחמה שערה, האויב שהיית שבו תחת ידו ינק הוא מפח הקדשה בעזרתך, חיותו וקיומו היו בזכות החיות שנוזרמה לך בהיותך שבו תחתי וזה הוא יונק מחיות זו, ואתה ברחת ממנו ובמדת מה הפסקת חיותו, וגרמת זעם וזעף ואכזבה לכחות הרע, ולכך מטרידים המה בנסיונות טורדניים ותקיפים. וכמוכן ברשיון - רשאים הם להתקיף ולנסות. והמה מתקיפים בכונה רעה להפילך ולנקם ממך, אולם פונת הקב"ה לטובה לרוממה ולנשאך ולהוציאך בעל תשובה גמור, ואינו יכול להקרא חוזר בתשובה בשם "בעל תשובה", אלא אם כן עמד בנסיונות לפחות בנסיונות קודמים שהיו לו ועמד בהם.

ישנם בעלי תשובה המתיסרים במהלך תשובתם, וישנם שאינם מתיסרים, מדוע?

כמה תשובות לדבר, אולם נתיחס לתשובה אחת המובאת ב"אור החיים" הקדוש פרשת ואתחנן (ד, כט) שהדבר תלוי באם האדם שב בתשובה שלא מחמת מצוקה והכרח אלא מרצונו ומאהבתו לה, זהו נקרא השב "בכל לב" וחושך מעצמו יסורים, אולם מי שאינו שב מרצונו אלא ממצוקה והכרח הרי שתשובתו אינה מפל הלב אזי היסורים משלימים את תשובתו.

אלא שמחדש לנו "האור החיים" שהיסורים שעברו עליו קדם ששב גם הם מצטרפים לתשובתו ולתקונו.

ובדומה לזה אפשר לתרץ עוד, כאלו שקבלו הרהור תשובה והססו והתמהמהו מלממש תשובתם - מתיסרים. ולעמתם כאלו שהזדרזו לממש את תשובתם - אינם מתיסרים. והראיה מהגרים, שאומרים חז"ל מדוע גרים בעולם הזה לפי שמקבלת היהדות בלבותם ועד קבלת היהדות בפעל התמהמהו זמן רב, וכמו כן בבעלי תשובה. (ואפשר לשלב

מנין יודע אני שאכן אהוב ונחמד אני בתשובתי?

תופעה מיוחדת מצויה אצל המתקורבים לתשובה, שבתחלת דרכם מרגישים ערבות והארה נפלאה, ומתלנה אליהם הרגשת נעימות שאי אפשר לתארה אלא רק להרגישה, כך שאם זכית לזה בודאי מבשר אתה שהידיים הפתוחות לקבל שבים אכן הושטו לך באהבה וברב חבה.

וגם ללא סימן הנזכר, חייב כל יהודי להאמין שאין דבר העומד בפני התשובה ואהוב ונחמד הוא בתשובתו, אלא יתכן ולא זכה לסייעתא דשמיא כל כך גדולה שהזכרנו בתחלת התשובה אלא הטילו עליו להתנגע יותר בהתאם לתנאי תשובתו, אבל אין זה גורע כלל מערך תשובתו, ועצם זה שהצליח להתנתק מעברו אין סימן גדול מזה לקרבת ה' אליו.

אכן זכיתי להרגשה נעימה ונפלאה (שהזכרנו בתשובה הקודמת), אולם מדוע היתה זאת רק זמנית ונעלמה ממני?

מתחלה, כשמתחיל האדם לעבד את ה' ולחזור בתשובה - כיון שעדיין חלש הוא ולא איש מלחמה נגד יצרו, מה עושה הקב"ה כדי שלא יתאש? נותן לו ברב רחמיו - בתורת מתנה סייעתא דשמיא מיוחדת והיא שיהא לבו בוער לדי מבלי שיקדים לכך שום השתדלות מצדו, וכמו שמרגילים ילד ללכת, מתחלה תופסים לו בידו ואחר כך עוזבים אותו שילך לבד.

כן כן - בתחלה משפיעים לו ההתלהבות שישטעם טעמה של דבקות, כדי שיעולם ישתוקק לה שתחזר אליו, אבל אחר כך נוטלים ממנו את ההתלהבות הזו ומחזירים אותו למצבו הירוד, ואז צריך לעבד בכחות עצמו.

ולכן הפעל תשובה בראותו זאת, נדמה לו שמשמים מרחיקים אותו, שהרי הפסקה לו ההתלהבות, ולכן נכנס לעצבות, אך אדרבה - יש לו לשמח, מפני שעצם העבודה שמשמים עוזבים אותו כבזכות, זה סימן שקבר יכול הוא לילך לבד.

מדוע נתקף אני - החוזר בתשובה - מדי פעם בעצבות וחסר ספוק?

האדם שאינו שומר מצוות כבכול משמח את עצמו בשמחות שליליות שתחלתן שמחה מדמה וסופן תוגה ואכזבה, אבל לכל הפחות לחיי השעה מבלה הוא את זמנו בהנאת רגע. ואתה החוזר בתשובה מחכה לך אמנם נעם וענג אמתי זה שוודאי תזכה לו בהמשך התשובה, אולם לעת עתה נתון אתה בשלב ביניים שהוא קשה עליך, דהינו מצד אחד עזבת את ההנאות והענוגים שאינם לרוח התורה, ומאידך לא קבלת עדין תחליף לזה, שהרי את האור הרוחני לא מרגישים תכף, ככל דבר יקר ובעל ערך שצריך להשקיע על מנת לזכות בו, לעמת בהנאות העולם להיותם נפסדים וזולים נתן להנות מהם מיד, ולכן נתון אתה בעצבות.

לכן מה שעליך! להמתין בסבלנות עד זמן שיחליט עבורך הבורא - מקבל התשובה, שהרי רק הוא יודע מתי הסתים מבחן תשובתך על מנת שתזכה כבר להרגשת נעם קבועה, ולכן אמנם מצב רוחך פעת תלוי ועומד, אבל דע כי תשתלם על כך במיטב. ובהחלט הנך בצער זה מתקן את תענוגותיך והנאותיך האסורים.

מהו השלב הראשון לחוזר בתשובה שיהיה קרש קפיצה ליתר שלבי התשובה?

שמירת שבת. עצה יעוצה לכל הבא להתקרב לעבודת ד', ולא רק חוזר בתשובה אלא גם מי שרוצה להתאדק בעמקה של היהדות, שבת היא קרש הקפיצה הנפלא ביותר. כן מבאר בספר "סדורו של שבת", וראיה לכך שמצוות שבת נצטוו ישראל ב"מרה", עוד קדם מעמד הר סיני ללא אתערוותא דלתתא - בגדר מתנה טובה, ובמצוה זו נתפון הקדוש ברוך הוא להטעימן טעם הטוב של כל המצוות, כך שהשבת יש בכחה להביא לקיום כל התורה כלה. (והביא שם משל יפה על זה, ובארנו דבריו באורך בספרנו "אות

המעידות מהנסיונות - רבים המה, כיצד להתמודד על אף הנפילות?

לא יעלה על הדעת שתכף שחוזר אדם בתשובה יתבע ממנו לעולם לא לפל שוב, שהרי שרש הרע עדין בתקפו, ואם כן בודאי גלוי וידוע לפני הבורא שהשב עתיד לפל שוב ובכל זאת צוה אותנו על התשובה, כי בעצם זהו

מהלך התשובה שהפשלונות הולכים ונפחתים, ואם נכשלת בתחלה פעם בשבוע להבא יהא הפשלון פעם בשבועים ולאחר מכן אחת לחדש וכן על זה הדרך ומעט מעט אגרשנו מן הארץ, לא יתכן אחרת.

אם כן מאחר והקב"ה לוקח זאת בחשבון שפך יהא במהלך חזרתך בתשובה ומוכן לקבל אותך בזרועות פתוחות על אף זאת, מדוע לך להשבר ולא להפגע ולהתבטל לרצון הרוצה בתשובה.

אבל בכל זאת מאחר ובאתי להטהר מה התועלת מאותן נפילות הפוקדים מעונה לעונה?

כמה תועלות ישנן בירידות אלו:

תועלת א'

לדעת את מקומך, שהרי אם תכף בשובך בתשובה יפסקו המכשולים לגמרי כרצונך, הרי שתחשב את עצמך משלם ומתקן והרגשתך תהא - מי כמוך ואין כמוך, ובנקל תבוא לגאונה - תועבת ד', עדיף להקדוש ברוך הוא - כדי שתכיר את מקומך ותדע שעדין יש לך מה לעבד והרע שבקרבתך עדין בתקפו - שתפשל מדי פעם, כמוכן בהתאם להתקדמות תשובתך, וכך בדיוק לפי מספר הפשלונות וסדר תכיפותם תדע בדיוק היכן אתה עומד, ורק כשהנסיונות והפשלונות יפסקו לגמרי אז סימן בידך שהתשת את הרע מקרבך.

תועלת ב'

מלבד שכל נפילה מעוררת שוב להכיר את מצבך האמתי, הרי שבכך הנך גודר לעצמך גדרים נוספים, מרבה בחרטה וביראה, ורואה ומחפש עצות כיצד שלא להפשל שוב, וכך שבעצם דוקא הנפילות גורמות לחסון את השב להיות יותר מבסס ויציב.

תועלת ג'

הבורא יתברך חפץ לבחן ולנסות אותך עד כמה תשובתך באמת ומעמק הלב, ולכן אם בך שנפלת אינך נסוג אחור ושוב שב לבורא זהו סימן שרצונך באמת להדבק בו. אולם אם רצונך רק לנצח תמיד, זאת הרגשה אנכית וגאותנית. שהרי אתה כְּאֹמֵר: אם ה' מצליח בידי מעתה להיות גבור הכובש את יצריו ומחיצתי מעתה בין קדושים וצדיקים הרי שאני בא לקראת ה', ואם לאו אין על מה לדבר ואין על מה להשתדל - אמשיך בדרך, וזהו ממש כתשובת ירבעם שאמר לו הקב"ה חזר בך ואמר לו מי בראש?! כלומר מוכן אני לשוב בתנאי שאהיה בראש.

ולעמית זאת אם הנפילה היתה אצלך יותר הכנעה, ושוב, בבוישה וכלמה הנך נגש שוב לבורא ומתרפס לפניו, היש לתאר כמה שעשוע אתה גורם לו. הרי זה מראה על נאמנות אמיתית וכנה. כאב הדוחה את בנו ומדחהו מלפניו ובכל זאת הבן מרב אהבתו לאביו אומר לו, אבא, אני לא מותר עליך, וכמה שתרחיקני ממך שוב אשוב אליך ולא אסוג אחור.

כיצד להתיחס לנפילות והמעידות התוקפות מדי פעם?

התיחסות א': רבים רובצים וקורסים תחת כבד הפתוי של כח המניאש מחמת הנפילות התכופות, וזאת מחסר ידיעת פרט אחד יסודי אמתי וברור.

מן השמים לא מבקשים לנצח אלא רק לחם.

המטל עליך הוא רק להשתדל, יותר נכון הנצחון שלך הוא בכך שתמשיך להלחם ולא תטש את המערכה בהרמת ידיים של פניעה.

גם חיל שנפצע במלחמה ובכל זאת חובש את עצמו חבישה זמנית ובשארית כחותיו ממשיך להלחם ולא נוטש את נשקו ונכנע - ראוי לציון לשבח גדול על מסירותו ועל נאמנותו.

איד תבין שהמבקש ממך לנצח בכל פעם מבלי למעד כלל, וכי יבקשו מהאדם דבר שלא יתכן, תבין בהכרח שהמבקש הוא להמשיך לחם ולהשתדל וזהו הנצחון. ועין בעין תראה שבהמשך הזמן הנסיונות ימעטו עד שיסתלקו לגמרי ממך.

התיחסות ב': שבע יפל צדיק וקם, הגדרת צדיק לא שאינו נופל, אלא שיודע לקום מנפילותיו, ואף על פי כן "לא גרע מצדיק עינו". למד אותנו הסטייפלר (במכתביו) כלל גדול, עצם הקשי של הקימה מהנפילה - אין תקון גדול ממנו. שהרי כשהולך כמו שרוצים - מצב של עליה - קל מאד להתקדם ולהמשיך. אולם כשנופלים נדמה כאילו לא התחלתי ולא עשיתי מאומה, וכל השתדלותי עד עתה היתה כאפס ואין, והעבדא, שבו רגע חזרתי למה שהייתי, וזו טעות חמורה!

ראשית עין בתשובה הקודמת גי תועלות מהנפילות, ושנית עצם הקשי של הקימה מנפילת הרוח וחלישת הדעת הנגרם מהכשלון שהיא באמת קשה מנשוא, שהרי זה נדמה כאילו ונצרך להתעודד ולהתחזק לחיות מחדש לאחר סבוי סופני, אמנם זהו רק דמיון שפכ הרע המדמה והמפתה מדמה לך כאילו נזנחת מאת ד' ואין רצונו בתשובתך ועל כן נכשלת, ולא סיע הבורא ביך כי אין לו ענין בך ולא בתשובתך. זהו מחשבתך, אולם

והאלקים חשבה לטובה, לראותה קם ממעמקי השאול של היאוש ונחלישות הדעת מחדש לתחייה, וזה כל השעשוע ש'לו בנצחון הגדול הזה שהנה מפגין נאמנות של בן המאמין באביו ותולה בו עם כל אפני מצביו, ואין תקון גדול מזה. וזכר כלל זה והצמד אליו ובכך היאוש ונפילת הרוח יהא ממך והלאה. (וראה בספרנו "דור התמורות" שנתחבר במיוחד לנושא זה).

מה יהיה עם כל מה שחטאתי ונכשלתי בעבר אימתי אתקנם ואימתי אכפרם?

"לא עליך המלאכה לגמר" - הקב"ה נתן לאדם 70-80 שנה לחיות כי זהו זמן השתלמות האדם, ואם אכן אפה משתדל בדרך התשובה כבר הקב"ה יסדר שלא תסתלק מן העולם ללא תשובה ותקון משלם. האדם רוצה להיות כבר מתקן בגיל 17-18 שנה - תקף כשחזר בתשובה, ונכנס לדכאון ועצבות מה יהיה עם העבר ויתכן שגם מתאשש מכך. זו טעות, עצם עזיבת החטא זהו כבר מהתקונים הגדולים ביותר, עצם ההתנתקות מהרע זהו כבר מגדולי תקוני התשובה, וכמו שיתבאר אם ירצה ה' בהמשך.

האם יש חטא שאין מועיל עליו תשובה, או שיהא אדם מנוע בגללו מלשוב בתשובה?

אין שום חטא בעולם שלא מועיל עליו תשובה, ואין שום אדם שמנוע הוא מלשוב בתשובה. ואל תקשה עלי מב' מאמרי חז"ל - כי תשובתם בצדק.

א. "האומר אחרט ואשוב אין מספיקין בידו לעשות תשובה", גם על קזה מועילה תשובה כששב באמת. ורק שמגדל חטאו נענש שלא יסיעוהו לעשות תשובה, אולם אם יתעקש דוקא לשוב באמת בודאי יקבלוהו בתשובה.

ב. אלישע בן אבויה שמע קול שובו בנים שובבים חוץ מאחר. הכיצד?

מסביר השל"ה הקדוש, שמרב חטאיו הרבים נענש להתפתות בבת קול המבשרת לו שאין לו תקנה כדי להקשות עליו את נסיון התשובה, אולם אם בכל זאת היה מתעקש לשוב בודאי היתה מתקבלת תשובתו.

מה עם מאמר הזה שאין תשובה מועלת לפגם ברית קדש?

ראשית יש מאמר אחר בזהר הסותר מאמר הנ"ל, כמובא ב"טְהַרְתְּ הַקִּדְשׁ", וְשֵׁנִית כָּבֵר דָּחוּ כָּל גְּדוּלֵי יִשְׂרָאֵל רֵאשׁוּנִים וְאַחֲרוֹנִים מֵאֲמָר הָרֵאשׁוֹן מֵהָאֲמָת וּקְבֻעוּהוּ לְ"דְחוי", וְרֵאָה דְבָרֵי הַשְּׁלִי"ה הַקְּדוּשׁ: "חֲסִידִים הַדּוֹרְשִׁים מֵאֲמָר זֶה שְׂאִין תִּקּוֹן לִפְגַּם בְּרִית קְדֻשׁ אִין אֵלו חֲסִידִים אֲלָא חֲסִרִים וְחֲטָא רַבִּים נְשָׂאוּ עַל הֵיוּתָם מוֹנְעִים אֶת הָעַם מֵתְּשׁוּבָה". עכ"ל.

אימתי זמן התשובה?

התשובה נוהגת בכל מקום ובכל זמן, אלא שאמנם ישנם זמני רצון יותר, כחֲדָשׁ אֱלוּל, עֶשְׂרֵת יָמֵי תְּשׁוּבָה וְכַדּוּמָה אוֹלָם בְּכָל זְמַן שְׂמֻקִּים אָדָם "וְחֲטָאתִי נִגְדִי תִמִּיד", וְנִזְכָּר מְעוֹנוֹתָיו וְלִבּוֹ נֹקֵפוּ וּמִצְטַעֵר עַל זֶה מְקִיָּם מִצְוֹת הַתְּשׁוּבָה, וְלִכֵּן אֵל יִזְלֹזֵל אָדָם אֲפֵלוּ בְּחֲרָטָה קִטְנָה, כָּל חֲרָטָה חֲשׂוּבָה, וְלִכֵּן בְּעֵתוֹת הַפְּנָאִי בְּמִקּוֹם לִישֵׁב בְּטַל יִזְכָּר בְּמַעֲשָׂיו (בְּכֻלּוֹת וְלֹא בְּפִרְטוֹת כְּדִי שְׂלֵא יִתְעוֹרְרוּ בּוֹ שׁוֹב הַרְהוּרִים מִחֲטָאֵי הָעֶבֶר) וְיִתְחַרֵּט עֲלֵיהֶם וּמְקִיָּם הוּא בְּזֶה מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל הַתְּשׁוּבָה.

אדם שגזל בעודו חלוני או קטן כיצד יתקן?

קָטָן שֶׁגָּזַל מֵעֵקֶר הַדִּין פְּטוּר מִלְּהִשְׁיב כְּשִׁיגְדָל.

אָדָם שֶׁגָּזַל וְיוֹדֵעַ מִמֵּי גָזַל וְהַחֲפָץ הַגָּזוּל יִשְׁנוּ בְּעֵין וְנִתֵּן לְהִשְׁיבוּ חַיֵּב לְהִשְׁיבוּ.

אִם אִין אֶת הַחֲפָץ בְּעֵין וְיוֹדֵעַ מִמֵּי גָזַל - יִשְׁיב אֶת דָּמִיו כְּפִי שְׁהִיוּ שְׂוִים בְּשַׁעַת הַגָּזְלָה, אוּ יִבְקֹשׁ אֶת מַחְלָתוֹ שֶׁל הַנִּגְזָל, וּבְפִיּוֹס כְּרֵאוֹי יִצָּא יָדֵי חוּבָתוֹ.

וְאִם אִינוּ מִפִּיר אֶת הַנִּגְזָל וְלֹא נִתֵּן לְאַתֵּר אוֹתוֹ, יִפְרִישׁ כֶּסֶף כֶּסֶף כְּסוּכּוֹם הַגָּזְלָה וְיַעֲשֶׂה בּוֹ צְרָכֵי רַבִּים. (עֲצוֹת אֵלוּ הֵנָּם בְּכֻלּוֹת לְהַלְכָה, אוֹלָם לְמַעֲשֵׂה יֵשׁ לְבַרֵּר אֶת הַדְּבָרִים אֲצֵל פּוֹסֵק).

מהו הקו שיש לבעל תשובה לצעד עמו לכל ימיו?

לספר ולמנות את ההצלחות ולא את הכשלונות. להעריך ולגקר כל התקדמות קטנה, כל צעד קדימה. ולא להתרגש מהכשלונות, להסתכל על ההתקדמות ביחס לעבר וממנה לשאב עידוד להמשיך הלאה. והעקר הוא ההתחלה, לא לפחד מלהתחיל, מבלי לדאג מה תהיינה תוצאות ההשתדלות, ויזכר דברי רבנו יונה: "כי יעזר ד' לשבים מה שאין ידם משגת".

מה הן הסבות המחיבות להזרוז בתשובה ולא לדחותה?

א. אפשרות התשובה היא זכות והטבה לפניים משורת הדין, ואם זכית להתעוררות עכשו מי אמר שתזכה לה מתי שתרצה.

ב. מי אמר שטרדותיה עתה שבגללן אתה דוחה את התשובה - לא יחמירו ויתרבו.

ג. המתאחר לשוב מגדיל חובותיו, והרי הוא כבעל חוב שבמקום לפרע חובותיו - עוד מגדיל חובו. וככל שיתאחר יקשו עליו תנאי ההחזרה.

ד. שפא ימות ולא יספיק לשוב.

ה. הזמן לרעתה, ככל שמתבגר האדם משתמש בחטא יותר וקשה להתנתק ממנו.

ו. אחור התשובה - קטרוג גדול על החוטא שמורה על זלוולו בבורא שהמרהו.

הכיצד ישנן כאלה החוזרים בתשובה בנקל וכאלה שאינן חוזרים בנקל?

הסטייפולר מנה ב' סבות עקריות המזכות בסיוע גדול את השב לתשובה.

א. אפשר שעשה אי פעם מצוה במסירות גדולה, כגון כבוד אב ואם, או הצלת נפש מישראל. או חסד גדול שעלה לו במסירות, וממצוה זו נברא סיגור מיחד הדורש בכל כחו את זכות התשובה לאותו חוטא.

ב. אִפְשֶׁר שְׁיֵשׁ לוֹ לְאוֹתוֹ חוּטֵא סָבֵא אוֹ סָבֵא שֶׁל סָבוּ, אוֹ אֶפְלוּ יוֹתֵר, מִדּוֹרוֹת קוֹדְמִים אָדָם שֶׁהָיָה צְדִיק וַיֵּרָא דִּי שְׁיֵשׁ לוֹ עֲלִבּוֹן וְאִי נַחַת מִצְאָצָא זֶה הַמִּתְפַּחֵשׁ לַתּוֹרָה וּמִצְוֹת, וּבִתְחִנּוּתָיו וּבְכִיּוֹתָיו נִתְקַבְּלָה זְכוּת הַתְּשׁוּבָה לְאוֹתוֹ חוּטֵא.

מה הפתרון לתסבוכות הרבות שפוקדות את החוזר בתשובה?

פְּתוּרָן וְעֵצָה אַחַת יִשְׁנֶה לְחוֹזֵר בְּתְשׁוּבָה לְהִנָּצֵל מִהַקְשׁוֹת הַרְבּוֹת בְּהִלְכָה וּבְהִדְרָכָה וְהִיא "עֲשֵׂה לָךְ רַב וְהִסְתַּלַּק מִהַסַּפֵּק".

הַדְרָכָה מֵרַב הַמְבִּין לְרוּחְךָ, וְאֲשֶׁר בְּסִבְלָנוּת רַבָּה מוּכָן לְרַדֵּת לְעִמְקֵי פְחוֹת נַפְשְׁךָ, זֶהוּ יְסוּד חֲשׁוֹב לְהַצְלַחְתְּךָ - מִמֶּנּוּ עֵצָה וּמִמֶּנּוּ תוֹשִׁיָה תִהְיֶה לָךְ, וְאִין הַדְרָב מְחַיֵּב לְהַצְמִיד דְּוָקָא לְגִדּוֹל הַדּוֹר, דִּי בְּבֹן תּוֹרָה יֵרָא שְׁמַיִם תִּלְמִיד חָכִים אֲמַתִּי, לְהִיּוֹת לָךְ כְּמַכּוֹן דְּרַךְ.

היכן לגור לאחר החזרה בתשובה?

לְעֲשׂוֹת הַכֹּל לְבָרַח מִמְּקוֹם הַנְּסִיּוֹן, וְלָכֵן אִם בְּמְקוֹם מְגוּרֵיךָ עֲדִין נִסְיוֹנוֹת הָעֵבֶר מְצוּיִים לְתַקְּףֵךְ אוֹתְךָ חִיבִים לְבָרַח מִהַנְּסִיּוֹן, אִם דָּר אֲתָה בְּשִׁכְרִית אֲזִי תִשְׁכַּר דִּירָה בְּמְקוֹם תּוֹרָה, וְאִם יֵשׁ לָךְ דִּירָה קְנוּיָה אוֹ תִשְׁכִּיר פֶּה וְתִשְׁכַּר שָׁם אוֹ תִמְכַּר פֶּה וְתַקְנֶה שָׁם, וּבְכָל אִפְן שְׁיִהְיֶה צֶעֶד זֶה בִּיעוּץ עִם חָכִים, אוֹלָם בְּעִקְרוֹן זֶהוּ חוּבָה כְּלָלִית לְמַעַנְךָ וּלְמַעַן הָאִשָּׁה וְהַיְלָדִים לְהַקְלֵם מַעֲלִיָּהֶם אֶת עַמְס נִסְיוֹנוֹת מִהַלָּךְ הַתְּשׁוּבָה שְׁפָעִמִים וְקָשִׁים הַמָּה לְמַאֲד.

מה לעשות כשהאשה מסרבת לקבל עליה תשובה?

א. אִין חוּבָה עָלֶיךָ לְהַכְרִיחַ אֶת אִשְׁתְּךָ לְחַזֵּר בְּתְשׁוּבָה בְּאִפְן שׁוֹנֶה מֵאֲשֶׁר בֶּן אָדָם אַחֵר, מֵהַ שְׁעָלֶיךָ הוּא לְעֲשׂוֹת אֶת שְׁלָךְ מִבְּלִי לְאַלֵּף אֶת בֵּת זוּגְתְּךָ לְלַכֵּת בְּדְרָכְךָ, הַהִשְׁפָּעָה הַטּוֹבָה בְּיוֹתֵר הִיא בְּכָךְ שֶׁתִּרְאֶה שְׂאֲתָה מֵאֲשֶׁר מִדְרָכְךָ, וְדְרָכְךָ הַחֲדָשָׁה מְבִיאָה לָךְ סְפִיּוֹק וּמְרִגּוּעַ, הָאֲרֵת פְּנִים, שְׁנוּי לְטוֹבָה בְּמַצַּב הָרוּחַ, וְאִזּוֹ לֹא יִשְׁאַר לְבַת זוּגְתְּךָ אֶלָּא לְקַנֵּא בְּךָ וּלְחַשֵּׁב עַל מַפְנֵה בְּחִיָּה.

ועוד, הצמד לשיטת "והוי דן את כל האדם לכף זכות", וזכר כמה לך היה קשה דרך התשובה, וכן חשב מה אלו היה להפך שאשתך הייתה חוזרת בתשובה ואתה המסרב.

יתכן ותתקן בלעג ולגלוג, פעם ומריבות יום יום, אולם בידך להפך אויב לאוהב, אויבי איש אנשי ביתו, ובסבלנות ובאמונה שכל מניעה, לעג ובזיון הוא מן השמים לנסיון, ובעמידתך בו זוכה אתה גם לכפרת עוונות שאין כמו הבזיון כמעלה לכפרת העוון. וזוכה אתה בהנהגתך הסובלנית בסופו של דבר לקדם את אנשי ביתך שישובו לדרךך ובזה זכית ורבים זכית.

ב. פרט נוסף וחשוב עליך לדעת כאשר נתקל אתה בהפרעות מהבית, והוא, שלא להפריז בחמרות יתרות כלפי בני הבית. עמוד על שלך והתעקש על שלך אמנם רק בחיובים שאין מנוס מהם. אולם עקשנות בדברי חסידות וכדומה, יהרסו לך את הבית. ומהו גדר חיוב ומהו גדר חסידות, לצורך כך חייב אתה התיעצות עם רב.

החוזר בתשובה טוב שילמד בלבד או גם שיעבד?

בעל תשובה שעבודתו בין נשים בודאי ראוי לברח משם כל עוד נפשו בו, ולא להביא עצמו לידי נסיון. ואם עבודתו במקום צנוע ובין אנשים יראי שמים, אם הוא נשוי שחייב לפרנס את בני משפחתו ברור שבדרךך כלל הנכון, טוב תורה עם דרך ארץ שיגיעת שניהם משפחת עוון. ואם המדבר ברוק, אם מסגל הוא לשבת יום שלם בישיבה, ונפשו חשקה בתורה, בודאי מן הראוי שיעזב הכל ויבסס עצמו קדם חפתו ביום שלם של תורה, ואם אינו מסגל לכך, יראה שאת עקר השעות הפוריות של היום להשקיעם בתורה, ואת יתר שעותיו הנחלשות מלמוד תורה, יצא לפעלו ולעבודתו. זהו בדרךך כלל, אולם לפרט - עשה לך רב והסתלק מן הספק.

מה המכשולות שטומן כח הרע לחוזר בתשובה?

א. להתחיל מיד עם ענייני חסידות, ולראותם כעקר הדיון.

חוזר בתשובה חייב להבדיל בין דברים שהם חסידות בלבד, לבין דברים שהם עקר הדיון וזאת לכמה סבות: ראשית, בדרךך כלל דברים שהם עקר הדיון קל לקימו ולהזהר בהם, כגון: שבת, תפילין, תפילה וכיוצא, ואלו במלי דחסידות קשה מאד לעמוד בהם, ואם יראם כעקר הדיון תחלש דעתו במעידתו בהם בחשבו נכשלתו בעקר הדיון, וחלישות דעתו זו תביאהו

להדרדר הלאה ולפל גם מדברים שהם עקר הדין. מה שאין כן כשידע שנכשל במלי דחסידות בלבד, לא תחלש דעתו בהיותו שומר עדין את עקרי הדינים.

והוא פדגמת פתוי הנחש לחנה בהעמסה על דברי ד' לבלתי לאכל, גם לבלתי נגוע ומכאן היה נפילתם.

וסבה שניה שעליו להבדיל בין חסידות לעקר הדין כדי לדעת על מה להתפטר בשעת מחלקת, ואם יעשה את המלי דחסידות כעקר הדין ולא יתפטר עליהם, גורם הוא לעצמו עמוס נסיונות שיתכן ולבסוף יקרוס תחתם ולא יוכל עמוד, ואם ידע שעל מלי דחסידותא אפטר לותר ואסור לעשותם מפני המחלוקות וכן מפני הגאונה, ינצל.

ב. לא עליך המלאכה לגמור.

מדריך הבעל תשובה בתחלת דרכו הנלהבת לרצות שלמות דוקא בזמן קצר, ואם לא משיגה, רואה עצמו כלא יצלח דחוי ומרחק, וזו טעות ברורה, וכי קל להשתלם בדברים שבין אדם למקום ובין אדם לחברו בימים אחדים, הרי זו עבודה של כל החיים.

ג. זהירות בחשבון הנפש.

כשיעשה חשבון עם נפשו יראה את ההצלחות, אותם יספר אותם ירשם ולא את הכשלונות בלבד. ויתבונן כמה התקדמות ברוך ה' התקדם מעברו הקודם ויאמין ויקוה שרק יעלה ויעלה, אחרת, יכנס לעצבות ויפל מהכל.

ד. דע את כחך ואת כשרונותיך.

בעל תשובה שואף להיות כאחד הגדולים ביותר, אמת נכון הוא לשאף לגדולות, אבל חייב אדם לדעת את מקומו ולהתחיל למעשה בהתאם ליכולתו ולא במה שמעבר ליכולתו, ולכן יתחיל בקטן, כפי כחו וכשרונו, ואל ישבר ואל יקנא במצליחים יותר - לפל בדעתו בגללם, כיון שאין הקדוש ברוך הוא בא בטרוניא עם בריותיו.

ודבר ברור עליך לדעת שאתה צריך לעבד את ד' בנתונים שיש לך, הפיזיים והנפשיים, ואותם לנצל בדרגה אחר דרגה, כי "איזהו עשיר השמח בחלקו" - נאמר גם במובנים הרוחניים.

ה. מה ללמד?

ללמד צריף הכל: תנ"ך, הלכה, משנה וכו', אולם כדי שימתק ויערב לך הלמוד אזי למה שלבד חושק ונמשך ביותר, רויץ אחריו ללמד אותו ביותר, וזה סימן שדרכו תתעלה מעלה מעלה, והוא יהא הקרש קפיצה שלף להתעלות יותר בשאר תחומי התורה ויראת שמים.

ו. לא לפל לעצבות יקב כשלוו.

הזכרנו זאת וצריף לשון זאת תמיד, חיב אדם להיות למוד מלחמה, ובפרט החוזר בתשובה, לא להתפעל ולפל יקב כשלוו. מטרת היצר הרע בהכשילו את האדם לא לעצם העברה אלא לחלישות הדעת שתצמח בעקבותיה ודרך להפילו לגמרי. וכאן חיבים להיות ערניים לערמת היצר הרע, ולהבין אם נכשלת בעברה גרידא יש לה תקון בנקל, אולם אם אתעצב ואפל - וזו מטרתו - אפל נפילה שספק אם אקום ממנה.

ז. חסר יחס.

רבות נפגעים חוזרים בתשובה בגלל חסר יחס נכון מצד לומדי התורה והחרדים, ונחלשת דעתם מכף מאד. עליכם לדעת שאחד מעקרי התשובה זו "ההכנעה", וזו גופא תקונו, ולכן יש לך מצדך לראות זאת כעקר מתקוני תשובתך, ולא להגיב בשום הקפדה ולקבל באהבה, ואדרבא מסייעין לך מן השמים להדבק בהכנעה ולברח מהגאווה שהיא תועבת ד', ולכן עדיף כף מאשר לקבל כל היום טפיחה על הכתף באמירת כל הכבוד, אשריך, מי כמוד וכדומה.

ח. חלישות הדעת מראית חסרונות אצל בני תורה.

פעמים שרואה החוזר בתשובה איזה שהוא כשלוו אצל בני התורה, ותכף בועט ונחלשת דעתו באמרו, אני עכשו חזרתי בתשובה ונזהר מכף או כף, וזה חרדי כל ימיו ואיך אינו נזהר בכף או בכף, ונחלשת דעתו מכף מאד.

עליך לדעת!

א. כל הגדול מחברו יצרו גדול ממנו, ויתכן ויצרו בדבר מסים זה גדול משלך.

ב. קשה מאד לשים את הדגש לעליה בכל הפרטים, וכך אחד או חו בכם פרטים ובהם מדקדק, ויתכן ויש לו פרטים אחרים שלא הגעת אתה למשהו ממנו, ואלו בפרטים שאתה מדקדק בהם מאד - אין הוא כל כף מדקדק בהם.

ג. תבין שזהו אחד מנסיונות ופתוי פח הרע להדיחך מהאמת, כי אם האמת ברורה לך, אם כן מי יכול לשנות את דברי התורה וחכמיה, ומה לך אם כן להתבלבל מפלוגי או אלמוני שעוברים על דברי תורה, וכי חזרת בתשובה מדמיות אלו, שאתה נחלש מהם? הלא חזרת בתשובה מאמת התורה והמצוה עליה והיא נשארה כמות שהיא: תורת ד' תמימה משיבת נפש.

דורנו מכנה בשם דור התשובה, האם זו הגדרה נכונה?

הגדרה הרבה יותר נכונה יש לדורנו והיא דור הברור, בדור זה נצרכים ומתבררים אחד לאחד ואחת לאחת בברורים חדים ונוקבים המאלצים את האדם להחליט באופן ברור לאן הוא משתייך, האם לד' ולמחנהו הקדוש, או לרחוב השטוף בזמה ובכפירה. אין מי שהיום לא נברר, הן מפאת תקף הנסיונות ותכיפותם, והן מפאת קשי היסורים והצרות למיניהם, כל זה למען הברור והסלקציה להותיר ולהשריד את הנותרים והנשארים בירושלים לחיי העולם הבא.

אם על כל עברה מתגלגלים שוב לתקן, אימתי יהא קץ התקון לנפש?

נשמת האדם מרכבת מניצוצות רבות, בכל פעם מתקן האדם מספר ניצוצות, וכיון שתקנם לא יבוא עליהם שוב בגלגול, ואין בידו אפלו לפגמם אחר שכבר תקנם, וממילא האדם רק צועד קדימה ומתקן, ובכל גלגול נוסף מתקן רק את מה שלא תקן מעולם. (עי' פ' שער הגלגולים).

מה ומי הם המסיעים לחוזר בתשובה?

הגמרא אומרת (יומא לח) נשמות הצדיקים מסיעים לו. ומבאר הרבה בדברי האר"י בסוד העבור שהחוזר בתשובה מתעפרת בו נשמת צדיק מסים ולסבות מסימות, כלומר למה דוקא צדיק זה ולאִיזה סבה וכו', ומסיעת לו להתגבר על יצריו, ומכאן הפח העוטה את החוזר בתשובה להלהיבו לטוב. אולם כל זה רק לסייע כי עקר העבודה נשארת מטלת עליו.

האם מועילה תשובה לאחר שיבוא משיח?

למי שלא התחיל כָּלל בתשובה וְדָחָה אוֹתָהּ מִיּוֹם לְיוֹם לֹא תִהְיֶה לוֹ תִקְנָה לְאַחַר בִּיאַת מְשִׁיחַ. אוֹלָם מִי שֶׁהִתְחִיל בָּהּ אֲלֵא שֶׁנִּסְבּוֹת הַזְּמַן מְנַעוּהוּ מִלְּהַשְׁלִימָהּ, בְּבִיאַת מְשִׁיחַ תִּשְׁלַם תְּשׁוּבָתוֹ. אֲלֵא שֶׁנִּדְאִי לֹא יֵהָא עֲרֻכָּה רָם וְנִשְׂא כְּמִי שֶׁשָּׁב עִם כָּל תִּקְוָה הַנְּסִיוֹנוֹת שֶׁאֶפְפוּהוּ. גַּם מִי שֶׁהִרְהַר בְּאַמֶּת בְּתְשׁוּבָה וּמִצְפוּנוֹ הִיָּה נֹקֵפוֹ מְאֹד עַל מַעֲשָׂיו וְלֹא הִסְפִּיק לְיִשָּׁם אֶת תְּשׁוּבָתוֹ מֵאַנְס נִסְבוֹתָיו - יֵהָא לוֹ תִקְוֹן לְאַחַר בִּיאַת מְשִׁיחַ, וְכַנִּיִּל בְּעֲרָךְ פְּחוֹת מִחוּזָר בְּתְשׁוּבָה בְּפֶעַל מִמָּשׁ קִדְם בִּיאַת מְשִׁיחַ. (ע"פ "מכתבי תורה" לרבי מסאטמר).

אדם שהתחיל בתשובה ונסתלק מן העולם באמצע, מה נהיה בדינו?

אָדָם שֶׁקִּבֵּל עַל עֲצֻמוֹ סֵדֵר תְּשׁוּבָה, וּמִקְבֵּל בְּאַמֶּת לְאַמֶּתוֹ שֶׁיִּתְנַהֵג כָּל יָמָיו בְּתְשׁוּבָה, וּמִסָּר נַפְשׁוֹ כְּמָה פְּעָמִים לְמַעַן תְּשׁוּבָתוֹ, הַגִּם שֶׁלֹּא הִסְפִּיק לְתַקֵּן הַכֹּל כִּי נִסְתַּלֵּק בְּאַמְצֵעַ, נֶחֱשֵׁב לוֹ כְּאֵלוֹ נִהַג בְּדֶרֶךְ זֶה עוֹד שָׁנִים רַבּוֹת וְתַקֵּן נַפְשׁוֹ בְּתַכְלִית, אִם גְּלוּי וְיָדוּעַ לִפְנֵינוּ יִתְבַּרֵּךְ אֲמִתּוֹת לְבָבוֹ שֶׁל זֶה הָאִישׁ וְהִחְלֻטָּתוֹ לְנַהֵג כֵּךְ תָּמִיד. (הַרוֹקַח, רֵאשִׁית חֲכָמָה, שְׁלִי"ה, וְעוֹד). לְכֹן גַּם זָקֵן וְחָלוּשׁ לֹא יִתְיַאֵשׁ מִהִתְשׁוּבָה וְיַעֲשֶׂה אֶת אֲשֶׁר בְּיַכְלָתוֹ לַעֲשׂוֹת. כִּי מָה לִּי מֵת הָאָדָם בְּאַמְצֵעַ תְּשׁוּבָתוֹ, אוֹ שֶׁזָּקֵן אוֹ חוֹלָה שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהַשְׁלִימָהּ, הָעֶקֶר הוּא הַהִחְלָטָה.

מובא בספרים להרהר בתשובה קדם כל למוד ותפלה, מה תועלתו של הרהור בעלמא?

אֲמָנָם נְכוּן, כְּדִי לְהַבְדִּיל מִהֲרַע לְגַמְרֵי צָרִיךְ תְּשׁוּבָה גְּמוּרָה, אֲמָנָם יִשְׁנֶה הַבְּדִלוֹת זְמַנִּית מִהֲרַע, וּבְהִרְהוּר תְּשׁוּבָה לְפָחוֹת נִבְדָּל הָאָדָם מִהֲרַע זְמַנִּית וְיִשְׁנֶה עֲלֶיהָ לְתוֹרָתוֹ וּלְלִמּוּדוֹ. לְכֹן אֵל יִזְלַל בְּהִרְהוּר תְּשׁוּבָה בְּאַמֶּת - קִדְם כָּל תּוֹרָה וְתַפְלָה, כִּי בְּכַךְ תַּעֲלֶה תּוֹרָתוֹ וְתַפְלָתוֹ (שׁוֹמֵר אֲמוּנִים).

כיצד ידע האדם שנכנס הוא בשערי תשובה?

בִּ"שׁוֹמֵר אֲמוּנִים" מְבִיא סִימָן לְכַךְ. וְהוּא אִם עוֹלִים לְאָדָם בְּזַכְרוֹנוֹ כָּל מִינֵי עֲבֻרוֹת יִשְׁנוֹת שֶׁנִּשְׁכַּחוּ מִמֶּנּוּ לְגַמְרֵי, שֶׁזְּמַן רַב לֹא חָשַׁב עֲלֵיהֶם, וּבִשְׁעַת תְּשׁוּבָתוֹ עוֹלִים וְצָצִים כָּלָם לְהִזְכִּירוֹ עֲלֵיהֶם לְשׁוֹב מֵהֶם, זֶהוּ סִימָן שֶׁמֶן

השמים חפצים בתשובתו ומסיעים לו לתקן את הנסתרות ממנו.

מה יעשה אדם שהתמררות התשובה מביאתו לעצבות?

יקציב זמן מסוים לתשובה, ובאותו זמן יהא בהתמררות על עוונותיו ויתר היום יסיח דעתו לדברי תורה המשמחים את הלב. אבל חלילה למנע מהרהורי תשובה מחמת עצבות, כי אותה עצבות נובעת מפח הרע המתנתק ממך על ידי תשובתך, ולכן ישנה מין הרגשת ריקנות, מה נשאר לי בעולם, הרי התענוגות אסורות וכו' וכו', אבל כאן סוד השמחה האמתית. שבאה רק על ידי התנתקות משמחה דסטרוא אחרא, ולכן יחזיק מעמד בשלב ההתנתקות מהרע הגורר עצבות בעקבותיו, ולבסוף יהנה בשמחה אמתית הטמונה בתורה ומצוות. ("שומר אמונים" מאמר "רונלי").

מנין עולים חרטות והרהורי תשובה בלבות הבני אדם?

דפיקות התשובה בלבות הבני אדם אלו הם שדורים ישירים מה' יתברך ללבותם, קול דודי דופק פתחי לי וכו', ואשרי מי שתופס ונאחז בהם, כי אם מסיח דעתו מהם נגיע למצב שכשהוא ירצה באמת לשוב יקשה עליו הדבר מאד, ועלול הוא להגיע למה שנאמר: קמתי אני לפתח לדודי - ודודי חמק עבר בקשתי והוא לא מצאתיהו. ולכן עצה, תכף כשהרהור טוב צומח בלבך תישמו באיזה מעשה טוב, כלמוד תורה או חסד וכדומה, כדי שיחול הרהור על איזה שהוא מעשה ויהא בר קימא, אחרת יפרח ואיננו. ("שומר אמונים" בשם הבעש"ט).

מהו דרך תקון המעות המעלה ביותר?

זכוי הרבים, ובמיחד אם בפה שחטא הוא - מציל אחרים, אין תקון המעות יותר מזה. גמ' - "צדיקים בפה שחוטאים בו מתכפרים"

מה עקר התקון לחטאי עריות, חלול שבת, הפלות, פריצות?

בְּאֵמֶת בְּיָמִים עָבְרוּ שֶׁהָיוּ עִם יִשְׂרָאֵל עַל מַעֲמָדָם וּמִשְׁמַרְתָּם מִשְׁמֶרֶת-הַקֹּדֶשׁ, הָיָה הַתְּקוּן לְעוֹנוֹת שֶׁכָּאֵלֶּה קָשָׁה מְנַשָּׂא, אוֹלָם בְּדוֹרְנוּ שְׂרָבִים מֵעַם יִשְׂרָאֵל טוֹעִים וְנִכְשָׁלִים בְּעוֹנוֹת חֲמוּרִים, הָרִי שֶׁכָּל הַחוֹזֵר בְּתִשְׁבּוּבָה יִשְׁנֶה לְפָנָיו דֶּרֶךְ פְּשׁוּטָה לְתִקּוֹן אֶת מַעֲוָתוֹ בְּקִלּוֹת, שֶׁלֹּא עַל יְדֵי יִסּוּרִים, תַּעֲנִיּוֹת וְסִגּוּפִים, אֲלָא פְּשׁוּט לְזָכוֹת וּלְהַצִּיל אֶת אָחִיו הַטוֹעִים. אִם זֶה אָחִיו, אֲחִיוֹתָיו, הוֹרָיו, בְּנָיו, גִּיסָיו, קְרוֹבָיו, חֲבָרָיו וַיִּדְדָיו.

וְזֹאת עָלֵינוּ לְהַבִּין, מֵה שָׁוָה לוֹ לְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁתִּסְתַּגֵּף וְתִתְעַנֶּה וְתִתְקַן אֶת עֲצָמָה, הֲלֹא בְּכֶדֶד תִּקְרִיב לוֹ נֶפֶשׁ אַחַת בְּלִבָּד, לְעַמַּת שֶׁבְּמִקּוֹם זֶה תָּבִיא לוֹ נֶפְשׁוֹת רַבּוֹת טוֹעוֹת מִדֶּרֶךְ הַתּוֹרָה, וַיִּזְקַף לְזָכוֹתָהּ קְרִבְנוֹת רַבִּים שֶׁהִקְרַבְתָּ לְמַעַנּוֹ, וְזָכוֹת הַרְבִּים שֶׁל הַשְּׁבִת הַטוֹעִים שֶׁהִשְׁבַּתָּ, הִיא הַתְּקוּן הַגָּדוֹל בְּיוֹתֵר שֶׁיָּכוֹל לְהִיּוֹת לָךְ עַל עוֹנוֹתֶיךָ, וְכַמוֹכֵן שֶׁזֹּאת מִבְּלֵי שִׁתְּפָגַע שְׁלֵמוֹת עֲצָמָה בְּתוֹרָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים.

כיצד יכול אני להחזיר בתשובה?

לֹא רַק מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ לְשׁוֹן לְמוֹדִים וּמְחוּנָן הוּא בְּכֶשֶׁר דְּבוּר וּבְהֶרְצָאוֹת מְרִתְקוֹת יָכוֹל לְהַחְזִיר בְּתִשְׁבּוּבָה, גַּם הַפְּשׁוּט בְּיוֹתֵר שֶׁבְּקִשֵׁי יוֹדֵעַ קְרוֹא וּכְתוּב יָכוֹל לְהַחְזִיר בְּתִשְׁבּוּבָה וּבְאַפְגָּנִים דְּלֶהֱלֹן:

א. לְאַרְגֵּן חוּגֵי בֵּית בְּבִיתוֹ אוֹ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת.

ב. לְרַכֵּשׁ חוֹבְרוֹת הַסִּבְרָה בְּנוֹשְׂאֵי יְהוּדוֹת שׁוֹנִים, כְּגוֹן: טְהַרְתָּ הַמִּשְׁפָּחָה, צְנִיעוּת, הַפְּלוֹת, שְׁמִירַת שְׁבִת וְכִיּוּצָא, וּלְפָזְרָם בֵּין בְּנֵי מִשְׁפַּחְתּוֹ וּקְרוֹבָיו.

ג. לְהַשְׁפִּיעַ בְּלְשׁוֹן רַכָּה בְּשִׁיחוֹת פְּרָטִיּוֹת פְּעַם עִם זֶה וּפְעַם עִם זֹאת וּלְשַׁכְנְעֵם לְשְׁמִירַת יְהוּדוֹת.

ד. לְתַרֵם צְדָקָה לְאַרְגוּנֵי תִשְׁבּוּבָה, הַפְּצַת סִפְרֵי יְהוּדוֹת, קְלָטוֹת וְכְדוּמָה.

ה. לְהַתְעַנֵּן אֶצֶל מְנַהֲלוֹת טְהַרְתָּ הַמִּשְׁפָּחָה וְכְדוּמָה, לְאַיֵּזָה תִּפְקִיד מְסִים שֶׁהֵנָּה מוֹכְנָה שִׁטְלוֹ עֲלֶיךָ.

ו. להשפיע ולהפנות צעירים וחוזרים בתשובה לפעילים, למדרשיות ולסמינרים, ולסייע בגידם ככל האפשר כדי לקרבם ליהדות.

מהם עקרי תקוני פגם הברית?

א. מקוה - זהירות בטבילת המקוה - ומועיל בתנאי שישמר מלהסתכל באנשים ערומים ובפרט במילתם, כי אם בא לידי הרהור יותר טוב שלא היה הולך.

ב. פדיון פי"ד תעניות - תקון לזרע לבטלה, למי שאינו יכול לצום, שיצום יום אחד ובאותו יום יעשה פדיון תעניות, וסדר הפדיון שאם חטא באותו עוון הרבה פעמים די שיחשבון שעור הפדיון על ג' פעמים בלבד, וסכום פדיון תענית אחת בערך 2 שקלים, לדגמא: הרוצה לפדות סכום פי"ד תעניות שקבע האר"י לפגם זרע לבטלה יעשה כך:

2 שקלים ה 84 ה 3 פעמים = 504 ש"ח.

זהו סכום פדיון תעניות לשז"ל, וכמו כן לשאר העברות ופרטתי אותם בסדרם ובפדיונם בפרוט מפרט בספרי "ברית ישראל".

ג. דמעות - בכל דמעה מתקן טפה אחת שיצאה באסור.

ד. בקשה המובאת בסדורים בברכת "תקע בשופר גדול לחרותנו" וזה נסחה: "יהי רצון מלפניך האו"א שכל טפה וטפה שיצאה ממני לבטלה בין באנס בין ברצון בין בשוגג בין במזיד בין ער בין ישן בין על ידי בין על ידי אחרים - שלא במקום מצוה, עשה למען שמך הגדול היוצא מפסוק חיל בלע ויקאנו (חב"ו) שתחזירנה למקומה במקום הקדש".

ה. זהירות ודקדוק בתבות ואותיות קריאת שמע של קדם שחרית, שחרית, ערבית, ושעל המטה. וכמו כן לאמרה בכונה כראוי והוא תקון גדול ועצום.

חמשה תקונים שהזכרנו המה מסקנותיו של הרה"ק "שומר אמונים".

ו. עץ עזיבת החטא והתנתקותו מהתאונה הוא גופא התקון הגדול ביותר. (הסטיפלר במכתבים).

ז. תשובה עלאה, מובא שעל פגם הברית לא מועיל תשובה תתאה אלא רק תשובה עלאה, ופרושה תשובה במסירות - דהינו הגם שקשה יתאמץ מעל כחו, בתפלה, בצדקה, ובכל הנאמר בתקונים שהזכרנו. (טהרת הקודש).

מתי להתיחס לטמאת מקרה לילה?

מקרה לילה ישנו מכמה סבות. בחלקם אין מה להתיחס למקרה פעוון כלל. כגון:

א. מחמת אכילה מרבה. (אלא שמזה צריך להזהר לכתחילה שלא יבוא לידי כד).

ב. מחמת טרח ועיפות הדרך.

ג. מסבת חלי וחלשה.

מקרה לילה המאחז טמאה באדם ויש לתקנו הוא מסבות דלהלן:

א. ראיות אסורות בנשים וכדומה.

ב. דבורים אסורים כלשון הרע ושקר.

ג. רבוי שיחה עם האשה ואף שאינו רואה אותה כמו דבור בטלפון. (טהרת הקודש).

מהו תקון מקרה לילה?

ראשית שלא להתעצב ולדאג מזה, כיון שהעצב והדאגה ממקרה לילה מגבירות את התגרות החיצונים להחטיא. אלא יפעל לתקון במקום לדאג, ועקר התקון בנקל הוא - אם נעשה באותו יום דוקא.

א. להזהר לטבל במקוה באותו יום של המקרה, וינדיים הטבילה כמה שאפשר.

ב. לתו צדקה.

ג. תקוין הכללי המפרסם למוהר"ן מברסלב.

(הקודש)

(טהרת)

את מי מנסה היצר להחטיא במקרה לילה?

דוקא מי שמשתדל לתקן את פגמי ברית שלו, אותו מנסה היצר להפיל במקרה לילה ליאשו ולעצבו, ולכן העקר שלא לדאג ולהתעצב מזה, וגם אם קורה לו זאת לילה אחר לילה, יעשה תקונים הנ"ל ולא יחת כלל, כי אדרבא מכאן מוכח שנקנס הוא בדרך התשובה, כי אלו לרשעים שפוגמים במזיד את נפשם אין יודעים אפלו - מזה כלל, ואין כח הרע מתאמץ להפילם לדבר קל, אחר שהם ברשותו בחמורות שבחמורות. (שם בחסיד"א).

כיצד להנצל ממקרה לילה?

א. ישביע עצמו בדברי תורה קדם שיישן, ועדיף ללמוד משניות, עין יעקב, תנא דבי אליהו, וכחם גדול להציל ממקרה לילה.

ב. קריאת שמע שעל המטה בכונה וכמאמר הגמרא בברכות "כל הקורא קריאת שמע על מטתו - מזיקין בדליו ממנו".

ג. יישן בשמחה ולא מתוך עצב ודאגה פן יקרהו אסון כי אז מתגרין בו ביותר, לכן יסיח דעתו מזה לגמרי ויישן מתוך אמונה ובטחון.

(הקודש")

(טהרת)

מהן הסגלות להנצל ממקרה לילה?

א. ישים אבן מתחת כריתו כשיישן. ויכון בשם יו"ד ה"א וא"ו ה"א גימטריא אבן.

ב. יאמר שיר למעלות אשא עיני אל הקרים, ויש בו 5 פעמים שם הונה, ויכון בשם הונה הראשון בשם עזריאל, ובשם הונה שני בשם שמריאל, ובשם הונה שלישי בשם צדקיאל, ובשם הונה רביעי בשם ישראל, ובשם

ומסיח דעתו מהם, מתקנים המה אחת לאחת, וסוף שיפסקו מלבוא במחו ולצער, והעצה לא להלחץ מהם ולא להכניס בגללים למתח ועצבנות, אלא ברגיעה ובשלוחה ונגרשם ממחו.

כיצד ינצל האדם ממחשבות רעות ככפירה וזנות?

א. עסק התורה, אמר רבי יוסי פד חמי בר נש דהרהורין בישין אתין לגביה, יתעסק באוריתא וכדין יתעברון מיניה, (זהר וישב ק"צ). תרגום: כשרואה אדם שדהורין רעים באים אצלו - יעסק בתורה ויעברו ממנו.

ב. ישנו איזה למוד בעל פה כגון חלק ממסכת, פרקי משניות, וכשהולך בשוק והרהורים תוקפים אותו ישנו בעל פה.

ג. סגלה להנצל מהרהורי עברה, יסתכל בעיניו על דפן חטמו השמאלי (ברכות נ"ה).

ד. ינעץ גדלי אצבעות רגליו בארץ ויתלה גופו עליהן מבלי לסמוך בפתל (ספר חסידים).

ה. כשנתקף בהרהורים רעים יסיח דעתו וידבר עם בני אדם הסובבים אותו עד שיעבר ההרהור (ספר חסידים).

ו. ילך לחוץ ויצא מאותו בית לזמן מה להפיג ההרהור פי לפעמים המקום גורם (ספר חסידים).

ז. טבילה במים קרים, ולפחות את ידיו ורגליו כשיכניסם במים קרים יבטלו הרהורים ממנו (ספר חסידים).

ח. אם נטפל לו יצרו בהרהורים רעים בבית הכסא או בבית המרחץ ישנו החר להרהר בדברי תורה. (ספר חסידים ומובא כן במגן אברהם אורח חיים סימן פו ס"ק ד').

ט. יעשה סגוף קטן בשעה שנתקל בהרהורים כגון יצבט את ידו או רגלו וכדומה (שומר אמונים).

י. יַעֲשֶׂה - לְדוֹד בְּשָׁנוֹתָו אֶת טַעְמוֹ- כְּמַעֲשֵׂה דָּוִד הַמֶּלֶךְ בְּהוֹרְדֵת רִירוֹ עַל זְקֵנוֹ אוֹ מַעֲשֵׂה שְׁטוּת אַחֵר (כְּמוֹבֵן שְׁלֵא בִפְנֵי אַנְשִׁים) וְיִזְעִיל מְאֹד לְסִלֵּק הַהֲרֵהוּרִים מֵעֲלָיו (שׁוֹמֵר אֲמוּנִים).

יא. יָדַר סְכוּם לְצַדֻּקָה. (שׁם)

יב. יִהְרַהֵר בְּתַשׁוּבָה עַל הָעֶבֶר וְיִאֲמִין שְׁאֵלוֹ הַהֲרֵהוּרִים בָּאוּ מִפְּגָמָיו צ וְיִסְתַּלְקוּ. (שׁם)

יג. יִזְהַר מֵעֲצָב וּמָרָה שְׁחָרָה שֶׁהִמָּה הַמִּזְפִּירִים אֶת הַהֲרֵהוּרִים הָרָעִים. (שׁם)

יד. יִקְבֵּל עַל עֲצָמוֹ מְסִירוֹת נֶפֶשׁ, לְמַסֵּר נֶפְשׁוֹ לַה' בְּמִיתָה, וְזוֹ יַעֲזֶה נִפְלְאָה לְסִלֵּק הַהֲרֵהוּרִים (פְּלֵא יוֹעֵץ).

טו. בְּטוֹל הַבְּחִירָה - שְׂיֵאמֵר בְּתַפְלָה לַה' שְׁמוּכֵן לְוַתֵּר עַל שְׁכָרוֹ בְּעוֹלָם הַבָּא וְרַק שְׂיִנְיָחוּנוּ הַיֵּצֵר וּמוֹעִיל מְאֹד (עֲבוּדַת יִשְׂרָאֵל - מְקוּזִינִיץ).

כיצד הדרך הנכונה בהנהגת התעניות?

כָּבֵר כְּתָבוּ גְדוּלֵי הַדּוֹרוֹת הָאַחֲרוֹנִים שְׂאִין לְאַחֵז בְּשִׁיטַת הַתַּעֲנִיּוֹת בְּפִעַל, וְלַעֲמֹתָם יִשָּׁנִם הַסּוֹבְרִים שֶׁהִתְקוֹן בְּתַעֲנִיּוֹת דּוֹקָא. וְאִינָנוּ בְּאִים לְהַכְרִיעַ בְּדָבָר זֶה, וְרַק נִבְיָא דְבָרֵי הַגַּה"ק "פְּלֵא יוֹעֵץ" שֶׁהֵלֵךְ בְּדַרְךְ הַמְּמַצֵּעַת, וְזֶהוּ תִּכּוֹן דְּבָרָיו : בְּאִיזוֹ שָׁנָה אוֹ בְּאִיזָה זְמַן מִהַשָּׁנָה, כְּגוֹן בִּימֵי אֱלוֹל וְעֵשְׂרֵת יָמֵי תְּשׁוּבָה, וְיָמֵי הַשׁוֹבְבִים, יְתַעֲנֶה, וְאַף שְׁלֵא יוּכַל לְלַמֵּד אֶז בְּעִיּוֹן - יְלַמֵּד בְּגֵרָסָא, זוּה"ק, מוֹסְרִים, תְּהֵלִים, וּבְשָׂאֵר יָמֵי הַשָּׁנָה יְלַמֵּד בְּעִיּוֹן כְּדַרְכּוֹ וְיִמְנַע מִתַּעֲנִיּוֹת לְשֵׁם כָּד, וְנִמְצָא זֶה וְזֶה מִתַּקִּיִּם בְּיָדוֹ.

וְכִמוֹ כֵּן יִשָּׁנִם תַּחֲלִיפִים לְתַעֲנִיּוֹת :

א. יִמְשֹׁךְ יָדוֹ מִמֵּאֲכָל שְׁעָרָב לוֹ מְאֹד, וְיַעֲצֵר מִפְּנֵי בְּאֲמִצֵּעַ אֲכִילָתוֹ וְיִחָשֵׁב לוֹ לְתַעֲנִיּוֹת (מִדְּבָרֵי הָרַאב"ד הַמְּפּוֹרְסָמִים).

ב. תַּעֲנִיּוֹת שְׁעוֹת - דְּהֵינּוּ שְׂיֵאחֵר זְמַן אֲכִילָתוֹ.

ג. יִפְרֹשׁ מִמַּאֲכָל מִסִּים, כְּגוֹן פְּרוֹת אוֹ בֶּשֶׂר, וְעֵינָיו שֶׁם שְׁמֵיבִיא רְאִיּוֹת
שֶׁהִנְהִיגוֹת אֱלוֹי נְחֻשְׁבִים כְּתַעֲנִית.

האם בני תורה צריכים לעסק בתקוני התשובה או די להם בעסק התורה?

גם לבני תורה יש לעסק בתקוני התשובה מכמה סבות:

א. קִשָּׁה שֶׁיִּמְצָא מִי שֶׁתּוֹרָתוֹ אֲמֵנוֹתוֹ בְּאֵמֶת וְלִשְׁמָה.

ב. מִי יֵשׁ לָנוּ עוֹסֵק בְּתוֹרָה כְּדוֹד הַמֶּלֶךְ עִיָּה וּבְכָל זֹאת עָשָׂה תְּשׁוּבָה גְדוֹלָה
בְּצוּם וּבְכִי וְתַעֲנִית.

ג. לְחוּשׁ לְאוֹתָם הַסּוֹבְרִים שֶׁתּוֹקֵנֵי הַתְּשׁוּבָה מְחַיְבִים הֵמָּה גַם אֶצֶל אֱלוֹי
שֶׁתּוֹרָתוֹ אֲמֵנוֹתוֹ בְּאֵמֶת.

ישנם כאלה שמיד שנופלים בחטא מחפשים בתקוני האר"י היאך לתקנו האם כן נכון לנהג?

אָדָם שֶׁאֵינּוּ נוֹפֵל בְּחַטָּא, וְרַק קָרְהוּ מְקַרְהוּ לֹא טוֹב וְנִפֵּל בְּחַטָּא, אִם זֶה
מְגַדֵּל הַנְּסִיוֹן שֶׁהִפְתִּיעוּ, אוֹ מְגַדֵּל הַתְּאַוָּה שֶׁפְּתָאוּם הַשְּׁתַּלְּטָה עָלָיו, אוֹלָם
בְּדַעְתּוֹ נְחוּשׁ הוּא שֶׁלֹּא לְחַטָּא כָּלֵל, וְאִין מְצוּי אֶצְלוֹ כָּלֵל שֶׁיִּחְטָא, זֶהוּ
שֶׁרְאוּי שֶׁיִּלְדֵךְ מִיָּד לְתַקֵּן תְּקוּנּוֹ עַל פִּי תְּקוּנֵי הָאֲרִיז"ל, אוֹלָם זֶה שֶׁאֵינּוּ
בְּטוֹחַ בְּעַצְמוֹ, וּמְדִי פֶּעַם נִכְשֵׁל בְּחַטָּא וּמְצַבּוּ עֲדִין מְצַב שֶׁל יְרִידוֹת וְעֲלִיּוֹת,
זֶה לֹא יִגַּשׁ לְתַקֵּן הָאֲרִיז"ל עַד אֲשֶׁר יַעֲבֹר הַזַּעַם שֶׁל הַתְּמוּרוֹת הַחוֹלְפוֹת
עָלָיו וִיחַא יִצִּיב זְמַן רַב לֹלֵא חַטָּא, וְאִזּוּ יִגַּשׁ לְסַדֵּר הַתְּקוּנִים.

**ישנם הסובלים "מחסידות" יתרה המתבטאת
בחששות יתרות ומפרזות בעניינים שונים כמו,
נטילת ידיים - שמא נטלתי כראוי או לא, או כמו
בתפלה - הזכרתי מלה זו או לא, האם אני נקי או
שצריך להתפנות, וכדומה ביתר העניינים, דקדוק
בתפלין, דקדוק במצוות שבין אדם לחברו, דבר
המביא אותם לדכוי נפש ולחסר שלווה ומרגוע, מה
נתן ליעץ להם?**

דבר ראשון עליהם להשתכנע בברור שכל חסידות זו אינה מצד יצר הטוב, אלא מכח היצר הרע, וזה מסבבה פשוטה, תורתנו - דרכיה דרכי נעם, התורה נתנה לקימה מתוך נעימות ומרגוע, חלילה לא חשיד קדשא בריך הוא שנתן לנו את מצוות התורה וצונו לקימם מתוך לחץ נפשי, מתח, עצבנות.

וראיה נוספת שאין מחשבות טורדות אלו נובעות מתוך חסידות, שהרי בדברים אחרים שאין "חסידות" זו נטפלת אליה הרי שמרשה אתה לעצמך לא להקפיד כל כך ואולי גם לזלזל, ואם כן הרי שאין "חסידות" זו מהותה האישית שאם כן היתה נטפלת לה בכל נושא, אם כן פשוט אינה אלא מכח הרע להדיח אותה לגמרי מעבודת ה' כפי שאכן ארע זאת לרבים, וכמו ששמעתי לאחרונה מאחד שהפסיק לגמרי להניח תפלין מסבות "חסידות" בדקדוקים יתרים.

וכשיתברר לה בברור שזו גם סוג "יצר הרע", אזי כבר אפשר לגשת לבעיה זו כאל מסית ומדיח, אולם כל זמן שלא תשכנע שזה "יצר הרע" ותתפתה לחשב שזאת מצד היצר הטוב כמעט ואין לה תקנה.

למי שזכה לפחות להבין שזו תופעה שלילית עליו להשתדל להסיח דעת מכך "ולעבר במזיד" כמה פעמים "עברות" מסוג זה, למשל כש"חסידותו" דורשת ממנו לחזר על המלה בתפלה "ירשיע" עצמו לא לחזר עליה, וכמו כן כש"חסידותו" דורשת ממנו לטל שוב ידיו - "ירשיע" עצמו שלא לטל שוב ידיו, וכן ביתר הדברים, ובכך ירוצץ ראש הנחש הערום בערמה זו שכמעט אין ערמה קשה ממנה, ובזה שתעשה כך כמה פעמים יחדל היצר מלהתלוץ עליך, כי כשרואה הוא שהנך מתבלבל מדברים שכאלה מתגרה הוא בך ביותר, אולם כשיראה שתפסת את תרמיתו ואינך שם לב לשטותיו יחדל ממך.

ובעקר לא ישפח להתפלל לה על כך בקביעות בנסח משלו שיצרפהו לתפלתו הקבועה שיצילהו מיצר הרע ומבלבול הדעת, ותפלה מקרב לב

זה זמן רב שאין אני מרגיש ענג וטעם בעבודת ה', כיצד להתגבר על כך?

כמה סבות ישנן למנוע מהאדם טעם בעבודתו: (חלקן הזכרנו למעלה)

א. פגמי הקדשה - כגון פגם העינים ויותר פגמי פגם ברית קדש.

ב. אכילה תאונית - דהינו רבוי אכילה או אכילה בדרך רעבתנות, מותרות ומעדנים, או כמו כן ביתר שאר תאוות המתרות לנו כשנעשים שלא בקדשה כראוי, בכך מתהווה מחסום קשה מלהרגיש נעים ה'.

ג. וגם אם אין שיכות ב' סבות הנ"ל, פעמים שזהו רצון ה' שתעבדהו בסוג עבודה כזו שאין מרגישים בה שום טעם, ובאמת בעקר בעבודה כזו אדם משעשע את בוראו יותר מהמרגיש ומתענג עם עבודתו, כי בכך מוכיח הוא את נאמנותו בעבודתו, שהגם שאינו מרגיש שום ענג וספוק ובכל זאת ממשיך כעבד נאמן לעשות רצון קונו. ומובא ב"שומר אמונים" שישנם כאלו שכן נגזר עליהם שיעבדו את בוראם בעולם הזה ללא שום הרגשת ענג וספוק וכל המעלות הטובות שמורות להם לעתיד לבוא.

אדם שנפל בעוון מסים מה עליו לקחת לקח מכך?

אין הקדוש ברוך הוא נותן שיכשל אדם בעוון אלא אם הוא שיך שם ומנח באותה מדרגה שאליה נפל, ורק הקדוש ברוך הוא שבוחר לבות וכליות יודע מדרגתו של כל אדם, וכדי להודיע לאדם שגם הוא ידע ממצבו מתחסד עמו הקדוש ברוך הוא ונכשל או כמעט נכשל בדבר מסים כדי שיבין בינה ששם מעמדו.

לדגמא, אדם שעובד על מדת הקדשה שלא להכשל בעריות ובאביזרייהו, הרי שפעמים מועד ונופל ממדרגתו, אין לו להבהל מכך רק לקום מחדש ולהתחיל התחלה חדשה כי נתפנונו לרמז לו מן השמים מהי מדרגתו, וכמו שברור שאדם השומר שבת זה שנים רבות לא יכשל בנסיעה בשבת או בעשון בשבת ורחוק ממנו הדבר למאד, כיון שאין הוא כבר שיך לזה כלל, אולם במה שכן באמת הוא נכשל זה ברור שעדין זהו מקומו ועליו רק לגדר עוד גדרים וסיגים לשמר עצמו מחטא.

ובמיחד הדבר אמור בעריות שממנו נשמרו גם גדולי וקדושי ישראל, וחרדו ורעדו מפל חשש עברה כמראה אסור, יחוד, שחוק וקלות ראש, וכמספר בגמרא על גדולי התלמוד שנתנסו בנסיון זה, ולכן בענין זה יש מאד להסתבלין ולא לפל ליאוש ולהיות חכם נגד פתוי היאוש של היצר הרע ולהתחיל כל פעם התחלה חדשה.

מדוע רב ככל הקבלות שאדם מקבל על עצמו אינו מצליח לעמד בהם?

הסבה היא כי האדם מקבל על עצמו:

א. קבלות שקשים לקיים באיכותן.

ב. קבלות רבות בכמותן.

ג. קבלות לזמן מרבה.

אדם שרוצה שהקבלות שמקבל יתקיימו ביזו יקבל דבר שיכול לקיימו, ולא יקבל על עצמו דברים רבים, וכמו כן שהקבלה תהא לזמן מועט ובכל פעם יחדש קבלתו.

וכאן ראוי להביא קטע מדברי הגה"ק מצאנז זצוק"ל שספר על עצמו:

בקטנותי נחשב הייתי לילד שקדן ומתמיד, כיצד עשיתי, באתי אל היצר הרע בתחבולות, ילדים אחרים בני גילי עשו בתחלת השנה תכניות וקבלו על עצמם קבלות למשך שנה שלמה, וסופם שנכשלו... אמרתי לנפשי שלא אעשה כמותם, לא אקבל על עצמי קבלה אלא ליום אחד בלבד, והרי היצר הרע לא יבהל כל כך מיום אחד בודד, ולמחרת שוב קבלתי על עצמי קבלה ליום אחד, וכן הלאה.

וכמו כן בלמוד קבל על עצמך לגמור פרק זה בלבד, מסכת זו בלבד, ואחר כך הלאה זו עצה טובה, ורק שצריך להיות עקבי.

וכמו כן בתפלה, קבל עליך שתפלת עמידה זו אתה משתדל לכון, או אפלו כמה ברכות ממנה בלבד, ואפלו ברכה ראשונה - ברכת אבות, וכן הלאה.

גורם נוסף המפריע מאד לאדם מלממש את קבלותיו הוא דברי הגמרא (סנהדרין כו, ע"ב) אמר עולא מחשבה מועלת אפלו לד"ת ופרש שם רש"י: מחשבה שאדם מחשב כך וכך אעשה, כך וכך אלמד, גורם הוא בכך להשבית הדבר וכגון האומר עד יום פלוני אסיים מסכת זו, הרי

שְׁלִפְחוֹת צְרִיךְ לָהֵר הָאָדָם לֹא לְהוֹצִיא מִפִּי אֶת תְּכֵנִיּוֹתָיו בְּלִמּוּד אוֹ בְּמַעֲשֵׂה מַצּוּוֹת, וְכֵן מוּבָא בְּסֵפֶר "בֵּינָה לְעֵתִים" דְּרוּשׁ ס"ז בְּשֵׁם הַקְדָּמוֹנִים שֶׁבְּכָךְ שֶׁהָאָדָם מוֹצִיא מִפִּי אֶת תְּכֵנִיּוֹתָיו - נִשְׁמָע הַדָּבָר בֵּין הַמְקַטְרְגִים וּמַעוֹרְרִים הֵמָּה עֲפוּבִים לְמַנְעוֹ.

מדוע ישנם כאלה שלומדים מוסר ועם כל זה לא פועל המוסר בלבם?

בְּלִמּוּד הַמוֹסֵר יִשְׁנֶה מְלַכְדָּת קֶשֶׁה וּמְסַבֶּכֶת, וְהִיא לְלַמֵּד סֵפֶר מוֹסֵר עַל הַסֵּדֶר וְלִקְפֹץ מֵעֲנֵן לְעֲנֵן. וְזוֹ טְעוּת. הַדָּרֵךְ הַיָּחִיד הַיֵּשׁוּב לְמַשֵּׁל בְּמִדַּת הַכֶּעַס, שֶׁיַּעֲסֹק בְּסֵפֶרֵי מוֹסֵר בְּנוֹשֵׂא זֶה בְּלִבָּד תְּקוּפָה אֲרַכָּה לְפָחוֹת שֶׁל כַּמָּה חֲדָשִׁים, וְיִקְרָא מֵיָנִי סֵפָרִים הַעוֹסְקִים בְּנוֹשֵׂא הַכֶּעַס בְּלִבָּד, בְּוַדָּאֵי יוֹכֵל לְלַמֵּד גַּם סֵפֶרֵי מוֹסֵר אַחֲרָיִם, אוּלַּם שֶׁיִּתְמַקְּד עַל מִדַּת הַכֶּעַס בְּלִבָּד וְשֶׁלֹּא יַעֲבֵר יוֹם שֶׁלֹּא יַעֲסֹק בְּנִקְדָּה זֶה שְׁעוֹסֵק בָּהּ.

וְכֵן מִנַּח פְּתוּי גְדוֹל שֶׁל הַיֵּצֵר הָרַע לְהִרְאוֹת לְאָדָם הַעוֹסֵק בְּטַפּוּל מִדַּת הַכֶּעַס לְאַחַר כַּמָּה יָמִים שֶׁל מוֹסֵר, שֶׁהֵנָּה, בְּרוּךְ ה' הוּא הַנִּיב בְּסֵדֶר בְּמִדָּה זֶה וְיִכְדָּאֵי כָּבֵד לְעֵבֵר לְמִדָּה אַחֲרָת, וְאִפְשָׁר שֶׁמְסִיַּע לוֹ הַיֵּצֵר הָרַע וְנוֹתֵן לוֹ נְצֻחוֹנוֹת בְּהַתְגַּבְרוּת עַל מִדַּת הַכֶּעַס וְהַכֵּל בְּשִׁבִיל שֶׁיַּעֲזֹב אֶת עֲסוּקוֹ מִמִּדָּה זֶה שֶׁרַק עֲכָשׁוֹ הַחֵל לְעַבֵּד עִמָּה פֶּן יִטְבַּע בּוֹ טִבַּע שְׂנֵי לְהַחֲלִץ מִמִּדָּה רָעָה זֶה, וּמִפְתִּיחוֹ לְעֵסֵק בְּמִדָּה אַחֲרָת עַל דְּרֵךְ הַקּוֹדְמָת וּלְבַסּוֹף לֹא זֶה וְלֹא זֶה בִּידּוֹ.

לְסָפוּם, הַרוּצָה שֶׁלִּמּוּד הַמוֹסֵר יְהִי יַעֲיֵל יִתְמִיד בְּנוֹשֵׂא מְסִיָּם וְיִתְמַקְּד עָלָיו, וְאֵל יִשְׁעָה לְפָתוּי יִצְרוּ - הַרִי צְרִיךְ לְעַבֵּד גַּם עַל מִדָּה אַחֲרָת אוֹ תִּמְאָה אַחֲרָת, אֲלֵא יִתְעַקֵּשׁ לְהִתְמַקְּד עַל נוֹשֵׂא אֶחָד בְּלִבָּד. וּבְפֶרֶט שֶׁיִּדְוָעִים דְּבָרֵי הַגֵּר"י סְלַנְטֵר שֶׁכָּל הַמִּדּוֹת קְשׁוּרוֹת זֶה בְּזֶה וְהַמְתַּקֵּן אַחַת יְבוֹא לְתַקּוּן כָּלֵם.

מה הן הנקודות בדורנו שבעקר עליהם צריך לשים לב את דגש הזהירות?

א. אֶמוּנָה ב'. בְּרִית. וְהַסִּיּוֹן לְכָךְ הוּא פְּשׁוּט כֵּינֵן שֶׁבָּהֶם תּוֹקְפִים כַּחוֹת הָרַע מְאֹד, וְכֵינֵן שֶׁהֵם רוֹאִים בְּכַשְׁלוֹנֵנוּ בְּנִקְדּוֹת אֵלּוּ אֶת חֵיּוֹתֵם וְאֶת הַשְּׂרָדוֹתֵם נִבִּין שֶׁבְּזִהוּרֵנוּ מֵהֶם תְּלוּי חֲסוּלָם וְאַבּוּדָם לְגַמְרֵי.

כָּךְ שֶׁהַזְּהִיר בְּנִקּוּן הָאֶמוּנָה בְּקִרְבּוֹ לְבַל יִתְעַרֵב שׁוּם רוּחַ חִיצוֹנִית וְכִפְרָנִית בְּמַחוֹ, וְכֵן הַשׁוּמֵר בְּרִיתוֹ וְאֶת עֵינָיו מֵעֲרִיּוֹת וּפְרִיצוֹת הַמְשַׁתְּוֹלָלֶת מִשְׁלֵים הוּא אֶת נִקְדּוֹת תְּקוּן הַדּוֹר. וְהַדְּרָכִים לְהַנְצִל הֵמָּה תּוֹרָה, תְּפִלָּה וּמוֹסֵר.

מדוע בדורנו דוקא ישנו הסתר פנים נורא?

משמעות מיוחדת נודעת לדורות האחרונים מסימי הגלות להיות עובדים עבודתם בחסר ספוק, בחסר התלהבות, בחסר הארת פנים ועידוד ממעשיהם וממסירותם. זהו סוג עבודה הנצרכת קדם התגלות האור הגדול - לעבד את ה' דוקא מתוך חשך גדול ומתוך הסתר פנים שפאלו וכביכול אין בעבודתי פלום, וכאלו איננו פועלים פלום במעשינו, וכל מעשינו תהו וריק. ורק באמונה פשוטה ותמימה אפטר לעבר שלב קשה זה ללא הרגשת טעם. (שומר אמונים)

מי אמר שדורנו הוא מסופי הדורות קדם האור הגדול?

סימני תאורו של "הדור המסיים", מבארים בסוף מסכת "סוטה" ובעוד מדרשים רבים, שפלים אכן נתקמו בדורנו ואנו פבר לגמרי מאחריהם. וכבר הכריזו על כך כל גדולי הדורות האחרונים שאכן אנו בתקופה המסימת, ובראשם החפץ חיים, בזמנו היה הוא פבר מוכן לגאלה יום יום, ותבע מהפנהים ללמד הלכות סדר קדשים להתכונן לעבודתם.

אדם שעלתה לו בלבו החלטה טובה למעשה מסים, ולאחר מכן צצו בלבו ספקות שונות לעשות או לא לעשות, מה יעשה?

יעשה פפי החלטתו הראשונה, שפן מדרך היצר לעורר ספקות "מצדקות" על החלטה טובה, פי החלטה טובה הראשונה היא באה תכף מהתעוררות הנשמה לטוב, ולאחר מכן פח הרע מתעורר להפריכה (שומר אמונים, ואמר שעצה זו עזרה לו הרבה בעבודת ה').

אדם שמספק בדבר מסים לעשותו או לא לעשותו מה יעשה?

צדיקים יצר טוב שופטון, רשעים יצר הרע שופטון, בינוניים זה וזה שופטון, בירידת הדורות שפח הרע הוא הרב בעולם אם כן בדרך כלל צריך האדם לעשות נגד חשקו. ולצד שלבו מונעו יותר - ידע שזהו הטוב, ולצד שלבו מושכו ומטהו - יחשד מאד שאין זה מהטוב אלא מהרע, כיון שקשה שימצא שמצד הטבע ימשך האדם לטוב, אלא לרע ולכן יכפה רצונו לצד שפנגד. (שומר אמונים).

כיצד ידע האדם אם חפץ ה' בו?

אומר הגה"צ רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל, סימן לאדם שחפץ ה' בו בכך שמזדמנים לו מצוות ומעשים טובים שלא התכוון להם, ומפה ומשם נופלים עליו כל מיני מצוות, זהו לסימן לאשר המלך חפץ ביקרו.

כיצד ידע האדם אם צדיק הוא או שהוא עדין בדרך?

סימן לכך מבאר בספר "אור יהל" בשם "רבינו תם" יראה ממה מתענג יותר - מאכילת היום או מתפלת היום, או מה עליו משא כבד יותר - סדר אכילתו או סדר תפלתו, או במה הוא מכון ונותן דעתו יותר - לאכילתו או לברכת המזון שבסוף אכילתו, ובכלל ממה הוא שמח ונפשו מתרוננת לה מתענגי עולם או מתורה ומצוות, זהו סימן שיידע את מקומו.

מה יעשה האדם וינצל מיצר השנה לקום בהשכמה לעבודת בוראו?

כמה עצות יש לכך:

א. לישן מקדם - ועל כך יש להתאמץ שהרי יותר קל להכריח עצמו לישן מקדם מאשר לקום מקדם לאחר שישן מאחר, ועל כן על זה יתן לבו מאד.

ב. לישן מתוך דברי תורה ולא מתוך שחוק וקלות ראש.

ג. לבקש מחבר שעובר כבר במילא דרך ביתך שיעירך משנתך, ואם אפשר שימתין לך עד שתצא אליו.

ד. לבקש מחבר שִׁיטְלֵפוֹ לָךְ לְהַקִּיץְךָ, וּתְסַכְּמוּ שְׁהַנָּךְ מְרִים וְעוֹנֶה לוֹ וְלֹא רק שׁוֹמֵעַ אֶת הַצְּלִצוּל בְּלִבְד.

ה. לְהִתְבּוֹנֵן, מִזְדַּמֵּן לָךְ רֵאיוֹן עִם הָאֱלֹקִים, וְתִתְבּוֹנֵן שְׁכָכְךָ שֶׁתִּחְשַׁב וְתִיָּקֵר עֵינֶיךָ זֶה, תִּעֲנֶה לְמַלּוּי בְּקִשׁוֹתֶיךָ וּכְכֹל שֶׁתִּדְחֶה זֹאת מִחֹסֶר הָעֲרֻכָּה כִּן יִהְיוּ תוֹצְאוֹת הַתְּפִלָּה, וְזֶה יִמְרִיץְךָ לְקוֹם בְּזְרִיזוֹת.

ו. לְתַכְנֵן לְקוֹם קִדְם הַתְּפִלָּה לְסִדֵּר לְמוֹד מְסִיִּם וּבִפְרֵט עִם חֲבֵרוֹתָא, וְאַזְ גַּם אִם לֹא תִעֲמַד בְּזֶה, לְפָחוֹת לְתִפְלָה יְכַלֶּת עֲמוּד.

ז. שְׁעוֹן מְעוֹרֵר, וְלֹא לְהַנִּיחוֹ בְּקְרוֹב הוֹשֵׁטֵת יָד אֲלֵא בְּרַחוּק מְקוֹם קִצָּת, כִּדִּי שֶׁתִּצְטַרֵּךְ לְהִתְרוֹמֵם אֲלֵיו לְהִשְׁתִּיקוֹ.

ח. כָּלֵל גְּדוֹל שֶׁתִּכְף שֶׁהִתְעוֹרְרָתְךָ מִשְׁנֵתְךָ לֹא לְדַחוֹת אֶת הַקִּיָּמָה לְעוֹד דְּקָה אוֹ שְׁתִּיִּם כִּי מִדְּקָה יִהְיֶה שְׁעָה, וְלָכֵן יִקְבֹּל עָלֶיךָ לְפָנֶיךָ שִׁישׁוֹן וְאַפְלוֹ בְּנִדְרֵךְ אוֹ בְּקִנְסֵי שִׁיקְנֵס עֲצָמוֹ בְּסִכּוּם מְסִיִּם וְאַפְלוֹ סִכּוּם קֶטָן - שֶׁבְּאוֹתוֹ הַלֵּילָה יִקוּם מִיָּד וְכִךָ יַעֲשֶׂה כָּל לַיְלָה, כִּי עַל לַיְלָה אֶחָד אֲפֹשֶׁר לְקַבֵּל קִבְלָה בְּקִלוּת.

מה חייב אדם לדעת מתורתנו הקדושה?

הַכֹּל. הַחֵל מִמְקָרָא וְעַד מַעֲשֵׂה מְרַכְבָּה, אֲלֵא שְׁלֵא עָלֶיךָ הַמְּלֵאכָה לְגִמּוֹר, לְכֹן קִדְם כָּל לְהִתְחִיל.

כיצד ידע האדם מה תקונו ועל מה במיוחד בא לעולם.

בְּחֵלֶק הַתּוֹרָה, יִלְמַד מַה שְׁלִבּוֹ חִפֵּץ בְּמִיָּחַד וְיִרְבֶּה בּוֹ כִּי זֶהוּ תִקּוּנוֹ דְּיוֹקָא וְלֹא יִשִּׁים לֵב לְבִלְבוּלִים שֶׁל הַסּוּבְבִים אוֹתוֹ שֶׁיִּלְמַד זֶה אוֹ זֶה, אֲלֵא יִרְאֶה לְמַה שְׁלִבּוֹ נוֹטֶה בְּמִיָּחַד, הַלְכָה, גְּמָרָא, מְדַרְשׁ, סוּד, וְכוּ'. וְיִדַע שֶׁבְּזֶה תְלוּי תִקּוּנוֹ, וְאִין הַכּוֹנֶה שֶׁמִּשְׁאַר הַלְמוּדִים יִחַדֵּל לְגַמְרֵי אֲלֵא שְׁאֵת עֵקֶר לְמוּדוֹ יִשִּׁים בְּמַה שְׁלִבּוֹ חוֹשֵׁקוֹ.

וּבְעֵינֵי תַאווֹת - לְמַה שְׁלִבּוֹ מִתְאַוֶּה בְּמִיָּחַד, וְכֹן בְּעֵינֵי מִדּוֹת, מִדָּה רְעָה שֶׁקִּשָּׂה לוֹ בְּיוֹתֵר לְהִתְגַּבֵּר עָלֶיהָ, הַמָּה עֵקֶר תִּקּוּנוֹ. (שִׁבְט מוֹסֵר).

מה הסימן לאדם שהדרך שהולך בה היא רצויה?

ג' חלוקים ישנם :

א. עבודה ודרך מסיימת שהולכת לאדם בקשי ובהפרעות רבות שלא נפסקים - יעזב אותה וישנה לדרך אחרת כגון אם טורח על בניית מוסד, ישיבה, או אפילו טורח להשיגת הבנת התורה בתחום מסוים, בבחינת מה שכתוב בגמרא כל תלמיד שלא רואה סימן יפה בלמודו 5 שנים - שוב אינו רואה.

ב. עבודה ודרך שמתחלה ועד סוף הולכת לאדם בנקל ללא הפרעות ונסיונות, יחשד מאד שאין זה מטרתו בעולמו.

ג. עבודה ודרך מסיימת שמתחלה הלך לו בקשי רב, אמנם במשך הזמן הקלו מעליו הנסיונות והקשיים והרחיב לו ה' הצלחה בדרך - זהו סימן מבהק שאכן זו עבודתו בעולמו, בבחינת כל המקיים את התורה מעני סופו לקימה מעשר. (שמעתי מגדול אחד).

פעמים שאדם נענש מיד על עוון אחד קל, וזולתו גם על עוונות חמורים יותר - מקיפים לו מן השמים?

כמה תשובות לדבר :

א. אדם שמחמם מטבעו לעברות אם נכשל מקיפים לו, אחר שטבעו מקשה עליו להתגבר, אולם מי שמזגו מאפשר לו להתגבר בקלות ובכל זאת נכשל נענש קשה ומיד.

ב. לפעמים בחטא אחד גרם הכרעת העולם לחובה ונענש מיד.

ג. בחטא לשון הרע נוטל האדם אשמות שהוא שדבר עליו ובחטא אחד מזקף לחובתו עוונות זולתו (דברי המגיד לבי"י)

ד. פעמים שאדם חוטא וגורם פגם לכל הנשמות שמשרשו. (האר"י)

ה. מחטיא את חברו, אם כן כל מה שחוטא חברו חלק כחלק יאכלו.

ו. הגזיל את חברו מחשבין לו כמה יכל חברו להרויח מכסף זה וכיון שגזלו זה - מנע ממנו מלהרויח, וצער לו ולכל בני ביתו.

מה העצה לאדם שהשתלט עליו היצר בדבר מסים?

א. יעשה מרד, דהינו גם אם יודע שהמליך היצר עצמו עליו בדבר מסים שאין בכחו להתגבר עליו, לא ישמע לו מיד, אלא ידחה ויתמרד נגדו לעוד זמן מה, ובזה שובר כח מלכותו מעליו, כי פעמים יש בני אדם הכבוישים תחת יצרם בדבר אחד ותכף שמתעוררת תאונתם מיד נכנעים וכורעים תחת יצרם בדבר זה ללא נסיון - אפלו קל - להתגבר, ואף שיכולים להמתין - לפחות - מלעבר מיד על רצון ה' אינם מנסים להתמודד, כיון שבטוחים שבסופו של דבר ינצחו ולכן חושבים בשביל מה אם פן לנסות שוב להתמודד, זו טעות אלא ינסה להתנגד אף שיודע שלבסוף יחטא, מפל מקום בהתמרדות זו נגד יצרו שובר כחו מעט מעט עד שיגרשנו ממנו לגמרי, כי בזה מתמרד נגד מלכות הרשעה ומרידה זו תביאנו לסלקה מעליו. (שומר אמונים)

ב. יתגבר פעם או פעמים במסירות נפש וימאז יקל מעליו מאד הנסיון, וזה לשון ספר חסידים: אם אדם נזהר מעברה פעם או פעמים מכאן ואילך שומרים עליו מן השמים, עד כאן לשונו, ולכן יזהר מדמיון היצר שמלחמתו תהא עמו לעולמים - זה שקר, סוף שתקל מעליו המלחמה.

ג. עוד עצה נפלאה למי שיצרו משתלט עליו ובפרט בעניני עריות, לבטל הבחירה, דהינו לומר, היות ויודע אני שהנסיון הוא לצרף הבחירה כדי לקבל שכר, מוכן אני לוותר על השכר ורק שיצרי לא יתגבר עלי (שומר אמונים בשם החוזה מלובליו).

ד. להתפלל מעמק הלב ולפרט בפרוש את אותו עוון הרובץ עליו.

ה. יזכית רבים לשם שמים מאותו עוון, ואף שהוא לא שלם בזה, יועיל לו להנצל.

כיצד ידע האדם שעבודתו את ה' לשם שמים?

אם שמח הוא בעבודת ה' של חברו, ואף שחברו מצליח ועולה עליו אין עינו רעה בו, זהו סימן שעובד הוא לשם שמים. (ר' אלימלך מליזנסק)

מה מהמונעים הגדולים מעבודת ה' ומחזרה בתשובה?

טרדת חובות, להיות בעל חוב זה גרמא בנזיקין הגדול ביותר לאבד לאדם את ישוב דעתו מתורה תפלה ותשובה, ומרגילו למדות רעות בהיותו בריב עם אנשים מתוך הדחק והלחץ, ובהיותו כל ימיו בכעס ומתח לא תכון עבודתו את בוראו כי אם בקשי רב.

כיצד נפטרים מהחובות?

בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו, עקר החובות זה מהרדיפה על הלוקסוס והמותרות, ואדם שחובותיו נוצרו מסבה זו קשה שיהא לו סיעתא דשמיא לפטר מחובות אלו, אמנם אדם שמצטמצם בקניניו ורוכש רק את ההכרחי, מבטח הוא שבעזרת ה' יחלץ מחובותיו, וכאן מקום להזכיר הטענת יצר גדולה מאד, אדם קונה דירה ונכנס בהכרח לחובות של עשרות אלפי דולר, ואז אומר לעצמו אם כבר אני בחובות כאלו גדולות, מה בכך אם אכנס לעוד קצת חובות, ובכן קונה מזנון חדש, ספות, ועוד מיני לוקסוס ומותרות, ואין הוא יודע את אמתותן של דברים, שאכן על דברי הכרח שאי אפשר בלעדיהן יש סיעתא דשמיא מיחדת לאדם להחלץ מחובותיו, שעוזר ה' מאד על ההכרח, ואלו על המותרות אין הבטחה לסיעתא דשמיא ועלול להתגלגל בחובות ללא פתרון, טלטול מגמ"ח לגמ"ח וכדומה, שהרי פשוט, לפעמים יש בעל חוב שפחוב קטן מתגלגל עמו זמן רב, וכשמביא עצמו בידיים לחובות אלו אין ערבות והבטחה שיצא מהן, ואפשר שמחובות קטנים יסבל צרות גדולות.

מאילו דברים פתוי היצר מצליח ביותר?

בדברים שנכשלים בהם גם החרדים לדבר ה', פתוי היצר קשה מאד להנצל ממנו.

למשל:

א. קריאת עתונים.

ב. שמיעת רדיו.

ג. פאה נכרית (ובפרט אלו האסורות לכו"ע)

ד. מלבושים צרים וקצרים ושקופים.

ה. רדיפה אחר מותרות ולוקסוס, דירות פאר, מלבושי פאר, רהיטי פאר וכדומה.

ו. שמירת העיניים המזלזלת.

ז. בטול תורה.

ח. זלזול תפלה (לאחר לתפלה, להתפלל בהבלעת המלים ובמהירות).

ט. לשון הרע, שקר, ודברים בטלים.

י. דבור בבית הכנסת ובפרט בשעת תלמוד תורה ותפלה.

האם להעדיף לשאת לאשה בת בעל הבית עשיר או בת תלמיד חכם שאין בידו רק מעט?

ומעשה רב בהחפץ חיים זצוק"ל שהיו לו הצעות מבנות עשירים מפלגים, וקהילות ולאביו חורגו היתה בת מאשתו ראשונה ורצה הוא לחתן את ה"חפץ חיים", ויכול היה הדבר לגרם לקלקול שלום בית בינו לבין אמו, לקח לאשה את בת אביו חורגו שלא היה עשיר כלל, ולעת זקנותו היה אומר שרק בזכות שלקח לאשה את בת אביו חורגו שהיתה למודה על חיי הסתפקות במועט ולא דרשה שום דבר מהעולם, זכה לחבר חבוריו הרבים וללמד תורה בשלוחה כל ימיו.

מה העצה להתגבר על רדיפת המותרות?

תאנות המותרות נובעת מהרצון למלוי ספוק בחיים, ואין עצה כי אם למלא את ספוק החיים בדברים נעלים ובעלי ערך - שעורי תורה קבועים, מצוות ומעשים טובים, ולא רק לעשותם אלא להתבונן ולהתענג על גדל ערכם כי אחרת החלל ישאר ריק וחיבים למלאותו בספוק מסים, וחיב אדם לספק את טעם חייו, ואם מספקו בדברי תורה ומצוות ושמח שמחה גדולה בקיומם אין מרגיש כלל בחסרון מותרות עולם הזה.

על מה בכה החפץ חיים?

פעם כנס החפץ חיים את בני הישיבה, ואמר: למדנים, חריפים, פלפלנים, אבל אינם יודעים מעקרי התורה, ותכן דבריו שם היה שהעקר ללמוד לחיות חיי הסתפקות וצנע בכל הליכות הבית, ולחזר אחר אשה ולהנשא ללא דחיות ואמתלאות שצריכים להסתדר כפי נימוסי וסדר העולם, שכל הנמוקים והאמתלאות האלה בעטיו של יצר הרע הם. וגם בני התורה נתפשים בהם, לרצות דירה נאה כלים נאים וכו'. ונכנסים לחובות וכו', ובדברו כן לבני הישיבה היה בוכה בדמעות רבות! וגם בשעת קבלת שבת היה אומר המזמורים לכו נרננה בדמעות רבות (המאורות הגדולים).

האם ההקפדה בשמים על החוטאים במדה שוה או שתלוי מי הוא החוטא?

ההקפדה בשמים אינה שונה על החוטאים באותה מדה, ישנם נשמות שיצאו זה עתה ממעמקי הקלפות בגלל חטא אדם הראשון ויצרם קשה ובווער, ולכן גם בשמים מתחשבים שלא לאבדם מהר אלא להאריך אתם במדת הרחמים והסליחה, ואלו נשמות שמקורם ממקום נקי יותר ואין יצרם בווער כל כך, מדת הדין קשה עליהם יותר. והוא כדגמת דברי הגמרא, שלשה הקדוש ברוך הוא שונאן ואחד מהם זקן מנאף, לפי שאין יצרו תוקפו. (מקור הדברים - "שער הגלגולים" הקדמה ל"ח עיי"ש באריכות).

הרשעים שלבם מלא לעשות רע, האם לא יבצר מהם כל מיני חטאים שעולים ברצונם?

גם הרשעים שמצדם חשופים המה לרדת לשאול תחתית, ואיזה עברה שתזדמן לידם יקבלוה בחשק וברצון - אין ביכולתם לעשות ככל אשר תיזם נפשם, גם עליהם יש הגבלה מן השמים עד כמה יתדרדרו, ולכן רשע שחוטא בעריות למשל, אולם אם נשמתו אינה יכולה לרדת עד כדי נשואי נכרית, יעצרוהו מהשמים ולא יזדמן לו לשאת גויה אף אם מצדו ירצה בכך וכן על זה הדרך (מקור - שער הגלגולים הקדמה ל"ח).

מה העצה שיעבר היום מצלח ומברך?

הכל הולך אחר ההתחלה, אדם שמשפכים קום בבקר קדם זמן התפלה, ובפרט אם מצליח ללמד קדם התפלה, ואחר כך מתפלל תפלתו מלה במלה, במנון קבוע ובזמן קבוע, ובמנון של אנשים יראי שמים

שְׁמֵת־פְּלִלִים בְּמִתְיָנוּת, וְלֵאחֶר הַתְּפִלָּה קְבִיעוֹת שֶׁל שְׁעוֹר תּוֹרָה לְבַד אוּ בְחִבְרוּתָא. וּבִפְרָט אִם לומֵד מוֹסֵר בְּתַחֲלַת הַיּוֹם בְּנוֹשָׂא קִדְשֵׁי הָעֵינַיִם, גְּזֵל, וְכַדוּמָה, הָרִי שְׁאֵדָם זֶה יוֹצֵא מִחֶסֶן וְכָל הַיּוֹם יֵהָא לוֹ בְּמַצַּב רוּחַ טוֹב וְיִרְגִישׁ גְּבוּרָה בְּנַפְשׁוֹ בְּפָנָי כָּל הַקָּמִים עָלָיו, אוּלַם אִם אָדָם קָם מֵאחֶר רַץ לַתְּפִלָּה, מְגִיעַ לֵאחֶר שְׁכָבָר הַתְּחִילוֹ, מְמַהֵר, מְדַלֵּג, רַץ מִיָּד לֵאחֶר הַתְּפִלָּה לֵאכֹל וְאחֶר כֶּף לְעִבּוּדָה אוּ לְכוּלֵל, הָרַס בָּמוֹ יָדָיו אֶת יוֹמוֹ!

האם עדיף לישן מקדם על מנת לקום מקדם לעסק בתורה או לישן מתוך דברי תורה וללמד עד שתפל עליו שנה?

כָּאן צָרִיךְ לְזַהֵר מִמְלַכְּדַת הַיָּצָר מְאֹד מְאֹד, בְּרַב הַמְקָרִים מְצָלִיחַ הַיָּצָר הֵרַע לְגַנֵּב לְאָדָם לִילָה שְׁלֵם לֵלֵא תּוֹרָה בְּדֶרֶךְ זֶה שֶׁיִּלְךְ לִישׁוֹן מִקְדָּם עַל מְנַת שְׁיָקוּם מִקְדָּם וּלְבִסּוּף לֹא זֶה וְלֹא זֶה בְּיָדוֹ. לְכֹן בְּדֶרֶךְ כָּלֵל בְּנוֹדָאֵי עֲדִיף לְלַמֵּד תּוֹרָה בְּתַחֲלַת הַלַּיְלָה עַד שֶׁתִּפְּלַע עָלָיו שְׁנָה וְיִישׁוֹן מִתּוֹךְ דְּבַרֵי תּוֹרָה, וְרַק אִם בְּטוֹיחַ הוּא בְּבִירוֹר שֶׁיִּצְלִיחַ לְהִרְדֵּם מִמֶּשׁ מִקְדָּם וְיִשְׁבַּע שְׁנָה כְּבָר בְּחִצוֹת אוּ אַחֶר כֶּף קִצָּת, וְיָקוּם כְּאֶרֶץ לְלַמֵּד תּוֹרָה יַעֲשֶׂה זֹאת, אוּלַם אִם לֹא יָדַע שְׂרַק יָצָר הֵרַע מִתְּלַבֵּשׁ בּוֹ כְּבִיכּוֹל בְּמַעֲלַת קִימַת חִצוֹת וְכִיּוֹצֵא, וּמִתְגַּלְגֵּל הוּא בְּמַטָּתוֹ בְּתַחֲלַת הַלַּיְלָה וְנִרְדָּם רַק סְמוּךְ לְחִצוֹת וְאִם כֹּן הֵיאָד יָקוּם וְיִהְיֶה עֲרָנִי לְעֵסֶק הַתּוֹרָה.

וּמִי שֶׁכָּל זֹאת נִפְשׁוֹ חֲשָׁקָה בְּקִימַת חִצוֹת לִילָה יְכוֹל לַעֲשׂוֹת זֹאת לִילָה אַחַת אוּ שְׁתַּיִם בְּשָׁבוּעַ בְּאֶפֶן דְּלַעֲיֵל שֶׁיִּסְדֵּר אֶת יוֹמוֹ שֶׁתִּפְּלַע עָלָיו שְׁנָה מִמֶּשׁ בְּתַחֲלַת הַלַּיְלָה וּבְמַחְצִית הָרֵאשׁוֹנָה שֶׁל הַלַּיְלָה כְּבָר יִשְׁבַּע שְׁנָה וְיָקוּם אַחֶר כֶּף.

האם טוב להתענות?

טוֹב מְאֹד, וְרַק שְׁלֹא יִכְנַס לְעַצְבוֹת מְכֻד. (וּרְאֵה עוֹד לַעֲיֵל פִּיג תְּשׁוּבָה)

האם להמנע מלהחזיר בתשובה מסבת פניות של גאווה או לא?

בְּהַחֲלִט אֵין לְהִמְנַע מִלְּהַחְזִיר בְּתְּשׁוּבָה מִסַּבַּת גְּאוּוָה, מִשֶּׁל לָבֹן מְלָךְ הַטּוֹבַע בְּבִטִיט, וּפְגַע בּוֹ אָדָם וְרוֹאֶה שֶׁבֶן הַמְּלָךְ כְּמַעַט וְנִאָבָד מִן הָעוֹלָם. וְחוֹשֵׁב אֲמַנַּע מִלְּהַצִּילוֹ כִּיּוֹן שְׁאִין כּוֹנְתֵי בְּהַצִּלְתוֹ מֵאֲהַבַת הַמְּלָךְ אֵלֵא עַל מְנַת

שְׁיַעֲשִׂירָנִי וַיִּכְבְּדֵנִי, וְאִם כֵּן כִּיּוֹן שְׁכֹנֵתִי לֹא זָכָה כָּל כֶּף עֲדִיף שִׁימוֹת בֶּן
הַמֶּלֶךְ וְאֵלֶּךְ לִי לְדַרְכֵי, הֲלֹא לְשׁוֹטָה יִחָשֵׁב, בּוֹדֵאֵי שְׁמֵחוּבָתוֹ לְהַצִּיל אֶת בֶּן
הַמֶּלֶךְ לְלֹא שׁוּם חֲשָׁבוֹנוֹת.

וְאִגַּב הָעֵצָה לְמַחֲשָׁבוֹת גְּאֻנָּה, קִדְּם שְׁהוֹלֵךְ לְהַחֲזִיר בְּתִשׁוּבָה בְּדַרְשָׁה אוֹ
בְּשִׁדּוּר וְכִדּוּמָה יִבְטֵל הַפְּנִיּוֹת כְּפִי נֶסַח הַמּוֹבָא בְּסִדּוּרִים וַיִּמְסַר מוֹדְעָה
שְׁכָל כְּוַנְתּוֹ רַק לְשֵׁם שְׁמַיִם (פֶּלֶא יוֹעֵץ).

המפחד שמא יארע לו מקרה בלתי טהור בליל יום הכפורים מה יעשה?

יִישָׁן בְּהִיּוֹתוֹ יוֹשֵׁב וּמִטְעִין רֹאשׁוֹ עַל יָדָיו אוֹ יִישָׁן עַל סִפְסָל קִשָּׁה, וְאִגַּב, יֵשׁ
תְּשׁוּבָה מֵהַסְטִיפֶלֶר זְכוּק"ל שְׁקָרִי בַּיּוֹם כְּפוּר קִדְּם גִּיל 40 שָׁנָה זֶהוּ
מִסְתַּמָּא כְּתוֹצָאָה מֵהַרְהוּר עֲבָרָה וְאִינוּ מְבַשֵּׁר בְּכֶף שֶׁלֹּא יִשְׁלִים שְׁנָתוֹ.

המתמודד בתקון המדות ורבים המה כשלונותיו, מה עליו לדעת?

לֹא עָלִיד הַמֶּלֶאכָה לְגִמּוּר, וּכְשֵׁם שְׁבָרִיר שְׁאֲדוֹן נוֹרְמָלִי לֹא יִבְקֵשׁ מֵעֲבָדָיו
עֲבוּדָה שְׁאֲרֵךְ זְמַנָּה שְׁבוּעַ שְׁלֵם לְסִימָה לוֹ בְּשַׁעָה אַחַת, כְּמוֹ כֵּן נִבְרָא הָאָדָם
לְ70-80 שָׁנָה זֶהוּ מְשֻׁךְ זְמַן חַיֵּי הָאָדָם לְתַקּוֹן שְׁלֵמוֹתוֹ, וְאִם כֵּן לֹא עָלִיד
הַמֶּלֶאכָה לְגִמּוּרָה בַּיּוֹם אֶחָד אוֹ בְּשָׁבוּעַ אֶחָד, לְכֵן מֵה שְׁעָלִיד לְדַעַת זֶהוּ
שְׁצָרִיד תְּמִיד לְהִתְחִיל מִחֲדָשׁ, שְׁהָרִי אֵי אַתָּה בֶּן חוֹרִין לְהַבְטִיל מִמֶּנָּה, עֲשֵׂה
אֶת שְׁלֵף וְהַשְׁתַּדֵּל וּבְמִשְׁךְ הַזְּמַן תִּסִּים מְלֵאכְתָּךְ.

מדוע לא תמיד עוזר למוד המוסר?

הַרְבֵּה אֵינָם יוֹדְעִים כִּיצַד לְלַמֵּד מוֹסֵר, וְלָכֵן יִתְכַּן שְׁהָאָדָם יִדַּע אֶת כָּל
הַמוֹסְרִים שְׁבַעוּלָם הַמּוֹבָאִים בְּכָל סִפְרֵי הַמוֹסֵר וַיִּשְׁאַר מִשְׁחַת כְּבַתְּחִלָּה.

עִם הַמוֹסֵר צָרִיד לְעַבֵּד וּלְתַרְגֵּל, וְלָכֵן אָדָם שְׁרוּצָה לְעַבֵּד עַל מִדַּת הַכַּעַס
עָלִיו לְעַסֵּק בְּנוֹשָׂא זֶה תִּקּוּפָה אֲרַכָּה וּבְמִיחָד בְּנוֹשָׂא זֶה, יוֹכֵל לְקַרֵּא יִתָּר
סִפְרֵי מוֹסֵר בְּנוֹשָׂאִים אַחֲרֵים אוּלָם עֵקֶר עֵסְקוֹ לֹא יִמוּשׁ מְנוֹשָׂא זֶה יוֹם
יוֹם, וַיִּגְוֹן סִפְרֵים בְּנוֹשָׂא זֶה וַיִּדּוּשׁ בְּעֲצוֹת הַנְּדַרְשׁוֹת לְנוֹשָׂא זֶה, יַעֲרֵךְ יוֹמָן
לְחֲשָׁבוֹן נֶפֶשׁ בְּנוֹשָׂא זֶה, יִקְנֵס עֲצָמוֹ, יִבְדֵּק וַיִּבְחַן עֲצָמוֹ, וְאִזּוּ יִרְאֶה תוֹעֵלָתוֹ,
אוּלָם הֶהָמוֹן, תוֹפְסִים כָּל יוֹם סִפְרֵי מוֹסֵר אַחַר הַבָּא לְיָדָם, וְלֹא תְּמִיד

שמים לב אם זהו במיוחד נקודת התרפה אצלם, וגם אחר כך לאחר תקופה קצרה שכבר נדמה להם שהיטב מצבם עוברים לנושא אחר ואז נשפחה עבודה הראשונה ושוב חוזר לסורו, לכן העצה בלמוד המוסר להיות עקשן ולהתמיד בנושא אחד זמן רב ובתרגילים וחשבון נפש מבלי להתעייף ולקוץ באותה עבודה, ובפרט לפי מה שלמדנו הגר"י סלנטר שכל המדות קשורות זו בזו ואם כן בתקון מדה אחת תבוא בנקל להשאר.

האם עדיף הלמוד בדרך עיון ופלפול או בגרסא ובקיאאות?

הלומדים בעיון ופלפול בלבד מבלי לגרס כמה רעות יצא להם מכך.

א. כשלא ימצא חבר עם מי להתפלפל יהא בטל מלמודו, ואלו הלומד בקיאאות יעסק בתורה אף ביחידות.

ב. כשלא תהא שעתו פנויה ומרוחת ושקטה להתפלפל יהא בטל מלמודו, מה שאין כן אם היה מרגל גם בבקיאאות יכול ללמד בכל שעה.

ג. הלומד בדרך פלפול בלבד מסגל מאד לפל לגאונה וגסות רוח בראותו את עצמו משלם בסברא ובשקלא וטרזא, לעמת הבקי שלעולם רואה שחסר הוא מידיעת התורה הרבה.

ולדאבוננו המציאות מוכיחה שהעוסקים בדרך הפלפול בלבד רחוקים המה מיראת שמים ומתקון המדות.

לכך, העצה היא מזה ומזה אל תנח ידך, ואם ברךך אלקיך בכשרונות לפלפל ולעקר הרים דע שטמונה כאן סכנה גדולה לנפשך ובנקל תהא בבחינת לא זכה - סם המות, ולכן עסק גם בגרסא המביאה להתמדה גדולה לעבר מסכת אחר מסכת, סימן בשלחו ערוך אחר סימן, וזה המביא ליראת שמים.

וגם בעיון עסק בו לשם שמים, כמו שאמר האר"י הקדוש למוהר"ו אדם שיכול לעיו ולפלפל טוב שיעסק בכך שעותים בכל יום ובזה מתקון פגמי המח.

האם התאב לחטא ולפרק על - יעלה בידו ככל אשר תשאל נפשו לעברה או מגבל הוא הגם שמצדו אין שום הגבלה ומוכן הוא להיות חשוף לכל עברה?

בַּוְדָאֵי מְגַבַּל הָאָדָם בְּהַשְׁגָּחָה עֲלִיוֹנָה עַד הֵיכָן יֵרֵד לְשֹׂאֹל בְּעוֹנוֹתָיו. וְהִרְאָיָה, הִרְשָׁעִים כַּיִם נִגְרָשׁ כִּי הַשְׁקֵט לֹא יוֹכֵל (ישעיה נז, כ), וּבְרָצוֹנָם לְאֹכֵף עוֹלָם וּמְלֹאוֹ, וְנִפְשָׁם זֹמְמֵת לְכָל מִיַּי אֲסוּרִים וְהִרְבָּה מִמְזֻמוֹתֵיהֶם נִבְצָר מֵהֶם מִחֹסֶר סִבּוֹת לְהוֹצִיאָם לַפֶּעַל. אֶלָּא בְּרוּר שְׁגָם אֶת הִרְשָׁעִים שׁוֹמֵר הַקְּבִי"ה עַד כַּמָּה יִחְטְאוּ וְאִיזָה חֲטָא כֵּן יִזְדַּמֵּן לָהֶם וְאִיזָה לֹא יִתְאַפְּשֶׁר לָהֶם גַּם אִם יִרְצוּ, וּלְבִסּוּף כְּשִׁחוּזֵר הָאָדָם בְּתִשׁוּבָה רוּאָה וּמִבִּין עַד שֶׁשְׁמְרוּ עָלָיו מִלְמַעְלָה שְׁמִירָה שְׁלֹא מִדַּעְתּוֹ וְהִצִּילוּהוּ מִרְדַּת שַׁחַת לְהִרְבָּה שְׁחֻשָׁקָה נִפְשׁוֹ וְנִבְצָר מִמֶּנּוּ, וְכִלּוֹ הוֹדָאָה לְה' יִתְבָּרַךְ עַל שְׁלֹא נָתַן לוֹ לִירֵד שְׂאוֹלָה מִחֹסֶר אַחֲרִיּוֹתוֹ, וְדוּמָה הַדְּבָר לִבֵּן שׁוֹבֵב שְׁמִבְקֵשׁ כָּל אֲשֶׁר תִּשְׁאַל נִפְשׁוֹ, וּמִוִּנְעוֹ אָבִיו בְּעַל כְּרָחוּ מִכָּד, וְהַכֹּל בְּהַשְׁגָּחָה עֲלִיוֹנָה לְפִי שֶׁרֶשׁ נִפְשׁוֹ שֶׁל הָאָדָם וְגִלְגּוּלָיו וְצָרָד תִּקְוֵנוּ בְּעוֹלָם עַד כַּמָּה יִפֹּל וְיִרֵד וְעַד כַּמָּה יִשְׁמֵר וְיִנְצֵל.

אם ראית יסורים ממשמשים ובאים עליך - רוץ לחדרי תורה, כיצד ידע האדם שיסורים ממשמשים ובאים עליו?

רְבִים טוֹעִים כְּשֶׁנִּצְלִים מֵאֲסוֹן כְּגוֹן תְּאוֹנַת דְּרָכִים שֶׁיִּצְאוּ מִמֶּנָּה בְּנִס אוֹ שֶׁנִּצְלוּ מִנִּפְלָה מִהֲגַג אוֹ מִטְּבִיעָה בַּיָּם, שֶׁהִנֵּה בַּוְדָאֵי הַקְּבִי"ה עֲשֵׂה לִי נִס וּמִסְתַּמָּא רְאוּי אֲנִי לְנִס וּמוֹדִים לְה' יִתְבָּרַךְ וְדִיּוֹ, אֶמֶת שֶׁיֵּשׁ לְהוֹדוֹת וּלְהַלֵּל לְה' עַל כָּל נִס, אוֹלָם עֲלֵיהֶם לְהַתְּרֵד עַל שְׁכַמְעַט וְנִעֲנְשׁוּ כְּחִיבֵי סְקִילוֹת וּכְחִיבֵי חֲנֻק וּלְפִשְׁפֹּשׁ בְּמַעֲשֵׂיהֶם מִדּוּעַ אֲרַע לָהֶם כֵּן שְׁכַמְעַט וְנִדּוּנוֹ לְמוֹת.

וְהִרְאָיָה מִהֲגֻמְרָא, רַב פִּפְא נִשְׁבְּרָה לוֹ שְׁלִיבָה שֶׁל סֵלָם וְכַמְעַט נָפֵל, נִחְרַד וּבָא לְבֵית הַמְּדַרְשׁ וְאָמַר אוֹי לִי שְׁכַמְעַט וְנִתְחִיבְתִּי כְּמַחְלָלִי שֶׁבַת וּכְחִיבֵי סְקִילָה, וּבִקֵּשׁ שְׁמִי שֶׁיּוֹדַע בּוֹ חֲטָא, יוֹדִיעֵנּוּ, הֲרִי שְׂאֵמְנָם בַּוְדָאֵי יֵשׁ לְהוֹדוֹת לְה' אֶלָּא שֶׁיֵּשׁ גַּם לְהִבִּין שְׂאֵם הַקְּבִי"ה אֲכֹן מְרַצָּה מִהָאָדָם לְגֻמְרֵי מִדּוּעַ אִם כֵּן הִיא צְרִיךְ לִירְאוֹ בְּאִפְּן שְׁכַמְעַט נִעֲנֵשׁ.

וְזֶהוּ מִי שְׂרוּאָה שְׁיִסוּרִים מִמְשָׁמְשִׁים - כְּגוֹן שְׁכַמְעַט וְאֲרַע לוֹ אֲסוֹן וְנִצּוֹל מִמֶּנּוּ זֶהוּ יִסוּרִים מִמְשָׁמְשִׁים, וְעָלָיו לְהִתְבּוֹן מִדּוּעַ אֲרַע לוֹ כָּד.

מה יעשה אדם וינצל מחבלו של משיח יעסק בתורה מה יעשה מי שאינו בר הכי?

אמת לא כלם יש באפשרותם לעסק בתורה שיהא תורתם בחינת עסק שראשו ורבו נתון בתורה, אולם אפשר כונה נוספת בדברי חז"ל יעסק בתורה, שלא ימנע מקביעת עתים לתורה מסבות שאינם מונעים אותו לעסק, ולכן יבדק אם סבה זו שעיתה אני רוצה למנע בגללה מעסק התורה אם כמו כן מסבה זו הייתי נמנע מלקחת לעסק, או אדם אחר שיש לו עסק ה"ה נמנע מסבה כזו מלילך לעסקו, וכך יקיים יעסק בתורה, שתהא אצלו התורה במדה שוה עם עסקיו.

האם ראוי לאדם לכעס כשבטלוהו מתורה?

אין אומרים לאדם חטא עכשו כדי שתזכה לאחר זמן, זהו כלל גדול, כלומר, פעמים שאדם מתכנן לו ללמוד תורה או לילך לעסק מצוה והולך לישן מקדם כדי שיוכל לקום לעסק התורה והמצוה, ובני הבית הפריעו לו את שנתו או שלא עשו לו כבקשתו ובכך הופרה עצתו מללמוד תורה, ידע, שרצון ה' שיתמודד עתה על הפעס ואין רצון ה' שיחטא עכשו ויתכעס על בני ביתו בשביל שזכה אחר כך בלמוד תורה, לעולם אין הקב"ה חפץ שתעבר על רצונו עתה בשביל מצוה שתזכה לה אחר כך. והוא כלל גדול שפעמים הרבה מצדיק אדם את פעסו זה עתה על שגורמים לו להבטל ממצוה אחר כך וזו טעות, הקב"ה לעולם רוצה את העבודה של עכשו ולא עבודה של אחר כך על חשבון העכשו.

וכמו כן כל שכן שאין לכעס לאחר שכבר נתבטלת מצוה בגלל שמנעוה גורמים מסוימים, בטענה איני פועל על ה' חס ושלום אלא על כח הרע וסטרוא אחרא שהשתלטה עלי, זו טעות, גם כח הרע משגח מהשם יתברך עד כמה תמנע בגללו ממצוות ומזכוי הרבים וכדומה, ולכן יש לקבל באהבה גם מניעות שמנעוה ממצוות גדולות ולהבין שהכל רצון ה', ואין ה' דורש ממך רק את הבחירה והרצון, אולם ההוצאה לפעל זהו תלוי בסיעתא.

אשה שבעלה רועה את עיניו בשדות זרים ומציק לה הדבר מאד. מה יש לומר לה?

האם היא מלאה חובתה כראוי כדי שלא יבוא בעלה לידי כך, והדבר תלוי בה בכמה דברים.

א. בְּרֵאתִי יֵצֵר הָרַע - בְּרֵאתִי לוֹ תוֹרָה, הָאִם הִיא מְשַׁדֶּלֶת וּמְפַצְרָה בְּבַעֲלָהּ שְׂיִלֵךְ יוֹם לְלִמּוֹד תוֹרָה שְׂרַק הִיא יְכוּלָה לְהִגֵּן עָלָיו מִיֵּצֵר הָרַע, אוֹ שְׂעַל כָּל סִבָּה קִטְנָה אוֹ שְׂמַחָה מְשַׁפְּחֶתֶת מוֹנַעַת אוֹתוֹ מִתוֹרָה, אִם כֵּן כִּיצַד תִּרְצָה שְׂיִהְיֶה בְּעֵלָהּ מְלֵאךְ - בְּרֵחוּב פְּרוּץ כְּבִימִינוּ - לְלֵא תוֹרָה, הִיא אֲשֶׁמָּה בְּאֲשֶׁמָּה מְלֵאָה בִּירִידָתוֹ הָרוּחָנִית אַחַר שְׂמוֹנַעַת מְמוֹנוּ יוֹם יוֹם תוֹרָה.

ב. הָאִם מִתְקַשְּׁטֶת הִיא בְּתוֹךְ בֵּיתָהּ אוֹ רַק בְּרֵחוּב, וְאֵלּוּ בְּבֵית לוֹבֶשֶׁת בְּגָדֵי עֲבוֹדָה.

ג. כִּיצַד הִתְנַהֲגוּתָהּ כְּלִפְיוֹ הָאִם בְּכַבּוּד כְּמֵלֶכֶךְ (כִּלְשׁוֹן הַרְמַב"ס) אוֹ כְּאָדוֹן הַמְתַּנַּשֵּׂא עַל עֲבָדָיו.

אִשָּׁה הַמְתַּקְשָׁה בַּכְּסוּי רֵאשׁ וַכְּדוּמָה מֵה יֵשׁ לְהַשִּׁיב לָהּ?

א. וְכִי הַקְּב"יָה מִתְפָּאֵר וּמִתְגַּדֵּל בְּמִסִּירוֹת שֶׁל אִשָּׁה בְּ"מֵאָה שְׁעָרִים" אוֹ בְּבִנֵי בְּרַק שְׂמִכְסָה רֵאשָׁה אוֹ בְּאִשָּׁה שְׂכַל בְּנֵי מְשַׁפְּחָתָהּ וּשְׂכוּנָתָהּ מְכַסִּים רֵאשׁ, הֵלֵא הַהִתְפָּאָרוֹת שֶׁלוֹ וְהַגְּדֵלָה שֶׁלוֹ בְּכָל הָעוֹלָמוֹת הִיא רַק בְּאִשָּׁה כִּזוֹ שְׂמִקְדָּשֶׁת שְׂמוֹ בְּאֵזוֹר חִלוּנֵי בְּחִבְרַת עוֹבְדִים רְחוּקִים מִיְהוּדוּת וּבְקָרֵב מְשַׁפְּחָה חִלוּנִית וּבְכָל זֹאת מְפַגֵּינָה נְאֻמָּנוֹת לְבוֹרְאָהּ מְבַלִּי לְהִתְחַשְּׁבֵן עִם שׁוֹם אָדוֹן אַחַר וְאִין לָהּ אָדוֹן אֶלָּא הַקְּב"יָה.

ב. מוּבֵא בַּחֲזוֹ"ל לְעֵתִיד יִכְרִיז הַקְּב"יָה וַיֹּאמֶר, מִי שְׂהִכָּה בְּשָׂבִיל כְּבוֹדֵי יְבוּא וַיִּטַּל שְׂכָרוֹ, מִי שְׂנִתְבַּזָּה בְּשָׂבִיל כְּבוֹדֵי יְבוּא וַיִּטַּל שְׂכָרוֹ, מִי יְכוּל בִּיתָר שְׂאֵת לְבוּא עֲבוֹר הַכָּאָה אוֹ בְּזִיוֹן לְכַבּוּדוֹ יִתְבַּרַךְ כְּמוֹ אִשָּׁה שְׂנִשְׂאָר הַכְּסוּי עַל רֵאשָׁה כְּמַצּוֹת בּוֹרְאָהּ בְּקָרֵב מְלַגְלָגִים וְלוֹעֲגִים, וְקִדְשָׁה שֵׁם שְׂמִים עַל חֲשִׁבוֹן קִנְטוֹר וְלִגְלוּג עֲבוֹר כְּבוֹד שְׂמוֹ יִתְבַּרַךְ.

ג. קְרוּבִים אָנוּ לְבִיאַת הַמְּשִׁיחַ וְלְתַחֲנִית הַמַּתִּים, וְכַנְיָאָר "יְחִיו מִתִּיךְ נְבִלְתִי יְקוּמוֹן הַקִּיצוֹ וְרִנְנוּ שְׂכָנֵי עִפְרָי" (ישעיהו כו, יט), אִיכ עֵתִידָה אֶת לְחִזּוֹת בְּתַחֲנִית הַמַּתִּים שֶׁל אֲמוּנָתֵינוּ הַקְּדוּשׁוֹת שְׂרָה רְבִקָּה רְחֵל וְלֵאָה וְעוֹד עַד אוֹתָן הַסְּבִתוֹת שְׂלֵךְ שְׂהִיו בְּנֵדָאֵי שׁוּמְרֵי מְסָרְת הַצְּנִיעוּת וְאִם כֵּן כִּיצַד לֹא תִתְבַּיְשִׁי לְהִתְרַאוֹת עִמָּם, אִם תִּזְכְּרִי, וְאֶת בְּלְבוּשְׁךָ הַפְּרוּץ לְגַמְרֵי אוֹ לְמַחְצָה הַכִּיצַד תִּזְדַּהֵי עִמָּם בְּהִנְהָגָה וּבְלְבוּשׁ, הֵלֵא לְחַרְפָּה תִחְשַׁב לְךָ בְּרֵאוּתָם אוֹתָךְ הוֹלְכָת כְּבוֹגְדָת בְּדַרְכָּם.

האם מדת הבטחון זו חסידות או מעקרא דדינא?

ישנם הרבה מלי דחסידות שבהעדר קיומם לא תפגע עקר הדין, כגון תעניות סגופים וכדומה, אולם בהעדר הבטחון בקלות יפגעו יתר גופי תורה. שהרי המחסר בטחון בה' ימנע הרבה פעמים משעורי תורה, תפלה בזמנה, תפלה בצבור, ואולי גם פעמים יפשל באונאה ואי צדק במשא ומתן, וגם בלשון הרע ושקר על מנת להציל את עצמו ואת ממונו, אם כן איך אפשר לומר שזו חסידות אחר שבלעדיה נכשל אדם בקלות בגופי תורה.

מהי התכלית אליה צריך האדם להגיע לאחר כל תורתו ומצוותיו?

כתב הרמב"ם ב"מורה נבוכים" שתכלית כל התורה ומצוותיה להגיע למצות "ובו תדבק" ואת דעתו זו אמצו וקבלו כל הבאים אחריו ובפרט תלמידי הפעל שם טוב זצוק"ל.

ונראה בפשטות שבאור מצוה הוא ענין "ההתבטלות", כמו שגור קטן נדבק למדורה גדולה בטל הוא אצלה, כן צריך האדם במצות "ובו תדבק" להיות בטל וכאין לרצון ה', והוא ענין בטל רצונך מפני רצונו, להסכים בלב שלם ובנפש חפצה עם התנאים הסובבים אותו במשך חייו ולא לרצות משהו אחר, אם זה במצב זוגו, פרנסתו, שלום בית, דירתו, גדול בניו, להסכים לרצון ה' בכל הקורות אותו ושלא להרהר אחר הנהגתו יתברך.

והנהגה זו היא החל בדברים הקשים כגון במצב חלי, או בית האסורים, קשיים בזוג או בזש"ק וכדומה ועד הדברים הקלים ביותר כגון שלא הכינו לו צרכיו, מאכלו, מלבושיו, וכל מיני הפרעות קטנות בחיים שמקוממים את החסר אמונה לכעס והקפדה, הבטל לרצון ה' מסכים לכל ומבטל רצונו כליל לרצון ה', ויודע ששאלת "למה" לא קימת, מעולם לא ישאל למה עשיתם כך. למה לא נעשה רצוני בדבר זה או זה. אלא מקבל הכל בסבר פנים יפות ומבטל דעתו ורצונו למציאות הקימת מתוך אמונה שהיא רצון ה'.

וזוהי תכלית התורה ומצוותיה שיגיע אדם למדרגה זו ובזה עושה גדל שעשועים להקב"ה כי בכזה רואה הקב"ה תכלית בבריאת עולמו.

וכל ההבטחה שמבטיח הקב"ה את ישראל לעתיד היא שיתגלה יחודו יתברך לעין כל וידעו שאין עוד מלבדו ממש כפשוטו ואין שום רצון כלל רק הוא (כמבואר רבות ברמח"ל) וכשם שזוהי תכלית העולם בתקונו

במלכות שדי אם כן אשרי מי שמבין ומישם תכלית זו כבר עכשו בעדן
חשד והסתר פנים.

ובפרט בעקבתא דמשיחא שהחשד יכפל ויתעבה, כל הצלחה קטנה
באמונה ובהתבטלות לרצון ה' שקולה כאסף הצלחות מעדן הארת פנים
שהיה בדורות קודמים, וזהו שבירת עבי הקלפה הקשה לפני הסוף דוקא
להאיר את החשד שמכסה ארץ בהסתר תוך הסתר.

מה הסבה לקיצוניות התמורות החולפות עלינו - יעלו שמים ירדו תהומות?

הסבה היא להיות אנו בירידת הדורות שמשמעותה קטנות וצמצום
הדעת. והנה ילד קטן כשמקבל הוא צעצוע הרי שבשעה זו רואה הוא את
כל אשרו, וכאשר נלקח ממנו איזה חפץ אחר למחרתו, רואה בכך את כל
צערו, ונשכח ממנו כל האשר של אתמול. והסבה, לצמצום שכלו של הילד
קשה לו לקשר את העבר עם ההווה ועל אחת כמה וכמה את העתיד עם
ההווה מכח העבר או מכח העתיד הטוב.

כן הוא אצלנו בירידת הדורות, כשאנו במצב עליה חשים אנו תחושת
התרוםמות במדה גדושה, וכשיורדים אנו חשים אנו בהתרסקות וביאוש
כי ההווה הוא אשר לנגד עינינו, וקשה לנו לקשר את העבר הטוב עם ההווה
השפל ולהתעודד ממנו, וכן קשה לנו להתעודד מתקנות העתיד הטוב, ואין
לנו אלא ההווה לצמצום שכלנו. ולכן העבודה היא להתבונן ולקשר העבר
והעתיד עם ההווה.

היאך תצוה עלינו התורה לילך לעולם בדרך הישרה והאמתית כאשר משחדים אנו בתאוות ומדות, והיאך אם-כן השחד לא יטה את דעתנו מהאמת?

אמת האדם מצד עצמו אינו יכול להגיע לאמת מעצמו בגלל היותו נגוע
ומשחד - אלמלי הקב"ה עוזרו, ועזר ה' יגיע לשואף בכל לבו ממונו זמנו
כבודו להגיע לאמת (ועיין בזה אור יחזקאל מידות עמי רכ"ה).

רבים נתקפים בעצבות ביציאת השבת, מה הסבה והתקנה לכך?

סבת העצבות במוצאי שבת אצל רבים היא מפני הפרדות הנשמה יתרה מגוף האדם והרי הוא ביציאה מקדש אל החול ומעולם המנוחה לעולם העמל, והתרופה לכך לקבע במוצאי שבת קדש שעור תורה כדי שהיציאה מהקדש אל החול לא תהא חדה כל כך, אלא בהדרגה יציאה משבת קדש לתורה, ומהתורה לחול ובכך לא תרגש העצבות, ועצה זו הועילה לרבים.

רבים שואלים איננו מרגישים קדשה מיחדת בשבת ואולי גם להפך, מה התקנה לכך?

כשישנה אפשרות לזכות לקדשה יתרה ולהרגשת נעם אלקי ואין מנצלים זאת כראוי, מרגישים לא רק בהעדרה של אותה קדשה אלא גם בהפך ממנה, זהו כולל לא רק לגבי הרגשת נעם שבת קדש, אלא גם לגבי כל דבר שבקדשה כגון חדש אלו, ימים נוראים וכדומה.

העצה והדרך לזכות להרגשת נעם שבת, בלתי אפשרית ללא הכנה מינימלית מהמבקש ורוצה את נעם מתיקותה, ונמנה כמה פרטים לכך.

א. לא לכנס לשבת מתוך פעס ולחץ, ולכך יש להתחיל את ההכנות והבשולים מיום חמישי.

ב. לסיים את ההכנות לשבת לפחות שעותים, או בדחק גדול שעה קדם השבת.

ג. באותה שעה להצטיד באיזה פנה שקטה ולהתבונן בספר המדבר ממעלת השבת, או בקריאת מזמורי תהלים בכונה, או בקריאת שיר השירים בנעם ובמתיקות, או מכלם יחד.

ד. לעשות תשובה ופשפש המעשים בשעה זו.

ה. להשתדל שלפחות מאחר הצהריים של יום הששי להתנהג ביראת שמים, בזהירות מחטא הלשון וכדומה.

ו. להתאמץ לישון ולנוח ביום ששי כדי שלא לקבל את השבת מתוך עיפות המביאה לעצבנות.

ז. לפני שבת לא רעב מדי שאז תתבטא השבת בזלילה, דבר המוריד לגמרי את האדם מהקדשה, ולא שבע מדי כדי להרגיש ענג שבת.

ח. להזהר בטבילת המקוה ביום ששי ולכוון לקבל קדשת השבת.

ט. לזהר מאד מפעס ביום השבת לפי שהפעס מסיר את הקדשה.

י. להתפלל בימי החול יום יום ב"שומע תפלה" - לפחות בכל תפלת שחרית - לזכות להרגיש נעם שבת.

כל עושה אלה ללא ספק שיזכה להרגיש נעם מיוחד ומתוק ביום השבת ונעם זה יתלוה אליו למשך כל השבוע.

מדות

(העצות דלהלן למדות כעס, שקר, ענוה, כבוד הזולת, ממון הזולת - מלוקטים בקצור מסדרת הספרים הנפלאה "סדרת המדות" המומלצת בכל בית)

כעס

מהן העצות למדת הכעס?

א. למווד מוסרי בחמר עגון הפעס.

ב. כשיודע שיזדמן לו נסיון כעס - יתכוון מראש בתפלה ומוסר להקדים פני מלחמתו עם היצר כי בשעת הנסיון ממש - קשה מאד להתרכז ולהתגבר.

ג. דבור בנחת ובשקט, וימעט בדבור ככל האפשר בשעת מריבה.

ד. ידחה פעסו לזמן מאחר יותר, ויזכיר רק באשר יתקרה מפעסו.

ה. יקנס עצמו בסכום מסים על כל פשלו בפעס.

ו. יברח ממחלוקות ויבלם פיו בשעת מריבה - וידע שהעולם עומד עליו בשעה זו.

ז. אם פעס על דבר מאכל מסים שלא הוכן לו וכיוצא - יפרש ממנו שבוע שבועים להעניש עצמו.

ח. לא יסתכל בפני אדם שפעסו עליו או בכלל בפני אדם הכועס, כי בכך מגביר הפעס.

ט. תדע, ברגע של נסיון פעס שוקלים בשמים אם להוריד לך שפע פרנסה ותזכה לזה רק אם תכבש פעסך (ספר המדות).

י. לדון לכף זכות, להתלמד בכך, ולבסוף נהפך להרגל.

יא. ירעד ממחשבה - כיצד על חברי אני פועס שלא עשה רצוני ואלו על עצמי - שמרדתי בקוני - איני פועס.

יב. סגוף הבלימה בשעת מריבה מכפר יותר מכל התעניות והסגופים, יתבונן בכך ולא יכעס.

יג. הפעס מקורו בפירה - שאינו מאמין שהכל בהשגחה והרי מבצע בהשגחתו יתברך.

יד. מפסיד הרבה מקדשותו ויצטרף הרבה לטרם אחר כך להחזירה לעצמו (זוהר).

טו. סגלה להנצל מפעס - פשמתעורר בו פעס יאחז בכנף ציניותו (שלי"ה).

טז. ענית אמן יהא שמייה רבא בכונה ובקול מבטלת קלפת הפעס.

יז. מקוה - מבטל מדת הפעס.

יח. צדקה מבטלת מדת הפעס.

יט. כשמתעורר לכעס יצא מהחדר או מהמקום שעלול לכעס שם.

כ. יתכונן לנסיון הפעס בזמנים העלולים לעורר פעס ומריבה, ואלו הן:

ביום צום - הרעב מעורר פעס.

בערב שבת - מתח הכנות צרכי שבת.

כשממהר לעבודתו, או לפני נסיעה.

קדם שמחות - המתח גורם לכעס.

שקר

מהן העצות להנצל ממדת השקר?

א. למוד מוסרי חז"ל בגנות השקר ומעלת האמת.

ב. לחנך את הילד מקטנות למדת האמת - וגם כי יזקין לא יסור ממנה (שלי"ה)

ג. להזהר לא להסתבך למקרים שמתוך אי נעימות תאלץ לשקר.

ד. כשאינו יכול לומר את האמת - אין מה להתבייש ולומר לשואל: סליחה, שאיני יכול להשיב לך יש לי סבה מסיימת לכך.

גאווה

כיצד להנצל ממדת הגאווה?

א. למוֹד מוֹסְרֵי חַז"ל בְּגִנוּת הַגָּאוּה וְתַעֲבוּבָה לִפְנֵי ה' וּבְמַעֲלַת הָעֲנֹה - עֲטָרַת הַמַּדּוּת.

ב. יִרְבֶּה בְּתַפְלָה לֵה' שְׁנַפְשׁוּ כְּעָפָר לְכָל תְּהִיָּה וְלִמְקַלְלֵי נַפְשׁוֹ תִּדּוּם.

ג. יִצְטַנֵּעַ כְּכֹל הַיּוֹתֵר כִּמָּה שְׁאֵפֶשֶׁר לְהַצְטַנֵּעַ כְּדִי שֶׁלֹּא יִשְׁבַּחוּהוּ וְיָבֹא לִיַּדִּי גָאוּה.

ד. כְּאֲשֶׁר תִּנְצַל מִן הַכַּעַס - תִּעֲלֶה עַל לִבָּךְ מִדַּת הָעֲנֹה - רַמְבַּ"ן.

ה. תִּתְבּוֹנֵן תְּמִיד שְׂיֵישׁ גְּדוּלִים מִמָּךְ שְׁרַחוּק אֶתָּה מִמַּעֲלָתְךָ, וְאַל תִּבְטַל לְנַמוּכִים מִמָּךְ.

ו. גַּם אִם קָשָׁה לְהַמְלִיט מִמַּחְשְׁבוֹת גָּאוּה, יִרְאֶה לְזַהֵר לֹא לְנַהֵג בְּפִעַל בְּדַרְכֵי הַגָּאוּה כְּקוֹמָה זְקוּפָה, אוֹ דְבוּר כְּגִסֵּי הָרוּחַ.

ז. יִזְכֹּר יוֹם הַמִּיתָה, וְכִמוֹ כֵּן יִזְכֹּר יָמֵי חַלֵּי וּמְכַאוֹב הַצְּפוּיִים לְאָדָם רָגַע רָגַע, וַיִּצִּיר לְעַצְמוֹ אֲנָשִׁים שְׁנַפְלוּ מֵאֲגָרָא רָמָא לְבִירָא עֲמִיקָתָא שְׁהוּא מִכִּירָם.

ח. סְפוּרֵי צְדִיקִים וְדַרְכֵי מִדַּת עֲנוּתְנוּתְךָ מְעוֹרֵר לְעֲנֹה.

אדם הרוצה לנהג בענוה, מה עדיף? האם לשבת בין פשוטי עם וללבש בגדים פשוטים ולנהג בחיצוניות בהנהגות ענוה הגם שמדידי מחשבת גאוה לא נצל כי נהנה שיאמרו עליו שהוא ענו ובורח מן הכבוד ויש ללחם עם המחשבה אולם לא עם המעשה, או לנהג לשבת בין אנשים מכבדים להנצל ממחשבה הנ"ל אולם מאידך המעשה הוא מעשה גאוה.

שְׁאֵלָה זוֹ שָׁאֵל הַגְּר"א וְסָרְמֵן לְהַחֲפֹץ חַיִּים, וְעָנָה לוֹ עֲדִיף לְשִׁבְתָּ בֵּין אֲנָשִׁים פְּשׁוּטִים וְלְנַהֵג בְּמַעֲשֵׂי עֲנֹה עַל אֵף שְׁעַדְדִין? יֵהָא לוֹ פְּנִיָּה שֶׁל מַחְשְׁבָה שְׁיֵאמְרוּ עָלָיו שֶׁהוּא עָנֹו, כִּיּוֹן שְׁמַחְשְׁבָה מְבַטְלַת מַחְשְׁבָה וְאִין מַחְשְׁבָה מְבַטְלַת מַעֲשֶׂה, לְכֵן אִם הַמַּעֲשֶׂה אֶכּוֹן מַעֲשֶׂה וְהַנְהַגְתָּ עֲנֹה וְכָל הַמְלַחֲמָה בְּמַחְשְׁבָה - תִּהְיֶה מַחְשְׁבָה טוֹבָה מְבַטְלַתָּהּ, אוֹלָם אִם מַעֲשֶׂהוּ יֵהָא כְּמַעֲשֶׂה הַגָּאִים לְשִׁבְתָּ בֵּין אֲנָשִׁים חֲשׁוּבִים וּבְמַלְבוּשִׁים חֲשׁוּבִים וְרַק יִתְבּוֹנֵן

במחשבה בשפלותו זה קשה יותר שתבוא מחשבה ותבטל מעשה.

מה הם הדרכים שיש להתחיל בהם על מנת להכנס לשערי הענוה?

הרמב"ן באגרת כתב דברים שנצרך לכך דרגה לקימו, וכגון ראשד זהא כפוף... ואל תבט בפני אדם בדברך עמו... ותתביש מכל אדם בדברך עמו וכו'.

והנראה להתחיל לפחות בב' דרכים, והם הארת פנים, ופרגון, ונבאר.

הא', הארת פנים, הוא מדרכי הענוה שלא להראות פנים של שליטה ובעלות, אלא להאיר פנים לכל אדם, וגם לקטנים ובכך מתרגל האדם להתחנך שלא לחוש שהנו במעלה על אחרים.

הב', פרגון, לפרגן לכל אדם על מעלה שיש בו, ולא מבעיא שיש להודות על האמת כאשר חברך צדק ואתה טעית - לומר לו טעיתי, אלא גם בכל אשר תראה טוב בחברך תשבח אותו. ובכך תשפיל ותעקר את גבהות הלב המדמה לאדם שבאם ישבח ויפרגן לשני ירד מכבודו, וזו טעות שכן "איזהו מכבד המכבד את הבריות", וכשיתרגל בב' הנהגות אלו אולי יגיע לדרגות הבאות שכתב הרמב"ן זצוק"ל.

עולבים

ואינם

נעלבים

כיצד לזכות למעלת הנעלבים ואינם עולבים?

א. למוד המוסר במעלת השומע חרפתו ואינו משיב, ובגנות הנוקם והנוטר.

ב. ידע שישורי הבושה - עולים המה על כל היסורים והסגופים שבעולם, כך גלה לנו רבנו מהרח"ו בשם האר"י, ואמר, אם יש לאדם דעת הנה יוצא לשוק ומבקש מי שיבזה אותו, כי בכך חיים הוא מביא לעצמו.

ג. פעמים שנגזר מיתה או עני על האדם ובחסדי ה' ממירים לו זאת בבושה, כיון שהבושה חשובה כמיתה - "דאזיל סומקא ואתי חורא".

ד. יזדעזע, הכיצד על כבודו מוחה ואינו מוחל, וכבוד שמים בזוי ונרמס בידי עוברי עברה ועל זה מוחל ואינו מוחה.

ה. ואם זו אשתך, זכית! מי שיש לו אשה רעה אינו רואה פני גיהנום. (ערובין מא, ב)

ו. שמח בחלקך - להיות נעלב ולא עולב ואם חוטא הוא בנפשו אותו מעליב, ומאבד חלקו... די לו הפסדו זה ומה יש עוד להתרעם עליו.

ז. שים דברי החזון איש לנגד עיניך: כשם שאין ראוי לחכם לכעס ולנקם במרע לו מתוך חלי רוח - כן אין ראוי לנקם ולשנא את המרע לו מתוך חלי הנפש המשפלת".

הבריות

כבוד

כיצד שלא להכשל באונאת כבוד הזולת?

א. למוד מוסרי חז"ל בגנות וענש המביש ומצער את הבריות, ובמעלת ושכר הזהיר בכבוד הבריות.

ב. יתפלל לה' מאד שלא תבוא תקלה בלשונו להונות בדברים את זולתו.

ג. יציר בדעתו אם היו מבישים אותו כיצד היתה הרגשתו. וכמה הנה רוצה שילמדו עליו זכות במקרה כזה שהוא מבזה את חברו.

ד. הפלל לידע שכל אחד מישראל הוא אהוב ה' וצלמו צלם אלקים.

ה. יקרא ספוגי רבותינו הכיצד נזהרו בכבודן של הבריות מגדול ועד קטן.

ו. לחנך קטנים לא לביש אחד את השני כי אצל הקטנים הדבר זול מאד, ואם לא יתחנך הקטן לקד - יתרגל לבזות את זולתו.

ז. ידע, באותן ספר פנים שמקבל את חברו כך יקבלו את פניו בצאתו מן העולם, כמה אם כן כדאי להאיר פנים לזולת כדי לזכות למאור פניהם של השכינה ומלאכי השרת.

גזל

מהן העצות לא לכשל בגזל?

א. למוד ההלכות של גזלה והונאה היטב היטב, וכיצד יש לנהג במסחר, משא ומתן, השבת אבדה, והלמוד מביא לידי מעשה.

ב. למוד מוסר בחמור אסור הגזל.

ג. יתפלל לה' שיצילו מן הגזל.

ד. ידע שהגזל את חברו חוזר בגלגול לשלם חובו, והוא נורא ואים, וכי כדאי בשביל כמה פרוטות לחזר בגלגול.

ה. להתחזק באמונה - אין אדם נוגע במוכן לחברו כמלא נימה, וכמו כן מזונותיו של אדם קצובין לו.

ו. רדיפת המותרות והלוקסוס מביאין לגזל ולרמאות כדי לספק את חמדותיו.

ז. לחנך את הקטנים באסור גזל ולהחמיר בעיניהם ענין זה למאד.

ח. להעניק לקטן את משאלותיו במדה נכונה, ולא לצמצם לו יותר מדי כי אז עלול לשלח יד בחפצי אחרים.

ט. ישתדל להיות ותרן במקומו.

י. ירשם בפנקס כל חוב אפלו קטן, ובכל אופן לא יסמך על זכרונו, וירויץ לשלם חובו במהרה כן ישכח ממנו.

מה יעשה אדם וינצל מחבלו של משיח?

יעֲסֹק בַּתּוֹרָה וּבְגִמְיֵלוֹת חֲסָדִים, יַעֲסֹק - שְׂיָהָא זֶה עֵסְקוּ, שְׂיָהָא לוֹ עֵסְק
שֶׁל תּוֹרָה, עֵסְק שֶׁל גִּמְיֵלוֹת חֲסָדִים.

וכי כל אחד יכול לעשות עסק של גמילות חסדים?

זו אינה בעיה פֶּלֶל. גם אדם שאין לו הרבה כסף, יכול להקציב סכום מסוים להפקידו בידי מנהל כולל, ולמנות מישהו שיהא מנהל גמ"ח קטן לאנשי הכולל בלבד, להלוות להם לצרכי שבת, או ליתר צרכיהם, והכסף שלך יתגלגל בין האברכים ונהיה עסק של גמ"ח. ואם גם זה קשה לך, קח סכום כסף והפקידו בגמ"ח הלוקח על עצמו מצוה גדולה זו לאסוף פקדונות ולהלוותם לאנשים באחריות, וישנם פאולה גמ"חים הבנויים על פקדונות של אנשי אמונה שמבינים שלהפקיד בגמ"ח כסף צמוד לדולר זה עדיף יותר מלהפקיד במניות וכדומה.

אגב, הורה הגרש"י אויירבאך זצוק"ל - שאפשר להוריד מכסף מעשר את ההפרש שיקלף להרויח באחוזי רבית בבנק, סכום שנמנע ממך מלהרויחו כביכול לסבת הפקידה בגמ"ח

מה כח הצדקה במיחד להציל מחבלו של משיח?

בדורנו לא נשאר לנו אפשרות דרך לתקון וכפרת העוונות מלבד הצדקה והחסד, אין בלחנו להתענות ולהסתגף ולערוך כמעט שום תקון מתקוני האר"י המבארים בספרים, מלבד הצדקה והחסד ובכך לפדות את תעניותינו, ואם כן בתרטה על העבר וקבלה על העתיד ובנתינת צדקה לרב - זהו התקון המשלם. (שומר אמונים)

מהי העצה לנגוע במדת הקמצנות?

א. לפתח את ידיו בכח ואפלו בסכומים קטנים מאד, ואם מתבייש לתן סכום קטן כזה לגדולים יתנו לילדים קטנים, ובזה ישבר את קלפת הקמצנות שזו קלפה מיחדת הרובצת על ידיהם של בני אדם מלתן צדקה (זוהר), ולאחר מכן כפר יקל עליו לתת ולתת, עד שבמשך הזמן תשבר אצלו מדה רעה זו. וכך מספר על הרבה שהעידו על עצמם שהיו קמצנים גדולים בתחלה, ובכח הכריחו עצמם מתחלה לתן קצת עד ששברו מדה זו לגמרי. (שומר אמונים)

ב. עצה נוספת להתחיל להתרגל בפזור אצל אנשי ביתו ואוהביו, כי מדרך הקמצן לקמץ גם אצל אנשי ביתו ובכך יתרגל לשבר מדה זו.

ג. לתן הרבה פעמים, דהינו שאם יש לו סכום לחלק לצדקה לא יתן בפעם אחת אלא יחלקו לפעמים רבות ויתן ויחזר ויתן, ובכל נתינה ונתינה שובר את מדת הקמצנות.

האם עדיף לתן בצנעה או בפרהסיא כדי שילמדו ממנו?

עקר מצות הצדקה ומעלתה לתנה בצנעה, ורק אם יודע בברור שיועיל בפרסומו שיעשו כמוהו - כך יעשה ויכון לשם שמים.

האם לדקדק אחר עני הגון דוקא?

לכתחלה ודאי יש לתת צדקה לעני הגון ואת עקר כספי הצדקה יתן לעני הגון, אולם לא ישיב ריקם גם עני שאינו הגון ולא ידקדק יותר מדי. (שומר אמונים)

צדקה

כמה ממעלות הצדקה:

א. מצלת מחבלי משיח ומהיסורים.

- ב.** אוכל פרות בעולם הזה והקָרן קיָמת לו לעולם הבא.
- ג.** מגדולי תקוני התשובה לנקות נפשו מכל עוון.
- ד.** הנותן צדקה - תפלתו נשמעת.
- ה.** הנותן צדקה ומכניס אורחים זוכה לבנים צדיקים.
- ו.** זוכה לחסות בצלו של הקדוש ברוך הוא לעתיד לבוא.

כיצד יש לנהג גבאי המאסף לצרכי עניים?

- א.** לא לזלזל בשום תרומה ולו הזעירה ביותר.
- ב.** לדון לכף זכות את הצבור, ולא לזעם ולא לקטרג עליהם כשנמנעים לתן לו.
- ג.** לקחת בחשבון את הבזיונות שיעברו עליו, ויהא מסכם אצלו להעביר על מדותיו. כדי שלא יצא שכרו בהפסדו.

האכילה

קדשת

מה הן העצות לשבירת תאות החמר כזללות וסבאנות וכן יתר עניי חמירות שהגוף דורש אותם בטבעו?

- להקנעת החמר דרושה עבודה אטית, אי אפשר בבת אחת להמית את הרצונות ודרישות הגוף כי אז יפל לגמרי, לכן יסגל עצמו באפנים דלהלן:
- א.** יאחר זמן אכילתו בשעה או אפלו ברבע שעה, וכשהאכל לפניו ימתין קצת ולא תכף יקפץ עליו, ובכך תשבר תאוותו.

ב. לאחר שהתחיל באכילתו, דהינו שברך המוציא ואכל כביצה, יעצר, יקרא איזה פמה משניות, או הלכות, או פמה פרקי תהלים, או קטע מוסר, לשבר את ריצת תאותו, ולדעת הרב"ד שבעקבותיו הלכו כל חכמי המוסר - נחשב זאת לתענית.

ג. לסגף עצמו בדבר מסים כגון ממאכל מסים, או מפרי מסים.

ד. ישאיר מעט ממאכלו ולא יגמרנו לגמרי.

ה. ישים פחות מלח ותבליניו כדי למעט תאותו.

ו. ימעט בתענוג בימי החול כגון שישתה מים, במקום משקאות מעדנים, וכו' ימעט ככל האפשר בממתקים מיתרים וכדומה.

ז. יזהר בברכות הנהנין מאד, שיהיו בכונה גדולה ובכך גם יתיש את כח התאוה.

ח. לפני האכילה יקדים תפלה - שאוכל כדי שיהא לו כח לעבודת בוראו ולברר ניצוצי קדש הטמונים במאכל.

ט. יתבונן שבהתענוגו באכילה וביתר צרכי הגוף מפסיד ענג אור פני ה', וכמובא ב"באר מים חיים" שגם אם לא נמצא ביד האדם שום חטא אלא זאת בלבד שמתענג בענגי העולם - די לו בכך שלא יראה אור בהיר בשחקים וכל מצוותיו יהיו יבשים ללא חיות וטעם. את הטעם הרוחני הטוב והערב אי אפשר להרגיש בעולם הזה - בבחינת עולמך תראה בחייד, רק המתנדב לוותר על ענגי גופו - כתמורה יזכה להתענג על ה' ולהנות מזיו שכינתו.

י. עקר תקון האכילה, לאכל במתינות ובדרך ארץ ולא ברעבתנות וגרגרנות כגון: למלאות פתו במאכל ולאכלו אכילה גסה, אלא יכניס לפיו בעדינות ובאטיות כיושב בפני אנשים חשובים שבש הוא לאכל כאחד הזלזלים, וזהו עצה נפלאה להתיש את כח התאוה.

יא. יתן צדקה קדם האכילה.

יב. יקדים תפלה קדם האכילה ויתבונן לבקש שלא יתגשם באכילה זו.

אלו עצות מעשיות ישנן לשמירת הלשון?

א. תחלה צריך האדם להכיר את עצמו שהוא חולה בנפש, ולבקש עצות ותחבולות להעזר ממחלתו, ואז, כאשר ילך אצל הרופא ויקח הסמים שיתן לו הרופא, יוכל להרפא ממחלתו. כן הדבר בענייננו: תחלה צריך שיכיר בחטאו, ועל כן, לכל הפחות, עליו ללמוד בפתיחה לספר "החפץ חיים" וישער הזכירה מספר "שמירת הלשון", ומשם יכיר את עצמו שהוא חולה בנפש, ואז אם יקח העצות המעשיות המלקטות כאן, יוכל להעזר על ידו.

ב. רבים טועים וחושבים שדבור גנות שהוא אמת על הזולת, אינו בכלל לשון הרע, וטעות חמונה בידם, כי זהו לשון הרע אמתית, ורק בצורה כזאת נקרא לשון הרע! דאלו יגנה חברו בדברי שקר, הוא נקרא "מוציא שם רע".

ג. קח את דברי הרמב"ם עטרה לראשך וזכר אותם תמיד: דכל דבר שאם יתפרסם יוכל לגרם לחברו הזק בגופו, או בממונו, או להצר לו, או להפחידו - הרי זה לשון הרע!

אמר הקדוש ברוך הוא: אם רצונכם להמלט מן הגיהנום, הרחיקו עצמכם מלשון הרע, ואתם זוכים פעולם הזה ובעולם הבא. (מדרש תנחומא, מצרע).

ד. מי שאינו לומד הלכות שמירת הלשון, אינו יכול להנצל מלשון הרע.

ה. כשכל הסביבה נגועה ברכילות, לשון הרע, וחפוש אחר חסרונות של הזולת, לא נותר לנו אלא לדאג כי מצדנו לא נגרם שידברו עלינו לשון הרע, ונשים דגש על כך, שכל התנהגותנו וכל דבורינו יהיו ישרים ונעימים בעיני אלקים ואדם, ואז נבטיח, שלפחות עלינו לא לדבר... וגם זו דרך לטהר במשהו את הנגע של לשון הרע.

ו. במדה ונקלעים אנו למצב שבו אין מנוס מלהפגש עם אנשים שלא נזהרים בשמירת הלשון, יש להכין מראש נושאים לשיחה, שיהיו רחוקים מדבורים אסורים.

ז. תוותר על הכבוד המדמה שחולקים לך פתאום אפלו אנשים "חשובים" שהואילו לדבר אתך, ואל תתכבד בקלון חברך!

ח. בבקשת קבלת מידע על פלוני לצורך שדוץ, עסק, עבודה וכדומה, יש להשיב רק את האמת ולמקד את המידע רק על אותו פלוני שנסאלנו עליו, ולא על משפחתו, שכניו וחבריו וכיוצא בזה. וכן יש להשיב רק בענין שעל אודותיו נתבקשנו להשיב, ולהקפיד מאד לא להגזים, וללא נימת זלזול, ולא להוציא דברים מהקשרם.

ט. כשמגיע לאזניך ספור "עסיסי", העצה הטובה היא: אל תקבל את הדברים! חקר ובדק את הענין לאשורו, ותנכח עד מהרה כי שקר יסודו, והספור עבר הרבה ימים, עם הרבה תוספות ותבלינים עד שתפח וגלש ל"ספור חדש".

י. כשהשיחה גולשת לרכילות, לשון הרע וכדומה, ידמה האדם הירא שמים לעצמו שהוא בעצומה של סעודה מדשנת, ומודיעים לו כי הוא אוכל טרף! הרי שבודאי יפלט את האכל מפיו ויפסיק מיד מלאכל - כך בשמיעת לשון הרע, יפלט את אשר שמע כבר ויטה את השיחה לצד חיובי.

יא. כאשר חפץ אדם לדבר אודות מאן-דהוא, יאמר לעצמו: אלו אותו אדם, שעליו אני רוצה לדבר, נמצא היה כאן כעת - האם הייתי משמיע את הדברים בנוכחותו? ודאי שלא!!! הייתי מתאפק ונמנע מלדבר. אם כך, אחשב שהוא נמצא פה כעת, ואמנע מלהשמיע את דברי...

יב. לכל מלה ומלה יש משמעות עצומה, וכל דבור רע על הזולת מעורר בשמים קטרוג, הן על המדבר והן על המדבר.

עצר! לפני שאתה מספר דבר מה על חברך, חשב לרגע, האם היית מסכים שמישהו יאמר את אותו דבר עליך??? ("תומר דבורה")

ישראל

אהבת

מה הן העצות לפתרון שנאת הבריות?

א. לדון לכף זכות, וגם את המשחת ביותר יש לדון לזכות שקשה לו לכבש את יצריו.

ב. אם יש לך שְנָאָה על מיִשְׁהוּ - הַתְּפִלָּל עֲלִיו וְהִזְכִּירָהוּ בַתְּפִלָּה לִישׁוּעָה וְרַחֲמִים וּבְזָה תוֹסֵר וּתְסַלֵּק הַשְּׁנָאָה.

ג. אָדָם שֶׁדַּחֲוֵי וּמְאוּס אֶצְלָךְ, רְאֵה דוֹקָא לְשׁוֹחַח עֲמוּ כִּי הַשְּׁתִּיקָה וְהַפְּרִיד מִגְבִּירִים אֶת הַשְּׁנָאָה וְהַדְּבֹר דוֹחָה אֶת הַשְּׁנָאָה. וְהוּא כָּלֵל גְּדוֹל לְהַסְרַת הַשְּׁנָאָה, וְכֵן בְּדוֹק הוּא שְׂאוֹתוֹ אֶחָד שֶׁשְּׁנֵאתָ לְאַחַר דְּבֹר רְעוּת - הַכֵּל סָר כְּלֵא הִיָּה.

ד. אם יש לך על חֶבְרָךְ מִשְׁהוּ אֵל תִּשְׁאִיר בְּלִבְךָ, אֲלֵא שׁוֹחַח אֶתוֹ וְהִגֵּד לוֹ מַה שֶּׁבְּלִבְךָ עֲלִיו.

ה. תֵּן לְשׁוֹנְאָךְ מִתַּת יָד, צְדָקָה אוֹ מִתְּנָה, וְהִטְבַּע מְחִיב לְאַהֵב אֶת מִי שְׁנוֹתְנִים לוֹ.

ו. סָבַר פְּנִים יְפוֹת וְחִיוֹךְ לְשׁוֹנֵא מְשֻׁבֵּית אֶת הַשְּׁנָאָה.

ז. לְחַפֵּשׂ נִקְדוֹת טוֹבוֹת בְּשׁוֹנֵא.

ח. אֵל תִּתְּלֶה אֶת הַצְּלַחַת חֶבְרָךְ בְּכַחוֹ וְעֲצָמְתוֹ אֲלֵא תִתְּאָמִין שְׂזוֹ מִתַּת אֲפֻלְקִים לוֹ, וְאִזּוֹ אֵין מַה לְקַנֵּא שְׁהָרִי הַאֲמוּנָה מְחִיבֵת לְדַעַת שֶׁהַשְּׁפַע שֶׁל הָאָדָם זֶה לֹא מִכַּח הָאָדָם כָּלֵל, וְאִם כֵּן הַמְּקַנֵּא הָרִי מִתְּמַרְדֵּן נֶגֶד הַנְּהַגַת ה' וּמַעֲרַעֵר עָלֶיהָ.

ט. תְּפִלָּה עַל זֶה עֲצֻמוֹ - שְׁתוֹסֵר שְׁנֵאת הַבְּרִיּוֹת מִמֶּךָ.

י. לְהַרְבוֹת בְּמַעֲשֵׂי חֶסֶד וְהִטְבָּה עִם הַבְּרִיּוֹת וּמַעֲשֵׂים חִיצוֹנִים מְשֻׁנִּים אֶת הַפְּנִימִיּוֹת, כִּי "אַחַר הַמַּעֲשֵׂים יִמְשְׁכוּ הַלְּבָבוֹת" (מַסִּילַת יִשְׂרָאֵל).

יא. יֵאֱמַת לְעֲצֻמוֹ - כְּשֵׁם שֶׁהוּא דֵּן אֶת חֶבְרֹו כֵּן דְּנִים אוֹתוֹ וּבְכָךְ פּוֹסֵק הוּא דֵּין לְעֲצֻמוֹ.

מה העצה לסלק את השנאה הנובעת מקנאה?

לְהַהֲבִיל וּלְאַפֵּס אֶת עֶרְךְ דְּבַר זֶה שֶׁהִנָּךְ מְקַנֵּא עֲלִיו, לְמַשֵּׁל עֵשֶׂר, נוֹי, הַצְּלַחַת עוֹלָם הַזֶּה, וְכַדוּמָה. לְהַתְּבַוֵּן, שְׁהָרִי הַבֵּל הַמָּה וְאֵין אָדָם לוֹקַח עֲמוּ אֲלֵא תוֹרָה וּמַעֲשֵׂים טוֹבִים וְהַמָּה הַתְּכַשִּׁיטִים הַאֲמִתִּיִּים שֶׁל הַנְּשֻׁמָה, שְׂאֵר הַדְּבָרִים אֵינָם אֲלֵא נִגַע צָרַעַת לְנִשְׁמָה, וְאִדְרָבָה כָּל מִי שֶׁמְחַסֵּר מֵהֶם,

עבודתו קלה להגיע למטרה - עולם הבא - נקי וטהור הרבה יותר ממי שמשפיע מהם שעבודתו קשה עשרת מונים.

עוד יתבונן הלא העקר זה השמחה והשלוה, מי אמר שאדם זה שלו עם כל השפיע שיש לו הלא מטריד הוא בשלו, יש לו מנה רוצה מאתים וכוי לא חסר ליצר סבות להטריד ולסבב אדם לצער ולגון גם כשהנו משפיע בכל עניני עולם הזה, ואם כן מה יש לקנאות בערכים הנפסדים שסופם להוריד לבאר שחת.

חנוך

האם עדיף לסגור ילדים מהרחוב או לא, מחשש של התמרדות?

בדורנו, שהדור שטוף ברעלים רוחניים אין בכך שום ספק שעדיף לסגור את הילדים בפקוח מדקדק על כל צעד ושעל, ובאשר לחשש התמרדות - יש לעשות פקוח זה ברוח טובה, דהינו בהסברים נעימים על גדל החשיבות של הפקוח, וכמו כן להציע להם תחליפים - ברוח ההלכה - למלאות את זמנם ולספק את שעמומם כגון ספרי קריאה מבקרים, קלטות וכדומה. וגם אם ישיא יצרח לומר הלא היו כאלה שסגרו את בניהם ובנותיהם ולבסוף התמרדו כנגדם, אף אתה תשיב לו, גם אם אמנם אמת כדבריו, הרי נתבונן כמה אחוזים מאלה ששמרו ופקחו על בניהם התאכזבו בהתמרדות - לעמת אחוזי האכזבה של אלו ששחררו את בניהם ובנותיהם ללכת כאות לבס, הלא היא אפסית יחסית.

ובסיעפתא דשמיא ערכנו קונטרס הנקרא "את עמלנו" בתופעת "הנשירה", היאך לנהג כראוי בתופעה זו, והיאך לקדם פני התופעה.

האם אב נענש בעוונות בניו?

אם האב פשע בחנוך בנו יענש, ואם עשה את אשר ביכלתו לא יענש, אולם לא ימלט מהצער והבושה בעולם הבא ממעשי בניו. (גרי"א)

הורים הדרים באזור חלוני או מפשר, ובאזורים מזכים המה את הרבים ועושים חיל במעשיהם, האם ינדדו למקום דתי בשביל חנוך הבנים, או זכו הרבים עדיף?

שאלה זו שאלו להרב מבריסק וענה לאותו אדם השואל, לא רק בשביל
בניד ובנותיך חייב אתה להגר למקום תורה אלא גם בשבילך, גם אתה
בספנה בהיותך גר אתם בסביבתם, ולכן העצה ללכת ולגור במקום תורה
להציל את עצמו ואת בניו, ומדי פעם ללכת לאזור החלוני לזכות את
הרבים.

הורים דתיים הדרים בשכנות עם חלוניים ויש חשש של מחלקת באם יאסרו על בניהם לכנס לשכניהם כיצד לנהג?

מה השאלה בכלל, דבר פשוט שאין לחשש מהמחלקת כדי שלא לאבד את
הילדים וכי בשביל דרכי נעימות עם שכנים כדאי לחנוך ילדים נגד
התורה(תשובת הגר"י קניבסקי זצ"ל)

כיצד להצליח בחנוך הבנים?

הרי כמה דרכים להצלחת גדול ילדים ליראת שמים :

א. תפלה - שהאב והאם ירבו בתפלה, ומה יביאם להרבות בתפלה?
פשוט, לצאת מהבטחון והשלנה - ברוך ה' יש לי ילדים טובים ממשמעים
חרוצים ובנדאי ארוה מהם נחת, זו שלות שקר, כיון שהיום אסון הנער
הוא חמור ביותר, גם הורים שגדלו ילדים בדרך האמונה והקדשה
התאכזבו לראות פרי באושים - אחר שקויו לראות ענבים, אם זה מחמת
הרחוב, חברים רעים, עתונים, רדיו, ועוד, לכן, לצאת מהשלנה להבין את
הסכנה, ואז יבינו את יתרון התפלה מעל הכל.

ב. מוסר, הצעת הסטייפּלר להצלחת חנוך הילדים, ללמד עמהם מוסר
יום יום כרבע שעה, ואומר: הוא דבר פלא - המוסר גדל עם הילד, אותו
מוסר שאתה משקיע בו בקטנותו לא רק שלא הולך לאבוד, אלא גם
מתפתח במחו במשך גדילתו.

וּכְמוֹ כֵן הֵיטָה תְּשׁוּבָתוֹ לְאֵב שֶׁטָעַן שֶׁבָּנוּ אֵינָנו שׁוֹמְעֵי בְּקוֹלוֹ - וְכִי עָשִׂיתָ מִשְׁהוּ בְּשִׁבְלֵנוּ? אִם תִּלְמַד אוֹתוֹ כָּל יוֹם מוֹסֵר עֶשֶׂר דְּקוֹת בְּיָדָאֵי תִּרְאֶה בּוֹ שְׁנוֹי לְטוֹבָה!

ג. עֲרֻנוֹת וְשִׁמְרָה קִפְדָּנִים מְשַׁכְּנִים הָרְחוּקִים מִתּוֹרָה, וְכַנִּיל עַל אֵף אֵי הַנְּעִימוֹת וְעַל אֵף הַהוֹצָאוֹת הַמְּרַבּוֹת שֶׁל שְׁנוֹי מְקוּם.

ד. תְּשֻׁלוּם שֶׁכָּר לְמוֹד לְתִלְמוּד תּוֹרָה בְּזִמְנוֹ, רְאִיתִי בְּשֵׁם "הַתּוֹלְדוֹת אַהֲרֹן" זְכוּק"ל שֶׁהֵבִיא - בְּדוּק וּמְנַסָּה. הוֹרִים שֶׁשִׁלְּמוּ שֶׁכָּר לְמוֹד בְּנֵיהֶם בְּזִמְנוֹ, וּבְעֵין יָפָה לֵלֵא דְחִיּוֹת וְהַתְּחַמְּקוּיּוֹת אֵלּוּ הוֹרִים שֶׁרְאוּ נַחַת מִבְּנֵיהֶם, וְאֵלּוּ אֵלּוּ שֶׁהַתְּחַמְּקוּיּוֹת וְדָחוּ אֶת תְּשֻׁלוּמֵיהֶם - הַתְּאֲכָזְבוּ.

ה. תְּדַמִּית אִישִׁית שֶׁל הַהוֹרִים. בֵּן שֶׁרְוָאָה שֶׁכָּל שִׁיחָם וְשִׁיגָם שֶׁל הוֹרָיו - תּוֹרָה וְיִרְאַת שָׁמַיִם, וְהַשְּׂאָר הוּא טָפַל אֶצְלָם כֶּךָ הוּא גָדַל, וְלִכְךָ הוּא מִתְחַנֵּךְ, וּבְאֵם לֹא גַם אִם יְדַבְּרוּ עִמּוֹ יוֹם וְלַיְלָה שִׁיחָה חֲרוּץ וְלִמְדוֹן מֵאַחַר שֶׁרְוָאָה שֶׁמַּעֲשִׂיהֶם סוֹתְרִים אֶת דְּבִירֵיהֶם לֹא יִתְיַחַס לָהֶם כָּלֵל.

ו. הוֹרִים צְרִיכִים לְזַהֵר מְאֹד שִׁיחָה לְיִלְדֵיהֶם מוֹרָא מֵהֶם, אִם הַהוֹרִים יִהְיוּ חֲלוּשֵׁי אִישִׁיּוֹת וְאִפִּי, וְנִגְרָרִים אַחַר רְצוֹן הַיִּלְדִּים יֵאָבְדוּ אֶת הַצְּלַחַת חֲנוּכָם, וְלִדְאָבוּנָנו הַיּוֹם הַהוֹרִים מְשַׁעֲבָדִים לְיִלְדִים וְזֹאת בְּגִלְלֵי שֶׁלֹּא שִׁמְרוּ עַל כְּבוֹדָם וּמוֹרָאָם וְלִכֵּן כָּבָר אֵבְדוּ אֶת שְׁלִיטָתָם.

וּמֵאִידֶךָ לְזַהֵר לְהַרְעִיף אֶהֱבָה וְחַס, כִּי אִם לֹא יִנְהַגוּ בְּאַהֲבָה וּבְחַס עָלוּל הַיִּלֵּד לְחַפֵּשׂ זֹאת בְּדַרְכִים אַחֲרִים שְׁלִילִיִּים, וְלִכֵּן זֶה דְרָךְ הַמְּלָךְ, מֵצַד אַחַד לְגִלוֹת אִפִּי חֲזָק שֶׁלֹּא נִתֵּן לְמִשְׁחָקִים, וּמֵאִידֶךָ לְהַרְעִיף חַס וְאַהֲבָה.

ז. לְהַתְיַחַס בְּחִשְׁבּוֹת לְהַצְלַחַת הַיִּלֵּד בְּלִמּוּדִים וּלְהַרְאוֹת לוֹ שֶׁזֶהוּ הַנַּחַת הַגָּדוֹל בְּיוֹתֵר שֶׁיִּכּוֹל לְהִיּוֹת לְהוֹרָיו בְּעוֹלָם - יוֹתֵר מִכָּל כֶּסֶף וְזָהָב שֶׁבְּעוֹלָם, לְהַחֲשִׁיב וּלְיַקֵּר לוֹ אֶת הָעֲרָכִים הָרוּחָנִיִּים מֵעַל פְּנֵי כָּל הַבְּלִי הָעוֹלָם. וְכִמוֹ כֵּן לְהַבְיַע לוֹ צַעַר עֵמֶק עַל מִחְדָּלָיו וְרִשְׁלָנוֹתוֹ בְּלִמּוּדָיו, וְשִׂאִין לְהוֹרָיו צַעַר גָּדוֹל מִבֵּן הַמְּרַשֵּׁל בְּלִמּוּדָיו.

ח. הָאִם מְחוֹנְנֵת בְּלִשׁוֹן חִלְקָה וּמִשְׁכַּנְעַת וְעֲלִיָּה מִטַּל חוֹב הַחֲנוּךְ לֹא פְּחוֹת מֵהָאֵב, וְאִדְרָבָא הַרְבֵּה יְכוּלָה הָאִם לַעֲשׂוֹת בְּהִיּוֹתָה צְמוּדָה לְיִלְדִים יוֹתֵר מֵהָאֵב לְהַשְׁגִּיחַ עֲלֵיהֶם עַל אִפְּן בְּרִכּוֹתֵיהֶם, מִדּוֹתֵיהֶם הַתְּחַבְּרוּתָם לְחֲבֵרִים, וּבִיָּדָה הַזִּמְנוֹ לְסַפֵּר לָהֶם סְפוּרֵי צְדִיקִים, עֲנִינֵי שֶׁכָּר וְעֲנֵשׁ, מוֹסְרִים וְשִׁירִים קְדוּשִׁים הַמְּשֻׁרְשִׁים שֶׁרֵשׁ עִמָּךְ, קְדוּשׁ וְטָהוֹר בְּלִבּוֹת הַבָּנִים לְכָל יְמֵיהֶם.

ט. לחנך את הילד מקטנותו לתעב את המדות המגנות גאווה, פֶּעַס, שָׁקָר, נִקְמָה, לְשׁוֹן הָרַע. וְלֹא לְהִתְנַחֵם - עֲדִין הוּא יֶלֶד! מַה הוּא מִבֵּין! כְּשִׁיגְדֵל יֵבִין לְבַד! כָּאֵן הַטְּעוֹת וְכִשְׁלוֹן הַחֲנוּךְ, וּבִפְרֵט לְחַנְכֶם בְּעֵינֵי קִדְשָׁה, שֶׁלֹּא לְהִסְתַּכֵּל בְּבְרִית קִדְשׁ, לְהִתְלַבֵּשׁ בְּהִלְכָה תַּחַת שְׂמִיכָה, לֹא לְהִבִּיט בְּמִרְאוֹת אֲסוּרוֹת וּלְהִרְחִיקֵם מִזְּלִילָה וּבִזְבוּז.

י. אֶת הַבְּנוֹת לְחַנֵּךְ בְּלְבוּשׁ צְנוּעַ מִקְטָנוֹת, וּלְהִרְגִילָם לִהְיוֹת צְנוּעוֹת גַּם בְּתוֹךְ בְּתִיחֵם, וְלֹא לְדַחוֹת אֶת חוֹבַת הַצְּנִיעוּת לְכִשְׁיגְדָלוֹ, כִּי אִם יִתְרַגְּלוּ לְלַבֵּשׁ לְבוּשֵׁי הַחֲבֵרָה בְּקְטָנוּתָם, בְּשׂוּם אִפֹּן לֹא יִסְכְּימוּ לְשִׁנוֹתָם בְּזִמְן מִן הַזְּמַנִּים וְכִמְעַט אֲפִסָּה תִקְוָה, אוֹלָם אִם מְרַגְּלִין אוֹתָם מִקְטָנוֹת לְלְבוּשֵׁים צְנוּעִים בְּיוֹתֵר, נִכְנָס עִמָּךְ בְּלִבָּם שְׁכָל שְׁנוֹי זֶהוּ כְּבָר "פְּרוּצִי" וְגַם כִּי יִזְקִינוּ לֹא יִסּוּרוּ מִמֶּנָּה.

יא. כָּלֵל גְּדוֹל - לֹא לְהִתְעַצֵּל בְּחֲנוּךְ יְלָדִים, פְּעָמִים רַבּוֹת שְׂרוּאִים דְּבַר שְׁלִילֵי בִּבְוֹן, וּמַחֲמַת עֲצָלוּת דּוֹחִים מְלַהוֹכִיחוּ לְפַעַם אַחֲרַת, וְהִדְחִיחָה גּוֹרְרַת דְּחִיחָה עַד שֶׁלְּגַמְרֵי אֵינּוּ מוֹכִיחוּ וְהִילָד גְּדֵל בְּטְעוּתוֹ, לְכֹן לֹא לְהִתְעַצֵּל, גַּם אִם אַתָּה עֵינִי, לְחוּץ, עָלֶיךָ לְהִבִּין, אִין מִשְׁהוּ יוֹתֵר יָקָר מִבֵּין יִשָּׁר וְתַמִּים, הַכֵּל רְאוּי לְהִדְחוֹת, הַכֵּל קֶטָן בְּשִׁבִיל מַעֲלַת חֲנוּךְ הַיְלָדִים, וּבִפְרֵט כְּשִׁבּוֹן בָּא וּמִבְקֵשׁ מֵאֲבִיו לְלַמַּד עִמּוֹ, לְחַזֵּר עִמּוֹ עַל הַחֲמֵר הַנִּלְמָד, לְחַזֵּר לְמִבְחָן, וְהָאֵב מְשִׁיב לוֹ בְּעֲצָלְתֵימִים עֲכָשׁוּ אֲנִי עֵינִי, עֲכָשׁוּ כּוֹאֵב לִי הָרֵאשׁ וְכִדּוּמָה, בְּמִקּוֹם שֶׁהֵייתָ צָרִיךְ לְחַבְּקוֹ וּלְנַשְׁקוֹ וְלְלַמַּד עִמּוֹ בְּאַהֲבָה וְחֶפֶז. בְּהִתְנַהֲגוּת כְּזוֹ הָרִי הֵייתָ מְרָאָה לוֹ כִּמָּה חֲשׂוּבָה לָךְ תּוֹרַת בְּנֵךְ וְחֲרִיצוּתוֹ, וּבְהִתְרַשְׁלוּת הַהוֹרִים עַל אַחַת כִּמָּה וְכִמָּה שִׁיתְרַשְׁלוּ הַבָּנִים.

מאיזה גיל יש להקפיד על חנוך הילד?

כִּמָּה שְׁיוֹתֵר מִקִּדָּם, הַתְּקַדְּשׁוֹת הַהוֹרִים בֵּינָם לְבֵינָם, וּבְמִשְׁךְ הַהֲרִיֹן - לְזַהֵר מִכָּל מִינֵי טְמָאָה וּלְהִרְבּוֹת בְּרֵאיוֹת וּשְׂמִיעוֹת שֶׁל קִדְשָׁה, וּכְכֹל שֶׁהִילָד גְּדֵל וּמִתְחִיל לְדַבֵּר מְלַמְּדִים אוֹתוֹ לומר "מוֹדָה אֲנִי" וּבְרִכּוֹת, נְטִילַת יָדַים, וּכְכֹל שֶׁנִּרְבָּה בְּקִדְשַׁת הַיְלָד נַעֲזֹר לוֹ לְגַדֵּל כְּגִבּוֹר הַכּוֹבֵשׁ אֶת יָצְרוֹ וְנִקַּל מֵעֲלָיו אֶת נְסִיווֹת הַזְּמַן.

האם יש להכות את הילד לצורך חנוך, ומתי ואיך?

לְדַאֲבוּנְנוּ פִּשְׁטָה הַיּוֹם שִׁיטָה פְּסוּלָה הָאוֹסְרַת לְהַכּוֹת יֶלֶד, הֵן הַהוֹרִים וְהֵן הַמְּחַנְכִים. לְדַעַת תּוֹרָה הַהַכָּאָה לְיֶלֶד הִיא חַיּוּבִית אֲלֵא שְׂצָרִיכָה לִהְיוֹת

מתוך ישוב הדעת מלא, לא מתוך כעס ולא מתוך פרוץ עצבים שזה רק מקלקל ולא מתקן.

ועוד, ההפאה צריכה להיות בהירות במקומות שאין בהם סכנה, כגון מאחוריו על רגליו וכדומה.

ומתי להכות? שאלו זאת להסטייפלו וענה: כשילד מקלל או מכה מישהו אחר על זה יש להכות.

מדוע אין להסתפק בחנוך המלמד בתלמוד תורה?

אין מי שיכול לתת אהבה אמיתית כמו אב ואם, ואין השפעה כמו השפעה שבאה מתוך אהבה וחם. אם אב וגער בבנו או אפלו יכהו הרי יתפסו תקף לאחר שעות אחדות וכל המריבה כלא היתה. ואלו מלמד בבית ספר שמכה תלמיד או גוער בו, הרי שאותו תלמיד נוטר לו קפיצה, וכל האמון של האהבה והידידות לא תחזר יותר, התלמיד כבר חושד את רבו שהוא שונאו יורד לחייו, מתגרה בו, תופס אותו קרבו, וכיוצא, ובמקום לקבל את מסר החנוך מרבו התוצאה תהיה הפוכה, לכן אין לסמוך על חנוך המלמד, אין כמו חנוך אב ואם שעם כל היחס - אמון הבן בהוריו נשאר במלאו, ויודע שאין כאן התגררות, ירידה לחיים, שנאה, אלא הכל מרצון גמור להתקדמותו.

אולם בנדאי חייב להיות קשר אמיץ ותכוף בין ההורים למלמד ולעבד בשתוף פעולה מלא, ולא כמו רבים שקופצים על המציאה - להתפטר כבר מהילד, שילד כבר לבית ספר ושיתן קצת מנוחה! הצלחת הלמוד דוקא בשתוף פעולה מלא בין ההורה והמלמד.

בן חכם וישר, מה יכול להועיל להוריו?

האשר הגדול ביותר שאין שווה לו שום כסף וזהב שבעולם לראות בן חכם וחרוץ בעל מדות טובות, זהו שכרם של ההורים בעולם הזה, ואלו על שכרם בעולם הבא כתב הרמ"א (יו"ד סימן שע"ו) "כשהבן מתפלל ומקדש שם ה' ברבים פודה אביו ואמו מגיהנום". וכן נאמר על הפסוק (זכריה י, ט) "והיו את בנייהם ושבוי" - ששבוי מליד לגיהנום בזכות בנייהם שחיו.

וכמעשה הידוע (מדרש מובא בב"י שם) באב שנדון לשרפה נוראה לאחר מותו, והודיע לחכם שאין מי שיצילנו מפרעניותיו הקשות כמו שאם בנו שהשאר בעולם יאמר קדיש עליו, ובפרט כשהבן מרבה תורה ומצוות

ובפרט בלמוד משניות, לא רק שפודה את אביו מגיהנום אלא גם מעלהו למעלות נפלאות בגן עדן.

על מה יש להקפיד בשדוך הבנים?

החזון איש היה מקפיד מאד לברר בשדוך על מדת ה"עקשנות".

ממה יכול להיות שיסטו הבנים מדרך ה'?

אומר הרב הקדוש מנחם מנדל זצוק"ל: פעמים שהורים משאם ומתנם שלא באמונה, ובגדס כסף לא כשר, ועם כסף זה קונים אכל לילדים, וכאלו מאכילים להם אכל לא כשר, והתוצאות כתוצאות האוכל טרפה שסופו נטמטם מדרך האמונה והעבודה.

במה יש לקדם פני הרעה כדי שלא יצאו הבנים לתרבות רעה חס וחלילה?

בהיות ורב ככל היורדים מן הדרך לדרכים עקלקלות סבתם מקלקול בעניני קדשה, ראינו להביא בזה כמה הדרכות נחוצות להורים שיש לנהג בהם בילדות בניהם, כדי למנע תופעות שליליות בעניני קדשה בבגרותם.

א. על האם לנהג בצניעות גם בתוך ביתה, לא מעט בחורים מתלוננים שהעדר הצניעות של אדם בבית פוגעת להם בקדשה, וכגון להמנע מלהסתובב בחלוקים שקופים וכו'.

ב. לשמר על צניעות הבנות גם בבית, לצערנו ישנם מקרים לא נעימים שקשה להעלותם על הכתב.

ג. להזהר שלא יישנו אח ואחות בקטנותם יחד במטה אחת, וב"שומר אמונים" כתב שיש להזהר היום שלא ישכבו אף שני אחים במטה אחת.

ד. מגדולי מחנכי הקדשה הזהירו להמנע שלא יישן בן קטן עם אמו במטה אחת ואם הרגל הבן בכך יש לגמלו מנהג זה כמה שיותר מהר.

ה. ספר הרב הגאון רבי אליעזר בן דוד שליט"א בשם הרה"ק רבי מרדכי שרעבי זצוק"ל, שקלקול הבנים בבגרותם הוא מכף שבקטנותם הולכים המה לגנים מערבים בנים ובנות, ובכף נשרשת בהם התאוה, והיא הסבה להרחיק מכל מה שהזכרנו לעיל בשנה של אח ואחות יחד, או בן עם אמו וכו'.

ו. להמנע מלשלח את הבן לגן שבו גננת, שכמו כן נשרש בו מקטנותו משיכה לנשים.

ז. להרגיל את הילדים מקטנותם לבושה וצניעות, וכגון שלא להסתובב בבית עם גופיה וכל שכן עם הלבנים, אלא לפשטם וללבשם בחדרים בצניעות.

ח. לתנוד את הקטנים שאסור חמור לנגע או להסתכל באותו מקום, וגם בזמן שמתרחצים לא לנגע ולא להסתכל באותו מקום.

ט. לא לשלח ילדים קטנים למקוה בשום אופן, אחר שבמקוה ישנם לפעמים אנשים החוטאים בגנפשותם ומחטיאים, והרבה מקרים נוראים ארעו, וכל שכן שיש לזהר מלשלח הקטנים לברכה ללא השגחה (גם כאשר נצרך הדבר מאיזה סבה).

י. בשום אופן אין לאמהות לקח את בניהם הקטנים עמהם לים.

יא. יש להמנע מלשלח הנערים לשיבות עם פנימיה כי רבו הקלקולים בזה עד למאד, ואם אין אפשרות אחרת יש להקפיד לדעת שההנהגה שם בצניעות כראוי, וישנו מפקח ירא שמים המפקח בעין חודרת על קדשתם.

יב. אין להתקלח ב' בחורים במקלחת באופן שרואים אלו את אלו.

יג. שלא יישנו בפנימיה ב' בחורים בחדר אחד, וכל שכן שלא במטה אחת ואפלו בשעת הדחק ובאופן עראי בשום אופן.

יד. לשמר מאד בטיוולים ושמחות את הקטנים שלא יסתובבו בין הנשים וכל שכן כשייש חסר צניעות.

טו. לזכר! הנהגה צנועה של ההורים, משפיעה בושה וצניעות על בניהם, ומכלל הן אפה שומע לאו.

טז. תפלה - הקדמת רפואה למכה, דמעה אחת בעוד היקלד מתקן תועיל יותר מספל דמעות לאחר הקלקול.

אדם שמתבעו הנו ענו, רחמן, ועוד כיוצא במדות חיוביות, האם יש חסרון בכך?

אדם שמתבעו רחמן וענו, ישנה סכנה גדולה ועצומה אצל אדם זה, שכן פעמים נכרך לנהג באכזריות ובגאונה, ואדם זה שמתבעו הנהו רחמן וענו קשה לו מאד לשנות מדותיו כפי הצורך.

והנה מצינו באברהם אבינו, שהיתה מדתו ומהותו חסד, ועם כל זה כשנכרך להתאכזר על שמעאל, שלחו עם אמו כשהיה חולה למאד, וכמו שאמרו חז"ל ש"חלצתו חמה", וכשהצרך להתאכזר עליו עשה זאת כראוי, (והאריך בזה "אור יחזקאל" - "דרכי העבודה" עמ' ק"ע).

וכמה מצוי הדברים בימינו, שנצרכים ההורים לא מעט להתאכזר על בניהם מלקנות להם את תאות לבם, מלפנקם באפן מפרז, מלתן להם חפשיית בדרכיהם הקלוקלים, הרי לכך נכרך אכזריות גדולה לבלתי שמוע אל רנתם ואל תחנתם ובכיתם, וזה האדם השלם, שיודע להשתמש במדותיו בשתי הקצוות.

יום הולדת

(מספר יום שאדם נולד בו")

האם ישנה משמעות ליום ההולדת של האדם?

מובא בירושלמי (ראש השנה פרק ג' הלכה ח'): "לא במהרה אדם נופל ביום גנוסיא שלו", ומפרש שם "קרבו העדה": "לא במהרה אדם נזוק ביום הולדתו שאז המזל השולט ביום ההוא עוזר לו".

ועל סמך זה כתב ב"הלל אומר" (חלק או"ח סימן קלט):

”נמצא שיום זה מסגל לבטל ממנו כל גזרות רעות, והוא יום הצלחה ומזל. וכתב ה”בן איש חי” (פרשת ראה אות יז): ויש נוהגים לעשות בכל שנה את יום הולדה ליום טוב, וסימן יפה הוא, וכך נוהגים בביתנו” (ועיין עוד להלן מהי משמעות יום טוב זה), ובמיוחד מתאחס ה”בן איש חי” לערך יום טוב ביום שנמול בו האדם.

ורבי צדוק מלובלין פותב (רסיסי לילה, קונטרס דברי חלומות סעיף כ): ”כי היום שהאדם נולד בו, אז הוא בתקוף מזלו, ואין לו לירא באותו יום בכל שנה משום דבר פן יורע מזלו אז”.

ומה שהצדיקים מתים ביום לדתם, הוא מפני שאדרבא, יום מיתתם הוא יום עלוי שלהם לעלות ולאור באור החיים (החיד”א, ו”רסיסי לילה” שם).

מה ראוי לאדם לעשות ביום הולדתו?

ה”חתם סופר” (שו”ע או”ח סימן תקס”ח) כתב: ”יום הנארציט של האדם הוא יום הדין לו, וצריך תקון. כל שכן יום ההולדת - יום ביאתו לעולם, ודאי שהוא התחלת חשבון וראש שנתו לעולם”.

וצריך שלא יישן באותו יום, כי אם לעסק בתשובה ויתפלה וצדקה בחרטה על העבר וקבלה על העתיד, וכו’, ואז עומד לו סגלת היום לתקן פגם הברית ולהצליח בקבלתו על העתיד, כי מעשה היום הראשון (של השנה - יום בו נולד) מניח יסוד על יום זה לעולם, כמו קבלת התורה בחג השבועות, וכפי שינהג ביום זה יועיל לו לכל השנה.

ומובא בספר ”מליצי אש” (עמ’ נד): שביום זה יבקש מה’ בקשותיו שיעלה בתורה ויראת שמים, וכמו כן שילך לצדיקים שיברכוהו.

וכן ירבה בצדקה ביום זה (צדקה לחיים מערכת עיין סעי’ תקנ”ו להגר”ח פלאגי).

וביום זה יש לקבל האדם על עצמו קבלות, ולעשות חשבון נפש עם עצמו על מחדלו ולקבל עליו לשפר מעשיו (”אורחות דוד” עמ’ נ”ט)

ומספר על ה”כתב סופר” היה נוהג לסיים מסכת בכל יום הולדת שלו (חוט המשולש).

ובהקדמה לספר ”כתב סופר” על התורה (אוהל לאה עמ’ 49) מובא שהחתם סופר בהגיעו לגיל נ”ד לחינו מצאוהו גועה בכיה גדולה, באמרו: בן ד”ן שנה אנכי, ודן אנכי את עצמי על אשר אין בי לא תורה ולא חכמה וכו’, וכששמעו תלמידו - בכה גם הוא באמרו אם בארזים כף יש לבכות,

האם יש ענין ב"חגיגות" יום הולדת, או חגיגות עשור שנים, או "יובל" וכיוצא?

האדמו"ר ממונקאטש (ספר דברי תורה סימן פ"ח) כותב: "יום הולדת אצל בני ישראל, לא שמענו מרבונותינו ואבותינו הקדושים לעשות כן שמחות וחגיגות ביום הולדתם".

הגאון האדרי"ת ("נפש דוד" פרשת וישב עמי קצ"ה) כותב: בכל לפי כעסתי על המברכים, לברכני ביום הולדתי ולשמחני בו, ודבר זה אינו לרוחו של עם קדוש המקבל אצלנו "נוח לו שלא נברא משנברא", אם כן למה נשמח ביום הולדתנו בטורם ידענו שהועלנו בבריאתנו לעולם, רק צדיקים יכולים לשמח...

שו"ת "ערוגת הבשמים" (חלק או"ח סימן רטו) כותב: לא נשמע כדבר הזה במחנה העבריים, ואין זה כי אם מנהג בורים... והעושה חג היובל וכיוצא בזה בודקין אחריו שמה מקטני אמונה הוא.

"יד משה" להרב משה הכהן (גירבה) כותב בפרושו על הפסוק "ביום הולדת את פרעה": גם בזמן הזה הרבה נוהגים לחג יום מולדתם ובפרט בערי אירופה, ומזה נראה שהוא מנהג קדום, ואנחנו בית ישראל הרבה קובעים אותו ליום תענית ותשובה, כי זהו העקר ללקת אחר הטוב והמועיל ולא אחר הערב.

הרבים

וזכוי

תוכחה

כיצד מצליחים להשפיע ולזכות את הרבים?

א. אהבת ישראל. וכמו שבא פעם אחד ממזכרי הרבים החשובים לאחד הגדולים ואמר לו יברכני רבנו שאצליח להשפיע על הרבים, ענה לו הרב: תבקש ברכה שתהא אוהב ישראל באמת, ואז במילא דבריך שיצאו מתוך אהבה יכנסו ללבות השומעים.

ב. כְּשֶׁאַתָּה הוֹלֵךְ לְדַרְשׁ לְרַבִּים תִּלְךָ בְּמִטְרָה לְזִכּוֹת אֶת הַרְבִּים בְּעוֹלָם הַבָּא שְׂלָהֶם, וְלֹא כִּדֵי שֶׁתִּזְכֶּה אֶתָּה לְעוֹלָם הַבָּא שְׂלָךְ, וְאִם כּוֹנֵנְךָ תִּהְיֶה כִּדֵי לְחוּס עֲלֵיהֶם מִרְחֻמָּנוּת וְאֶהְבֶּה שְׂיִזְכּוּ הֵם לְחַיֵּי עוֹלָם הַבָּא - דְּבַרְיָךְ יִתְקַבְּלוּ.

ג. לְהִשְׁתַּדֵּל שֶׁהַדְּבָרִים יֵצְאוּ מֵהֵלֵב, וְלִכֵּן עֲדִיף לְדַבֵּר דְּבָרִים פְּשׁוּטִים אֲבָל מֵהֵלֵב, מֵאֲשֶׁר לְדַבֵּר דְּבָרִים מְפֹלְפְּלִים וּמְחַכְמִים מֵהַשְּׂכָל בְּלֹא יָב, הַשׁוֹמְעִים קוֹלְטִים אִם הַדְּרָשׁוֹן הוּא דוֹרֵשׁ מֵהֵלֵב וְאִם כֵּן הוּא גַם נֹאֵה מְקַיֵּם, אוֹ שֶׁהוּא רַק יוֹדֵעַ לְדַבֵּר יָפָה וְלִבּוֹ רְחוּק מִדְּבוּרָיו.

ד. כָּלֵל גְּדוֹל לְהַצְלִיחַ הַדְּרָשׁוֹן - לְהַקְדִּים תִּפְלָה קִדְּם הַדְּרָשָׁה, וּבִפְרָט אִם יִתְפַּלֵּל בְּאוֹתוֹ יוֹם בְּנֶזֶק הַחַמָּה וַיְכּוֹן בְּאַהֲבַת עוֹלָם - וְתָן בְּלִבְנוֹ בִּינָה לְהַבִּין וּלְהַשְׁכִּיל לְשִׁמְעַ לְלַמֵּד וּלְלַמֵּד וְכוּ', וְכֵן בְּאַתָּה חוֹנֵן לְאָדָם דַּעַת, וּבְשׁוֹמְעַ תִּפְלָה, בְּוֹדָאֵי בְּעִזְרַת ה' יִצְלִיחַ וַיַּעֲשֶׂה פְרוֹת.

ה. לְדוֹן לְכַף זְכוּת אֶת הַחוּזָר בְּתִשׁוּבָה, וּלְדַבֵּר אֵלָיו מִתּוֹךְ רְחֻמָּנוּת וְהִרְגָּשׁתָּ כְּאֵב, וּבִפְרָט כְּשֶׁיִּשְׁנָה אֶפְשָׁרוּת לַעֲזֹר לוֹ פִּיזִית בְּצַרְכּוֹ, בְּזֶה אֶפְשָׁר בְּקִלּוֹת שֶׁיְהִיוּ דְּבַרְיָךְ נִשְׁמָעִין וּמִתּוֹךְ שֶׁלֹּא לְשִׁמָּה יָבוא לְשִׁמָּה.

האם ללכת לכל מקום שהנך נקרא להרצות או להשתמט מחשש בטול תורה. - האם כל אחד ראוי להוכיח ולהחזיר בתשובה?

יש בזה ב' פרטים:

א. לְהוֹכִיחַ אָדָם אֶת חֲבֵרוֹ עַל דְּבַר שֶׁנִּגְדַּח הַהֲלָכָה וְכֵן אֶת בְּנֵי בֵיתוֹ עַל דְּבַר שֶׁאִינוֹ הֶגּוֹן חַיֵּב כָּל אֶחָד וְזֶה מְטַל עַל כָּל אֶחָד.

ב. לְהַחֲזִיר בְּתִשׁוּבָה אֲנָשִׁים שֶׁעַד כֹּה הָיוּ מְשַׁקְעִים בְּשַׁעֲרֵי הַטְּמָאָה, בְּהַחֲלֵט אִין זֶה עֲבוּדַת כָּל אֶחָד. וּבְעֲבוּדָה זֶה יִשְׁנָה גַם סְפָנָה, לֹא כָּל אֶחָד מְסַגֵּל לְהַתְמוּדָד עִם שְׂאֵלוֹת כְּפָרְנִיּוֹת וְאַפִּיקוֹרְסִיּוֹת, וְלִהְשָׂאֵר אִיתָן שֶׁלֹּא יִדְבַק בּוֹ מְאוּמָה מְאוּמָה מִיָּנוּת. וְאַגַּב, יָדוּעַ לִי סְפוּר בְּאֶחָד שֶׁהַכְּנִיס תְּמִיד עֲצָמוֹ בְּעֵבִי הַקּוֹרָה שֶׁל שְׂאֵלוֹת מְסַבְּכוֹת מְכּוֹפְרִים, וּלְבַסּוֹף יֵרֵד מֵאֲמוּנָתוֹ לְגַמְרִי. וּבִ"שׁוֹמֵר אֲמוּנָה" מֵבִיא שֶׁזֶה סְפָנָה גְדוֹלָה וְרַק מִיִּחְדָּים בְּנִשְׁמָה מִיִּחְדָּת מְסַגְּלִים לְכָךְ, וּבִפְרָט יֵשׁ לְזֶהֱרַר הַמְחֲזִיר בְּתִשׁוּבָה - מְשַׁפְּחוֹת, שֶׁלֹּא יִדְבַק בְּיָדוֹ הַרְהוּרִי עֲבָרָה מְנַשִּׁים חִלּוּנִיּוֹת לְבוֹשׁוֹת בְּפָרִיצוֹת וְכוּ' שֶׁלֹּא יֵצֵא

האם יש לקרב כל אחד לתשובה?

בְּיָדָי שֵׁשׁ לְנִסּוֹת לְקָרֵב כָּל אָדָם וּבְכָל הַזְדַּמְנוֹת, נֹאמֵר בְּפָסוּק "וְהִשְׁלַחְתִּי רֶעִב בְּאַרְץ, לֹא רֶעִב לֶלֶחֶם וְלֹא צָמָא לַמַּיִם כִּי אִם לִשְׁמֹעַ אֶת דְּבַר ה'", כִּי אִם מִבְּטִיחַ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁהוּא יִשְׁלַח רֶעִב וְצָמָאוֹן לִשְׁמִיעַת דְּבַר ה' בְּלִבּוֹת עִם יִשְׂרָאֵל, וְהַמְטִיל עָלֵינוּ הוּא רַק לְסַפֵּק אֶת הַמַּיִם וְהַמְזוּן - הַתּוֹרָה וְהַמּוֹסָר לְאוֹתָם רֵעִיבִים וְצָמָאִים. וְאִם כֵּן בְּכָל הַזְדַּמְנוֹת יֵשׁ לְדַבֵּר עִם מִי שֶׁיְהִיָּה, כִּי אִין זֶה מִתְּפַקֵּד לִיצֵר לוֹ אֲצִלוֹ תְּאָבוֹן וְרֶעִב לְדַבֵּר ה', שֶׁתִּיָּאֵשׁ וְתֵאמֵר וְכִי אָדָם כִּזֶּה מְרַחֵק - יִשְׁפַע מִמֶּנִּי? מִי אֲנִי שְׂאוֹכֵל לְהִשְׁפִיעַ עָלָיו? זֶה אֵינּוּ נִכוּן, כִּיִּן שְׂאִין זֶה בִּידֵךְ בְּכָלֵל לִיצֵר תְּאָבוֹן וְרֶעִב לְדַבֵּר ה' לְמִי שְׂאִין לוֹ זֹאת וְלֹא זֶכָה לְזֹאת, וְהַעֲבָדָה יִשְׁנֵם הַרְבֵּה שְׂכָמָה שְׂמִשְׁפִיעִים עֲלֵיהֶם - לְבָס כְּאָבוֹן. וְיֵשׁ כְּאֵלֶּה שְׂמִיד מִשְׁתַּכְנְעִים, וְהַסְבָּה לְכָךְ רַק מִי שֶׁזָּכָה בְּזָכוֹת מִיַּחְדָּת שֵׁשׁ לוֹ, כְּזָכוֹת אָבוֹת, אוֹ מַעֲשֵׂה שְׂעֵשָׂה בְּמִסִּירוֹת נֶפֶשׁ, זֶה זָכָה שֶׁיִּפְתָּחוּ לוֹ מִן הַשָּׁמַיִם שְׁעָרֵי תְּשׁוּבָה וּמִשְׁתַּכְנְעֵה, וְאִם לֹא לֹא, וְלָכֵן מֵנִין תִּדְעֵה אִם זֶה שֶׁלְצִדֵּךְ אֵינּוּ מְכַלֵּל אֵלֶּה שֶׁזָּכָה שֶׁהִי יִפְתַּח לָבוֹ, וְאִם כֵּן הַמְטִיל עָלֵינוּ זֶהוּ רַק לְסַפֵּק אֶת הַמַּיִם וְהַמְזוּן לְרֵעִיבִים שֶׁהִרְעִיבוּ מֵאֵת הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. וְלָכֵן יֵשׁ לִשְׁלַח מַיִם וּמְזוּן בְּכָל הַזְדַּמְנוֹת הָאֶפְשָׁרִית - בְּנִסְיַתֵּךְ עִם נֶהַג מוֹנִית, עִם בְּנֵי הַמִּשְׁפָּחָה, שְׂכָנִים וְכוּ', לֹא לְהַחְמִיץ שׁוֹם הַזְדַּמְנוֹת לְהַתְחִיל לְדַבֵּר וּלְבַדֵּק אִם יֵשׁ כְּאִן לֵב שׁוֹמֵעַ, וְעַל הַרְבֵּה תִרְאֶה פְּלֵאִים - אָדָם שֶׁלֹּא חֲשַׁבְתָּ שֶׁיִּשְׁמַע, פְּתֹאוֹם כְּלוֹ נִכְנַע לְפָנֶיךָ כְּרֶעִב וְצָמָא לְכָל מוֹצָא מִלְּךָ מִפִּיד.

מדריך להנהגה נכונה במקומות עבודה

מה המה כללי הנהגה במקומות עבודה?

בְּמִקוּמוֹת עֲבוֹדָה רַבִּים, מְצוּי שְׁעוֹבָדִים יַחְדּוֹ אֲנָשִׁים וְנָשִׁים. מְצַב זֶה עָלוּל לְהִבִּיא לְמִכְשׁוֹלוֹת חֲמוּרִים בְּשֵׁל הַקְרָבָה הַתְּמִידִית בֵּין הָעוֹבְדִים וְהָעוֹבְדוֹת. לָכֵן לְכַתְחֵלָה, גַּם הַצְרִיכָה לְעֵבֵד מְחוּץ לְבֵית, לֹא תִעֲבֵד כָּלֵל בְּמִקוּם שֶׁיִּשְׁנֵם גְּבָרִים. וְרַק בְּשַׁעַת הַדְּחַק וְדִיעֵבֵד, תִּשְׁאַל רַב מְבַהֵק עַל מְקוּם הָעֲבוֹדָה הַמְצַע, הֵאֵם לְפִי תִנְאִי הַמְקוּם וְהַמְצַב, הָעֲבוֹדָה בּוֹ מִתְּרַת.

אָמַנְס פֿשוּט שײַט לְהַקְפִּיד מְאֹד עַל כָּלְי הַזְהִירוֹת הַמְפֹרְטִים לְהֵלֶן, (אָפֶלוּ בֵּין חֲרָדִים, וְקַל וְחֹמֶר אִם נִמְצָאִים שָׁם שְׂאִינִם כְּאֵלֶּה), כְּדֵי לְשָׁמֹר עַל גְּדָרֵי הַצְּנִיעוּת וְלִקְיִם דִּין הַשׁוֹיִעַ "הַרְחֵק מִן הַפְּעוּר וּמִן הַדּוּמָה לוֹ" (אבֵּה"ע כ"א א', ובב"י הגר"א).

הַכְּלָלִים הַכְּתוּבִים כָּאן, הֵם הַיְסוּדוֹת שֶׁל הַהֲרַחְקָה בֵּין אֲנָשִׁים לְנָשִׁים, שֶׁהֵיוּ בְּרוּרִים וּפְשׁוּטִים אֲצֵל כָּל שׁוֹמֵר תּוֹרָה וּמְקַיֵּם מִצְוֹתֶיהָ בְּדוּרוֹת קוֹדְמִים. וְאִינֶם חֲמֵרוֹת, אֲלֵא מַעֲקָרֵי הַתּוֹרָה, שֶׁלֹּא לְהַפְּשֵׁל בְּדַבָּרִים חֲמוּרִים.

מה המה המכשולים החמורים המצויים אצל נשים העובדות במשרדים ובחניות?

כְּתַב בְּסֵפֶר "מְלַבּוּשֵׁי כְּבוֹד" (פֶּרֶק יד) :

לְנָשִׁים הָעוֹבְדוֹת בְּחִנּוּיֹת וּבְמִשְׁרָדִים מְצוּיִים מְכַשּׁוּלִים חֲמוּרִים. דְּהֵנָּה, כְּשֶׁמִּתְלַבֵּשֶׁת בְּצוּרָה מֵהוֹדֶרֶת, וְגַם מְשׁוּחַחַת עִם הַקּוֹנָה בְּשִׁפְהָ בְּרוּרָה וְנִעְיָמָה - הַמְכַשּׁוּלִים הַמְּגִיעִים עַל יְדֵי זֶה הֵם עֲצוּמִים.

וּשְׁנֵי דַבָּרִים גּוֹרְמִים לְתוֹפְעָה זֹה :

א. הַרְגֵל הָאִשָּׁה לְשׁוּחַח עִם אֲנָשִׁים מְרַבִּים לְצָרְכֵי עֲבוֹדָתָהּ גּוֹרֵם שְׁעֵנִין הַשִּׁיחָה עִם אֲנָשִׁים זָרִים נִהְיָה קַל בְּעֵינֶיהָ, וְלָכֵן מְגִיעָה לְשִׁיחָה יְתָרָה וּשְׁחוּק וְקִלוּת רֵאשׁ.

ב. מִנְהַג הַמְּדִינָה שֶׁחֵלֵק מִמְּשִׁיכַת הַקּוֹנִים נַעֲשֶׂה עַל יְדֵי הַנְּעֻמַת הַשְּׂרוּת בַּמּוֹכְרוֹת, וְדִי לְמַבִּין. וּמִחֲמַת שֶׁמְקַבֵּל הַדָּבָר אִף אֲצֵל שׁוֹמְרֵי תּוֹרָה וּמִצְוֹת קִלֵּי דַעַת, יֵשׁ נָשִׁים חוֹשְׁבוֹת [בְּתַת מוֹדַע] שֶׁכְּדֵי לְהוֹכִיחַ יְעִילוֹת, אוֹ לְמַצֵּא חוֹ בְּעֵינֵי הַמַּעֲסִיק, יֵשׁ לְהַתְּבַלֵּט בְּלָבוּשׁ, בְּשְׁחוּק, וּבְשִׁיחָה קִלִּילָה עִם הַקּוֹנָה אוֹ הַמַּעֲסִיק.

וְדָבָר זֶה גּוֹרֵם גְּדוּל לְנִזְקִין וּלְמְכַשּׁוּלִים, הוֹן לְמַעֲסִיקִים וְהוֹן לְאֲנָשִׁים שְׂאִינִם יִרְאִי הִ' הַנְּכַנְסִים לְחִנּוּת. וְשֶׁמַּעֲנוּ מִכַּמָּה בְּעֵלֵי עֶסְקִים שׁוֹמְרֵי תּוֹרָה וּמִצְוֹת הַרְבֵּה מַעֲשִׂים נוֹרְאִים שֶׁנִּגְרָמוּ לְנָשִׁים שֶׁהִקְלוּ רֵאשׁוֹן בְּלָבוּשׁ וְהַנְּהִיגָה בְּמִקּוֹם עֲבוֹדָתָן. וּמִי גָרַם לְכָל אֵלֶּה? הָאִשָּׁה הַזֹּאת, שֶׁבְּקִלוּת דַּעַתָּה רוֹצָה לְהַבְּנוֹת בְּפִרְנֶסָה עַל חֲשָׁבוֹן עֲקָרֵי הַדָּת. וְאִין הַכְּתָב יְכוּל לְסַבֵּל בְּשׁוּם אִפְּסוֹן כָּל הַצְּרִיךְ לְהֵאמֵר בְּנוֹשָׂא זֶה. וְהַרוֹצָה לְהַבִּין, יָבִין וְיִחַדֵּל, וְהִ' הַטּוֹב יַכְפֵּר בְּעַדָם.

ולכן העוסקת עם רבים צריכה זהירות כפולה ומכפלת בלבושה ושיחתה, ולא תשים בפה עיניה, ובגדיה יהיו צנועים ביותר. ודי לה בצרה שצריכה לעסק עם אנשים רבים [שמסתמא צריך השעה גרם לה לעבד בזה ולא בשמחה עושה כן] - ואין לה להוסיף על זה צרת המלבושים שאינם צנועים, או צרת שחוק וקלות ראש המביאים את האדם לידי עברה.

ותרויח עוד בהקפדתה על צניעות מרבית, שלא יהיו לה בעיות מאנשים שאינם יראי ה', כי יראו בכל הנהגתה והופעתה שאינה שייכת לשטיות שלהם, והיא רחוקה מהשגותיהם. אבל אם, חס וחלילה, מתלבשת בסגנון הרחוב, ומשוחחת בקלילות, אינם רואים בה כרחוקה מהשגותיהם וכו', ונמצא שהיא גרמה לעצמה בקלות דעתה את כל הפרענות הזאת.

וכמוכן חובה לבדוק את מקום העבודה, כי יסוד הצניעות - שהנשים והבנות תשארנה בחברה טובה, משום שהעובדת בחברה חלונית, או בחברת בנות שקבלו חנוף אחר, הרי שומעת שם נבול פה וליצנות, והי שמרנו מהתוצאות. וידוע שרוב קלקולי הבנות והנשים נגרמו על ידי החברה, והרבה בתים נהרסו בגין זה. וצריך כל אב לדאג לבתו, וכל בעל לאשתו, שמקום עבודתן יהיה מתאים לשומרי תורה ומצוות כדי שתשארנה בצניעותן.

והי לא ימנע הטוב להולך בדרך תם, ובצניעות האשה יזכו לברכת ה' ולחיים מאשרים בעולם הזה ובעולם הבא.

וסכנה גדולה היא לאותם הנשים העובדות במשרדים או בבתי חרשת ואפלו בבגדי צניעות, כי אין אפטרופוס לעריות אפלו בצדיקים ונביאים נאמרה, ודבורה הנביאה תוכיח, ועוד - "התחתה אשה אש בחיקה ובגדיה לא תשרפנה".

מה הן ההשלכות משמחות הנעשות ללא גדרי צניעות כראוי?

"מי יודע כמה ברכות והשפעות טובות נמנעות מזוגות על ידי מכשלת הרבים בשמחתם"

וראוי לתת תשובת לב כאשר עורכים שמחות בבית או באולם, שלא יהיו מצבים של תערבת גברים ונשים והלוכי דחק בחדרי הפניסה או במדרגות, ומוטב להפסיד ממון בכדי להציל ממכשולות על ידי שכירת מקום הנקי מחשש מכשול מאשר להכשיל את הרבים, חס וחלילה. ומן הראוי להקפיד שיהיו בי פניסות נפרדות לגברים ולנשים. והמקום ימלא את החסרון ועוד יוסיף שפע ברכה והצלחה לבעלי השמחות ולאורחיהם.

והגם אשר לכאורה הערה זו נוגעת לגברים בעלי השמחות, מכל מקום על זה יש לומר "חכמות נשים בנתה ביתה", כי הנשים אשר נשא לבן אותנה בחכמה של יראת שמים ויראת חטא, הרי על ידי "בינה יתרה" שזכו לה, זוכות להמציא אפנים של "פתרונות מצלחים" לבעיות פאלו על צד היותר טוב, ובזנות את בתיהן ובתי זרעם לשם ולתנפארת, ואלו "אולת - בגדיה תהרסנו" על ידי עקשנות לצורה של שמחה בהדר חיצוני מבלי לתת תשומת לב למנע מכשולים, והרי היא גורמת הרס לביתה או לבית זרעה. ומי יודע כמה ענייני ברכה והצלחה ברוחניות ובגשמיות נמנעו מזוגות וממשפחות על ידי הכשלת הרבים בזמן השמחות, רחמנא לצלן, כעין מה שכתב מרן ה"חפץ חיים" זצ"ל בספרו "אהבת חסד" (פרק ו' בהג"ה).

וראוי להעיר שמצוי ענין מכשול גם בזמן צער, רחמנא לצלן, כגון במקום של "תנחומי אבלים" שבמקום הכניסה או בפרוזדורים יש תערובת גברים ונשים. ומבאר במקרא ובגמרא, שגם בעת הספד יש אסור לתערובת אנשים ונשים, ובזכות שמירת הצניעות יגדר הקדוש-ברוך-הוא פרחות עמו ישראל ברחמים. (שם) וכן בשעת החפה שנהוג שמתקבצים הנשים סביב החפה בקרוב עם הגברים, ראוי לכל אשה יראת ה' להזהר שלא יגרם מכשול מתחת ידה ולהצטנע במקום צנוע שאין בו גברים

מה הן ההנהגות למניעת קרוב דעת וידידות?

א. עובדים ועובדות לא ישוחחו יחד על נושאים שאינם נוגעים ישירות לתפקידם (בענייני חדשות, פוליטיקה וכדומה, ואפלו לא לנסות להחזיר אחד מהעובדים בתשובה). הדבר אסור גם בשיחה שמשתתפים בה כמה עובדים, וקל וחמר בשיחה ביחידות בין עובד לעובדת.

יש להזהר מלשוחח שיחות שאינם מענייני העבודה גם בפגישה אקראית ברחוב או בטלפון. ואפלו בעצות בדברים הנצרכים יש להמנע כל שאינם קשורים באפן ישיר לענייני העבודה.

ב. כל דבור הנצרך לעבודה, צריך להתבצע בצורה מאפקת, ללא כל סממן של קרוב הדעת ויחס אישי.

אין לשלב בשיחה בדיחות, דברי ליצנות או קלות דעת.

ג. מחוץ לשעות העבודה, יש להמנע מלנהל שיחות טלפון בין עובד לעובדת אפלו בענייני העבודה. ובמקום הכרח, ראוי שהעובד ימסר את ההודעה לעובדת על-ידי בעלה או אביה.

ד. לא יפנו אָחד לשני בשמות פּרטיים או בכנויים, אלא רק בשם המְשפּחה, וְרצוי בתוספת 'הרב' 'מר', 'הרבנית' או 'גברתי'.

ה. אסורה אמירת שלום בְּנֶסֶח אישי, כְּגוֹן: "שלום לך", "להתראות" וכדומה. אך אֶפְשֶׁר לְאִמְרָם בְּצוּרָה כְּלִית כְּגוֹן: "בְּקָר טוֹב" ו"שְׁלוֹם" וכדומה, וְיֵשׁ לְהִקְפִיד עַל סִגְנוֹן רִשְׁמִי וְלֹא יְדִידוּתִי וְאִישִׁי, מְשׁוּם שֶׁהִתְיַחֲסוּת אִישִׁית מְבִיאָה לְקִרְוֵב הַדַּעַת בִּינֵיהֶם וְעִלוּלָה לְהִבְיֵא לְמִכְשׁוּלוֹת חֲמוּרִים.

ו. אסור לאיש לשאל לאשה בדברים הנוגעים לחייה הפרטיים חוץ מהעבודה, וְכֵן אֶסוּרָה אִשָּׁה שֶׁתִּשְׁאַל כֵּן מִהָאִישׁ, כְּגוֹן:

* היכן היית בשבת שעברה? האם נסעתם לחפש לאיזה מקום. איך חלף החפץ?

* האם אתם אוכלים מאכל זה? או הכשר זה וכדו', איפה בעלך לומד וכדו'.

* ואין צריך לומר שיש להמנע מכל התענינות על שלום בית ויחסי משפחה וכדומה.

וכן כל פיוצא בזה, היות והתענינות שפזז מרבה חבה ורעות.

והוא הדין שאסור לאיש לשאל גם מאיש אחר עליה על דברים כאלו, שְׁמָא הָאִחֵר יִגִיד לְאִשָּׁה שֶׁפְּלוֹנִי שָׂאֵל עָלֶיהָ וְזֶה יָבִיא לְהִתְקַרְבוּת בֵּינָה לְבֵין זֶה שֶׁשָּׂאֵל עָלֶיהָ. וְדִי לְמַבִּין

ז. אסור לאיש לפרס בשלום אשה אפלו על ידי בעלה, ואין שום נפקא מינה באיזה לשון הוא מדבר, כְּגוֹן: "שלום לרעינתך", "דרישת שלום לאשתך".

ח. ואין צריך לומר שהאשה אסורה לדבר אל האיש באפן השתעשעות שמקרבת בזה את דעתו ושימת לבו עליה - הגם שלפעמים יש בזה צרך לעבודתה, כְּגוֹן שֶׁהִיא עוֹמֶדֶת בַּחֲנוּת [בתור מוכרת, זבנית], וְאֶפְשֶׁר לָהּ לְהִמְשִׁיךְ לֵב הַקּוֹנִים עִי שֶׁמִּדְבָּרֵת בְּלִשׁוֹן רַכָּה וּבְלִשׁוֹן חֲנֻפָּה וְכַדוּמָה, וּבְאִפְסוּן זֶה גּוֹרֶמֶת שֶׁהַקּוֹנָה יִתְפַּתֵּה לְקִנּוּת כִּיּוֹן שִׁישׁ לוֹ הַנָּאָה מֵאִפְסוּן דְּבוּרָה אֲלֵיו - וְהָרִי זֶה מֵאֲבִיזְרִיהוּ דְּגִלּוּי עֲרִיּוֹת שִׁיְהָרֵג וְאֵל יַעֲבֵר. (ובשו"ת אגרות משה אה"ע ח"ד סימן ס' מובא: דאם יש לאיש הנאה לדבר עם האשה נכלל בהלאו של לא תקרבו לגלות ערוה, דהוא ביהרג ואל יעבור, וכל מה שאסור לאיש אסור לאשה ג"כ).

ט. כַּאֲשֶׁר מְנַהֵל אוֹ מַעְבִּיד רוֹצֵה לְשַׁבַּח עוֹבְדוֹת עַל מְסִירוֹתֶיהָ וְכִדּוּמָהּ, יְכוּל הוּא לְשַׁבַּח אֶת הָעֲבוֹדָה שֶׁנַּעֲשֶׂתָה כְּרֵאוּי, אָבֵל אֲסוּר לוֹ לְשַׁבַּח אֶת הָעוֹבְדוֹת בְּתֵאָרִים אִישִׁיִּים, וְכֵן מְנַהֵלֵת אוֹ מַעְבִּידָה בְּהִתְיַחֲסוּתָהּ לְפוֹעֵל.

י. מֵאֵד צְרִיכִין לְהִזָּהֵר בְּשַׁעֲהַ שְׁמֵדְבָרִים אִישׁ וְאִשָּׁה [כְּמוֹבּוֹן בְּאֶפֶן הַמִּתֵּר כְּפִי הַנִּי"ל], שֶׁלֹּא יִכְלְלוּ בְּדַבּוּרָם הוּא וְהִיא בְּיַחַד, כְּגוֹן לֹמַר "אֶנְחֲנוּ" צְרִיכִים לְדַבֵּר עִם פְּלוֹנִי, אוֹ שֶׁ"אֶנְחֲנוּ" צְרִיכִים לְקִנּוּת חֶפֶץ פְּלוֹנִי, רַק יֵאמְרוּ בְּלִשׁוֹן סֵתְמִי: "צְרִיכִים" לְדַבֵּר, אוֹ "צְרִיכִים לְקִנּוּת", וְלִהְשֵׁמִיט הַבְּטוּי "אֶנְחֲנוּ", וְהַחוּשׁ מַעִיד שֶׁעַל יְדֵי שְׁכּוֹלְלִים בְּדַבּוּר אֶת עֲצָמָם בְּיַחַד גּוֹרֵם הַדְּבָר לְהִתְקַרְבוֹת יִתְרָה וְיִדִּידוֹת הַמְבִּיא לְהִתְגַּרוֹת הַיֶּצֶר הָרַע.

יא. שְׁמִירַת הַמְּרֻחָק בֵּין עוֹבְדִים לְעוֹבְדוֹת מְחִיבֵת שֶׁלֹּא לִיצֵר קֶשֶׁר בֵּין מְשַׁפְּחוֹת הָעוֹבְדִים וְהָעוֹבְדוֹת כְּגוֹן: בְּקוּרִים מְשַׁפְּחֵתִיִּים בִּינֵיהֶם, טִיּוּלִים מְאָרְגָנִים מְשַׁתְּפִים, נֶפֶשׁ מְשַׁתֵּף בְּבֵיתִי מְלוֹן וְכִדּוּמָהּ.

מה גדר חובת השמירה על מרחק בעת העבודה?

א. בְּמִדַּת הָאֲפָשָׁר רְאוּי לְהִמָּנַע מֵהוֹשֵׁטֵת דְּבָרִים מִיַּד לְיָד, אֲלֵא יֵשׁ לְהִנָּיֵחַם עַל הַשִּׁלְחוֹן וְכִדּוּמָהּ.

ב. אִין לַעֲשׂוֹת אֶחָד לְשָׁנֵי שְׁרוּת כָּל שֶׁהוּא כְּגוֹן: לְקִנּוּת עֲבוּרוֹ מֵאֶחָד מֵהַמְּכַלֵּת אוֹ לְכַבְּדוֹ מִמֵּאֶחָד שֶׁהִבִּיאָהּ מֵהַבֵּית וְכִדּוּמָהּ, מְלַבֵּד כַּאֲשֶׁר יֵשׁ תּוֹרְנוֹת מִיַּחַדֵּת לְקִנּוּת עֲבוּר כָּל הָעוֹבְדִים, וְאִין בְּדַבֵּר יַחַס אִישִׁי.

ג. לְכַתְּחֵלָה צְרִיךְ לְהַקְצוֹת חֲדָרִים נִפְרָדִים לְעוֹבְדִים וְלְעוֹבְדוֹת.

אִם אִין הַדְּבָר מֵתֵאָפֵשֶׁר, צְרִיכִים הֵם לְכָל הַפְּחוֹת לְשַׁבֵּת בְּשָׁנֵי שְׁלֻחָנוֹת נִפְרָדִים כְּשֶׁבִּינֵיהֶם מְרַחֵק נֶכֶר, וּבְשׁוּם אֶפֶן אֲסוּר לְשָׁנֵיהֶם לְשַׁבֵּת לְיָד שְׁלֻחוֹ אֶחָד, וְקַל וְחֹמֶר שֶׁלֹּא יֵשְׁבוּ זֶה מוּל זֶה בֵּין בְּשַׁעוֹת הָעֲבוֹדָה וּבֵין שֶׁלֹּא בְּשַׁעוֹת הָעֲבוֹדָה. וְאֶפְלוֹ אִם עֲסוּקִים בְּדַבְּרִים שׁוֹנִים כָּל אֶחָד בְּעֲבוֹדָתוֹ שְׁלוֹ.

ד. לֹא יֵאָכְלוּ הָעוֹבְדִים וְהָעוֹבְדוֹת בְּמַעְרַב (חֲדָר אֶחָד בְּלֹא מְחִיצוֹת), אֲלֵא יֵאָכְלוּ בְּהַפְּרָדָה, אוֹ בְּזִמְנִים שׁוֹנִים.

וְכֵן לֹא תִגִּישׁ עוֹבְדוֹת אוֹכְלֵי לְעוֹבְדִים, אוֹ לְהַפְּדָ, וּבּוֹדֵאֵי שֶׁאֲסוּר לְמִזְכִּירָה לְהַגִּישׁ קֶפֶה אוֹ תֵּה וְכִדּוּמָהּ לְמְנַהֵל, אֲלֵא אִם כֵּן הִיא מְמַנָּה מְטַעַם הַמְּפַעֵל לְהַגִּישׁ לְכָל הָעוֹבְדִים בְּשׁוּהָ, וְגַם אִז תִּקְפִּיד לֹא לְהַגִּישׁ לְפָנֵיהֶם מִמֶּשׁ, אֲלֵא בְּמְרַחֵק מָה.

ה. בחדר ה"תה" וכדומה לא ישתו או ישהו יחד באותו זמן, וכן יש ליחד מקום נפרד לגברים ולנשים לתלית מעילים ותיקים.

ו. בכל מצב בעבודה או כשצריכים לדבר ביניהם, יש לשמר על מרחק ביניהם, שלא לעבד או לעמד קרוב מדי זה לזה.

היאך לנהג באספות בענייני העבודה?

א. באספות עובדים או בכל התכנסות אחרת, על גברים ונשים לשבת בנפרד.

ב. אין לערוך לעובדים מסבות, ארועים וטיולים, ואין להשתתף בהם, אלא אם כן נערכים לאנשים לחוד ולנשים לחוד - בזמנים שונים או במקומות שונים.

היאך לנהג בנסיעה לעבודה וממנה?

א. אין למנהל או לאחד העובדים להסיע במקוניתו עובדת או כמה עובדות (וכן להפך), לא בשכר וקל וחומר שלא בחנם - לעבודה, לבית ולכל מקום שהוא.

ב. כשיש הסעה מארגנת לעובדים, רצוי לכתחלה שתהיה הסעה נפרדת לגברים ולנשים, ועל הנשים להקפיד למעט בדבור עם הנהג.

ג. כאשר אין אפשרות להסעה נפרדת, יש להקפיד שלא ישבו אנשים ונשים בספסל אחד, ופשוט שלכתחלה ישבו האנשים מלפנים והנשים מאחור, ולא ישוחחו ביניהם בזמן הנסיעה.

ד. יש להקפיד שאשה לא תשב במושב הקדמי בסמוך לנהג, אלא מאחור.

ה. במקום שחוזרים מהעבודה בשעה מאחרת בלילה, יש למנות אדם מיחד (חרדי) נוסף, שישב ליד הנהג (שגם הוא חרדי), וישאר איתו עד רדת כל הנשים - כדי למנוע אסור יחוד. ויקפידו שלא ישוחחו עם הנשים כלל

וְלַנְהֻגִים (כַּהֲרַמְב"ם וְהַשּׁו"ע) שֶׁלְהַנְצִיל מִיַּחֲדוּי דְרוּשׁ שְׂיִהְיוּ שְׁלֹשׁ נָשִׁים וְשֹׁלֵשׁ גְּבָרִים, חוֹבָה עֲלֵיהֶם לְסַדֵּר שְׂיִסְעוּ אִתָּם זֶג וּגְנֻזִי.

היאך לנהג בענין הלבוש בעבודה?

א. אסור לנשים להגיע לעבודה בבגדים מהדירים, אלא בבגדים רגילים, צנועים ופשוטים, העונים על כל דרישות ההלכה. כמו כן עליהן למעט בתכשיטים ובשם (שלא יהיה מרגש), ומכל דבר המושך תשומת לב.

ב. מפעם לפעם על האשה לבדוק אם חל שנוי בהתנהגותה ובגבושה.

"כי כך דרכו של היצר, היום אומר לו כך ומחר אומר לו כך, עד שאומר לו לך..."

אם האוירה במקום גורמת לה להחליף את הבגדים, לבגדים מהדירים יותר או צנועים פחות, אות הוא כי מקום עבודה זה פסול, ויש לעזבו.

הערות כלליות

א. העסקת מזכירה פרטית דורשת הטר של רב מבקק על נחיצות העסקתה והתנאים הדרושים לכך (כגון: חדר נפרד עבורה וכדומה), ולמעשה רצוי מאד שאשה לא תעבד כמזכירה פרטית של מנהל, רופא וכדומה.

ב. יש להקפיד מאד שלא לבוא לידי חשש יחוד. ואפלו אם יש ספק לחשש זה.

גם במקום שאין חשש יחוד (כגון: שרבים נכנסים ויוצאים או שרבים רואים אותם מפעל לחלון) - אין לעובד ועובדת לעבד יחד בחדר אחד שאין בו עובדים נוספים.

וכן יש להקפיד שלא לבוא מקדם מדי או לצאת מאחר, באפן שימצאו יחד במקום העבודה רק עובד עם עובדת.

ג. שמחות פרטיות של עובד/עובדת, אשר אינן נערכות בהפרדה לפי כללי הצניעות, אין להשתתף בהן.

ד. שְׂמֵחוֹת פְּרִטוֹת וְאִישִׁיּוֹת יוֹתֵר, (כְּגוֹן יוֹם הַלֵּדָת, שְׁבַע בְּרָכוֹת מְצַמָּץ וְכַדוּמָה), שֶׁלֹּא הִזְמֵנוּ אֵלָיו כָּל הָעוֹבְדִים בְּשׂוֹה, אֲלֵא עוֹבְדַת אַחַת, אִין לָהּ לְהַשְׁתַּתֵּף בָּהֶם (אֲפֹלוּ בְלוּי בַעֲלָהּ), גַּם אִם נִעְרְכוֹת בְּהַפְרָדָה מְחֻלָּטָה.

ה. אִם מְרַגִּישִׁים שָׁיֵשׁ בְּמָקוֹם הָעֹבְדָה מִיִּשְׁהוּ אוֹ מִיִּשְׁהִי שְׂמֵנָסָה לְהַשְׁפִּיעַ לְרָעָה עַל הַרוֹחֲנִיּוֹת, יֵשׁ לְשֹׂאֵל לָרֵב מִבְּהֶק אִם לְהַמְשִׁיךְ לְעֵבֶד בְּמָקוֹם זֶה. וּבְרוּר שָׂאֵם יֵשׁ בְּמָקוֹם עוֹבֵד שְׂאִינוּ שׁוֹמֵר עַל גְּדָרֵי הַצְּנִיעוּת בִּין הָעוֹבְדִים, בְּדַבּוּר לֹא נָקִי אוֹ בְּהִנְהָגָה לֹא צְנוּעָה, חוֹבָה לְעֹזֵב עֹבְדָה זֹה, וּפְרִנָּסָה תְּבוּא מְשָׁמִים.

ו. בַּעֲלֵי חֲנִיּוֹת, מְשֻׁרְדִים, צְרָכְנִיּוֹת וְכַדוּמָה, וְכֵן אֲנָשִׁים פְּרִטִים הַמְעַסִּיקִים עוֹזְרוֹת בֵּית וְעוֹבְדוֹת נְקִיוֹן, מְטַלְת עֲלֵיהֶם חוֹבָה מַעֲקָר הַדִּין לְהַקְפִּיד עַל לְבוּשׁ הָעוֹבְדוֹת (כּוֹלֵל עוֹבְדוֹת שְׂאִינָן חֲרָדִיוֹת), שְׂיִהִיָה עַל פִּי כָּל כָּלְלֵי הַצְּנִיעוּת, וְלֹלָא קָלוֹת. כְּמוֹ כֵן מְחוּבֵת הַמְעַסִּיקִים לְהַקְפִּיד עַל עוֹבְדֵיהֶם שְׂיִשְׁמְרוּ אֶת כָּל הַכְּלָלִים הַנִּיִּל הַלְכָה לְמַעֲשֶׂה. גַּם עַל הַבְּעָלִים לְדַרְשׁ וּלְנַדָּא קִיּוֹם תְּקִנּוֹת אֵלוּ אֲצֵל נְשׁוֹתֵיהֶם וּלְזַכֵּר לְהַתְנּוֹת זֹאת עוֹד בְּתַחֲלַת הָעֹבְדָה.

מה הם האפנים שאסור לעבד במשרד אף על פי שאין שם אסור יחוד?

בְּחוּר, אֲלָמָן אוֹ גְרוּשׁ, בְּמִשְׁרָד שְׂיֵשׁ שָׁם נָשִׁים:

א. אֲסוּר לְמִי שְׂאִין לוֹ אִשָּׁה לְעֵבֶד בְּקַבִּיעוּת בְּמָקוֹם שֶׁנִּמְצְאוֹת שָׁם נָשִׁים, אֲפֹלוּ בְּאִפְן דְּלִיכָא אֲסוּר יְחוּד, וְאֲפֹלוּ אִם אִין הַנָּשִׁים נִמְצְאוֹת שָׁם כָּל הַיּוֹם, רַק בְּאוֹת מַפְעֵם לְפַעַם, לְפִי שְׁחַשְׁשׁוּ חַז"ל שְׂמָא יִתְגַּרְה בְּנָשִׁים כִּיּוֹן שְׂאִין לוֹ פֶת בְּסֵלוּ. וְלָכוֹ, בְּחוּר, אֲלָמָן אוֹ גְרוּשׁ, אִין לוֹ לְעֵבֶד אֲלֵא בְּמָקוֹם שְׂאִין מִן הַצָּרָד שְׂיִהִיא לוֹ שְׂיִכוּת עִם נָשִׁים בְּאִפְן קְבוּעַ.

ב. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּאִפְן שְׂצָרִיד שְׂיִהִיא לוֹ שְׂיִכוּת עִם הַנָּשִׁים, כְּגוֹן שְׂהִאֲשָׁה הִיא מְזַכְרָה, וְהִיא מוֹכֵר, זָבֹן, וְכַדוּמָה, אֲבָל אִם אִפְן עֹבְדָתוֹ הִיא כְּזֶה שְׂאִין לוֹ צָרָד כָּלֵל לְהִיּוֹת לוֹ שׁוּם שְׂיִכוּת עִם הַנָּשִׁים, אִזּוֹ הִגַּם שְׂיִוָּשֵׁב כָּל הַיּוֹם בְּמִשְׁרָד עִם נָשִׁים, לִיכָא אֲסוּר בְּמָקוֹם שְׂאִין שֹׂאֵלָה שֶׁל יְחוּד.

ג. יֵשׁ לְעֵין בְּאִפְן שְׂאִינוּ יוֹשֵׁב בְּקַבִּיעוּת מְקוֹם אֶחָד עִם נָשִׁים, אֲלֵא שְׂיֵשׁ לוֹ קָשָׁר עִם אִיזָה אִשָּׁה בְּאִפְן קְבוּעַ בְּאִמְצָעוֹת הַטְּלָפוֹן, אִם זֶה גַּם כֵּן בְּגָדָר

הני"ל שאין לעשות כן כדי שלא יתגרה בנשים, והסברא נוטה להחמיר.

מה הדין לעבד במשרד שנמצאות שם נשים כשאינן אשתו בעיר?

א. אף מי שהתיר לו לעבד במקום שנמצאות נשים באופן קבוע, לכתחלה יש לדיק לעבד דוקא באותה עיר שאשתו נמצאת שמה, ובדיעבד מתיר גם כשאין אשתו באותה העיר.

ב. ומסתבר שאפילו אם עובד בעיר אחרת, אלא שבכל לילה לו בביתו, הרי זה בגדר יש לו פת בסלו, והמחמירין אינן באופן שאינו לו בביתו.

מה דין פנויה או גרושה או אלמנה לענין עבודה במשרד שיש שם אנשים?

א. כמה ראשונים החמירו לאשה שאינה נשואה לאיש לעבד באופן קבוע עם אנשים, אפילו באפנים שאין בהם אסור יחוד, וכמו שהחמירו לאיש שאין לו אשה לעבד באופן קבוע במקום שיש שם נשים, מחמת שהחמירו למי שאין לו פת בסלו שמה יתגרה בנשים, והוא הדין שכתבו להחמיר בנשים שמה יתגרו באנשים, ובדיעבד יש להקל במקום שהאנשים שעובדים שם יש להם נשים, והם יראים ושלמים (וכמוכן באופן דליכא שום חשש של יחוד).

ב. אולם, במקום שעובד שם בחור, גרוש או אלמן, או אפילו איש שיש לו אשה, אלא שאינו ירא שמים, ואינו חושש על אסור עריות, ולצורך העבודה צריך האשה שתהיה לה שיכות עמו, אזי נכון לאשה פנויה או גרושה או אלמנה להמנע מלעבד שם. ובשעת הדחק גדול יש להקל אם הוא במקום שלא שייך שיבואו בשום פעם לידי אסור יחוד.

מה דין אשה נשואה לענין עבודה במשרד?

א. יש מהראשונים שהחמירו גם לאשה נשואה מלעבד באופן קבוע במקום שיש שם אנשים, ולכתחלה צריכים להחמיר שלא תעבד אלא במקום שאין כל צורך להיות לה שיכות עם איזה איש, ובדיעבד יש להקל.

ב. אכן, אם עובד שם בחור, גרוש או אלמן, או מי שיש לו אשה אך הוא אדם קל ופרוץ באסורי עריות, באפן שצריכה להיות לה שיכונת עמו לצרף העבודה, יש להחמיר אפלו בדיעבד שלא לעבד שם, אולם בשעת הדחק יש להקל אך ורק באפן שלא שיך לבוא בשום פעם לידי אסור יחוד, כגון במקום שרבים נמצאו שם תמיד.

מה דין לעבד בקביעות במקום שיכולים לבוא איזה פעם לידי יחוד?

א. אסור לאיש ואשה לקבוע עצמם לעבד במקום שאפשר להם לבוא באיזה פעם ואפן לידי אסור יחוד - הגם שבמקום ההוא בדרך כלל ליכא יחוד, אפלו הכי אם יש רק היכא תמצא שיבואו לידי יחוד - אסור. ודבר זה שכיח כגון שבמשך כל היום נמצאים שם כמה אנשים וכמה נשים, וגם יש דריסת רגל לשאר אנשים מבחוץ, אבל בגמר שעות עבודה הוא מלתא דשכיחא שאיש ואשה ישארו לשעות נוספות ושוב תהיה שאלה של יחוד - ולכן אסור.

ב. ואפלו אם התכנית היא בעצה ותחבולה שלא יהיה אז אסור יחוד, כגון שיפתחו אז את הדלת או החלון או איזה עצה אחרת, אפלו הכי אסור, דכיון דהוא באפן קבוע חששו חז"ל שמא ישכחו פעם לעשות אותה ותחבולה למנוע מצב של יחוד, ונמצא שיכשלו באסור יחוד.

ג. ולכן צריכים לקבוע את עצמם מתחלה לךך שלא ישארו בשום פעם לשעות נוספות, או שאותה העצה שרוצים להשתמש בה בזמן ההוא שלא יהיה יחוד [כגון שתהיה החלון פתוח], יעשו כן בכל משך היום, שבזה נמצא שאין צריכים לעשות תחבולה מיחדת למנוע אסור יחוד באותן שעות נוספות, ובכהאי גוונא מתר.

מה דין מי שצריך ללכת לאיזה משרד [שאינו במקום עבודתו], האם עליו לברר מתחלה אם קים שם חשש יחוד?

א. ההולך למשרד שאינו מקום עבודתו בשעה שאין במשרד ההוא אלא אשה אחת או ב' נשים שיש בזה אסור יחוד, אלא שאינו יודע אם יש שם דריסת הרגל לאנשים אחרים בלי נטילת רשות מהאשה או הנשים

הנמצאות שם, אסור לו להכניס לתוך המשך, אלא אם כן ברר פרט זה לפני כן.

אם בשעה שהוא שם נתברר לו דאין כאן שום גישה לאנשים אחרים, מן הדיו צריך לברר משם מיד כדי שלא יפשל חס וחלילה באסור יחוד.

עד כמה אחריות אב ששולח את בתו לעבד במשך?

א. החוב מטל על כל אב ששולח את בתו לעבד באיזה משך, שילך הוא בעצמו מקדם לשם, ויבדק אם אין קים שם חשש יחוד באיזה צורה שהיא, וכן יראה ויבחין בכללות ההתנהגות אותה סביבה, ומהות האנשים שעובדים שם, ואפלו אם קבע שהכל כדיו, עם כל זה חייב לבקר שוב מזמן לזמן, כדי לראות שלא נעשו שם איזה שנויים בנוגע לכל האמור.

ב. פקוח תמידי :

נכון הדבר להשים עינא פקוחא מזמן לזמן במשך לבדק ולבחון אם הכל נעשה בהכשר בלי שום מכשולות בהנוגע לאסור יחוד, אפלו אם בשעה שהחל לעבד המשך נסדר החדר (או החדרים) באפן הכי טוב, כי המציאות היא שברב ימים נשתנה או נסדר מחדש, והחכם עיניו בראשו.

הלכות צניעות כלליים הנוגעים לכל מקום

מה הם גדרי שחוק וקלות ראש?

א. איש ואשה אסורים לשחק ביחד במשחקים.

ב. וכן אסורים איש ואשה לצחק ביחד על איזה דבר.

ג. ולכן, כשצריכים לדבר איזה דבר לצרף העבודה, אין להשתמש בבוטויים בלשון סג-נהור המעוררים גחוף, כגון: "האם דברת עתה עם ה'פקח הגדול שבעולם" = פונתו למישהו טפיש גדול.

"כמדמה שבעל-הבית עברה עליו לילה טוב עם שנה מתוקה" = פונתו שבעל הבית אינו במצב רוח טוב היום, וכדומה.

מה הם גדרי קריצת ידים ומיזת עינים?

א. אסורים אשה ואיש לקרץ בידיים או לרמוז בעינים זה לזה.

ב. ויש בזה ב' אפנים, הא' באפן של חבה ושעשועים, שזהו אסור דאורייתא של "לא תקרבו לגלות ערוה", והוא בכלל אביזריהו דגלוי עריות שיהרג ואל יעבר, והב' שלא באפן חבה, כי אם כעין שפה משתפת בדרך רמז, המורה על אחדות [שפת-סימנים], שדבר זה אסור מדרבנן.

ג. ולכן, נדרש זהירות בזה, כגון אם נכנס אחד למשרד במצב-רוח רע, אסורים האיש והאשה לרמוז בידיהם או בעיניהם או שאר סימנים בין זה לזה שפך הוא המצב, שזה מורה על השתפות והאחדות ששורה ביניהם, שכאמור יש בזה אסור מדרבנן.

מה הם גדרי שאר מיני נגיעה?

א. אסור מן התורה לאיש לגע באשה [וכן אשה באיש] בדרך חבה, ואם היא אשת איש או פנויה גדולה (שכבר הגיע זמנה לראות וסתה), הרי זה ביהרג ואל יעבר. (כמבואר בשו"ע אה"ע (סימן כא סעי' א') וכן בשו"ע יו"ד (סימן קנ"ז סעי' א') שגם על אביזריהו דג"ע צריך האדם למסור נפש, ומכל מה שמקרב לעריות יש למסור נפש אף על הקורבה).

ב. אסור מדרבנן לאיש לגע באשה, או אשה באיש, אפלו שלא בדרך חבה, אם לא בעת הצרף כגון אשה שצריכה טפול ע"י רופא, [או בשעת סכנה ח"ו].

ג. מסירות חפץ מאיש לאשה או מאשה לאיש מתר מן הדיו, אך יזקרו מאד שלא יגעו זה בזה, שזהו בכלל נגיעה שלא לצרף.

ד. מצד זהירות, יש מחמירין גם במסירת חפץ מידו לידה או מידה לידו.

ה. עצה טובה :

כדי למנע אי-נעימות, ראוי והגון להתנות במפרש בתקופת תחלת עבודתם שלא ימסרו חפצים מיד ליד.

הנסיון מעיד במשרדים שכשמענינים ביחד על המחשב באים לידי נגיעה, ומהנכון להנהיג שיעמדו זה מזה במרחק צנוע.

ו. החזון איש ז"ל פסק שנתנית יד לאשה [לחיצת-יד] בין לאשת איש ובין לפנויה הרי זה בכלל נגיעה בדרך חבה, והוא ביהרג ואל יעבר, וכן הורו שאר גדולי הפוסקים.

ז. לפעמים יקרה שנפגשים באנשים או נשים חלוניים או גוים, שהדרך אצלם להושיט יד זה לזה, והעצה בזה לומר בדרך כבוד שאצלנו אין נוהגים להושיט יד אפלו קרובי משפחה מטעמי הדת, והדבר ידוע שיתחשבו בזה מאד.

והגאון רבי יעקב ישראל קנייבסקי כתב במכתבו (קרינא דאיגרתא ח"א מכתב קס"ב): ומה שכתבת דכאשר אשה מגישה מקדם ידה יש בזה משום מלבין ברבים אם לא יחזיר לה יד, חס ושלום לומר כן, דאפלו ודאי תתבייש ברבים אין בזה שום צד היתר במה שהאחד יתבייש מחמת מניעת העברה, וכמוכן שכן הדבר להפך גם כשאיש מגיש קדם ידו לאשה לא תחוש האשה להלבנת פניו ומחייבת היא להמנע מנתנית יד.

ח. כשצריכין איש ואשה למסור איזה חפץ זה לזה, עליהם להזהר ביותר שלא יעמדו בקרוב זה לזה שיוכלו ח"ו לבוא לידי נגיעה, וכן נדרש זהירות בשעת מסירת איזה חפץ שלא יתכופף האחד למעלה מראשותיו של השני.

ט. כשם שאסור לאיש ללחץ ידה של אשה, בין אשת איש בין בפנויה, כך אסור לאשה ללחץ ידי האיש.

וכתב בשו"ת "אגרות משה" (אהע"ז ח"ב סי' יד) אודות נסיעה באוטו שדחוס באנשים ונשים ונדחפים אחד בשני, שאם יודע שיבואו לידי הרהור, יש לו להמנע מלנסע שם. ועין בשו"ת "שבט הלוי" (ח"ד סי' קלו) שכתב, שאין היתר לשבת באוטו ליד אשה כשיש נגיעה בבגדים, אף כשהאוטו צפוף, וכשיעמד יש גם חשש הסתכלות, כיון שיש לו לעצם את עיניו, עין שם. (שם)

מהו גדר אסור השתמשות בנשים:

א. אסור לאשה לשרת לאיש שאינו בעלה, בדברים שדרך אשה לשמש את בעלה, כגון למזג לו כוס, ולהניחו לפניו על השלחן בדרך כבוד. (שוי"ע אהע"ז סי' כ"א סעי' ה')

היאך לקים ישיבה במקומות נפרדים באספות שונות?

א. כשעובדים אנשים ונשים ביחד, צריכין להזהר שלא ישבו על שלחן אחד, רק יסדרו המשך באפן שישבו אנשים בפני עצמם, ונשים בפני עצמן, בשלחנות נפרדים. (שו"ת הרדב"ז ח"ג סי' תתקי"ט)

ב. במשך שעובדים אנשים ונשים, יש חיוב לסדר השלחנות באפן שהאנשים לא יראו הנשים לנגד עיניהם בישיבה אצל שלחנם.

ג. מהנכון להמנע מלהשתתף במסבות שונות שעורכים בכמה משךדים שמתאספים אנשים ונשים יחד, ואם עובדת בין נכרים או חלוניים שאי אפשר לה להמנע מזה, תזהר בכל התקף שלא תתישב סמוך לגברים ותמנע מלדבר עמהן.

מה דין נתינת מתנות?

א. אסור לאיש לתן מתנה לאשה, וכן האשה אסורה לתן מתנה לאיש, שדבר זה גורם לחבה ביניהם. (רמ"א או"ח סוף סימן תרצ"ה לגבי משלוח מתנות)

ב. אולם, מתר לתן לה הוספה [הענקה] לכבוד יום טוב בדרך משכרת וכדומה, שדבר זה הוא חלק מהתשלומין - ברם הינו דוקא אם מוסיף קדש בשוה גם לשאר צות העובדים.

ג. וכן אם הבעל הבית קונה לכל הפועלים דבר שוה לכל אחד ואחד - מתר לתן גם להאשה, שגם זה בכלל אפן של התשלומין, אבל אסור לתן מתנה מיחדת להאשה, הגם שנותן איזה מתנה גם לאחרים.

ד. ובענין קניית סעודת צהרים בשביל כל העובדים במשרד וכדומה - אם הפעל הבית הוא הקונה, וקונה עבור כלם, בשוה, הרי זה כחלק מן שֶכר העבודה ומתפר. אך יזהר שלא יגיש לפניה.

ה. אכן אם אינו חלק של התשלומין, או שביום מסים רוצה אחד להתנדב סעודה בשביל איזה אשה - אסור.

ו. אכילה במסעדה: מן הנכון למנע לגמרי מלצאת לאכל במסעדה עם נשים, ואם אי אפשר להמנע מזה [כגון שגומרים עסקה רק באפן זה], יזהר מאד שלא לדבר עמהן כי אם בדברים הנוגעין לעבודתם, וגם שלא ישלם עבור המאכלים שלה [וכן היא לא תשלם עבור מאכליו] שזה בכלל נתינת מתנה, דאסור מצד הדין.

היאך ההנהגה כשאיש חפץ לקרא לאשה או אשה לאיש?

א. מנהג יראים ושלמים שלא לקרא אשה שאינה אשתו בשמה, אלא בשם המשפחה, כי שם הראשון הוא אפן פרטי ביותר, ומביא לידי קרבה יתרה. (שו"ת "נודע ביהודה" או"ח סימן כד דבהזכרת שמה של האשה כבר יש מבוא ליצר הרע, ועדיף להוסיף כינוי "גברת" לשם המשפחה).

ב. כמו כן, יש להזהר שלא תקרא אשה בשם האיש, אלא בשם משפחתו.

ג. ראוי להנהיג תכף בהתחלת עבודתם שלא יקראו זה לזה בשם הראשון, וכך לא יבוא לידי אי-נעימות בהמשך הזמן.

מה הם גדרי אסור הסתכלות?

א. אסור לאיש להסתכל באשה, אם הוא הסתכלות שיש בה הנאה, או אפלו אין בה הנאה אך מביט ומסתכל על צורתה איך היא נראית וכמו המתבונן על ילד נאה שאין פונתו לעברה, יש אומרים שמפין אותו מפת מרדות, ויש אומרים שהוא דאורייתא (עיין בהלכות קדושה וצניעות גדרים מפורטים בענין הסתכלות מספר "חוט שני" (פ"ה הי"ה) להגר"י קרליץ שליט"א שהבאנו לקמן) והרי זה אסור גמור, וממדת יראי שמים להמנע אפלו מכל ראייה בעלמא.

ב. ומשום כך, צריכה אשה להזהר מאד שלא תלך באפן שתעורר הסתכלות איש עליה, בין בצורת הליכתה ובין במלבושיה. ואשה שעוברת על זה, ענשה כמו האיש המסתכל.

ג. ומובא ברבנו יונה (אגרת התשובה אות ע"ח) וז"ל: וצריכה האשה שתהא צנועה ונזהרת שלא יסתכלו בה בני אדם, חוץ מבעלה, שהמסתכלים בפניה או בידיה יורדים לגיהנם, והיא ענושה בענש כל אחד ואחד מהם שהחטיאה אותם בזה שלא נהגה צניעות בעצמה ונכשלו בה. עכ"ל.

מה הם גדרי האסור שלא ללכת אחורי אשה?

א. אמרו חכמינו ז"ל שאסור ללכת אחורי אשה, אלא לפניה או לצדדיו, ולכן נדרש זהירות במשרדים להקפיד על אסור זה.

ב. ואם הוא במצב שאי אפשר להקפיד על כך, כגון שמקום המעבר המוליכו למשרד הוא מקום צר בלי רוח להלך שני בני אדם, ואי אפשר לו לנטות לצדדי האשה, וגם אי אפשר לו להמתין עד שתפנס האשה בפנים, או עד שתצא לחוץ [כגון שיש שם כמה אנשים ואי אפשר לו להמתין באמצע המעבר], מתר בדיעבד ללכת אחורי אשה, אך במרחק צנוע.

ג. ולכן על הנשים להשתדל שלא לעבר במעברים צרים ולשוחח ביניהם שם שבכך מאלצות את הגברים להלך מאחוריהם.

ד. כל ההלכות הנזכרות לעיל, אינן משתנות בין מקום למקום או בין זמן לזמן, ואין שום הטר מטעם שמנהג המקום הוא להקל בזה, דחם ושלום לומר כן, רק הוא מנהג בטעות, ואסור להתנהג כמותם (וראה עוד בזה לקמן בנושא: "קדושה וצניעות" הלכות להגר"נ קרליץ שליט"א).

היאך לנהג בענין הליכת אשה לרופאים?

כתב בספר "מצות הנשים":

א. אין לאשה להבדק אצל רופא אם יש רופאה ממחית הבקיא בהדבר, וכן אין לאשה להבדק בדיקה שגרתית בתקופת ההריון אצל רופא להוכח

בהתפתחות העבר, אלא תעשה זאת על ידי רופאה. אבל במקום הצרף ושעת הדחק, כגון שרופא זה ממחה הוא ביותר למחלה מסוימת ואין רופאה ממחית כמוהו - רשאית ללכת אליו.

ב. כשיש צרף מבחינה רפואית לגשת לרופא נשים, ותזהר האשה שלא לבקר אצל רופא שמחזק בפריצות וחשוד על העריות, ובכל אופן לא תלך אלא רק בזמן הבקורים הקבועים לרבים, שמצויים רבים. וראוי שלא תלך לבד אלא בלוית אשה כשרה שתמתין לה שם. ותזהר שלא להאריך בשיחה עם הרופא בשעת הטפול ולא אחר כך, אלא רק במה שנוגע לענין הרפואי אשר האשה זקוקה לו. [שו"ת "שבט הלוי" (ח"ד סוף סי' קסז)..

ג. יש להתיר לאשה להבדק אצל רופא בחדר לבד כשהדלת לא נעולה עם המפתח - אם בחוץ נמצאים בחדר ההמתנה שלשה בני אדם או איש ואשתו עמו, שאז דינו כפתח פתוח לרשות הרבים, ומתיר. ומכל מקום עדיף תמיד אם אפשר שהבעל יכנס יחד עם אשתו לרופא (שם בשם שו"ת "ציץ אליעזר" ושו"ת "ישכיל עבדי") (וראה עוד לקמן בזה בפרק "קדושה וצניעות" להגר"נ קרליץ שליט"א).

מה דין בקור איש חולה?

אף באופן שיש הכרח לבקר קרובת משפחה יש לשים לב שחלילה לא יגיעו לידי יחוד וכן על האשה החולה להקפיד לשכב בצניעות ולהיות מכסה היטב. ומכל מקום, טוב למעט בבקור איש אצל אשה (ובפרט בזמננו, שכאשר החולה נמצאת בבית חולים או אפלו בביתה, יש לה את כל הצריך לה ואינה זקוקה לאחרים) אף ששוכבת בצניעות. ("מצות הנשים")

מה דין תספרת אצל איש?

אסור לאשה להסתפר אצל איש, וכן אסור לאיש להסתפר אצל אשה, ואין להקל בדבר זה בשום אופן. וכתב ב"עולת יצחק" שאף על ידי אחותו אסור להסתפר, ועל ידי אמו או בתו - מתיר, אפלו אם היא נשואה. (שם)

מה דין נאום בפני גברים?

אָסוּר לְאַשָׁה לְנֹאֵם וְלִתֵּת הַרְצָאוֹת בְּפָנֵי גְבָרִים, וְכֵן אָסוּר לְגְבָרִים לְשַׁמַּע
אִשָּׁה שְׂנוֹאֶמֶת בְּרָבִים.

היאך לנהג בישיבת משפחות בסעודות מרעים או בבתי מלון?

בְּשׁוֹיֵת "מְשֻׁנָּה הַלְכוֹת" (מהדורא תניינא ח"ב סי' רצח) כתב, שְׂיֵשׁ לְאַסוּר
לְעֲשׂוֹת סְעוּדוֹת מְרָעִים עַל יְדֵי זִוְגוֹת צְעִירִים שְׂמֵת־אֶסְפִּים מִיְדֵי פְעַם בְּבֵית
שֶׁל אֶחָד מֵהֶם וְיוֹשְׁבִים בְּעַרְבוּבֵיָא, וְאַף עַל פִּי שְׂפִנּוֹנְתָם לְטוֹבָה לְהַרְבוֹת
יְדִידוֹת וְאַחֲדוֹת, עִם כָּל זֶה בְּשׁוּם אֲפֵן אֵין לְעֲשׂוֹת זֹאת עַל יְדֵי אֲנָשִׁים
וְנָשִׁים יַחַד. וְעַיִן בְּשׁוֹיֵת "תְּשׁוּבוֹת וְהַנְּהָגוֹת" (ח"ב סי' תרנא), אִוְדוֹת
חֲתָנָה שְׂיוֹשְׁבִים שֶׁם אֲנָשִׁים וְנָשִׁים יַחַד. וְעַיִן בְּקַצּוֹר שֶׁלְחַן עָרוּךְ (סי' קמט
סעי' א) שֶׁכָּתַב, שֶׁלֹּא יֵאָכְלוּ אֲנָשִׁים וְנָשִׁים בְּחֶדֶר אֶחָד.

וְאַף הַמְקַלֵּין לְאָכֵל בְּבֵית מְלוֹן וְכַדוֹי בְּחֶדֶר אֶחָד, כְּשֶׁאֵוְכָלִים כָּל
מְשַׁפָּחָה וּמְשַׁפָּחָה בְּנִפְרָד יֵשׁ לָהֶם לְשִׁים לֵב בְּמִיַּחַד לְכָל כָּלְלֵי הַצְּנִיעוּת וְדֵי
לְמַבִּין כִּי רַבִּים חֲלָלִים הַפִּילָה.

מה דין רקוד בפני גברים?

א. אָסוּר לְעֲשׂוֹת מַעְגָּל שֶׁל נָשִׁים וְלִרְקֹד בְּפָנֵי הַגְּבָרִים בְּחֲתָנָה וּבְשָׂאָר
מְסֻבּוֹת, וְהוּא אָסוּר חֲמוּר מְאֹד וּפְרָצָה בְּחֻמַּת הַצְּנִיעוּת, וְרַק אִם יִשְׁנָה
מְחִיצָה הַמְבַדֵּילָה בֵּין נָשִׁים לְגְבָרִים, רְשָׁאִיוֹת הַנָּשִׁים לִרְקֹד לְבֶדֶן בְּפָנֵי
הַכֶּלֶה, בְּאֲפֵן שֶׁהַגְּבָרִים לֹא יֵרְאוּ אוֹתָן.

ב. נָשִׁים שֶׁהִזְדַּמְּנוּ לְחֲתָנָה שְׂמִסְרִיטִים שֶׁם בּוֹיְדָאוּ, יֵשׁ לְהַזְהִירָן שֶׁלֹּא
יִרְקְדוּ בְּשַׁעַת הַהַסְרָטָה, כִּיֵּן שְׂמִכְשִׁילוֹת הֵן אֶת הַגְּבָרִים שֶׁיֵּרְאוּ אוֹתָן
רוֹקְדוֹת בּוֹיְדָאוּ (שם).

מה דין שירה בפני גברים?

א. אִם יֵשׁ אוֹרַח בְּבֵית, אֵין לְנָשִׁים לְשִׁיר בְּפָנָיו, אֲפִלּוּ זְמִירוֹת שֶׁל שִׁבְת
כְּגוֹן "שְׁלוֹם עֲלֵיכֶם" וְכַדוּמָה. כִּיֵּן שֶׁאָסוּר לוֹ לְשַׁמַּע אֶת קוֹל שִׁירָתָן. וְקוֹל
אֲחוֹתוֹ, אוֹמְרִים בְּשֵׁם הַחֲזוֹן אִישׁ" שֶׁאָסוּר. (וראה עוד בזה לקמן בנושא
"קדושה וצניעות פ"י ה"ז להגר"י קרליץ שליט"א)

ב. אסור לנשים או לבנות (ובפרט שהן למעלה מגיל אחת עשרה) לארגן מקהלה ולהופיע בשירה בפני גברים.

ג. בנות שהן למעלה מגיל אחת עשרה ולומדות במוסד, צריד להורות להן שלא לשיר בקול באפן שקולן ישמע לעוברים ושבים בחוץ. ואפלו כשהן מתפללות, על כן העצה היא לסגר החלונות בשעת שירתן ואפלו שירת תפלה. וכן בנות הנוסעות לטיול באוטובוס, צריכות להמנע מן הדין מלהכשיל את הנהג בשמיעת קול שירתן.

ד. מתר לאשה לשורר בפני גוי, ואין היא עוברת בכך על "לפני עור לא תתן מכשול", כיון שאין הגוי מצוה על שמיעת קול אשה רק על עריות ממש. ומכל מקום, אין לאשה לכתחלה לשיר במיוחד לגוי, אלא הכונה ששירה לעצמה בביתה או בגן ילדים וכדומה, והגוי שומע אותה, כגון שהיא בקרבת מקום וכדומה. (שם)

היאך לנהג בהליכה לים?

א. אין צריך לומר שאסור בכל תקף להתרחץ בים מערב שאין בו הפרדה מחלטת בין אנשים לנשים, ודבר זה אסור על פי ההלכה, ואינו רק מנהג של חמרא, אלא אסור חמור מן הדין.

ב. נשים שמתרחצות בים בחוף נפרד המיעד רק לנשים, עם כל זה חייבות לכסות היטב את גופן בחלוק וכיוצא בזה, הן כשנמצאות בחוף והן כשנמצאות בים, כיון שיש בחוף הים "מציל", ולכן חייבות לזהר שלא להכשילו, שהרי הראיה עצמה היא עברה חמורה מאד. ואסור על נשים ובנות להמצא בחוף או בשטח ברכה שרוחצים שם אנשים, ואפלו שהן לבושות בהלכה.

ג. אין לאם להביא את בנה לחוף הנשים אם הגיע לגיל חנוך (כבו חמש או שש, לפי חריפות שכלו). ולכתחלה רצוי מאד שלא להביא בנים אפלו קטנים ביותר לחוף הנשים. וכמו כן שלא יביא אפלו בנות קטנות ביותר במקום המיעד לגברים.

מה דין עשון סיגרות לאשה?

ראוי לאשה להמנע מלעשן סיגריות, כיון שדבר זה נוגד את דרכי הצניעות (בנוסף לנזק הבריאותי הנגרם כתוצאה מכך), ולכן צריכה להמנע מכך, וכל שכן שאין לה לעשן בפני רבים, שזה בכלל פריצת גדריו הצניעות.

מה דין שמוש בנשק לאשה?

מתר למורות וגנות בישובי הספר להתאמן ולאחז בנשק בעת שמירתן על בתי הספר, כיון שיש חשש של סכנת נפשות מפחד המרצחים המחבלים, ששמו להם למטרה להרג נפשות בישראל. וההיתר הוא בתנאי שיקפידו מאד על כל כללי הצניעות בעת אמונו, כראוי לבנות ישראל הכשרות, ולא יתיחדו עם גבר זר בשעת האמונים בנשק (ע"פ המבואר בשו"ע אהע"ז סי' כב) ותהיה יראת ה' על פניהן. (שם)

היאך יש לאשה לנהג צניעות ליד אחרים?

א. נשים ובנות צריכות לזהר שלא ישבו רגל על רגל ובפרט בנוכחות גברים, שישביה כזאת עלולה לגרם לגלוי הגוף. וכן כשיושבות על הרצפה או על ספסל נמוך (כגון בתשעה באב), יזהרו לבל יתגלה גופן.

ב. אשה שיושבת בחנות נעלים ומודדת את הנעלים, צריכה לזהר שלא תעלה את רגלה על איזה פסא או שרפרף, כיון שיש חשש לגלוי הגוף ליד המוכר או ליד גברים אחרים שנוכחים שם.

ג. צריכות הנשים להתנהג בצניעות ליד חתניהן, או ליד חמיהן וגיסייהן, ויש נשים שלא נזהרות בזה כל כך, כיון שכבר התרגלו להמצא יחד אתם לעתים קרובות, וההרגל נעשה טבע, ונדמה להן כאלו הם בניהן או בעליהן, ולכן צריכות לפקח עינים ולזהר בזה כדי למנע מכשולים.

ד. אסור לאשה לשוחח עם חברתה על דברי סתר שבינה לבין בעלה, ויש בזה אסור חמור של נבלות הפה (שם).

מה דין שרות צבאי ולאמי לאשה?

אסור באסור מחלט לבנות להתגייס לשרות צבאי, ואף לשרות לאמי, וכך כבודתה בת מלך פנימה להיות תחת השגחת הוריה, וכבר הורו על כך כל

גדולי ישראל שהוא ביהרג ואל יעבר, ושמרת לעשות ככל אשר יורוך.
(שם)

מה בענין הופעות וסרטים?

אין לשמע שיחות והרצאות של "קלי דעת" או של "קלות דעת", ובחיוד להזהר מהופעות של בדרחנים ומהצגות שאין רוח חכמים נוחה מהם, ולהזהר מן הסרטים וכל עניינים המסירים את הלב מאבינו שבשמים. ובמיחד יש לשים לב לכל זאת להשגיח היטב על הבנים והבנות. ("אוהל ברכה")

מה בענין יציאה וטיול ברחוב לאשה?

כתב הרמב"ם (פ"ג מהלכות אישות הי"א): "לפי שכל אשה יש לה לצאת ולילך לבית אביה לבקרו, או לבית האבל [לנחם אבלים] או לבית המשפחה [דהיינו לשמחות המשפחתיות המצויות], או לגמל חסד לרעותיה או לקרובותיה, שאינה בבית הסהר שלא תצא ולא תבוא, אבל גנאי הוא לאשה שתהיה יוצאה תמיד פעם בחוץ ופעם ברחובות, ויש לבעל למנוע אשתו מזה, ולא יניחנה לצאת אלא כמו פעם אחת בחדש או כמה פעמים בחדש לפי הצורך, שאין לפי לאשה אלא לישב בזוית ביתה, שכן כתוב: "כל כבודך בת מלך פנימה".

והגאון רבי יהונתן איבשיץ זצוק"ל בספרו "יערות דבש" (ח"א בסוף דרשה יב) כתב מלים פדרבנות, וזה לשונו: "ואתם בנות ישראל, נשים ובתולות, שמעו קולי אליכם! אומר הפסוק 'כל כבודך בת מלך פנימה', לכן מדרך הרשעים אל תלמדו לילך במעגלם בטיול הכרמים וברחובות, בגנות עלי נהר, ובפרט במקומות אשר אנשים ובחורים ונערים מצויים. הלא בנות מלכים אתם, וכבודכם לשבת בבית. ואם קטנים אתם בעיניכם - פעת בגולה, בעוונותינו הרבים, עם בזוי ושסוי - הלא מלך מלכו של עולם חפץ ביקרכם, ולגדולה מזה העולם אתם מתקנים אם תאבו ותשמעו ללכת בדרךי ה', כי מקום צניעות - שם משכן רוח קדשה, כאשר היה במשכן ובכל מקומות, כיון שאין רוח הקדש שורה רק במקום צניעות".

היאך לנהג צניעות בענין מלצרים ומלצריות ומחצה בשמחות?

בשמות צריך להשגיח שאצל אולם הנשים תעבדנה רק מלצרות ולא מלצרים, אך צריך גם להשגיח שלא יהא תערבת וקלות דעת בין המלצרים והמלצרות. וכן להשגיח שבמקום שיש שם "מזנון" [בר] עבור האורחים [בקצה האולם], שלא יהא שם מקום מכשול, חס וחלילה, למפגש אנשים ונשים, וכיוצא בזה. (שם) ובפרט שאסור לנשים לרקוד אפלו כשיש מלצר אחד באולם או צלם (גבר). ובענין המחיצות יש להזהר שיהיו כולן סגורות היטב ללא שום פרוץ ויוצאת. וכן יש להמנע בכל היכלת מהגבהת החתן והכלה יחד משני עברי המחצה מחשש שיראו הגברים את הכלה והנשים את החתן והוא חסר צניעות מחלט, וכן כשמרימים את הכלה לבד שיהיה מרחק מן המחצה כדי שלא יכשלו גברים בראיתה. ועוד יש לעורר בקהלות קדושות הנוהגים "מצוה טאנץ" בסוף החתונה שהנשים ישבו מעבר למחצה כדי שלא יכשלו בראיתם מבני המשפחה.

מה הם הדברים השכיחים להיות פרוץ בהם?

א. דבור בקול רם או בקול שחוק ברחובות

ראוי לנשים צנועות שלא להרעיש בדבורים בחוצות בקולות וברקים, וכך שכן שצריכות להזהר מלהרים קול שחוק בפרהסיא, ברחוב, בחנות, בתחנת האוטובוס ובאוטובוס. ואפלו בביתן צריכות להזהר בזה כשיש שם אנשים זרים, וראוי מאד להזהר ברחוב ובחצרות. (שם)

ב. זהירות בדברים שכיחים

וכן בבית, כשיש אנשים זרים, צריכה להזהר מתנועות הגוף שלא בדרך צניעות, כגון לא להתכופף, אלא להתישב כאשר צריכים לפעולות על גבי הקרקע, להרים משהו או לתקן דברים בסל או בעגלת תינוק וכדומה, וכידוע שזו הדגמא הידועה שמחנכים ללמד זאת מדרך רות הצדקה. וכך שכן שיש להזהר בעת הדחת הבית והמדרגות [ספונגיה] שלא להתכופף לזה בעת הלוד גברים שם, ומכל שכן שראוי לזכר ולתת תשומת לב על צורת הדוק וכסוי הבגדים לגוף במצב של רוח או של עליה וירידה בהר או במדרגות, הן לנשים עצמן והן בהשגחתן על הבנות. (שם)

ג. ריצה ברחוב

ביחוד צריך להזהר מאד ממצב של ריצה ברחוב, אשר עץ מצב הריצה ברחוב לאשה היא פרוץ בחומת הצניעות, ומכל שכן כאשר על ידי זה גורמת לחסר צניעות של כסוי והדוק הבגדים לגוף, ואשר על זה יש מאד להתחזק בשעת נסיון, כגון כאשר אוטובוס מגיע או עומד בתחנה, או כיוצא בזה שמאחרים ללכת למקום עבודה או למועד, צריך מאד להזהר

שלא לרוץ ולא לגרם שנויים לצניעות תנועות הגוף ולכסוי המלבושים, ומוטב להפסיד אוטו או לאחר מלהגיע בזמן למקום המיעד לעבודה או למועד מאשר להפסיד בחיי העולם הבא. וכמו שאמרו חז"ל שמוטב לאדם שיחשב כשוטה כל ימי חייו בעולם הזה ולא יהיה רשע שעה אחת לפני המקום, וכל שכן כאשר המדבר רק בהפסד שעה מסוימת של צרכיו בעולם הזה שלא יהיה בגלל זה רשע שעה אחת לפני המקום, ולא יבוש ויפיל לעולם הבא. (שם)

ד. תלית בגדי כביסה במקום צנוע

עוד זאת מן הראוי שהאשה תשגיח בקרב ביתה, הן על בגדיה והן על בגדי בנותיה שלא תתלם במקום מעבר או ישיבה של גברים. וכן להזהר מתלית בגדי כביסה של נשים, ובפרט בגדים מצנעים, במקום הלוחם של גברים. (שם)

ה. צניעות התסרוקות וכו' והגשה לאורחים

וכן תזהרנה הנשים והבנות שלא תסדרנה קשויטי שערוותיהן, סריקותן ויבושן מהרחיצה, במקומות בבית אשר עלול שמשם יתראו לגברים שבבית. וכן לא תתראינה ולא תתיפינה אצל הראי במקום שעלולות להתראות לגברים.

וכמו כן להשגיח שלא לעלות למקום גבוה ולרדת משם, כגון בסלם, כסא, כפיש שם גברים. וכן ראוי להזהר כאשר מביאות צלחות המאכלים או טס עם צלחות ויש שם גברים זרים, שתראינה שחלוקת הצלחות להם תהיה על ידי בעלה או בניה, הן משום התרחקות מ"קורבה", והן משום תנועות הגוף, והן מחשש גלוי קצת מנדיה על ידי פעלת ההגשה. (שם)

ו. שיחות טלפון

ומן הראוי להדגיש בזה את אשר השכיל להעיר אחד מחשובי העומדים על משמרת הקדש למען הצניעות בענין צורת נסחי הדבור בין אנשים לנשים על ידי הטלפון, אשר שם טמונה רשת "היצר הרע", רחמנא לצלן, בהסרת המחיצה שבין גברים לנשים, הן בצורת דרישת השלום בתחלה ובסוף, הן בצורת השיחה של רבוי דבורים מיתרים או קרבת דעת בלתי רצויה, הן מצד המדבר והן מצד המדברת, הן בשיחת קרובים והן בשיחת זרים. וגם הזהירים או הזהירות בשיחה סתם לנהג בצניעות ובושה, הרי שבשיחה טלפונית הורסים הרבה בחומת הצניעות והבושה, וזו "דגמא" למצב של "שבירת החבית ושמירת יינה".

ומה רב ההפסד בשיחות טלפוניות כאלו, הן בהנהגה והן בעתיד, ואולם יסוד השמירה בזה היא על ידי יראת שמים של האשה, שפאשר בחכמת

הִירָאָה הִיא שׁוֹמֶרֶת עַל פְּתָחֵי פִיהָ לְקַצֵּר בְּשִׁיחָה, וּלְמַעַט בְּסִקְרָנוֹת, וּלְהִצְנִיעַ עַצְמָהּ וְאֶת עֵינֶיהָ בֵּיתָהּ, וְהָרִי בָזָה מִצָּלֶת עַצְמָהּ וּמוֹנֵעַת מִכְשׁוֹלוֹת. וְזֶה הוּא כָּלֵל גְּדוֹל כִּי צָד לְנֶהֱג בִּירְאָת שָׁמַיִם בְּכָל מִצַּב כָּזָה, כְּגוֹן כְּאֲשֶׁר מִיִּשְׁהוּ דוֹפֵק בְּדָלֶת וְשׁוֹאֵל אִם בְּעַל הַבַּיִת נִמְצָא בַּבַּיִת - וְכִשְׁמֹשִׁיבִים לוֹ בְּשִׁלְיָהּ, מִתְחִיל בְּחִקִּירוֹת וּבְאֲרִיכוֹת דְּבָרִים, אֲזִי יֵשׁ לְהִתְחַכֵּם בִּירְאָת שָׁמַיִם לְחִסּוֹל הַשִּׁיחָה וְהַטְרָדָה. (שם)

ז. הִזְהִירוֹת בְּעֵנֶן הַשְּׁמַעַת קוֹל זֶמֶר אִשָּׁה

וְכֵן צָרִיךְ זְהִירוֹת גְּדוֹלָה בְּעֵנֶן הַשְּׁמַעַת קוֹל זֶמֶר - שָׁאֵם יֵשׁ אֲנָשִׁים זָרִים אוֹ אֲפֵלוּ מִבְּנֵי מְשַׁפְּחָתָהּ כְּנִ"ל בַּבַּיִת, שֶׁלֹּא תִשִּׁיר כָּלֵל, וְכֵן צָרִיךְ לְהִזְהֵר מִלְּהַשְׁמִיעַ קוֹל זֶמֶר לְבַעֲלָהּ בְּזִמְנֵים מְסִימִים. וְגַם כְּאֲשֶׁר אֵין שׁוֹם אִישׁ בַּבַּיִתָּהּ, תִּזְהֵר מְאֹד שֶׁלֹּא יִשְׁמַע קוֹלָהּ לְחוּץ וּלְבֵיתֵי הַשְּׂכָנִים. וְכֵן לְחוּשׁ וּלְהִזְהֵר שֶׁמֵּא מִתְקַרְבִּים גְּבָרִים בְּחוּץ עַל יַד הַדָּלֶת כְּדִי לְדַפֵּק בְּדָלֶת, וְנִכְשְׁלִים בְּשִׁמְיעַת קוֹל זֶמֶר שָׁלָהּ, וּמִצּוֹי שְׁלַפְעָמִים בְּגִלְלָה זֶה לֹא יְכוּלִים לְדַפֵּק וּמִצְטַעְרִים לְעַמַּת מִצַּב שֶׁל "נְסִיוֹן" כָּזָה. וְזִהִירוֹת זֹו צָרִיכִים בִּיחּוּד בְּשִׁמְחוֹת, הֵן בְּאוֹלָמוֹת וְהֵן כְּאֲשֶׁר בְּאוֹת חֲבֵרוֹת שֶׁל הַבָּנוֹת הַכְּלוֹת לְשִׁמְחוֹן, שֶׁלֹּא יִכְשִׁילוּ אֶת הַשְּׂכָנִים. (שם)

ח. הַשְּׁמַעַת קוֹל רַעַשׁ עַל יְדֵי הַנְּעֻלִים - פְּרָצָה בְּצִנְיָעוֹת

וְכֵן צָרִיכוֹת לְהִזְהֵר מִלְּהַשְׁמִיעַ בְּרַחוּבוֹת קוֹל רַעַשׁ עַל יְדֵי הַנְּעֻלִים, וְאֲשֶׁר קוֹרָה, לְפַעְמִים, כְּשֶׁעוֹבְרוֹת עַל יַד בַּיִת כְּנֹסֶת וּבַיִת מְדֻרָשׁ, שֶׁמִּפְרִיעוֹת בָּזָה אֶת הַתּוֹרָה וְהַתְּפִלָּה, וְלֹא כִסְתֶם הַפְּרָעַת רַעַשׁ - אֲלֵא הַפְּרָעָה בְּרָגְשֵׁי הַקְּדוּשָׁה וְהַטְהָרָה הַנִּצְרָכִים לְתוֹרָה וּתְפִלָּה. (שם)

א.ה. וְרִאִיתִי אֲנָשִׁי מַעֲשֶׂה הָאוֹטָמִים אֲזַנְיָהֶם בְּשִׁמְיעַתָּם קוֹל הָעֵקֶבִים עַד יַעֲבֹר זַעַם.

ט. עֲמִידָה אוֹ הִתְקַהְלוֹת בְּמִקְוֹמוֹת צָרִים, וּבְכֹרֶת בְּשִׁמְחוֹת, וּבְכֹרֶת בְּלוֹיֹת הַמַּת

וְרִאוּי לְנָשִׁים צְנוּעוֹת וּנְבוֹנוֹת שֶׁלֹּא תַעֲמִדְנָה לְשׁוֹחַח בְּמִקְוֹמוֹת צָרִים שְׂגָבָרִים צָרִיכִים לְעֵבֶר שְׁמָהּ, כְּגוֹן בְּפִתְחֵי הַכְּנִיסָה לְבִנְיָנִים אוֹ בְּמִקְוֹמוֹת צָרִים בְּמַעֲבְרֵי חֲדָר הַמְדֻרָגוֹת, וְכִיּוֹצֵא בָהֶם בְּמִקְוֹמוֹת כְּאֵלוּ שְׂגוֹרְמִים לְגָבָרִים מְכֻשׁוֹלוֹת, אוֹ שְׂגוֹרְמוֹת צֶעַר לְגָבָרִים יְרֵאֵי שָׁמַיִם שֶׁנִּמְנָעִים מִלְּעֵבֶר לְדַרְכָּם וּלְבֵיתָם. וְכֵן שֶׁלֹּא תַעֲמִדְנָה לְחִסּוֹם דְּרָכָם שֶׁל הַגָּבָרִים לְבַיִת הַכְּנֹסֶת בִּ"שִׁמְחַת תּוֹרָה" וּבִ"בְרִית מִילָה" אוֹ לְחַפָּה, שֶׁעַל יְדֵי זֶה גּוֹרְמוֹת אוֹ לְהַכְשִׁילָה אוֹ לְצַעַר.

וְגַם בְּלִי עֵנֶן חִסִּימַת דְּרָךְ יֵשׁ לְזָהֵר שֶׁהַנְּשִׁים לֹא תִתְקַהְלֶנָה בְּמִקְוֹם מַעֲבֵר הַגָּבָרִים, כְּגוֹן בִּ"שִׁמְחַת בַּיִת הַשׁוֹאֲבָה" אוֹ עֲצָרוֹת שֶׁל "יוֹם תְּפִלָּה" וְכִיּוֹצֵא

בזה. ויש להשגיח גם על הבנות הקטנות שלא תעמדנה שם, וכל שכן שצריך להזהר שלא לשלחן לאביהן אשר בבית הכנסת גם כשלבושן צנוע, וגם לא על ידי אחיהן. ומלבד חסר החנוף לצניעות, גורמים בזה עגמת נפש למתפללים והפרעה לטהר התפלה. וכל שכן שצריך להזהר מלשלחן לבית הכנסת ב"שמחת בית השואבה" או "שמחת תורה", שמצוי שעל ידי זה הן גורמות לתערובות בין הגברים או הילדים. ומה מאד יש להזהר שלא להדחק על יד מקום עמידת גברים, הן בעמידה באוטובוס, הן במעבר באוטובוס בכניסה או ביציאה, והן בעמידה בתור לאוטובוס או מקום אחר.

ובפרט בשעת לילית המת, כידוע מזהר הקדוש שכתב בזה דברים נוראים, עד כדי סכנה גמורה, שיכולים לגרום נשים לגברים בזמן הלילה.

• בענין אפור והתבשמות

כתב בקונטרס "אהל ברכה": ראוי להזכיר בענין ב' ענינים אשר קשה להגדיר בדיוק הגבולות, אבל, כאמור, הנשים צריכות להבין הכללים בזה, ועל פי זה להתנהג כראוי.

הענין הא' - ענין הקשויטים והאפורים וצביעת הפנים וההתבשמות. הנה חז"ל שקדו שהאשה תמצא חן בעיני בעלה, ואדרבה, עזרא ע"ה תקן תקנות שנשים יהא להם מציאת חן בעיני בעליהם - אך צריך לזכר כנ"ל, שזהו לענין בעליהם, אבל מאנשים זרים ומהרחוב - צריך להזהר. ועל כן צריך בענינים אלו לשמר על הגבולות, שזה יהא רק למה שראוי לנשים עצמן בהיותן תוך עולם הנשים, או לענין בעליהן. אבל לענין הרחוב או שאר מקומות שיש שם אנשים זרים, צריך להזהר מלגרום מכשולות בראיה ובמחשבה. וכגון בהתבשמות - אם האשה מתבשמת הרבה ונכנסת לבית שכנים או קרובים, הרי היא גורמת מכשול לאנשים הנמצאים שם, ועוד גרוע משאר ענינים אשר הגברים יכולים להסתלק ולהתרחק, אבל בזה מכניסים להם בעל כרחם את הבשם ומביאים אותם לידי חסרון בקדשה, וכן הוא פאשר נוסעות באוטובוס - גורמות מכשולות לגברים, ואפלו בהליכה ברחוב גורמות למכשולות על ידי רבוי בשם כמבאר בפוסקים שאין גרוי יצר-הרע יותר מזה.

וכן בענין הצביעה והאפור, כשעוברים על הנורמליות המינימלית, גורמים למכשולות בראיה והרהור, וזהו כהגדרת חז"ל: כ"אָרְס שֶׁל עֲכָנָאִי", הינו ארס של נחש ארסי, וחז"ל אמרו זאת בענין הנשים בזמן שלפני החרבן שלא התנהגו בצניעות, והיו כאלה שהתבשמו מאד, ובהליכתן על יד הגברים, הכניסו בהם יצר הרע כ"אָרְס שֶׁל עֲכָנָאִי". וכן על ידי צביעה ואפור מצוי שעוברת על גבולי הצניעות וגורמת להכשלה על ידי שיוצרת "תשומת לב" של "יצר הרע", רחמנא לצלן.

ובפרט, יש שבזה גורמת שנראית כאשה בלתי צנועה, רחמנא לצלן, ועל זה נדאי דיש לומר "הרחק מן הפעור" ו"הרחק ממך לזות שפתיים" [שהבריות לא ידברו אודותיך ולא יגנוף]. על כן כל אשה נבונה תתנהג בזה בחכמת יראת שמים, וכונתה תהיה רצויה להשם יתברך שיצילה ממכשול, ובזה תישר ארחותיה.

גדר ההתאפרות מובא בספר "משבצות זהב לבושה" בשם הרב שמואל וואזנר שליט"א: א. אפור "באפן שאינו נפר", אין בידינו למחות. ב. אפור העינים הוא, בדרך כלל, הבלטה מגזמת שאסורה.

והענין הבי' - ענין צניעות המלבושים בכלל. שגם כשאין בחסרון הצניעות בכסוי וגם לא בחקוי מלבושי הפרוצות, אך גם כן ראוי להזהר שלא יהא באפן הרועש, דהינו שלא יהא באפן המושך עין בצורה לא רגילה, כי על ידי זה גם כן גורמות למכשולות, חס וחלילה, ובזה צריכה כל אשה לדעת ולשום לב איך להתנהג בזה, וגם הגברים צריכים להשגיח בזה על הנשים ולא לתת להן להפריז על המדה - וכזאת מצינו בחז"ל בגמרא שהקפידו שלא ללבש בגד אדם שנחשב לבגד פריצות ואשר ראוי להזהר בזה. והעקר - פני"ל - להתפלל להשם יתברך שלא להכשיל ושללא יצא מכשול על ידה לאחרים, וכמו שמצינו בגמרא שהיתה צדקת שעקר תפלתה להשם יתברך היתה: "יהי רצון שלא יכשלו בי בני אדם".

וכתב בספר "מצות הנשים": ואף על פי שראוי לאשה להתנאות ולהתקשט בתוך ביתה בפני בעלה, מכל מקום, בצאתה לרחוב, לא תפריז בכך, אלא תתקשט ותתאפר באפן ממצע להיות מכבדת, ואם מתקשטת בהרבה תכשיטים ובהפרזה יתרה עד שמושכת אליה עין של פריצות או קנאת רעותה, הרי היא עושה אסור וגורמת למכשולים רבים. [שו"ת "שבט הלוי" (ח"ו סי' לג אות ב), ועין בגמרא תענית (כג ע"ב) במעשה של אבא חלקיה ואשתו, ועין בספר "שיורי טהרה" (מערכת א אות נט) שכתב בשם מהר"ם מרוטנבורג (בתשובה סי' קצט), שתבוא מארה לאשה שיש לה בעל ואינה מתקשטת, ותבוא מארה לאשה שאין לה בעל ומתקשטת, עין שם. ועל כן, מטרת הקשוט צריכה להיות עבור בעלה. ועין בספר חרדים (סי' שפה)].

אין לאשה או לבת להתבשם יותר מדי בעת צאתה לרחוב, באפן הנוגד את גדרי הצניעות והעלול להכשיל את הסובבים אותה. ולכן תזהר האשה שלא להתרחץ עם סבון שריחו חזק ונודף למרחוק, אם יוצאת לרחוב לאמר הרחיצה.

אסור לאשה לצבע את פניה בצבע אדם, אבל אדם כמראה פניה ולא אדם ביותר - מתר. ומכל מקום, האסור הוא רק את פניה, אבל את שפתייה מתר לצבע בצבע אדם על ידי שפתון. (וראה עוד שו"ת "באר משה")

יא. הצניעות בהתנהגות חברתית

הצניעות בהתנהגות - דהינו, שגם כאשר זהירה בצניעות בכסוי הגוף - מכל מקום יש, לפעמים, כמשל הידוע - שאומרים לאדם שבר את החבית ושמר את יינה, שכמוכן שאי אפשר לשמר כן, כן הוא גם כאן - יתכן שאשה שומרת את היין של הצניעות, אבל על ידי הנהגתה שוברת את החבית, וממילא מובן שהיין של הצניעות כבר לא נשמר.

והענין הוא, שהאשה צריכה להזהר לא להתבלט לפני גברים בהופעה ובשיחה. האשה מקומה בין הנשים, והאיש מקומו בין הגברים. ועל שיחה יתרה של איש ואשה אמרו חז"ל שגורם רעה לעצמו וסופו יורש גיהנום. וידוע מה שמספר בגמרא דברי ברוריה אשת רבי מאיר, שענתה לתנא קדוש מן הגליל אשר שאל לה "באיזה דרך גלך ללד" - והיה לה טענה על זה, שזו היא רבוי שיחה, שהיה לו לומר בקצור: "באיזה ללד". (קונטרס "אהל ברכה")

יב. רבוי שיחה עם גברים

וצריך להזהר בזה כשקונים בחנות לא להאריך שיחה עם המוכר, וכן לא להתנפח עם שכנים גברים בענייני בית משתף; להזהר מלהרבות בשיחה עם פועלים ובעלי מלאכה; וכן כשזקוקות ללכת לרופא, לא לפטפט ולא להרבות שיחה במה שלא לצורך הרפואה, וצריך זהירות בזה גם בענין אנשי משפחה פגיסים וחתנים, דודים ובני דודים. (שם)

כמה מצוי אצל נשים שמתמקחות עם המוכר בשביל כמה שקלים שיוזיל להם, ומתבלות את בקשת ההוזלה בקצת בדיחות ואינן שמות לב שבשביל כמה פרוטות מוכרות הם את נשמתן מהקדשה, מכשילות את המוכר, מכשילות גברים נוספים שעומדים שם בחנות ועוד הרבה תוצאות חמורות יכולות לצאת מבקשות "הנחה" בדרך של רבוי שיחה.

יש לדעת הצניעות יקרת ערך הרבה יותר מאותן פרוטות, וחבל לאבד את טהר הקדשה והצניעות בשביל ממון, ונאמן הוא בעל מלאכתנו לשלם לנו כהנה וכהנה בברכה עשר וכבוד בזכות הצניעות והיותור על ממון וכבוד למען קדשת שמו ית'.

מה הנכון בענין נהיגה במכונית לאשה?

בענין הימודה הגרועה של אמריקה שנכנסה קצת בארץ, הינו הענין של נשים שנהגות בטקסי שזהו ענין של פריצות, וכבר רעשו על זה הרבנים באמריקה, כי עצם הנהיגה היא ענין של פריצות, וביוחד כאשר צריכות לטפל בטקסי בתחנת דלק, וכאשר נעשה פנצ'ר, וכן בהבאת הטקסי לתקונים וטפולים בין אנשים פרוצים וכדומה, וראוי למחות בנשים

כאלו, וְכַל שֶׁכֵּן שֶׁלֹּא לְנִסְעֵ אֶתְּנֶה, שֶׁלֹּא תִהְיֶינָה כְּמִסְיָעוֹת אוֹתָן בְּהִנְהָגָה הַבְּלִתִּי צְנוּעָה.

וְכֵן הִרְעִישוּ עַל זֶה הַגֵּר"י קִנְיֵיבְסְקִי זְצוּק"ל (הַסְטִיפּוֹלֶעַר), וְלִהְבְּדִיל לְחַיִּים טוֹבִים, הַגְרֵשׁייה וְאַזְנֵר שְׁלִיט"א, שֶׁנּוֹגֵד אֶת יְסוּדוֹת הַצְּנִיעוּת וְקִדְשֵׁת יִשְׂרָאֵל.

וְהוֹסִיף הַגְר"ש וְוַאזְנֵר: לְבִי אוֹמֵר לִי שֶׁעַקֵּר סִבֵּת הַתְּאוּנוֹת דְּרָכִים הַמְרַבִּים לִ"ע, הוּא מְנַהִיגֵת נָשִׁים בְּרָכָבִים בְּכַבִּישִׁים שֶׁבְּכָךְ מְמַשִּׁיכִים אֶת מִדַּת הַדִּין - וְסָר מֵאַחֲרֵיָךְ."

וְכֵן הֵבִיא בְּסִפּוֹר "מִצְוֹת הַנָּשִׁים": רָאוּי לְאִשָּׁה לְהִמָּנַע מִלְּנַהֵג בְּרָכָב, כִּי כִּיּוֹן שְׂזָה גוֹרֵם לְפְרִיצוּת, וְהוּא הַהֶפֶךְ הַגָּמוּר מִ"כָּל כְּבוֹדָה בֵּית מִלְךְ פְּנִימָה", וְיִתְכַּן שֶׁהִיא אַחַת הַסְּבוֹת שֶׁל הָאֲסוּנוֹת הַגְּדוֹלִים שֶׁקוֹרִים בְּדְרָכִים הַמְּפִילִים חֻלְלִים (שׁו"ת שֶׁבֵּט הַלּוֹי ח"ד ס"י א). וּפְעָמִים רַבּוֹת מִתְּגַלּוֹת זְרוּעוֹתֶיהָ בְּשַׁעַת הַנְּהִיגָה, וְלָכֵן רָאוּי לְמָנַע זֹאת.

יֵשׁ לְמָנַע מִנָּשִׁים וּבָנוֹת לְנִסְעֵ בְּטֶרְמִפִּים בְּכָל מְקוֹם וּבְכָל זְמַן, כִּי כִּיּוֹן שֶׁעֲלוּל לְהִגָּרֵם מִכָּף מְכַשׁוֹלִים רַבִּים בְּעִנְיֵי צְנִיעוּת. וּמָה עוֹד, שֶׁלְצַעֲרָנוּ הַרְבֵּה נִתְרַבּוּ בְּזִמְנֵנוּ מַעֲשִׂים מְכַעְרִים בְּכַבִּישִׁים מִכָּף, וְהִגִּיעוּ הַדְּבָרִים גַּם לְשִׁפְיכוֹת דָּמִים. וּבְנוֹסָף לַזֶּה, בְּמִקְרִים רַבִּים, קָיָם אֲסוּר "יְחוּד". אֲבָל גַּם בְּאִפְּן שֶׁיִּנְצְרוּ תְּנָאִים שְׂאִין אֲסוּר יְחוּד (בְּהִתְאַם לְנִתּוּנִים עַל פִּי הַהֶלְכָה) - יֵשׁ לְהִמָּנַע מִזֶּה, כִּי כִּיּוֹן שֶׁאַרְעוּ הַרְבֵּה תִּקְלוֹת אֲפִלוּ בְּלֵב הָעִיר.

הִיאךְ תִּנְהַג אִשָּׁה הַנוֹסַעַת בְּמוֹנִית אוּ בְּאוֹטוֹבוּס?

כִּיְדוּעַ, כְּשֶׁנוֹסְעִים בְּטָקְסִי, יֵשׁ אֲנָשִׁים שְׂרוֹצִים לְשִׁבֵּת עַל יַד הַנְּהָג. אֲבָל לְעִנְיֵן נָשִׁים כְּבָר כְּתִבּוּ וּפְרָסְמוֹ גְּדוֹלֵי הַרְבָּנִים שֶׁאִינוּ דֹרְךְ צְנִיעוּת שֶׁהָאִשָּׁה תֵּשֵׁב עַל יַד הַנְּהָג, וּבְפָרֵט אִם נוֹסַעַת לְבַד בְּטָקְסִי גַם בְּאִפְּן שֶׁאִין שֵׁם אֲסוּר יְחוּד, שְׂאִז הוּא אֲסוּר גָּמוּר וּפְרִיצוּת לְשִׁבֵּת עַל יַד הַנְּהָג, וְגְרוּעַ פִּי כַּמָּה כַּאֲשֶׁר יֵשׁ צָרְךְ לְחַגֵּר בְּחִגּוּרֵת הַגָּנָה וְנִזְקָקִים לְעִזְרַת הַנְּהָג.

וְרָאוּי לְהִזְכִּיר מָה שֶׁאֲמָרוּ חַז"ל, שֶׁאִישׁ לֹא יִהְלֵךְ אַחַר אִשָּׁה אַחֲרֵת, וְעַל כֵּן כַּאֲשֶׁר מְזַדְּמֵן לְאִישׁ שֶׁהוֹלֵךְ אַחַר אִשָּׁה, עָלָיו לְמַהֵר וְלַעֲבֹר לְפָנֶיהָ. וְהַרְבֵּה פְּעָמִים קוֹרָה בְּמִקְוֹמוֹת צָרִים שֶׁאִי אֲפָשֶׁר לְהִדְחֵק וְלַעֲבֹר, וְעַל יָדֵי נְבוֹנוֹת וְחֻכְמָה שֶׁל הָאִשָּׁה מְסִתְּדֵר הַדְּבָר בְּכִי טוֹב, כְּגוֹן שֶׁנִּכְנָסִים לְמִקְוֹם הַצָּר שֶׁל חֵדֵר מְדֻרְגוֹת אוּ סְמִטָּה צָרָה וּמְרַגְּשָׁה בְּגָבְרִים, וּמוֹנַעַת עֲצָמָה מִלְּמַהֵר לְדְרָכָה וְנוֹתֵנָת לָהֶם לַעֲבֹר לְפָנֶיהָ, הִרִי הִיא בְּזֶה קוֹנָה עוֹלָמָה בְּשַׁעַת אַחַת שֶׁמְצַלֵּת אוֹתָם מִרְאִיוֹת וְהִרְהוּרִים, וְרָאוּיָה לְתַאֵר הַנְּעִלָה שֶׁל "אִשָּׁה כְּשִׂרָה".

וְכֵן רְאוּי לְהִזְהֵר וּלְהִשְׁגִּיחַ שֶׁלֹּא לְשָׁבֵת עַל יַד גְּבָרִים בְּאוֹטוֹבּוֹס אוֹ בְּטָקְסִי, וְכֵן שֶׁלֹּא לְשָׁבֵת עַל סִפְסָל שֶׁלִּפְנֵי מְקוֹם יְשִׁיבַת גְּבָרִים בְּאוֹטוֹבּוֹס אוֹ בְּטָקְסִי. וְכֵן רְאוּי לְהִזְהֵר כְּשֶׁבָּאִים לְבֵית פּוֹעֲלִים אוֹ אֲמָנִים [כְּגוֹן נְגָרִים, זַגְגִים, סִידִים וְכִיּוֹצֵא בָהֶם], יֵשׁ לְהִשְׁגִּיחַ לֹא לַעֲמֹד בְּעַמִּידָה קְרוּבָה עַל יָדָם. כְּגוֹן פּוֹעֵל שְׁעוֹסֵק בְּבִדִיקַת מְכוֹנֹת כְּבִיסָה אוֹ אֵינְסֵטְלְטוֹר שְׁעוֹסֵק בְּחַפּוּשׁ מְקוֹם הַקְּלָקוּל בְּצִנּוּרוֹת, יֵשׁ לְמַנַּע מִלַּעֲמֹד עַל יָדוֹ כְּעִזְרָה אוֹ הַתְּעַנְיָנוֹת לְחַפּוּשׁ הַמְּקוֹם הַצָּרִיךְ תִּקּוּן. וּבִפְאֻמַּת בְּזָה נִפְרָת וְנִבְחָנַת מַעֲלַת כְּשָׂרוֹת וְצִנִּיעוּת הַנָּשִׁים כְּאֲשֶׁר בְּמִקְרִים כְּאֵלוֹ וְכִיּוֹצֵא בְּזָה מְצִנִּיעוּת עֲצָמוֹן, וְהוּן הוּן בְּבַחֲיַנַּת "יִרְאֵת ה' הִיא תִתְהַלֵּל". (קוֹנְטֵרַס "אֵהֵל בְּרַכָּה")

הגדרות נפלאות בעניני קדושה וצניעות

הלכות דלהלן בעניני הסתכלות, הרחקה מנשים, הנהגה במקום עבודה, צניעות ועוד, מספר "חוט שני" להרה"ג חיים הוכמן שליט"א, ומקורן משיעורי הגאון רבי ניסים קרליץ שליט"א.

מה הן פרטי ההרחקה מנשים להלכה?

בשו"ע (אבן העזר סי' כ"א סעיף א'): כתב, צריך אדם להתרחק מהנשים מאד מאד, ואסור לקרוץ בידינו או ברגליו ולרמוז בעינינו לאחד מהעריות. ואסור לשחוק עמה להקל ראש כנגדה, או להביט ביופיה:

פרטי איסור שחוק וקלות ראש, קריצה ורמיזה לאשה

א. אסור לקרוץ ולרמוז לאשה. וכל זה דוקא באופן שיכול לבוא מתוך כך לקירוב, אבל מה שדרך העולם לרמוז כגון להיכן לילך וכיוצא"ב מותר כשיש צורך בזה.

ב. אסור לשחוק עם האשה ואסור להקל ראש כנגדה, אלא שיש בזה חילוק בין שחוק לקלות ראש, שהשחוק אסור דוקא עמה, אבל אם השחוק אינו עימה אלא עם חבריו אלא שהוא ליד אשה מותר, אבל להקל ראש אם הוא בפניה אסור אף שאינו עימה.

ג. איסור שחוק וקלות ראש, אין להקל בהם אפילו אם יש עוד אנשים אחרים.

ד. אף האשה מוזהרת על שחוק וקלות ראש עם האנשים וכנ"ל.

ה. איסור שחוק וקלות ראש, ושאר ענינים המבוארים בשו"ע, ודאי אסור אף בכלתו, וה"ה חמות עם חתנה, וק"ו בין גיסים לגיסות אסור מן הדין, וצריך להזהר בזה הרבה.

ו. מותר לאדם לומר איזה דבר בדיחותא כשבני המשפחה מסובים כגון בסעודת שבת, אף שנמצאות שם גם כלותיו או גיסותיו, כיון שהדברים נאמרים בפני כולם, והכל לפי הענין.

מה הן פרטי איסורי ההסתכלות בנשים להלכה?

א. בב"י כתב מהארחות חיים, אסור להסתכל באשת איש מן התורה שנאמר ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם, ואסור להסתכל בפנויה מדברי קבלה שנא' ברית כרתי לעיני ומה אתבונן על בתולה וכו', ואמרו חז"ל כל המסתכל בעריות קשתו ננערת.

ב. איסור ההסתכלות בעריות [באופן שיבואר] הוא מן התורה, ובפנויה שאינה נדה אסור מדברי קבלה. ובת י"ב הרי הן בחזקת נדות, ואסור להסתכל בהן מן התורה.

ג. זה שאמרנו באיסור ההסתכלות, יש בזה ג' דרגות. החמור מכולם הוא שמסתכל באופן שהוא להוט אחריה שאז חוץ מאיסור ההסתכלות עובר גם על לאו דלא תקרבו לגלות ערוה [כמו שפסק הרמ"א], ואף אם אין בזה לאו דלא תקרבו, הרי זה ב"יהרג ואל יעבור" מפני שהוא אביזרייהו דגילוי עריות.

ד. למטה מזה, מי שהוא מסתכל ומהרהר בה וחושק בה אף שאינו מחשב על עבירה, וזה אסור מן התורה, ונכלל בלאו דלא תתורו, בנוסף יש בזה איסור ד"ונשמרתם מכל דבר רע" שלא יבוא לידי טומאה.

ה. למטה מזה, המביט ליהנות מיופיה לא בתורת אשה, אלא כמתבונן ביופיו של ילד כמו שכתוב אצל יוסף יפה תואר ויפה מראה, בזה י"א שהוא לוקה מרדות וי"א שהוא בכלל איסור דאורייתא של "ולא תתורו

אחרי עיניכם" כיון שהסתכלות זו גורמת לאיסור וכמ"ש הרמב"ם
"ראיית העינים עון גדול שהיא גורמת לגופן של עריות".

מ"מ אחרי שאמרו חז"ל "הלב והעיניים שני סרסורי עבירה הם" אין לנו
חילוק איזה חומרת איסור זה, אחרי שהסתכלות כזו גורמת לאיסור מן
התורה, ועל זה כתב השו"ע "צריך אדם להתרחק מהנשים מאד מאד"
ופירש הב"ח לפי שנפשו של אדם מחמדתן. וכתב בבית שמואל שמי
שרגיל בחטא זה קשה לו לפרוש מזה יותר משאר עבירות.

ו. האופנים המותרים בהסתכלות הם שנים : א. כשמסתכל באשה ואינו
רואה בה ענין אשה אלא כמסתכל על חפץ ואין הוא מחשב בה בלבו כלל
שרואה אשה, וזה לא שייך בזמננו. ב. "ראיה בעלמא לפי תומו ולא נהנה"
כמ"ש המ"ב, והיינו שלא מסתכל על צורתה היאך היא נראית, כגון על
ידיה או אצבעותיה אם הם ארוכות או קצרות, אלא שיודע ורואה את
האשה ותו לא. וכתב המ"ב שאף בזה מצד המוסר אין לעשות. ובאדם
חשוב יש לו ליזהר בכל האופנים.

ודע שכל זה הוא דוקא שאין הסתכלות זו מביאתו לידי הרהור, אבל אם
מביאתו להרהור אסור מעיקר הדין.

ז. אשה נאה ביותר לא התירו אף ראייה בעלמא לפי תומו.

ח. מותר לאשה להסתכל באיש. אבל לזון עיניה מאיש [היינו להשביע
עיניה ולהנות מאיש] אסור אף לאשה.

מה הן פרטי איסור להריח בשמי נשים?

בשו"ע (שם סעיף א) כתב, אפילו להריח בבשמים שעליה אסור :

א. מתקנת עזרא שיהיו רוכלין מחזרין בעיירות משום תכשיטי נשים
כדי שלא יתגנו על בעליהן. ומ"מ צריכה האשה שלא תתבלט בלבושה או
בתכשיטיה או בבשמים שעליה וכיוצ"ב.

ועל כן צביעת הפנים וכיוצ"ב במקום שאין רגילות לעשות כן, אין לעשות
כן. מ"מ אם יש הרבה שעושות כן, אין בזה איסור מן הדין.

ואמנם אף הממעטת בכל זה, אם מה שעושה הוא בשביל למשוך תשומת
לב, הרי זה אסור מן הדין.

ובכל אופן אינו מותר ברשות הרבים אלא באופן שאינו גורם מכשול.

ב. אסור להריח מבשמים של ערוה, ואף בבתולות שלנו אסור מפני שהן בחזקת נדות, ואף אם הבושם אינו על גופה אלא בקופסא או על בגדה שאינה לבושה בו.

ג. ריחות בשמים שנשארו אחרי שכבר עברה האשה, מסתמא שאין בזה חשש שיבוא לידי הרהור.

מה הן פרטי הליכה במקום שנמצאות שם נשים שלבושם אינו צנוע?

בשו"ע (שם סעיף א') כתב, אסור להסתכל בנשים שעומדות על הכביסה [ומגלות את המקומות המכוסים שבהם]:

א. אסור להסתכל על הנשים, אפילו בהסתכלות בעלמא, במקומות המכוסים שבהם כשאינן לבושות בלבוש צנוע. ואם אין לו דרך אחרת לילך בה ואינו מכוון להסתכל בהן והוא דרך אגב, אין זה בכלל איסור הסתכלות. מ"מ אף בזה יש שבח ומעלה לעצום את עיניו או להביט בקרקע בדרך הילוכו שם ולא להסתכל כלל עליהן, ועליהם נאמר ו"ועוצם עיניו מראות ברע", וסיפא דקרא "הוא מרומים ישכון" "מלך ביופיו תחזינה עיניך".

ב. ואם יש לו דרך אחרת לילך בה, אסור לו לילך בדרך הזו, ואם הולך שם נקרא רשע, אף אם לא מכוון להסתכל וגם לא ניחא ליה בהנאה זו, ואסור לילך שם אף אם עוצם את עיניו. והטעם שאסור, ביאר ה"חפץ חיים" מפני שנפשו של אדם מחמדתן צריך להחמיר בזה שאף שעכשיו חושב שלא ניחא בהנאה זו, יש לחוש פן יתגבר יצרו עליו בעל כורחו ויבוא להרהר בהם.

ג. אם יש לו דרך אחרת, אך היא ארוכה יותר מאשר הדרך שנמצאים שם הנשים הנ"ל, הרי זה נקרא שאין לו דרך אחרת, ודינו כמו סעיף א'.

ד. וכל זה נוגע למי שצריך לילך ברחובות העיר כגון לצורך קניות, או בנסיעות באוטובוסים, דינו שאף אם כולם הולכות בצניעות אסור להסתכל בהם ואינו מותר רק ראיה בעלמא לפי תומו בלא נהנה וכנ"ל בתשובה ב'. ואם אינן הולכות בצניעות ויש לו דרך אחרת לילך בה להגיע למחוז חפצו, אסור לו לילך בדרך הזו וכנ"ל, אף אם עוצם את עיניו.

ה. ואם הוא באופן שיודע בעצמו שיבוא לידי הרהור, אפילו אם אין לו דרך אחרת אסור.

מה הן פרטי איסור הרהור ותיקונו?

בשו"ע (סי' כ"א סעיף א') כתב, אסור להסתכל בבגדי צבעונים של אשה שהוא מכירה, אפילו אינם עליה, שמא יבוא להרהר בה:

א. אסרו חז"ל להסתכל בבגדי צבעונים של אשה שהוא מכירה, אפילו אינם עליה, שמא יבוא להרהר בה, ודוקא שראה אותם לבושים כבר על האשה.

ומכאן שאסור להסתכל בתמונות של נשים, וי"ל דאף אם אינו מכירה אסור כיון שבתמונה אינו מסתכל רק בבגדיה אלא גם בה, וודאי יש לחוש שיבוא לידי הרהור.

ב. אשה ששאלה בגד מחברתה, ובעלה מכיר את בעלת הבגד, אם יכול לבוא עי"ז להרהור, אין לאשתו להשתמש בבגד זה בפניו.

ג. איסור הרהור הוא אף באשתו טהורה אם מכיר בעצמו שיכול לבוא לידי מכשול, וכ"ש חתן לפני נישואין שאסור להרהר במשודכתו. ועיין עוד להלן תשובה ח'.

ד. אף לאשה אסור להרהר באיש.

ה. אף האשה מצווה שלא לגרום לאנשים שיהרהרו בה בכל דרך שהיא. והגורמת עוברת על לאו ד"לפני עור לא תתן מכשול", וק"ו שהאב אסור מן הדין ליתן כסף לבנותיו, וכן הבעל לאשתו לקנות בגדים ושאר דברים שהוא מכשול לרבים, מלבד שגם האב נתפס באיסורים אלו.

ו. מבואר בחז"ל הרהורי עבירה קשים מעבירה, ופירש הרמב"ם לפי שהמחשבה היא מעלה גדולה באדם, מכח השכל וממדות הנפש השכלית, וכשהוא חוטא בו הנה הוא חוטא במבחר מדותיו. ו"בנפש החיים" כתב, שהוא גורם לעצמו שיסתלק ויעלם ממנו ניצוצי אור הנשמה.

מה הן פרטי איסור להלך אחר האשה?

בשו"ע (שם סעיף א') כתב, פגע באשה בשוק אסור להלך אחריה, אלא רץ ומסלקה לצדדין או לאחריה :

א. אין לילך אחורי אשה, ואפילו אחרי אשתו, אלא רץ ומסלקה לצדדין עד שיעבור לפניו. ונחלקו האחרונים, אם דוקא תוך ד' אמות, ויש אוסרים כל שהוא מכיר בהילוכה ובתנועותיה.

ב. הממהר לדבר מצוה ואם יתעכב כדי לא לעבור אחורי אשה יעבור זמן המצוה, יתקע עיניו בקרקע ויעבור.

ג. אף בזמנינו שישנם נשים רבות ברחוב, ואף אם יסלקנה ימצא עצמו אחר אחרת, מ"מ עדיף שאינו אחרי אותה אשה. וכבישת פנים בקרקע לא מועיל אלא לדבר מצוה וכנ"ל.

ד. דעת החזו"א דאף בישיבה אחר אשה שייך איסור זה. וכמו באוטובוס, וזה חמור מלשבת ליד אשה.

ה. אין היתר להכנס לנסיון, ואף שסבור שיעמוד בנסיון, ואף אם סומך על זכות התורה שלו, ויש להתריע בזה שלאחרונה מצוי שיש שהולכים לבתי נופש ומלונות שישנם שם מאלו שרחוקים מכל זיק של יראת שמים, וכמדומה להם שהותרה הרצועה בין בקדושה בין בכשרות, ואין מקומות אלו ראויים כלל לשומרי תורה ומצוות וק"ו לבני תורה [וכל אחד ישגיח על בני ביתו לבל יתפתו אחר מעט דרשות הנאמרים שם]. וכן בחיי יום יום יש לשקול דרכיו ולשום אורחותיו לילך למקום פלוני או לא, ואם מצוי שם נסיון, הרי חייב לילך בדרך אחרת כמבואר בגמ' [ב"ב נ"ז ע"ב], ודברים אלו שאדם דש בעקביו צריכים הרבה שימת לב ואשרי השם אורחותיו

מה הן פרטי דיני פרועות ראש בפנויה, וכיסוי הראש בנשואה?

בשו"ע (סי' כ"א סעיף ב') כתב, לא תלכנה בנות ישראל פרועות ראש בשוק, אחת פנויה ואחת אשת איש :

א. לא תלכנה בנות ישראל פרועות ראש בשוק, אחת פנויה, ואחת נשואה.

ב. בתולה פנויה, דעת המג"א שלא ילכו בגילוי הראש רק אם שערותיהן קלועות ולא סתורות, ויש מקילין בזה.

ג. אף להמג"א שאסור לבתולות לילך בשערות סתורות, היינו דוקא באופן שהשערות מפוזרות אנה ואנה ואז צריך שהשערות תהיינה קלועות, אבל אם השערות קצרות ולא ארוכות ואין השערות סתורות, אין צריך שיהיו השערות קלועות.

ד. בתולה נשואה ואף ארוסה אסורה בפריעת ראש וצריכה כיסוי, וצריך זהירות כגון מיד לאחר החופה.

ה. דין כיסוי הראש בנשואה הוא מן התורה. ומן התורה מספיק כיסוי אחד, מדרבנן צריך עוד כיסוי. וגדר ב' הכיסויים הוא באופן שלא נראה השער, ואף צורת השער שלא יהיה נראה. ולפי"ז בכיסוי אחד שמועיל שלא יראה גם צורת השער מותר, וכגון מטפחת נפוחה, ובתנאי שכל השערות מכוסות היטב.

ו. שערות הרגילות לצאת חוץ לצמתן מותר, כיון שאי אפשר לצמצם השער שלא יצא כלל, והמ"ב הביא מהזוהר שהחמיר שלא יתראה שום שיער מהאשה, שגורם שהבנים לא יהיו חשובים בדורם וגורם מסכנות בביתה, והסטרא אחרא שורה בביתה, על כן יש להזהר בזה מאד.

ז. מה שאמרו טפח באשה ערוה, אינו ענין כלל לדין זה, ומן הדין אסור שאף משהו מן השער לא יצא החוצה, ואף בפחות מטפח.

מה הן פרטי ההנהגה במשודכים, והנהגות בין חתן לכלה לפני הנישואין?

בשו"ע (סי' כ"א סעיף ג'): כתב, מותר להסתכל בפנויה לבדקה אם היא יפה שישאנה, בין שהיא בתולה או בעולה, ולא עוד אלא שראוי לעשות כן, אבל לא יסתכל בה דרך זנות, ועל זה נאמר "ברית כרתי לעיני ומה אתבונן על בתולה":

א. מותר וראוי להסתכל בפנויה לבדקה אם היא יפה שישאנה, אבל לא ח"ו דרך זנות, ואפילו אם היא טמאה נדה מותר. וכל זה עד שהחליטו להנשא, אבל אחר שעשו שידוך ביניהם אסור אלא דינה כשאר נשים בעלמא שמותר מעיקר הדין רק ראייה בעלמא לפי תומו בלא כונה ליהנות. ולא שייך בזה ההיתר משום שעתידה להנשא לו.

ב. אסור להרהר במשודכתו כמו בכל אשה.

ג. מותר לשלוח מתנות למשודכתו, כיון שצריך שיהיה קצת קירוב שלא ינשאו כאנשים זרים, וגם בזה יש גבול שלא יהיה יותר מדאי, ואסור לעבור את הגבול.

ד. ריבוי הפגישות ביניהם ודאי אינו ראוי לאחר שהחליטו להנשא, וגורם לתוצאות הפוכות שיקוצו זה בזה.

ה. ובכלל זה פגישות ממושכות, או תכופות שאז קשה שלא להכשל בזה. ובודאי יש להזהר מאיסור יחוד.

וז"ל רבינו שליט"א [הגר"נ קרליץ] במכתבו לקונטרס "תפארת חתנים" לתקופת השידוכין והאירוסין "הנני בזה להבהיר על התקופה הזאת אחרי שכבר מצא את בת זוגו ועדיין אין ריחיים בצוארו, הוא הזמן המוכשר ביותר להתמסר ללימוד, וגם ללמוד הלכה למעשה בחלקי התורה החדשים אצלו, אך במצב הזה יש גם נסיונות חדשים ופיתויים של היצר להכשל, אשר המכשולים האלו עלולים ח"ו לגרום ירידה, וגם לגרום צרות לאורך ימים. והעצה לזה להמסר לקיום ההלכה בכל חלקי החיים ללמוד ולקיים וכו'. וצריך לדעת שאף שמותר להפגש, לא הותר שום דבר האסור ביחס לכל אשה, ואשרי המתחזק ומנצל את התקופה לעליה בתורה ובמעשים טובים, ומעמיד את ביתו ע"פ התורה בכל דרכיו, עכ"ל.

ואומרים בשמו דמרון החזו"א שבחור שלא נזהר בזמן השידוכים מאיסור יחוד או מנגיעה ח"ו יהיו לו אחר הנישואין בעיות, והוסיף שזה בדוק ומנוסה. וסיפר עוד הגר"נ קרליץ שליט"א, על חתן וכלה שלפני נישואיהם הלכו באופן שאינו צנוע, ולאחר כעשרים וחמש שנה נתבע בנם לדין על מעשי מרמה וזיופים של כספים, ותלה הרב ששורש הסיבה הוא ההתנהגות של אביו ואמו בחוסר צניעות עוד קודם נישואיהם.

ו. וכמובן שיש להקפיד על המקומות שקובעים בהם את הפגישות שיהיה מקום הראוי לכך. ואין לקבוע במקומות שמצויים פרוצים ואינם שומרי תורה ומצוות וכגון בבתי מלון וכיוצ"ב.

ז. מוטל על ההורים והמחנכים להעביר לבניהם ולבנותיהם את ההנהגה הראויה עפ"י התורה, ולא לסמוך על אנשים וכן נשים אשר לפעמים הם ריקים מיראת שמים, ודבריהם אינם מיוסדים על דעת תורה, ומלמדים ונותנים עצות כפי העולה על רוחם.

מה הן גדרי איסור השתמשות באשה - מקומות עבודה?

א. אסור להשתמש באשה כלל, ודוקא בשימוש שרגילה האשה לעשות לבעלה, כגון רחיצת פניו ידיו ורגליו והצעת המטה בפניו, ומזיגת הכוס.

ב. לכן כשבא אורח, או מאורסת למאורסה, אם רוצה האשה להגיש מאכלים, צריכה להגיש בשינוי, דהיינו לא לפניו ממש אלא רחוק קצת ממנו.

ואם מכינה הכל על השולחן קודם שיבוא מותר ואין צריך שינוי.

ג. ומזה נלמד כמה גרוע המנהג שלמדו מהגויים שבמשרדים וכדו' שאשה עוזרת בקביעות למנהל וכדו', ויש להתרחק מעבודות אלו שמצויים גברים ונשים בחדר אחד.

[א"ה בספר תחומי הצניעות עמ' 117 מובא שנשאל רבינו הגר"נ קרליץ שליט"א, על אודות הנשים ההולכות לעבוד במקומות שאינם שומרי תורה ומצוות ואינם צנועים, מה ניתן לומר להם, והשיב: "ולמה אינן הולכות לעבוד אצל הערבים? משום שמפחדות! א"כ מה ההבדל כאן?!" והוסיף "על הנשים להזהר בעבודתן בכל עניני הצניעות, בין בלבוש בין בהתנהגות, וכן שלא להקל ראש, וכמו כן לדעת שאין לחפש עבודה או לעבוד במקומות אשר הם סכנה לאשה"]

מה הן גדרי איסור קול באשה, אחותו, אמו?

בשו"ע (סי' כ"א סעיף א') כתב, אסור לשמוע קול ערוה או לראות שיערה:

א. כתב המ"ב, קול זמר אשה אפילו פנויה, שלא בשעת ק"ש מותר, אך שלא יכוין להנות מזה כדי שלא יבוא לידי הרהור. וזמר אשת איש וכן כל העריות לעולם אסור לשמוע [אפילו שלא בשעת ק"ש], וכן פנויה שהיא נדה מכלל עריות היא. ובתולות דידן כולם בחזקת נדות הן משיגיע להן זמן וסת.

ב. קול הרגיל בה [קול דיבורה ואינו קול זמר] אינו ערוה ומותר, והיינו כיון שרגיל בו לא יבוא לידי הרהור ואפילו מאשת איש, אבל אסור לכיון להנות מדיבורה, ודוקא שלא נהנה מצליל קולה, אבל נהנה מכך אסור.

אם נהנה מתוכן דבריה מותר, אם לא נהנה מצליל קולה.

ג. גם קול זמר אשה שאינו מכירה אסור. וכן אם שומעה דרך טייפ וכדו' אסור.

ד. אין היתר לשמוע קול של כמה נשים ששרות יחד.

המתגורר סמוך לסמינר של בנות, שהן שרות לפעמים, לא ישים לבו לזה, ואם מרגיש בעצמו שזה מביאו לידי הרהור, אסור.

ה. בנות הנוסעות לטיול, וכדו', ויש שם נהג או איש שמירה, אסור להם לשיר כשהוא שומע.

וכן אם הוא גוי אין ראוי לשיר.

ו. קול שיר אמו, בשעה שקורא קריאת שמע אסור. ושלא בשעת ק"ש מותר.

ז. קול אחותו בשעה שקורא קריאת שמע, אסור. ושלא בשעת קריאת שמע, אם הוא באופן שמביאו לידי הרהור אסור.

מה הן פרטי דין לשאול בשלום אשה?

אלו פרטי הדינים בזה:

א. אין שואלים בשלום אשה כלל. ונכלל בזה ב' איסורים.

א. קול באשה ערוה, והוא עצם שמיעת קול האשה שמעורר תאוה [וזהו רק קול כזה שיש בו קירוב הדעת כגון קול זמר שלה, או אפילו קול דיבורה שנהנה מזה]. ב. שאילת שלום אשה שאסור מפני שמרגיל לבה ודעתה אצלו, וזהו אסור אף שאינו שומע את קולה, כגון ששואל בשלומה ע"י שליח, ואפילו ע"י בעלה אסור.

ב. גם אמירת שלום הנהוג בזמנינו שלא מתעניינים בשלומה י"ל שזה בכלל הגדר שמרגיל לבה ודעתה אצלו, כיון שה"שלום" מופנה במיוחד אליה, ומי יאמר שאין בזה קירוב הדעת.

ג. וכן יש לדון דאין לומר לאשה בוקר טוב, צפרא טבא, שבת שלום [גוט שבת, גוט יו"ט], ויש למצוא איזה לשון ברכה וכדלהלן.

ד. בלשונות של ברכה אין בזה איסור משום שאילת שלום, כגון לברכה בברכת מזל טוב, כל טוב, שנה טובה, בהצלחה, ישועות ונחמות, הרבה נחת, אבל צפרא טבא או שבת שלום אע"פ שהוא לשון ברכה מ"מ הרי הוא שימוש תדירי של אמירת שלום.

ה. אשה שהיתה חולה מותר להתעניין בבריאותה כדי לידע אם צריכה סיוע.

ו. מותר לנענע לאשה בראשו ואין בזה משום שאילת שלום.

ז. המדבר עם אשה בטלפון ואינו מכירה, מסתבר שמותר לומר לה שלום.

ח. גם קרובי משפחה האסורים עליו משום ערוה אסור לומר להם שלום, כגון כלה וחמיה, חתן וחמותו, גיסים וגיסות. אמנם אלו המותרות לו משום איסור יחוד, כגון אחותו, מותר בשאילת שלום. ודודתו [אחות אביו] אין ראוי להתיר בשאילת שלום.

ט. אף האשה אסור לה לשאול בשלום האיש שיש גם בזה קירוב הדעת.

י. איש שנשאל לשלומו מאשה, אם יש חשש שתפגע אם לא יענה, מותר לענות לה בכובד ראש ובשפה רפה, או ינענע בראשו כאומר שלום.

מה הן פרטי וגדרי קירוב האסורים והמותרים במשפחה, ובהליכה לרופאים?

א. בשו"ע כתב, המחבק או המנשק אחת מהעריות שאין לבו של אדם נוקפו עליהם כגון אחותו הגדולה ואחות אביו וכיוצא בהם אע"פ שאין לו שום הנאה כלל הרי זה מגונה ביותר ודבר איסור הוא ומעשה טפשים, שאין להתקרב לערוה כלל בין גדולה בין קטנה חוץ מהאב לבתו והאם לבנה.

ב. אשה לילך לרופא או איש לילך לרופאה, מעיקר הדין נוהגים בזה היתר אם היא צריכה אליו ואין רופא אחר. אמנם אם הוא מרגיש שדבר זה מביאו לידי הרהור הרי זה אסור, וכן אשה שהולכת לרופא ומרגישה שמביאה לידי הרהור אסור. וההכרעה בזה, כל אחד לפי מה שמרגיש, שהרי הרהור שייך להרגשת כל אדם לפי מה שהוא.

ואם הרופא מתנהג בפריצות, אסור לילך אליו אפילו במקום פיקוח נפש, בזמנינו שמצוי רופאים פרוצים, ומתנהגים בדרך חיבה, ואף האשה נכשלת בזה, יש להקפיד ללכת דוקא לרופאה.

ג. לעשות עיסוי שמשפשים בגוף אנה ואנה, אשה לאיש, ואיש לאשה אסור.

ד. רופאי שיניים שעוזרות להם נשים שעושות שאר פעולות חוץ מעצם הרפואה, כגון שאיבת הרוק, אין לחוש, כיון שאין כאן נגיעה להדיא, ואף אם יארע הרי זה נגיעה שלא בכוונה.

ה. בדיקות דם אצל אשה, שצריכה למשש ולחפש אחרי הוריד, זה יותר מסתם נגיעה שלא בכוונה, ויש לחוש שיבוא לדי הרהור וחיבה, והדבר תלוי לכל אחד לפי מה שמרגיש, ואם אינו מרגיש בזה שום הרהור אין בזה איסור מן הדין.

ו. חולה ההולך לרופאה, ויש לו אפשרות לילך לרופא, נקרא רשע כיון שזה נחשב שיש לו דרך אחרת.

ז. איסור השתמשות באשה, באיש ההולך אצל רופאה או אחות, או אשה ההולכת אצל רופא, עיין שו"ע יו"ד סי' של"ה סעיף י"י.

ח. ילדה קטנה המבקשת שיעביר אותה את הכביש, מותר ליתן לה יד, אך אם היא ילדה יותר גדולה, יתפוס בדש בגדיה ויעבירה.

ט. חיבוק ונישוק סב עם נכדתו, או סבתא עם נכדה מותר. אבל סב עם נינתו, או סבתא עם נינה, אם היא קטנה שאין בזה משום הרהור הרי זה מותר, אך אם היא גדולה יותר שיכול להיות בזה הרהור, אין בזה היתר.

מה הן פרטי דיני רחיצה עם קרובי משפחה, ועם רבו?

א. אסרו בגמי' לרחוץ עם אביו ואחיו ובעל אמו ובעל אחותו, ואם מכסין ערותן בבית המרחץ מותר.

ב. האיסור עם קרובי אשתו, דוקא משעת נישואין, אבל בזמן השידוכים מותר.

ג. וכן אסור לאדם להכנס למרחץ עם רבו, אא"כ צריך לו שישמשנו. ואם קדם התלמיד במרחץ ובא רבו לשם, אינו צריך לצאת.

ד. אם יכול למצוא איזה פינה בבית המרחץ שלא יראה משם, אפשר שיש להקל.

ה. האיסור לרחוץ עם אביו ואחיו, נראה שאם הוא קטן אין בזה איסור. ומזמן שהנער קרוב לגיל י"ב יש כבר להמנע לרחוץ עם אביו.

ו. בבריכה או בים שהדרך בזמנינו לילך ששם עם מכנסיים מותר להיות שם עם אביו ואחיו.

ז. אביו או אחיו שצריך לרוחצם, או לעשות בהם איזה טיפול רפואי במקומות המכוסים הנ"ל, אם אין אחרים שיעשו זאת, מותר להם לעשות.

מה הן פרטי דיני שיחה עם האשה?

תנו, אל תרבה שיחה עם האשה, באשתו אמרו ק"ו באשת חברו. מכאן אמרו חכמים, כל זמן שאדם מרבה שיחה עם האשה גורם רעה לעצמו. [פירש הרמב"ם, שיקנה פחיתות מידות לנפשו והוא רוב התאוה], ובוטל מדברי תורה, וסופו יורש גיהנום. עוד אמרו... שסופך לבוא לידי ניאוף.

כמה פרטי דינים בזה:

א. גדר "אל תרבה" הוא, שכל זמן שמדבר רק כפי מה שנצרך לו הרי זה מותר, ואם מוסיף על זה הרי זה בכלל "אל תרבה", וקשה לקבוע הגבול בזה, לכן יש להקפיד לדבר רק מה שצריך. ולכן איש שנצרך לו לדבר עם רופאה או פקידה או עו"ד יש להקפיד לדבר רק מה שצריך לאותו הענין.

ב. וכן בקרובי משפחה, כגון לדבר עם דודתו, אין להרבות בדיבור אלא מה שנצרך לפי הענין, ויש לידע את הגבול בזה, והכל לפי הענין.

ג. מי שצריך לילך לטיפולים של שיחות עם אשה כגון פסיכולוגית וכיוצ"ב, יש לילך איש לאיש ואשה לאשה. ובמקום שאי אפשר יש לעשות שאלת חכם האופנים המותרים.

ובכל אופן איש שמדבר עם אשה לצורך, ומרגיש בעצמו שזה גורם לו קירוב הדעת ומביאו לידי הרהור, זה ודאי אסור אף מה שמדבר לצורך, דהרהור באשה אסור.

מה הן פרטי וגדרי דיני לעבור בין ב' נשים?

א. לא יעבור איש בין שתי נשים, וכן לא תעבור אשה בין ב' אנשים. ואם עברו יש תקנה לומר הפסוק א-ל מוציאם ממצרים וכו'.

ב. גם בבני ביתו אסור לעבור בין שתי נשים, כגון האב בין בנותיו הגדולות, או האם בין שני בניה הגדולים. ובקטנים אין קפידא.

ג. האיסור הנ"ל נובע מזה שמזיק בין לממצע בין למתמצע. לכן אין לחוש אם הבן גורם לאמו לטרוח לפנות הדרך שלא יעבור בינה לאשה אחרת, ואין הבן טורח בעצמו לעבור בדרך אחרת, מפני שהיא כמצלת עצמה מן הנזק שלה.

ד. אם הנשים עומדות חוץ לדי' אמותיו, מסתבר שאין לחוש. וכן שתי נשים אחת באה ממזרח ואחת לקראתה ממערב והוא עובר ביניהם, אין זה נחשב שעובר בין ב' נשים, אבל אם הולכים בכיוון אחד נחשב שעובר בין ב' נשים.

ה. זה שאמרנו שתקנתו שיאמר הפסוקים, אינו אלא אם כן אירע שעבר, אבל אין לילך לכתחילה על מנת לומר פסוקים אלו.

ו. לא מועיל להחזיק באיזה חפץ ולעבור, אא"כ יש מחיצה או עכ"פ רוב מחיצה.

שו"ת לתוהה באמונתו ובתכליתו